128

Räth 128.

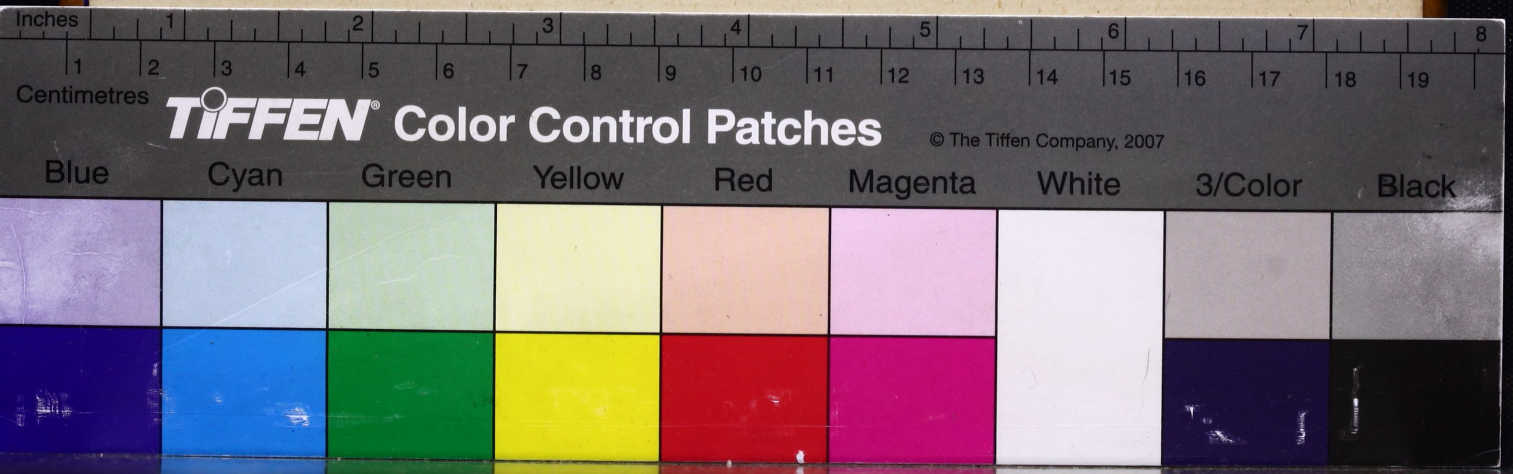
Inches
Centimetres
TIFFEN Color Control Patches
© The Tiffen Company, 2007
Blue
Cyan
Green
Yellow
Red
Magenta
White
3/Color
Black

MAGYAR-HARMONIA.

Az Az,

AUGUSTANA ES AZ HELVETICA CONFESSIO ARTICVLVSINAC EGGYEZŐ ERTELME.

Mellyet

SAMARÆUS JANOS SUPER-ATTENDENS

Illyen okkal rendölt öszve: hogy *az Articulusokban* Fundamentomos ellenközés nem lévén: az két *Confessiot* követő Atyafiakis az szeretet által eggyefsec legyenec.

Ez mellé PARÆVS DAVID D. *Irenicumjából XVIII. ragalmas Articulusokra való feleletek és az eggyefségre kétféle indito okok adattanac.*

Pfal. 120. ỳ 7.

En az békefséget szeretem: De mikor én szolok, ők az viadalhoz keszűlnec.

Nyomtattatot PAPAN, Szepes-Varallyai Bernard Máthé által, 1628. Eſzt.

MAGYAR-HARMONIA.

Az Az,

AUGUSTANA ES AZ HELVETICA CONFESSIO ARTICVLVSINAC EGGYEZŐ ERTELME.

Mellyet

SAMARÆUS JANOS SUPERATTENDENS

Illyen okkal rendölt öszve: hogy *az Articulusokban* Fundamentomos ellenközés nem lévén: az két *Confessiot* követő Atyafiakis az szeretet által eggyesec legyenec.

Ez mellé PARÆVS DAVID D. *Irenicumjából XVIII. ragalmas Articulusokra valo feleletek és az eggyességre ketféle indito okok adattanac.*

Pſal. 120. ỳ 7.

En az békeſséget ſzeretem: De mikor én ſzolok, ők az viadalhoz keſzűlnec.

Nyomtattatot PAPAN, Szepes-Varallyai Bernard Máthé által, 1628. Eſzt.

R 2003 2002

Pſal. 85. ℣ 11.

Az Igaſság és az békeſség egy máſt czokollyák.

Pſal. 12. ℣ 7.

Oh mely ſzépek ez hegyeken az Evangelium nirdetőnec labai az ki békeſséget hirdet.

RATH GYÖRGY A KÖNYVTÁRA
M.T. AKADÉMIA KÖNYV-TÁRA

AZ NEMES ES NEMZETES SZEGEDI GASPAR URAMNAC KEDVES HAzas-társánac, *Az Nemes és Nemzetes* ECZI ORSOLYA ASZSZONNYNAC, nekem tisztelendő *Aszszonyomnak*, kivánoc az UR Istentűl, valosagos és őrőckén valo meg maradando boldogsagot.

BOldog emlekezettel fénlő, jo hirrel nével tűndőklő, régi *Nemes Eczi Nemzetsegnec* még çlő és ékessen virágzo agazattya, *Eczi Orsolya Aszony*, nekem bőczűletes *Assonyom*, hála legyen az Ur Isteñec ő sz. fölsęgénec, hog' egyéb jo tétemény felőt, két kiválképpen valo ajandékát méltoztatta adni te *Kegyelmednec*. *Előssőr*, hogy az minden-napi Isteni s;olgalatban foglalatos lévén, nag'ahitatos s;ivel léleckel kivánod hallani amaz mennyei bőlcsesęget az tanétoknac s;ájokbol. Mel' dologért nám męgamaz pogán' *Sába Királyne Assony* Mat 12.
ais dicséretet érdemlet s;intén Idvőzitőnktőlis, ki *Salamonnak* bőlcsessęget kivánta hallani, és mes;e földről-is hozzája menvén bőlcsesęget hallotta s'azokatis boldogoknac itélte, kic minden napon halgathattak *az Királynak* bőlcs bes;édit. Ketseg nélkűl int ezen kegyessęgre *az Mariánakis* cselekedeti, ki *az Marthának* világi s;orgalmatosságát hátra hagyván, az job rés;t válas;totta volt magánac, és Urunknac labaihoz le űlvén, halgatta tanetasát. De ennec fölőtte másods;or anny tudományális ajandekozta meg az Ur Isten te *Kegyelmedet*, hogy magad-is ol-

1 Reg 10.

Luc. 10.

hatod *az ſſent Iráſokat:* mely dolog *az Aſſonyállatnac* bizonyára ſockal nag'ob ékeſsęgére vagyon, mint ſem homlokán tűndöklő *koronkája*, avag' uyjáiban *czillámlo gyemántya*. Annac okáért, halgaſſa *te Kegyelmed*, előbbi jo ſzokáſa ſ;erint *az Dávid fiánal nagyob Salamonnac mennyei tudománnyát:* ſ;emléllye ſ;orgalmatoſſan *az Iráſokat* és azō kőzben elmélkedgyec az mi kőzőnſęges kőrőſ;tyéni Hitűnknec vallasárol-is: melynec vayha ellenſegi ſokan nem volnánac!

Ugy vagyon pedig hogy à minket haborgato ellenkőzőinc kivől más tűlűnc nem añyera *idegen Atyafiakis* vadnac kic miert hog'aprolekos dolgokbā kűlőnőznek azon igyekőzűnc hogy meg edgyeſedgyűnc vélec. Mert eleg dolog, ha ſ;intén ugy nem jártunc mi ezeckel *az Auguſtana Confeſsiō lévő Atyankfiaival*, mint regenté *Joſuenac* idejében amaz harmad fęl nemzetſeg *à tőb Izraelitáckal* kic *Atyafiak* levén mindnyájan, egy más erejével, és egy más ſegitſegével vőttéc meg *az pogányoktul az Chanaán* földet. Añac utánna *hogy az Ruben, Gad és Manaſſesnec* fęl nemzetſége hazájokban tértenec, és *az Izraelitáktul* el váltanac, *egy Oltárt* epitettenec *az Jordan vize pártyan* jo végre, ug'mint azon egy kőzőnſęges Iſteni tiſ;teletnec boldog emlekezetire, és őrőcke valo meg tartaſára, az ő maradékioc kőzőt-is. De ez ő jo cſelekedeteket, nemellyec gonoſ;ra magyarázván, mintha ők kűlőmb Iſteni tiſ;teletet gōdoltác volna magoktul, be vádolák őket *az Izraelitáknál*, kiket nagy haragra, és ellenec valo boſ;ſ;u állásra annyra föl gőrieſ;ténec, hog' kéſ;ek valánac az harmad fęl nemzetſęg ellen fegyvert voñi. Mint bekélheténec meg azért? kővetec által meg érték *az Izraeliták hog'*

Ioſue 22.

ſemmi

semmi pártolàs és ſakadás nem volna *az Oltár epitésben*, s'annacokaért megſ;ůnénec à bozſ;u álláſtul. Igy az mi elöttůnc valo Tanéttokis *az Auguſtána Confeſsion lévő Attyafiackal* egyůt vitézkedtenec *az Euangeliũ által az Chriſtus birodalmánac terieztesében*, de mi helyen magán valo *Oltárt eppitettenec, az az, Hitekről magán ökis Articuluſokat irtanac*, azoñal g'ůlölſęgben eſtenec, mint ha kůlömb hůtöt találtanac volna. Annacokaért mi *az Helvetiai Confeſsion levő Euangelicuſoc* nem győzůc várni, *hogy az Auguſtána Confeſsion levő Atyánkfiai* meg tudakozác mi tůlůnc, mi leg'en à mi valláſunc, hanem im mind à magokét s'mind á mienket, *Deákbol Magyarra fordetottam*, és az *Auguſtana Confeſsioval* ſ;orgalmatoſsan egyben vetettẽ, és az egyeſséget meg mutattam, ez végre, hogy méltatlan reánk ne tőriénec, holot ſemmi oka nincſen.

Ez kis munkátskámat penig, Kegyelmednec, Nemes és Nemzetes Szegedi Gáſpár Uramnac kedves házastárſa, nékem tiſzteletes Aſzonyom, kegyelmednec mondom, ſzentőltem, ajanlottam, ajandékoztam: mely kőnyvetske amaz ſzánto föld, kiben kéncz és dràga győngy vagyon el rőytetvén: Igyekezzéc azért rayta kegyelmed hogy ſajattyáva és tulaydonáva tegye, és máſſackalis annac utánna kőzőlheſſe: Kegyelmed maga ſzűntelen olvaſſa, hog' hűtit vallását erőſitheſſe, az káromloc ellenis oltalmazhaſſa. Math 13.

Az Sz. békeſségnec Iſtene, adgya mindnyájunknac az eggyeſségnec és békeſségnec lelkét, és az Atyafiui ſeretetnec kőtelével foglallyon őſſve minket Amen. Haláſſin 1628. Ian. 25.

Kegyelmednec, és az kegyelmed előtte járojánac *Szegedi Gáſpar Uramnac*, hoſzſzu életéért Iſtent imádo *Samariai János moſtan Haláſzi Prædicátor*.

AZ KEORESZTYEN OLVASONAC IROT LEVEL.

Kincc kivánom az Ur Istentûl az eggyességhnec, és kôrôsztyéni szent békeséghnec lelkét.

HAj valmely kôrôsztyéni igasságh szerető, és vallásinknac eggyességén ôrvendôző ember, nem uyságnac kivánasából (mert it uysagot nem talál, mivelhogy az kôrôsztyéni hût, és annac vallása, nem mostani, hanem fôlôtte régi) sem nem idô mulatásnac kedvéjért (mert az Szentirásokat nem mulatságnac, hanem tanusagnac okáért kôl olvasni) hanem ugyan az kôrôsztyéni Hûthôz, és annac igaz vallásához valo buzgo szerelmebôl, és ajetatos-kivansagából fordittya szemeit, ez kéth egy massal eggyezô *Confessionac* olvasasúra: minec elôtte *az Articulusokat* szorgalmatossan szemlelne, és azoknac betûckel meg mutogattatot eggyezô értelmekrôl, czendes, gyûlôségtûl ûres lelki ismérettel itéletet tenne: annac elôtte mondom két féle dologra fordecza elméjét, mellyekrôl ez levélben emlekezem.

I. Melly hasznos, sôt ugyan szûkséges legyen ez két eggyezô vallást szorgalmatosan, és czôndes elmével meg olvásni. II. Miczoda modot és rendet tartottam ez két *Confessionac* eggyességénec megh mutatásában. Az mi illeti az elsôt, bizonyára szûkséges meg olvásni ez két vallást. I. Azért hogy az kic *Lutheránusoknac* nevezic magokat, és *az Augustana Confessioval* dicsekednec, valosagosú *Articulusonként* tudg'ác és értsec meg à magoc vallását, és attol idegen avagy kûlômbôzô tudományt ne tarczanac: az eg'más tisztességét, hivsagos diczôséget irégylô egy más ellen haragbol, boszszubol *disputálo Doctoroknac*

Ez kônyveczkénec hasznos voltárol.

ctoroknac magoc fejektűl koholt értelmeket ne oltalmazzác vagy *Luther Marthon* nevével, avagy az *Augustana Confessionac* méltoságával, holot ezeknec, sem hirec, sem tanáczok nem volt benne. Es mivel efféle *disputatio* miat, meg hevolt agyaknac találmanyi *az Augustana Confessioban* nem találtatnac, méltán meg vetetnec mind az két féltől. Találtattanac ugyan egyűgyűvec, kic *az Augustana Confessot* nem tudtác, nem czak azért hogy kevés *Exemplároc* vannac közöttűnc, hanem azértis, hog' nem minden *Mágyar irás* olvaso ember érthette meg *az Deakol* irattatot *Augustana Confessiot*: De immár *Magyar nyelven* látván ez meg nevezet vallást, minden irás olvaso *Lutheranus* ember bizonyos lehet maga vallása felől. Ugyan ezen haszna vagyon az Mieinkre nézveis minden rendekben, mind Tanétokan, s' mind halgatokban, hog' tudnia illik valosagoslan érczűc meg, és tanullyuc meg, mi legyen az *Augustana Confessio* ez végre, hogy ha kűlömbet hallunc valamelly *Lutherus* nevével, avagy *Augustana Confessio val* diczekődő embertűl nyilván legyen minálunc, hogy az el ment az közönséges vallás mellől, és vagy à maga elméjét követi, vagy valamelly még *Saxoniaban* meg hatagut *Doctornac* mérges *disputatiojához* ragaszkodic *az Augustana Confeessio* éllen.

Masodszor, *Az Lutheranus kőrőßtyén Atyáncfiaira* nézve, illyen hasznais leszen *ez kis könyveczkénec* meg olvasasánac, hogy *az Augustana Confessio* után érczék meg az mi vállasunkatis, melly *az Helvetiai Confessio*. Fölötte szűkséges penig ő nekiekis meg érteny az mi vallásunkat hogy abbol itéllyenec meg bennűnket, à mint *Nicodemusis* inti vala *az Pharisæusokat*, hogy addig ne kárhoztat-

nác *Christus Urunkat*, mig nem meg hallanác az ő tudo-
Ioh 7 5t. mányát, ecképpen szolván: nem de az mi *Törvényünc*
kárhoztaté valakit, hanem ha előszőr annac szavát meg
hallya, és meg érti mit czelekődőt? De mit hozoc en ez
dologra szent irást elő, holot nám czak ez világi *Törvé-*
a Ad Le- *nyekben* sem tesznec igazat fél pőrőlnec: és az *a Augusta-*
ctores. *na Confeessiot* szőrző emberekis arra kéric az olvasokat,
hogy czak az Ellénkőzőknec irásokbol, kiáltásokbol, ne
tegyenec itéletet ő felőlőc, kic czuda mesterségőckel, és
ragalmazasockal igyekózic az igasságot el buréttani, ha
nem à melly főlőtte mélto dolog, hallyác meg őketis, és
egész igyeket érczék meg, melly mivelhogy Istennec di-
czőségére, az kőrősztyénségre, és az lelkeknec idvőssé-
gére tartozic, mindennec kől azt tudny.

Ezen szockal, mellyeckel, *Ti Lutheranus Atyankfiai*
intetec mindeneket, intűnc ès kérűnc mijs Titőket az i-
gassághoz, és az hűtbéli eggyességhőz valo jo indulattok
ért, keresztyéni szerelmetekért, hogy olvassátoc meg e-
lőszőr *Magyar nyelven*, s'az ki érti *Déác nyelven-is* az mi
vallásunkat, *az Helvetiai Confessiot* mondom, és ugy te-
gyetec felőlűnc igaz itéletet: hogy ha eddiglen, némelly
sitokban, átokban győnyőrkődő, méreggel fől fordult gyomru,
disputatio miat meg higult fejő *Doctoroc* méltán siidalma-
sztanaké bennűnket? méltán eretnekeszteneké? és czak
nem elevenen taszittottanac az pokolnac tűzére? maga-
toc mondom igaz lőlkőtőc ismereti szerint itél'étec meg,
ha méltán szenvedtűké tűlőc *ez sok gyalazatot, káromlást*
gyűlőséget, avagy inkáb őc vétkeztenec abban, hogy ez
mi vallásunknac igasságát avag' nem akártác látni, avagy
idegen értelemre czigáztác, hogy modgyoc lehetne az

karom-

kodásban, és annál utálatosbacká tennénec bennünket minden rendec előt. Nem menthetec ugy vagyon nemellyeket az mieinc közzűlis kic, mint az bántatot darásoc, fulánkiokat mérges irásokban mag mutatván sitkozottanac, s'gyalázatos sockal illettéc az ellenközöket, *tromfot tromsal útvén.* De az illyetén dolognac hog' mag va sakadgyon, sőt még az gyökereis meg száradgyon, jo reménségem és bizodalmam vagyon, hogy Ti semsidalmaztoc *az Helvetiai Confessionac* vallasáért, á mint hogy mi sem titeket *az Augustana Confessioért.*

3. Mind az két valláson lévőc meg isméric *az Augustana Confessionac az Helvetiai vallással*, mely őrvendetes' eg'yesége legyen minden *Articulusiban*, és mindenic *Articulusnak* io magyarazattal valo minden tzikeliben, az mint az *Könyvnec* sielire irot bethűc meg mutattyák.

4 Mind az két vallásnac egy mástul el válhatatlan egyességét látván, értvén, *mind az két Confessiot*, egyaránt *vallyuc, oltalmazzuc, bőczűllyűc*, mi se szégyenlyűc *az Augustana Confessiot*, látván abban az mi vallasunckal eggyező értelmet, s'ti se legyetec idegenec *az Helvetiai Confessiotul, az Augustana Confessioval* valo eggyességéjért. Mert azzal nem külömbőznec egymástul, hogy eggyic *Augusta* nevő *Városban*, az másic *Helvetia* nevő *Tartományban Basilea Varosban* irattatot. Az kőrősztyéni idvőzitő hűt, mellyről vagyon ez két vallás, nem *Augustában*, sem *Helvetiaban* kezdetet: hanem az Christustul, és az ő *Apostalitul* (hogy az *Oo Testamentomrol* ne szollyac) az melly kőrősztyéni hűtről vallás tételet külömb külömb időkben, helyekben, és külömb külömb személyektűl, mind az által azzal az Hűt külömbé nem

leth: mint példánac okáért, *az Symbolum Apostolicum*, *Symbolum Nycænum*, *Symbolum Athanasii &c:* noha kűlőmb neveckel neveztetnec, mind az által ugyan egyeznec: igy az *Augustana és Helvetiai Confessiokatis* egymástul kűlőmbezőcké nem teszi az nevezetőknec kűlőmbsége. Ha penig valamely haboruságban győnyőrkődő, és egymás kőzőt valo békességűnket irégylő ember azt mondaná, hogy az két *Confessioban* lévő *Articulusoc* kivől más kérdésekben volna még viszálkodásunc, iol eszében tarcza ezt, hogy mind az két *Confessio* deréc dolgokrol, és idvősségűnkre szűkségessekről vagyon, az mint az *Titulusoc* meg mutattyác: *Confessio & expositio simplex orthodoxæ fidei:* az igaz kőrősztyéni hűtnec vallása, és egyűgyű magyarázattya: Ismet: *Confessio fidei:* az hűtnec vallása: Ismet: *Articuli fidei præcipui:* az hűtnec fő fő Articulusi, Agazati, avagy czikkelij; Ezokáért nem akartam most az *Apologianac* forditásával az kőnyvet őregbiteny, mivel az *directè* és kiváltképpen *az Papistakat concernállya*, és azok ellenis irattatot. Ha añakokáert az hűtnec agazatiban, és az kőrősztyéni tudománnac fő fő részeiben egyességh vagyon mind az két *Confessioban*, az mint az bőthűk meg mutattyác ez *kőnyvnec* szelin, pokolra taszittottoké minket, *Oh Augustana Confessioval nevezetős kőrőstyén Atyánkfiai*, imez aprolekos, és idvősségűnkre nem szűkséges dolgokért? tudnia illik, hogy *az Kámsat* réánc nem veszűc? hogy *az Papi kőrőstős, fessűletes öltőzetőt hatunkra nem rántyuc?* hog' *az stolat* nyakunkban nem vettyűc? hogy az *Oltárokat* fől nem tarkázzuc? hogy *nappal* az *Oltarokra gyertyát* nem gyuitunc? hogy az *Templomokban képeket* nem tartunc? hogy *discantra* és *Orgona*

A két Cófessiok, derécdolgokrol vadnac.

Az Eg'házi rendtartásokban valo kűlőmbőzés nē kűlőmbőzteti à vallásokat.

hegedű

hegedűſzo után nem éneklűnc? hogy *kőrőſtőt* az halottac előt nem hordoztatunc? hogy *az Urnac* ſzentséges *Vaczorájit* nehut arra rendőltetet aſztalokrul, avagy uyjonnan éppéttetet *Oltárokrol*, az Urnac kenyerével, nem az *Papiſtác oſtiajival* oſztogattyuc effele idvőſségűnkre nem tartozo dolgokért, mődanátocké beñűnket ez utan Eretnekőknec? Távul legyen az à kőrőſztyéni ſzeretetűl. Semmiképpen bizony nem kárhoztathattoc minket *Magyar Lutheranuſoc*, mert czelekődettőckel meg mutattyátoc és bizonittyátoc, hogy magatoc ſem javallyátoc, holot velűnc egyetemben el hattátoc, (az egy *oſtiat* hogy még meg tartyátoc) és ecképpen velűnc egyetőmben kűlőmbőztőc *az Német* és *Tot* nemzetből valo *Lutheranuſoktul*. De ez dologrul, hallyuc mit mond *az Auguſtana Confeſſio*: Az hetedic *Articulus*, maſodic réſzében igy ſzol: Es *az Anyaßentegyházna*c valoságos eggyeſségére, elégh egyet érteny *az Evangeliomnac* tudományában, és *az Sacramentomoknac* ki ſzolgáltatáſában: Nem ſzűkſéges mindenűt haſomlo emberi rend tartáſoknac, avagy emberektűl ſzeresztetet ſzokáſoknac lenny. Iſmet az tizen őtődic *Articulus* igy tanét: Azokat *az Ceremoniakat* kől meg tartanunc, mellyeket bűn nélkűl meg tarthatunc, és az mellyec haſznoſlac *az Eccleſianac* czőndeſségére, és az io rend tartáſára, mineművec az bizonyos *innep napoc*, bizonyos Iſtenfelő énekec, és haſomlo dolgoc. Effélékről mind az által az emberec meg intetteſſenec, hogy az lelki iſmeretec meg ne terhelteſſenec azzal, mintha effélétiſztőlet ſzűkséges volna az idvőſségre. Iſmet, az olvaſoknac irot levélben ezis vagyon: Noha penig az ellenkőzőc nem akarnac meg engeſzteltetni; reménlyűc

mind az által hogy minden nemzetségekben volo io és okos emberec, ez kőnyveczkéket meg olvaſván, meg-értic, hogy ſemmi tudománt nem tanétunc, az Szentiráſnac, és az kőzőnséges kőrőſztyéni *Anyaſſentegyháznac* méltosága ellen, hanem hogy az mieinc főlőtte igaz okokbol czelekedtéc, hogy neminemű *Abuſuſokat*, gonoz ſzokáſokt meg feddőttec, és hogy az kőrőſztyéni tudománnac fő fő réſzeit: megh világoſitottác, mellyec egy ideig főlőtte veſzedelmes vélekődéſeckel el burétattanac volt: Iſmet *az Confeſſionac* végében ezt irtác: czak azokat ſzámláltuc elő az mellyeket elő mondanunc ſ;űkségeſſeknec láttanac vala: hogy mindenec meg értenéc, hogy minálunc *az Tudományban*, és az *Ceremoniákban*, az Szent irás és az kőzőnséges kőrőſztyén Anyaſ;entegyház ellen, ſemmi bé nem vétetet: mert nylván vagyon hogy mi ſzorgalmatoſsan meg oltalmaztuc attul magunkat, hogy az mi *Eccleſiainkban* valami uy és Iſtentelen tudományoc bé ne czuſznánac. Mivelhogy azért ez igéc ſie rint ſemmit ellenkőzőt az ſzent iráſſal, nem találunc *az Auguſtana Confeſſioban*, (tekincz meg az *tizedic Articuluſtis*, az ő helyén) azt meg ennec előtte ennyhany eſztendővel bé vőttéc az mieinc, ug' mint *az Helvetiai Confeſſion* lévő Tanitoc. Haſomlatoképpen azért tijs *Auguſtana Confeſſion* lévő kőrőſztyénec, látván azt hogy *az Helvetiai* vallás eggyez *az Auguſtaival*, miért nem vőnnétec azt bé? miét nem iavallanátoc io lelki iſmerettel? és ez után miért gyűlőlnénc eg'máſt oknélkűl.

Végezetre az mi illeti rendit és modgyát ez iráſnac. I. Tudván legyen az olvaſonál, hogy az maſodſzor ki n'omtattatot *Auguſtana Confeſſiot* forditottam *Magyarrá*,

az melly

az melly meg jobbéttatot, és az elsőnél igazabnac mondatic az olvaſoknac irot levélben. *Az Helvetiai Confeſsioïs*, melly ez könyvben *Magyar nyelvre* fordettatot, 1566. eſztendőben nyomtattatot. Mert az első 1545. lőt. II. Ezeis tudására adom az olvaſonac, hogy az *Auguſtana Confeſsionac Articuluſi* meg marattanac az ő rendőkben, valamint *az Deác könyben* vannac kinyomtatván: de az *Helvetica Confeſsionac* réſzeit el kőllőt egy máſtul bontanom, és *az Auguſtanac* rendi ſzerént intéznem, hogy az egyeſséget nem czak minden *Articuluſokban*, hanem azoknac czikelybenis meg mutathatnám. 3. *Az Helvetiai Confeſsionac* nemely réſzeit két helyenis bé kőllőt irnom, de illyen kűlőmségel, hogy az mely réſzt egy helyen egéſzlen meg irtam, más helyen annac czak valami darabját hoſztam elő, az melyben tudnya illik *az Auguſtana Confeſsio* véle egyez. 4. Az két *Confeſsionac* egyező értelmét az könyvnec ſzélire irattatot bőthűc mutattyác meg. 5. Mivelhogy több reſzei vannac az Helvetica Confeſsionác, az Auguſtana Confeſsionac Articuluſiitul, meg maradot réſzeket magán irtam, az két Confeſsionac utánna.

Az kőrőſztyén olvaſoknac én kivánoc ez Ur Iſtentől Szent Lelkőt, hogy az gonoſz lélektul ſzámazot gyűlőséget le tévén, az igaz kőrőſztyéni vallashoz valo ſzerelméből, jol meg olvaſsác az kővetkőzendő Articuluſokat, és azoknac eggyező értelmét látván s-ugyan meg tapaſztalván magokis, keſzűllyenec az ſzent békeſséghőz, s.minketis ſegillyenec ahoz. Az Iſtennec nevénec diczéretire, és a kőrőſztyéni hűtnec s-vállásnac meg máradására, terjédésére. Ugy adgya Iſten lelkűnknec idvőségét, az mint kivánnyuc az ſzent békeſséget, és valláſunkban valo eggyéseget. Amen.

TABLAIA.

Az Hűtnec Agazatinac, mellyec imillyen rendel vannac az Auguſtana Confeſsioban.

Az Iſtenről. pagina 1 & 2.
Az Eredendő bűnről 4.
Az Chriſtuſrol. 8.
Az meg igazuláſrol 16.
Az Egyházi ſzolgalatrol 20.
Az Hűtnec gyűmőltſęről 24.
Az Anyaſz-egyházrol 31.
Az gonoz Egyhazi ſzolgak. 42.
Az Kőrőſztſęgről. 44.
Az Ur Vaczorajárol 47.
Az Gyonáſrol 55.
Az Pœnitentiárol 55.
Az Sacramentomoknac haſznárol pag. 63.
Az Egyházi rendről 71.
Az Egyházi rendtartáſok. 85.
Az Fejedelem ſęgről 90.
Az Utolſo iteletről 94.
Az ſzabad akaratrol 96.
Az Bűnnec okárol 102.
Az jo Czelekedetekről, és az meg igàzéto hitről 103.
Az Szenteknec tiſztelet. 109.

Mind ezekben az Auguſtana Confeſsioval, tellyeſſęggel eggyez az Helvetica Confeſsio.

Az Abuſuſoknac meg jobbettáſokrol valo Artículuſoc imezec.

Az Ur Vaczorajánac mind két ſzemélyéről 115.
Az Papoknac házaſságok· 116.
Az Miſeről 119.
Az Gyonásrol 124.
Az Etkeknec kűlőmbſęg. 125.
Az Barátoknac fogadás. 132.
Az Egyházi hatalomrol 140.

TABLAIA.

Az Helvetiai Confeſsionac, melyben az kőrőſztyéni Tudománnac réſzei illyen rendel vadnac meg irattatván az Deák Könyvben.

Az Szent Iráſrol, mely valoſagoſſan Iſtennec igéje. pag. 2.
Az Sz. Iráſnac magyarazattyárol, az ſz. Atyákrol Concil. 153.
Az egy Iſtenről, és az Szent Háromſágrol 2.
Az Balványokrol, és az Szentek képekről 156.

Az Iſten

Az Isten imadásarol, és segitségül valo hivasarol 111.
Az Istennec gondviseleséről 158.
Az Teremtésről, az Angyalokrol, ördögökről és emberről 161.
Az Embernec esetiről, az bűnről, és annac okárol 5.
Az szabad akaratrol, és az emberi erőről. 97.
Az Istennec eleve valo rendeleséről, és az szenteknec &c. 162.
Az Iesus Christusrol, ki igaz Isten, és ember es ez világnac &c. 9.
Az Istennec Törvényéről 166.
Az Evangeliomrol, az igéretekről, az Lélekről, és az betű. 169.
Az Penitentiárol és az embernec meg téréséről 56.
Az Hiveknec valosagos meg Igazulásokrol 17.
Az Hitről, és jo cselekedetekről, és azoknac jutalmárol 25.
Az Istennec közönséges Anyaszentegyhazárol. 32.
Az Egyházi szolgákrol, és azoknac hivatalyokrol 71.
Az Christus Anyaszentegyhazànac Sacramentomirol 63.
Az Szent Kőrőszтséggről 44.
Az Urnac Szent Vacsorajárol 48.
Az Egyházi, és Szent Gyülekezetekről 372.
Az Anyaszentegyháznac imádsagirol, Enekléséről &c. 174.
Az Innep napokrol, böjtökről, és az étkec valogatásárol 86.
Az Catechismusrol, és az betegeknec meg latogatásokrol 177.
Az Hiveknec Temetésekről, és az hallottakrol valo gondviselésről, az Purgatoriumrol, és az Lelkeknec meg jelenős. 178.
Az Egyházi rendtartásokrol, és Ceremoniákrol 180.
Az Egyházi jövedelemről, avagy jószágrol 183.
Az Nőtelenségről, házasságrol, és gazdasagrol 184.
Az Fejedelemségről 91.

Eddig vagyon az Helvetica Confessionac Tablája.

Következnec D. Paræus könyvéből vétetet rövid feleletec, imez hamisan reánc költöt ragalmazásokra.

Hogy Idvözitönc nem minden embereknec váltsagok. &c 188.
Hogy az Isten akarta Adamnac esetit 192.
Hogy az Istenteléneknec bűnöket akaria Isten. 194.
Hogy tagadgyuc az Istennec mindenhatoságát 199.

Hogy az Istent csac hatalmában, nem allattyában. 201.
Hogy az Isten bűntelen sokakat kárhozatra rendelt 202.
Hogy az Isten nem akaria minden embereket idvősségeket 208
Hogy az valasztatak nem eshetnec ki Isten kegyelméből 211.
Hogy az Kőrősztyéneknec gyermekei szentűl szűlet. 212.
Hogy az Evangeliomnac igéreti csac nemellyekre tartoz. 214.
Hogy az ember Christus nem valosaggal, hanem csac szoval legyen Isten. és hogy az Isten Christusis nem voltaképpen, hanem csac mondás szeránt legyen ember. 216.
Hogy az ember Christustul el vonsuc az Isteni tulaydonst. 217.
Hogy mi az két természetet az Christusban egy mástul. 219.
Hogy az ember Christus nem tulaydon erejével lőtt csuda. 221.
Hogy az ember Christust mi nem imádgyuc, 223.
Hogy az Christust ki rekesztyűc az ő Vactorajából 226.
Hogy az magán valo meg oldozást az bűnből, mi kárhoz. 227.
Hogy az Augustana Confessiot mi meg vettyűc es kár. 229.

Ezek után, kővetkőznec két békesség-re, indito okok.

Hog' az Evangelicusoc mindnyájan eggyet értnec az hűtnec fundamentomában. 232.
Hogy csac egy Articulusban, s'abban sem egészlen külömbőznec egymástul, az mint Lutherus magais megvallotta. 237.
Lutherus és Zvinglius közőt valo eggyességnec formája. 241.
Luther Marton és az Helvetiájac közőt Vittebergában lőtt eggyességnec formája. 247.
Lutherusnac levele, mellyet irt az Helvetiájaknac 267.

AZ HŰTNEC FŐ AGAZATI.

AZ ISTENREOL.

I. Artic: Auguſt. Confeſs.

AZ Eccleſiác, nagy éggyezŐ értelemmel tanéttyác minálűc, az Niceabeli Sinatnac, az Iſténſegnec egy állattyárol, és három ſzemélyérŐl valo vegezéſét igaznac lenni, mellyet minden kételkedés nékűl hinnűnc kŐl: tudnia illic, hogy (a) egy légyen az Iſtenſegnec allattya, az mely neveztetek-is, és ugyan valoſagoſſannis (b) ŐrŐckén valo, (c) teſt nékűl valo, (d) meg oſzolhatatlen, (e) véghetetlen hatalmu, (f) bŐlczeſegű, (g) joſágu Iſten.: (k) mindeneknec láthatoknac és láthatatlanoknac (h) teremtŐje és (i) megtartoja.: és hogy mind az által, ugyan azon (m) Iſteni állatnac, és hatalomnac, (l) három (n) ŐrŐckén valo ſzemélye légyen (o) Atya., Fiu, és Szent Lélec. Es az ſzemélynec nevezetit, azon jedzésben véſzic, minéműben éltenec azzal, ez dologban az Egy-házi dolgokrol iróc, ugy mint, hogy áz jegyez, nem màsban valo réſzt, avagy *Qualitaſt*, néminéműſéget, hanem azt, az mi tulaydonképpen vagyon.. Kárhoztatnac minden eretnekeket, kic ez *Articulus* ellen támadtanac, ugy mint az *Manichæuſokat*, kic két *Principiumot*, az az elŐvel valo okot állatnac vala: Joth, és Gonoſzt: iſmét az *Valentinianuſokat*, *Arrianuſokat*, *Eunominianuſokat*, *Mahometiſtakat*, és minden ezekhez haſomlokat. Kárhoztattyác az réghi és uy

a
b c
d e
f g k
h i
m
l n
o

Samosatenusokatis, kic midőn azt vitattyác, hogy ezac egy személy légyen; az Ige, és az Szent Lélec felől ravaszul, és Istentelenül szaporán beszélnec, hogy nem egymástul meg valasztatot személyec, hánem hog' az Ige, szozatnac igéjét jegyezze, és az Lélec, az teremtet állatokban valo indulatot.

Helvet: Confess: Articul: III.

AZ EGY ISTENREOL ES AZ SZENT HAROMSAGROL.

a Egy az Isten.

c b k h g i e f

Hiszűc, és azt tanéttyuc, hogy az Isten (*a*) egy álláttyában, avagy természetiben, ki maga által vagyon, magánac mindenekre elégséges, láthatatlan (*c*) test nékül valo, veghetetlen, (*b*) őrőc kén valo, (*k*) minden dolgoknac láthatoknac és láthatatlanoknac (*h*) Teremtője, (*g*) fő boldogság, élő, és mindeneknec meg elevenitője (*i*) s-meg tartoja, (*e*) mindenháto, és (*f*) fölötte bölcz, irgalmas, avagy könyörülő, igaz, és igaz mondo. Az Isteneknec penig sokaságát: utállyuc, mivelhogy nylván vagyon meg irva: *Az te Urad Istened egy Isten.* Deuter: 6. ℣. 4. *En vagyoc az te Urad Istened ne légyenec tenéked idegen Istenid én előttem.* Exo: 20: ℣. 2. 3. *En vagyoc az Ur, és ninczen nalamnál tőb: én kivűlem más Isten ninczen. Avagy nem én vagyoké az Ur, és ninczen én nalamnál tőb Isten, igaz Isten és meg tarto ninczen tőb én nalãnál.* Esa: 45. *En vagyoc az Jehovah, Jehovah, irgalmas, kegyelmes Isten, kesedelmes az haragra, véghetetlẽ irgalmasságu és igasságu.* Exo: 34. ℣ 6.

Háró szemely az egy Isten d segben. o

Hiszűc és tánéttyuc, hogy ugyan azon véghetetlen, és (*d*) oszolhatatlan egy Isten, elszakasztharatlan, és őszve egyelithetetlen képpen meg valasztatot (*o*) Atya, Fiu,

és Szent

és Szent Lélec; ugy hogy az Atya öröktûl fogva nemzette légyen az Fiut: az Fiu kimondhatatlan nemzéſſel, nemzetet légyen: az Szent Lélec penig mind az kettôtûl örôctûl fogva ſzármazzéc, és mind az kettôvel imadando légyen, ugy hogy nem három Iſtenec legyenec, hanem (*m*) azon egy (Iſteni) állátban (*n*) örôckén valo, és egyenlô (*l*) három ſzemélyec, meg valaſztattac ſzémélly ſzerént, és rendel eggyic az maſikat elô véſzi, de ſemminémû méltoſsággal nem. Mert az Iſtenségnec terméſzetire avagy állattyára nézve, ugy eggyesültenec, hogy mind à három ſzemély egy Iſten légyen, és az Iſteni terméſzet kôz légyé az Atyával, Fiuval, és Szent Léleckel. Mert az ſzemélyeknec nylván válo kûlômségét az irás adta minékûnk elônkben, mikor az Angyal, tôb beſzédi kôzôt ezt mondta az Szûz Máriának: *Az Szent Lélec ſál te réád, és az magaſságban lakozo Iſtennec ereje árnyékoz meg tégedet és az ſent à ki tûled ſzûletic, Iſten fiának hivatatic.* Luc: 1. De az Chriſtusnac kereſztségében nis, hallattatot menybôl az Chriſtusra alá ſzármazot illyetén ſzo: *Ez az én ſzerelmes fiam.* Math. 3. Meg jelent vala az Szent Lélekis galamb képében. Ioan: 1. Ackoris hogy Urûc paranczolá az kôrôſztcséget, azt hagyá hogy Atyánac, Fiunac, és Szent Léleknec nevében kôrôſztôllyenec. Math: 28. Iſmét máſut az Evangeliomban azt mondotta: *S. Lelket kûld az Attya az én nevemben.* Iſmet ugã ô mondotta: *hogy mikorõ el jûvend à vigaſztálo, kit én kûldôk az Atyától, az igaſságnac lelke, ki az Atyától ſármazic ô téſſen bizonságot én felôlé.* Rôvidedẽ: az Apoſtali Credot bé veſzûc, mel igaz hitôt ád elônkbẽ.

m
n l

Kárhoztattyuc tehát az *Sydokat*, és az *Mahumetnec* követôit, és mind azokat, kic ez imádando Szentháromsá- Eretnekſégek.

got káromlyàc. Kárhoztatunc ismét minden *Eretnekőket*, és *Eretnekségőket*, kic azt tanéttyác, *hogy az Fiu, és az Szent Lelec czak névei Isten.* Ismét, *hogy az Szent háromságban légyen teremtetet és másnac ſolgálo:* hogy végezetre, *abban vagyon valami egyenetlen, nagyob, es kiſſeb, teſtes, avagy teſt ſerént ki àbrázoltatot, erkölczőckel, avagy akarattal külömbőző, vagy őſve egyelittetet, vagy egyedűl valo:* mint ha az Fiu és az Szent Lélec, az egy Atya Istennec indulati, és tulaidonsági volnánac, az mint az *Monarchicuſoc, Novatianuſoc, Praxeas, Patripàſſiani, Sabellius, Samòſatenus, Aetius, Macedonig, Antropomorphitac, Arig*, és hasõloc értettec.

AZ EREDENDEO BŰNREOL.

II. Artic: Auguſt: Confeſſ:

a b c d e f

ISmét azt tanéttyác, hogy az Adãnac eſeti után, *a* minden emberec az kic terméſzet ſzerént ſzármaztanac *b* bűnnel ſzűletettenec, az az, Istennec félelme nékűl, Istéhez valo bizodalom nékűl, és az *c* gonoſz teſti kivánsággal, és hogy ez *d* eredendő betegség, avagy vétec, valoságoſſan kárhoztato bűn légyen, melly kárhoztattya moſtannis és *e* őrőc halált hoz *f* azoknac, az kic uyonnã nẽ ſzűlettetnec az kőrőſztség, és az Szent Lélec által. Kárhoztattyác az *Pelagianuſokat*, és egyebeketis, kic az eredendő fogyatkozáſt, tagadgyác bűnnec lenni, és hogy az Chriſtus érdeménec, és jo téteménec dicsőségét megkiſſebitséc, azt vitattyác hogy az ember tulaidon terméſzet ſzerént valo erejével, az Szent Lélec nékűl, eleget tehetaz Istẽ tőrvénnyénec, és az okoſság ſzerént valo tiſztéſséges jo czelekődetőkért, mõdatic igaznac lenni Istennec előtte.

Eretnekſęgek.

Hlevet: Conteſſ: Arti: VIII.

AZ EMBERNEC ESETIREOL AZ BŰNREOL ES ANNAC OKAROL.

KEzdetben teremptette vala Iſten az embert maga képére, az ártatlanſágnac és az igaſſágnac ſzentségében, jová, és bűntelenné, de az kigyonac kénſzeritéséből, maga vétke miat, az joságtul, és igaságtul el ſzakadván, az bűnre, halálra, és kűlőmb kűlőmb fele nyomoruſágokra kőteleſsé tőtte magát. Es az minemű vélet az eſetnec utánna, ollyanoc *a* mindnyájan, az kic ő tűte ſzarmaztanac, ugy mint *b* bűn, halál, és ſok féle nyomoruſágoc alá vettettec. Az bűnőn penig értyűc, embernec amaz véle ſzűletet romlotságát, melly első ſzűléinktűl mi réánc mindnyájunkra áradot, avagy ſzármazot, mellyel *c* az gonoſz kivánságokban bé merűtűnc, és az jotul el fordultunc, minden gonoſz bűnre penig haylandoc vagync, tellyeſſec minden gonoſsággal, hitetlenséggel, Iſtennec meg utállásával, és gyűlőlésével: ſemmi iot magunktul nem czelekődhetűnc, sőt meg ſem gondolhatűc. Sőt inkáb mikor már meg őregbedűnkis, gonoſz gondolatinckal, mondaſinckal, és czelekődetinckel, mellyec Iſten tőrvénye ellen vadnac, gonoſz gyűmőlczőket, gonoſz fahoz illendőket teremtűnc; melly dologért, magűc érdemével Iſtennec hagragjábā léledzűnc, és mélto bűntetéſec alá vettetűnc: és még az Iſtentűlis el hag'attattunc volna mîndnyáian, *f* ha az ſzabadito Chriſtus minket viſza nem hozot volna. Az halálon annak okáért értyűc, nem czak az teſti halált, az mellyremindnyaiunknac egyſzer az bűnért réá kől menűnc, hanem még az *e* őrőckén valo bűntetéſeketis, mellyec az mi bűneinknec, és rom-

Adámnac eſeti.

a

b

Eredendő bűn.

c

Math. 12.

f

Halál.

e

lotságunknac ſoldgyai a vag' jutalmi. Mert az Apoſtal, *meg holtac valánc, ugy mond, vétkeinc és bűneinc miat, és valánc terméſet ſerént haragnac fiai, az mint egyebekis: de az Iſten, ki gazdag irgalmaſsággal, midőn meg holtunc volna bűneincmiat, az Chriſtuſſal egyűt meg elevenitet minket.* Eph: 2 Iſmét: *az mint hogy az bűn egy ember által jűt bé ez világra, és az bűn által az halál, és ecképen minden emberekre által ment az halál, kiben mindnyájan vétkeztenec.* Rom: 5.

d Meg cſelekedetbűn

Vallyuc azért, hogy minden emberekben vagyon az *d* eredet ſzerint valo bűn: vallyuc, hogy minden egyeb vétkec, mellyec ebből ſzármaznac, valosàgoſſan mondatnac bűnőknec, és ugyan valoságoſſanis bűnőc akár minemű névei nevezteſſenec, akár haláloſoknac, akár boczánandoknac, akár még annakis, az melly Szent Lelec ellen valonac mondatic, melly ſoha meg nem boczáttatic.

Marc. 3. 1 Ioh. 5. Az bűnőc nem egyenlők.

Vallyuc aztis, hogy az bűnőc nem egyenlőc noha ugyan azon romlotságnac és hitetlenségnec kut feiéből ſzármaznac hanem nemellyec az többinél nagyobbac, az mint az Ur mondotta, *hogy Sodomának könnyebben léſſen dolga, mint ſem az Evangeliom igéjét meg vető váraſnac.* Math: 11. Kárhoztattyuc tehát mind azokat, valakic ezeckel ellenkőző-

Eretnekſégek.

ket tanétnac, főképpen penig *Pelagiuſt*, és mindnyáiokat az *Pelagianuſokat*, az *Jovinianusnac* követőivel egyetemben, kic az *Stoicuſockal* az bűnöket egyenlőcke tőttéc.

Ez dologban, mindeneſtűl fogva egyet értűnc Szent Agoſtonnal, ki az ő értelmét, az Szent irásbol vette, és abbol oltalmazta.

Kárhoztattyuk annac főlőtte *Florinuſt*, és *Blaſtuſt*, kic ellen *Irenæus* Doctoris irt, és mind azokat, valakic azt tanettyác, hogy Iſten legyen az bűnnec ſzőrző oka, holot

nylván

nyl ván vagyon meg irva: *nem vagy olly Isten, ki akárnád az hamisságot: gyűlőlöd mind azokat, valakic hamisságot czelekőssnec, el veßted mind azokat, az kic hazugságot ßolnac.* Pßal: 5. Ismet, *midőn az ördög hamisságot ßol, maga tulaydonibol ßollya, mert hazug és hazugságnac Attya.* Ioh: 8.

Az Isten nem oka az bűnek.

De mi magunkbanis eleg vetec, es romlotság vagyon, ugy annyra, hogy semmire nem szűkseg, hogy az Isten tőlczőn mi belenc uyab, avagy nagyob gonoságot. Ezokáert, midőn az Isten mondatic, az Szent irásban meg kemenyetteni, meg vakettanny es el fordult elmere avagy ertelemre adni, ugy kől azt ertenny, hogy Isten azt igaz iteletiből czelekedgye, ugy mint igaz biro es boszu állo. Vegezetre, valahánszor mondatic, avagy láttatic Isten az irásban, valami gonszt czelekedni, nem azert mondatic, mint ha az ember gonoszt nem czelekednec, hanem azert hogy az Isten meg engedi lenny, es nemáll ellene, az ő igaz iteletiből, à ki meg tilthatta volna, ellene álhatot volna, ha akarta volna: vagy hogy az embereknec gonoságával jo vegre el, mint az Ioseph batyainac bűnőckel, vagy hogy az bűnőket ugy birja, hogy továb ne terűljenec, és ne kegyetlenkedgyenec, mint sem illendő volna. Micsoda értelemel mondatic Isten meg keményét tennimeg vakéttani

Szent Ágoston in Enchiridio suo azt mondgya: *Csudálatos, és ki mondhatatlan képpen, ninczen ő néki akarattya kivől, az mi akarattya ellen vagyonis; mert nem lenne, hogy ha lenny meg nem engedné: nemis engedi penig nem akarva, hanem akarva. Nemis ßenvedné, jo léven, valamit gonoßul lenny ha mindenhato lévén, még az gonoßbolis nem tudna jol tenny* Ezeket ő irta. Egyeb kerdeseket, *ha akartae Isten, hogy Adám el eßéc, avagy kénßeritőtejé az el eßéßre, avagy mi okis nem állot által az eßetben*, es egyeb hasomlo kerdesőket Iaszonta in kérdések.

az agyaskodoknac heábã valo kérdeſec kőze ſzámlállyuc, tudván, hogy az Ur meg tiltotta, az ember hog' ne ennec az megtiltot gyümölczből, es hogy az paranczolatnac által húgásátis meg bűntette: es hogy az mely dolgoc leſznec, az Iſtennec gondviſelesere, akaratt, ára, es hatalmaſságára nezve, azoc nem gonoſzac, hanem az mellyec az Eordőgre nezve, es az Iſten akarattyával ellenkőző maguncakarattyára nezve leſznec.

AZ CHRISTVSROL.

III. Artic: Auguſt: Confe:

a ISmét azt tanityác, hogy az IGE, az az, az Iſtennec fia *a* föl vette magára az emberi terméſzetet az boldog
c b Szűz Máriánac méhében, ugy hog' az *c* egy ſzemelyben, *b* két terméſzetec, Iſteni és emberi, elválhatatlan képpen
d e eggyesülttec, *d* egy Criſtus, igaz Iſten, és igaz ember. *e*
f ſzülettetet az Szűz Máriátul, valoságoſſan ſzenvedet, *f*
g föl feſzitettőt, meg holt, el temettetet *g* hog az Atyát ve-
h lűnc meg békéltetné, és lenne *h* áldozat, nem czak azeredet ſzerént valo vétekért, hanem az embereknec minden czelekedőt bűnőkértis. Ugyan ő le ſzállot pokolra, és va-
i k loságoſſan *i* föl támadot harmad napon, az után *k* föl
l ment menyegben, hogy *l* üllyön az atyánac jobján, és mind őrőckén orſzágollyon, és uralkodgyéc, minden teremtet állatokon, meg ſzentellye az ő benne hivőket, boczátván az ő ſzivőkben Szent Lelket, az ki igazgaſſa, vigaſztallja, és elevenicze őket, őrizze az őrdőg ellen, és az bűnnec ereje ellen. Azon Chriſtus nylván ſzemlátomáſt *m* el jővendő itélni eleveneket, és holtakat &c: az
m Apoſtali Credo ſzerént.

Helveti: Confess: Articu: XI.

AZ IESVS CHRISTVSROL KI IGAZ ISTEN ES IGAZ EMBER, ES EZ VIlágnac eggyetlen, egy meg váltoja.

HIszűc annac felőtte, és azt tanéttyuc, hogy az Istennec Fia, az mi Urunc Jesus Christus, őrőktűl fogva vásasztatot, avagy rendeltetet az Atyátul ez világnac szabadéttojáva: és hiszűc hogy ő nemzetet, nem csak ackor, mikor az Szűz Máriátul fől vőtte magára az testet, és nem tsac ez világnac fundamentománac fől vetesęnek előtte, hanem minden időknec előtte, ki mondhatatlanképpen nemzetet, s-még penig az Atyatul. Mert Esaias ezt mondotta: *Az ő nemzetségét ki beszélhetne ki? Esa 53. Es Micheasis: Es az ő ki jővetele őrőc időktűl fogván vagyon, Mich. 5.* Mert Sz. Jánosis az Euangeliomban azt mondotta: *Kezdetben vala az Ige, és az az ige Istennél vala, és Isten vala az ige, Ioh. 1.* Ezokáért az Fiu, Istensegére nézve, égyenlő, és azon egy Isteni természető az Atyával, valoságos Isten, nem nevezet szerint, avagy fogádot fiuság szerént, avagy valami kegyelem szerént, hanem állattya és természeti szerént, az mint Szent Ianos Apostal ismét mondotta; *ez az igaz Isten, és az őrőc élet.* 1. Ioh, 5. Szent Palis ezt mondgya: *az ő fiát tette mindeneknec őrőkőssévé, ki az által ez világotis teremtette: ugyan ő az ő Atyánac diczőségénec fenyessége, és annac személyénec ki meczet ábrazattya, ki mindeneket táplál, amaz ő hatalmas beszédével.* Heb: 1. Mert az Evangdliomban őnnőn magais azt mondotta az Ur: *Atyám diczőicz meg te engemet te magadnál valo diczőségel, mellyet birtam én te nálad minec előtte ez világ volna.* Ioh: 17. Mert masutis az Evangeliomban ez vagyō

Az Christusnac ő rőckén valo Istē sege.

A fiu Istē egyenlő az Atyával.

meg irva: *Az Sydoc kereſic vala az Jeſuſt halálra, miért hogy Iſtent Atyánac mondotta, egyenlővé tévén magat az Iſtennel.* Ioh: 5. Utállyuc azért, *Arriusnac*, és minden *Arrianuſoknac* Iſtentelen tudománnyokat az Iſten Fia ellen, leginkáb penig az Hiſpaniai *Servétus Mihálynác*, és mindē *Servétanuſoknac* káromláſokat, mellyeket az Iſten Fia ellen, az Satán, azoc által, mint egy pokolbol ki hozot, és ez világon vakmerő képpen, és Iſtentelenűl hinteget. Ugyan ezen őrőckén valo Iſtennec őrőckén valo Fiát hiſzűc és tanéttyuc hogy *a* embernec fiává lőt, *Abrahamnac* és *Davidnac* magvábul nem az férfiui kőzősűlésbűl, az mint *Hébión* mondotta, hanem tiſztán fogantatot Szent Lélektűl, *é* és ſzűlettetet az mindenkori Szűz Mariátul, az mint ſzorgalmatoſan meg magyarázza nékűnc az Evangeliombéli hiſtoria. Matth: 1. Szent Pális azt mondgya, *hogy ſohul Angyalokat magára fől nem vőtt, hanem Abrahamnac magvat.* Az Szent Ianos Apoſtalis, *az ki nem hiſzi, ugy mond hogy az Chriſtus Jeſus el jűt az teſtben, áz nem Iſtentűl vagyon.* Ezokáért az Chriſtuſnac teſte ſem árnyéc nem volt, ſem az égbűl nem hozatot alá, az mint *Valentinus* és *Marcion* álmadozzác vala. Annac fölőtte az mi Urunc Ieſus Chriſtuſnac nem értelem és okoſsàg nékűl valo lőlke volt, az mint *Apollináris* érti vala: ſem nem Lélec nékűl valo teſte, az mint *Eunomius* tanéttya vala: hanem okoſsággal valo Lelke, és érzékenségeckel valo teſte volt, melly érzékenségec által, valoságos faidalmokat ſzenvedet, az ő ſzenvedésénec idején, az mint önnön magais bizonétotta, és ezt mődotta: *Szomoru az én Lelkē mind haláliglan.* Matth: 26. Es *moſtan az én lelkem meg haborodot.* Ioh: 12. El hittűc azért, hogy ugyan azon egy mi Urunc Ieſus Chriſtuſ-

Eretnekſegek.

a Az Chriſtuſnac igaz emberſegéről.

Eretnecſegek.

ban, *b* kért

ban, *b* két terméſzet vagyó, Iſteni és emberi, és azt mõdgyuc, hogy ezec egy máſsal ugy ôſzve ſzerkôſztettenec és egyesûltenec, hogy meg nem eméſztettenec (avagy ſemmivé nem lettenec) ſem ôſzve nem egyeléttenec, ſem egy másban nem vegyûltenec, hanem inkáb mind az két terméſzetnec tulaydonsági eppen meg maradván *c* egy ſzemélyben egyesûltenec, avagy ôſzve ſzerkeſztettenec, ugy hogy, *d egy Ur Chriſtuſt nem kettôt tiſtelûnc, egy igaz Iſtent, és igaz embert, mondõ, ki Iſteni terméſetire nézve, az Atyával, emberi terméſetire nézve penig, mi velûnc embereckel, azon egy terméſetû, és mi hozzánc mindenben haſomlo, az egy bûntûl meg válva.* Heb 4. Mert, az mint hogy az *Neſtoriuſnac* tudománnyát utállyuc, melly az egy Chriſtusbol kettôt czinál, és az ſzemélly nec egyeſséget megh ôſztya; igy tellyeſseggel átkozzuc az *Eutichéſnekis* es az *Monotelitaknac* avagy az *Monophiſicuſoknac* bolond kabaſságokat, mely az emberi termeſzetnec tulaydonságit el tôrûli, ſemmive teſzi. Ezokáert, ſemmikeppen nem tanettyuc azt hogy az Chriſtusban valo Iſteni termeſzet, ſzenvedet volna, avagy hogy, az Chriſtus embersege ſzerent meg ez világon volna, ſockal inkáb hogy mindenût volna. Mert ſem nem hiſzûc, ſem nem tanettyuc hogy az Chriſtus teſtenec valosága avagy meg ſzûnt volna, az még diczôitéſnec utanna, avagy hogy Iſteñé tétetet volna, és hogy ugy tétetet volna Iſteñé, és hogy az ô tulaydonságit, az teſtre, és az lélekre nézve le-tette volna, és hogy tellyeſséggel egy Iſteni terméſzetté vált volna, és tſak egy állattá lôt volna. Es ezokáért *Schwenkfeldiusnac*, és hozzá hasõlo ſzo ſzaporitoknac, oktalã okoskodáſit, és bé polázot, homályos, ſ-magával nem eggyezzô, álhatat-

b

c

d

Karhoztattyuc à Eretnekeket.

Az Chriſtus teſténec az Sacramentóbã valo jelenletét, nẽ tagadgyuc: olv. megh X. Art. valo eggyeſséget.

la n beſzédeket ſemmiképpen nem javallyuc, ſem bé nem veſzűc. Nemis vagyunc *Schwenkſe ldianuſoc.*

f Az Chriſtuſnak teſtbe valo ſzenvedéſe.

Tovabbá, hiſzűc, hogy az mi Urunc Ieſus Chriſtus valoságoſſan *f* ſzenvedet, es meg holt mi érettűnc teſtben az mint *Szent Péterſsol.* Utállyuc az *Jacobitáknac* és minden *Törökőknec* Iſtentelen kabaságokat, kic fzidelmazzác az Urnac ſzenvedéſit. Azonkőzben nem tagadgyuc eztis, hogy az diczőſségnec Ura meg feſzitteret mi érettűnc, az Szent *Pálnac* igéi ſzerént 1. Corinth: 2. Mert amaz ſzolláſnac *formaját* (mellyet *Communicativ Idiomatumnac* hivnac) Iſteni félemmel, és bőczűlettel véſzſzűc, és élűnc véle, mely az ſzent irásbol vétetet, és az mellyel à Régiekis minnyajan éltenec, az Iráſoknac homalyos, és egy maſſal teczés képpen ellenkőző bizonſáginac magyarazattyábã, és őſzve békeltetéſében. Hiſzűc és azt tanettyuc, hogy azon mi Urunc Ieſus Chriſtus, az önnön valoságos teſtével, mellyben meg feſzittetőt és meg holt, *i* föl támadot halottaibol, és az el temettetőt hel'ében nem máſt tamaztot föl, ſem nem lelket vőt föl magára, az teſt helyet, hanem az ő teſténec valoſágat meg tartotta. Ezokáért, midőn az ő Tanitváni azt alélttanac, hogy az Urnac Lelkét látnac, meg mutatta nékiec kezeit, és lábait, mellyec meg jegyeztettenéc volt, az ſzégeknec és à ſebeknec billegivel. Luc: 24. Es eztis mondotta: *Nézzetec azén kezeimet és labaimat, mert ennen magam vagyoc. Illeſſetec meg engemet és laſſatoc, mért az Léleknec teſte és czonttya ninczen, à mint látttyátoc hogy ennékem vagyon.* Ugyã azon ő teſtében hiſzűc hogy *k* föl ment áz mi Urunc Ieſus Chriſtus, minden látháto egeknec fölőtte, és ſzintén az leg fölső eghben, mely az Iſtennec és az boldogoknac helyec: *l* az A-

Az Chriſtuſnac i fel támadáſa.

k Menyben menetele. l

tya Iſten-

tya Istennec jobjára, melly noha az diczőségnec és Isteni főlségnec hatalomnac kőzősűlésétis jedzi, vétetic mind az által, bizonyos helyértis, melyről az Evangeliomban szolván az Ur, mondotta: *hogy ő el mégyen, és az őveinec helyet kéſit.* Ioh: 14. De Szent Peteris, *ſűkség ugy mond, az Christusnac, az égtűl bé fogattatni, mind az ideig, miglen mindenec meg építtetnec.* Act: 3. *Mellyből penig, ugyan ő m eljővendő az itéletre ackor, mikor ez világon leg nagyob égyesűlésec léſſen az Istenteleneknec, és az Anti Christus meg veſztegetvén az igaz Isteni tiſzteletet, babonasággal, avagy Idegen Istenhivéſſel, és Istentelenséggel mindeneket bétőltend: Tűzzel, és fegyverrel, kegyetlenűl puſztitangya az Istennec Eccleſiáját.* Dan: 11. *Ez végre jűn penig el az Christus, hogy az őveit meg ſzabadicza, és az ő el jővételivel eltőrűlye az Anti Chriſtuſt, és meg itéllye az eleveneket és holtakat.* Act: 17.

m Itéletrevalo el jővetele

Mert fol támadnac az halottac, és az kic azon az napon, (mellyet semminémű teremtet állatoc nem tudnac) *elevenecléendőc, egy ſzempilantàsban el változtatnac, és minnyájan az hivec, egy ſzer ſ-mind eleiben ragattatnac az Christuſnac az levegő égben, hogy onnan véle egyűt bé mennyenec az boldog lako helyekben, hogy ott végnélkűl éllyenec.* 1. Theſſ: 4. Mar: 13. *Az hitetlenec penig avagy az Istentelenec, az őrdőgőckel édgyűt ala mennec pokolbán, hogy mind őröckké égjenec, és ſoha az kinokbol meg ne ſzabadullyanác.* Math: 25. 1. Corin: 15. Kárhoztattyuc tehát mind azokat, kic tagadgyác az Testnec valoságos föl támadását, avagy kic az *Iohannes Hieroſolymitanuſſal* ki ellen irt *Hieronymus*, nem igazán értnec az meg diczőűlt testec felől. Kárhoztattyuc azokatis, kic azt hittec, hogy az Eordőgőkis az Istentéleenkis minnyajan valaha meg tartatnac, és idvőzűlnec; és hog' az bűnte-

Az halottaknak fel támadások.

Eretnekſegek.

téseknec vége lészen: Mert egy atallyában mondotta az Ur: *az ő tűzőc soha mng nem alussic, és az ő fergec meg nẽ hal.* Marc: 9. Kárhoztattyuc annac fölötte az *Sydoknakis* álmokat; hog' az itéletnec élötte è földön arany idő leszen és az hivec ez világi orszagokat fognac birni, el nyomvasztván az ő ellenségőket, az Istenteleneket. Mert az Evangeliomi igasságh. Math: 24. 25. Luc. 18. és az Apostali tudománny 2. Thess: 2. & 2. Tim. 4. sockal kűlömbet találtatik mondany. Továbba szenvedésével, avagy halalaval, az mi Urunc minden hiveckel *g* meg békéltette az ő mennyei szent Atyát, az *h* bűnőkért eleget tőtt, az halált fegyverétűl meg fosztotta, az kárhozatot, és az poklot el rontotta, és halottaibol valo föl támadásával, az életet, és az halhatatlanságot meg szőrzőtte, és helyére allatta. Mett ő az mi igasságunc, életűnc, és föl támadásűc, végezetre minden hiveknec tellyes voltoc, és meg szabadulásoc, idvőségec és elegedendő bévelkődésec: Mert az *Apostal* azt mondgya: *Igy teczet ez Atyánac, hogy minden tellyességh ő benne lakozzéc. Es ő általá vattoc tőkéletőssec.* Coloss: 1. 2. Mert azt tanéttyuc, és hiszűc, hogy az mi Urunc Iesus Christus, az egész emberi nemzetnec s'még az egész világnakis egyetlen egy, és őrőckén valo meg tartoja, kiben hűt által idvezűlűnc, valakic az Tőrveny előt, az Tőrvény, és az Evangeliom alat idvezűltenec, és valamenyn mégh ez utannis mind ez világnac végéig fognac idvőzűlni. Mert önnön maga Urunc mondgya az Evangeliomban: *Valaki nem az ayton megyen bé, az Juhoknac aklában hanem masunnan hág bé, az lopo és tolvay. En vagyoc az Iuhoknac aitaja,* Ioh: 10. Ismét masut ugyan azon Evangeliomban: *az Abraham, ugy mond, látta az én napomat és ő-*

g h Rom 4. 1 Cor 15. Ioh. 6.

Az VR Christus halálanac hasznai.

Az o Testamentombéliek-is az Christus által idvőzűltenek.

rűlt rayta.

rűlt rayta. Ioh: 8. De Szent *Péter* Apoſtalis: *ninczen ugy mond, másban ſenkiben, az idvőſség, hanem czak az Chriſtusban: nemis adattatot az emberec kőzzé más név az égh alat, à melly által kellene idvőzűlnűnc.* Hiſzűc azért, hog' az Chriſtuſnac kegyelme által idvezűlűnc mi miképpen az mi Atyáinkis. *Act: 4. 10. 15.* Mert Szent *Palis* azt mondgya, *az mi Atyáinc minnyájan azon egy lelki eledelt éttec, és minnyájã azon egy lelki italt ittac: ittanac peniglen az őket követő lelki kőſziklából, az kőſikla penig az Chriſtus vala.* 1. Corin: 10. Ezokáért olvaſſuc hogy Szent *Janoſis* azt mõdotta, *hogy az Chriſtus volna az à bárany ki megőlettetet ez világnac kezdetitűl fogva.* Apo: 13. Es kőrőſztőlő Szent *Janoſis* bizonságot tőt, *hogy az Chriſtus volna amaz Iſtenneac barannya ki el veſzſzi ez világnac bűneit:* Ioh: 1.

Ezokáért tellyes ſzajal vallyuc, és hirdettyűc az Jeſus Chriſtuſt lenni, ez világnac egyetlen egy meg tartojának, *Királlyának,* és fő *Papiának,* amaz igaz, ſzent és áldot *Meſsiáſnac,* kit regenten várnanac, kit az Tőrvénnec példázati példáztanac, és az *Prophétáknac* jővendő mondáſi eleve meg igértenec: az Iſten penigh megadta, és őtet minékűnc küldőtte, hogy ſenkit máſt minékűnc ne kőlleſsek mégis várnunc. Ninczen-is már egyéb hátra, hanem czak, hogy minnyájan minden diczőſeget az Chriſtuſnak adgyunc: ő benne hidgyűnc, és egyedűl ő benne megh nyugodgyunc, ez életnec minden egyéb ſegedelmit megutálván, és el vetvén. Merr az Iſtennec kegyelméből ki eſnec, és az Chriſtuſt haſzontalanna teſzik magoknac, valakîc az ő idvőſségeket az egy Chriſtuſon kivűl valami más dologban kereſik. Es hogy keves beſzéddel ez dologrol ſokat mondgyunc, valamellyec az mi Urunk

Jesus Christnac titkos meg teltesüleserol az szent iráſbol végeztettenec, és bé foglaltattanac Symbolumiban, és ſententiaiban, az elsö, és leg föveb négy *Conciliomoknac*, mellyek *Niceában*, *Conſtantinopolyban*, *Epheſumban*, *Chalcedonban* lettenec, az Szent *Athanaſiuſnac Simbolumjában*, és minden egyéb ezekhöz haſomlo Kereſztyéni vallaſockal egyetemben, mind azokat tiſzta ſzivel hiſzük és ſzabad ſzájal valoſagal, tettetés nékül vallyuc, kárhoztatván minden egyéb ezeckel ellenközö dolgokat: és ecképpen tiſztán és egéſzlen meg tartyuc az közönſeges Kereſztyeni hütöt, tudván, hogy az elö ſzamlált *Symbolumokban* ſemmi nintſen, az mi nem eggyezne az Iſteñek igejével, és nem ſzolgálna az hütnec tiſztán valo magyarazattyára.

Az 4. elsö Cócilionac végezéſit javallyuk.

AZ MEG IGAZVLASROL.

Artic: IIII. Auguſt: Confe:

ISMET azt tanéttyác, hogy az emberec megh nem igazittathatnac Iſten elöt tulaydon eréjek, *a* erdémék, avagy czelekedetec által, hanem hogy *b* ingyen igazétaſſanac meg, az *c* Chriſtusért *d* Hüt által: midön hiſzik, hogy ök Iſten kegyelmében be vetetnec, és *e* bünöc meg boczáttatnac az Chriſtusért, ki maga halálával az mi büneinkért eleget tött. Ez *f* hütöt tulaydonéttya nékünc az Iſten, maga elöt valo igaſsagunkra. Rom. 3 & 4.

a b c d e f

Helvet: Confeſſ: Arti: XV.

AZ HIVEKNEC VALOSAGOS MEG IGAZVLASAROL.

AZ meg igazuláſrol valo diſputatiobán Sz. Pál Apoſtalnál, megh igazéttani, annit teſzen, mint az bűnőket meg boczáttani, az vétektűl, és az bűntetéſtűl megh ſzabadéttani, kegyelemben venni, és igaznac ſententiàzni. Mert ezt mondgya az Apoſtal; *Iſten az, à ki meg igazét, kiczoda az, à ki kárhoztat?* Rom. 8. Ellenben vettetnec ez ſzók: meg igazitani, és kárhoztatni. Es máſutis ezt mondgya az Apoſtal: *Az Chriſtus által hirdettetic tinektec az bűnőknec boczánattya, és valamellyekből az Moyſesnek Törvénye által meg nem igazéttathattatoc, mind azokbol, minden az ki hiſſen, ez által meg igazul.* Act: 13. Mert az Törvénybennis, az Prophétác iraſibánis olvaſſuc: *ha valakic közőt viſſa vonyás támadánd, és törvényben mennec, itéllyéc meg azokat az Birác és igazéczác* (avagy ſzabadéczác) *meg az ártatlant, kárhoztaſsác az Iſtentelent.* Deuter: 25. Iſmét: *Jay azoknac kic az hamiſſat meg igazéttyác az ajándékért.* Eſa: 5.

Mit teſzen ezaz a ghe meg gazétani.

Felőtte bizonyos dolog penig, hogy mi minnyájan természet ſzerint, bűnőſsek, és hamiſſak vagyunc, kikre, az Iſtennec itélő ſzeki előt, reánc bizonyodot az Iſtentelenſség, és halálra meltoknac itéltettűnk: meg igazéttatunk penig az itelő Iſtentűl, az az, meg ſzabadettatunc az *e* bűnőktűl, és haláltul, nem magunkra nézve, avag' magűk *a* érdemèvel, hanęm egyedűl tſac az Chriſtuſnak *b* kegyelme által. Mert mi lehet nylvabban valo annál, az mit az Apoſtal mondot: *minnyajan vétkeztenec, és meg foſtat-*

e
a
b

nac az Istennek diczőségétűl: meg igazéttatnac penig ingyen az ő kegyelme által, az Christ9 Iesusban lőt váltság által Ro: 3. Mert az Christus ez világnac bűneit magára vette, és rolunc el vette, és az Isten igasságánac elegett tőtt. Az Isten azért, egyedűl czac az szentedet és föl tamasztatot c Christusért kegyelmes az mi bűneinknec, nemis tulaydonitt'a azokat minékűnc, ugy, hogy màr nem czak az bűnőktűl vagyunc megtisztéttatván, avagy szentec, haném még ajandékoztatakis vagyunc az Christusnac igasságával, és megis szabadéttattunc az bűnőktűl, halàltul, avag' az kàrhozttul, vegezetre igazac vagyunc, és őrőkősi az őrőc életnec. Tulaydon értelem szerént szolván azért, egyedűl czac az Isten igazét még, és czac az Christusnac érdeméjért igazét meg, nem tulaydonitván minékűnc az bűnőket, hanem az ő igasságát tulaydonitván minékűnc.

d Hűt általigazéttatunk meg.

Mivélhog' penig mi ez meg igazuláſt, ném valami czelekedetinc általhanem az Isten irgalmasságábã, és az Christusban valo hűtáltal veszűc, azokáért azt tanéttyuc, és hiszűc az Apostallal, *hogy az bűnős ember czak az Christusban valo igaz d hűt által igazéttatic meg, nem az Törvény vagy az czelekedetec által.* Mert azt mondgya az Apostal *bizonyosképpen aléttyuc hogy az ember hűt által igazéttatic meg az Törvennec czelekődete nélkűl.* Rom: 3. Ismét, *Ha Ábraham az czelekedetekből igazéttatot meg, vagyon mivel diczőkedgyék. de nem Isten előt: mert mit mond az irás: hűn Ábraham az Istennec, és tulaydonéttaték néki igasságara.* Rom: 4. Gen: 15. Annac penig, az ki nem munkálkodik, hanem hiszen abban, az ki megigazéttya az hitetlen embert, tulaydonéttatik az hűt igasság gyanant. És ismetlen: *Kegyelméből tartattatoc meg hűt àltal, az*

ſem magatoktul vagyon: mert Iſtennek ajandéka, nem az czelekedétekből, hogy ſenki ne diczekődheſſec. Eph. 2. Ezokáért, hogy az Chriſtuſt mi igaſſagunkat az hűt meg fogja, és mindeneket az Chriſtusban valo Iſten kegyelménec tulaydonét, azért tulaydonéttatic az hűtnec az meg igazulás, legh főképpen az Chriſtusért, és nem azért, hogy mi czelekedetűnk, mert Iſtennec ajandeka. Tovabba, hog mi hűttel fogjuk el az Chriſtuſt, ſockal bizonittya Idvőzitőnk Sz. Jánoſnál 6. *à hol az hűtnec nevezetiért teſſi az meg etelt, és az meg ételnec nevezetiért, az hűtőt. Mert az mint az etelt meg évén, hozzánk veſſűk, igy hiven reſſesűlűnc az Chriſtuſſal.* Ezokáert, az meg igazuláſnak jo teteményet nemoſztyuk két fele, réſz ſzerent az Iſten kegyelménec vagy az Chriſtuſnak, réſz ſzerent magunknak avagy az mi ſzeretetőnknek, érdeműnknek, és jo cſelekedetűnknec tulaydonétván azt, hanem tellyeſſegel, mindeneſtűl fogván az Chriſtusban levő Iſten kegyelmének hűt által tulaydonittyuc. De nemis tetzhetnének Iſtennek az mi ſzeretetűnk és cſelekedetűnk, ha az hamis emberektűl lennének: ezokáért ſzűkség hogy mi előb legyűnk igazak, hogy ſem mint ſzereſsűnk, avagy jo dolgokat cſelekedgyűnk. Valoſagoſſan igazacka tétetűnk, à mint mondottuk az Chriſtusban valo hűt által, az Iſtennec czupàn valo kegyelméből, ki az bűnőket nékűnk nem tulaydonéttya, hanem az Chriſtuſnac igaſſagát, és igy az Chriſtusban valo *f* hűtőt nékűnc igaſſagunkra tulaydonéttya. Az Apoſtal annac felőtte, igen nylvan az hűtből hozza ki az ſzeretetet, ezt mondvan: *Az paranczolatnac vége, az ſzeretet, mely tiſſta ſſiből, jo lelki iſmeretből, és nem tettetes hűtből vagyon* 1. Tim. 1. Annak

Az meg igazuláſinē tulaydonéttyuk reſz ſzerent Iſtennek réſz ſzerent magűknacc

Eleven. Hűt.

okáért ez dologban ſzolunc, nem az tettetes, üres és meg holt, hanem az élő, és meg elevenétő hűtről, mely mondatik eleveñec az Chriſtuſért (ki élet, és meg elevenyet) kit meg ragad, és magatis elevennec lenni, eleven tſelekedeteckel meg mutáttya.. Ez mi tanétáſunk ellen, azért nem viaskodic amaz Szent Iakab, ki ſzol az üres, és meg holt hűtről, az mellyel nemellyec dicsőkettenek: *Az hűt által magokban lakozó Chriſtuſt peniglen nem birtak:* Ugyan azon mondotta, *hogy az czelekedetek meg igazétnac.* Jac: 2. Nem ellene mondván az *Apoſtalnac* (mert ugy meg vetendő volna) hanem azt mutatván meg hogy *Abraham* az maga élő, és meg igazéto hűtit, cſelekedeti által mutatta meg; az mely dolgot minden Iſtenfélők is cſelekeſznec, kic mind az által cſac az Chriſtusban biznac, nem az magok cſelekedetekben.: Mert iſmetlen az *Apoſtal* azt mondotta.: *Élek már nem én, hanem él én bennem az Chriſtus, az mely életet penig moſtan az teſtben élek, az Iſten fiában valo hűt által élem azt, ki ſeretet engemet, és adta önnön magát én eröttem..* *Nem vetém meg az Iſtennec kegyelmét: mert ha az Törvény által vagyon az igaſság, tehát az Chriſtus hejában holt meg. Gal: 2..*

Sz Iakab nem ellé kezic ve lűnk az hűt által valomeg igazulás felől..

AZ EGYHAZI SZOLGALATROL.

Artic: V. Auguſt: Conſe:

HOGY illyen hűtőt találhaſſunc, az végre ſzereztetet az Egy házi ſzolgálat az Evangeliomnac tanettáſaban, és az Sacramentomoknac oſztogatásában: Mert az *a* Ige, és az Sacramentomoc által,

a

ugy mint

ugy mint eſzközök által ajandékon adattatik az *b* Sz. Lélec, az ki hűtőt ſzerez, *c* à hol, és mikor Iſtennec tetzik, azokban kic az Euangeliomot hallyác, hogy tudnia illik az Iſten, nem az mi érdemünkért, hanem az Chriſtusért igazétſa meg azokat, az kic hiſzik, hogy ők az Chriſtusért kegyelemben vétetnek. Kárhoztattyác az Uy Kereſztyéneket, és egyebeketis kic azt vélik, hogy az Sz. Lélek az kűlső igé nékűl adattatic az embereknec, az magok hozza valo keſzűletec és cſelekedeték által.

b
c

Helvet: Confeſſ: Articul: XVI.

EZ Hűt penig, tiſztán Iſtennec a jandéka, mivelhogy egyedűl cſac az Iſten, maga kegyelméből ajandékozza az ő valaſztottinac, mérték ſzerént, az *c* mikoron, kinec, és az mennyre ő akarìa, még penig az *b* Sz. Lélek által, az *a* Evangeliom, prædikállaſánac, és az hű könyörgéſnec ugy mint eſzközöknec általa.

c
b
a

Helveti: Confeſſ: Articu: I.

AZ SZENT IRASROL, ISTENNEC IGAZ IGEIEREOL.

HIſzſzűc és égynlő képpen, vallyuc, hogy mind azkét Teſtamentombéli ſzent Prophétáknac, és Apoſtaloknac, hitűnket igazgato iráſi (*Scripturæ Canonicæ*) az Iſtennec valoságos igéje, és hogy azon iráſoknac elegendő méltoſágoc magoktul vag'ő, nem az emberektűl. Mert az Iſten önnön maga ſzollot az ſz. Atyáknac, Prophétáknac, és Apoſtaloknac, és még maga-

Az Iſten igejének méltoſága.

Az szent Irás tökelletes, magábã elegedendő.

is az Sz. irás által szól minékünc. Es ebben az szent irásban, az Christusnac közönséges Anya szentegyházának, tellyességessen mindenec meg vañac magyaraztatván valamellyec tartoznac mind az idvözitő hűtnec, s'mind az Istennél kedves életnec igazán valo tanéttására.

Mely okon ugyan magán vagyon Istentűl meg parantsolva, hog' ahoz valmit hozzá se adgyanac, valamit attul el se végyenec. Illyen értelemben vagyunc azért, hogy ez irásokbol kől vennünc az valoságos igaz bölcseséget, és kegyes életet, az *Ecclesiák*nak is meg jobbétását, és igazgatását az Istení tiszteletnec minden szolgálattyára valo tanétást; végezetre, az tudományoknac javallását, s'meg vetését, avagy minden tévelgéseknec meg hamisitását, de még minden féle intéseketis, az *Apostal*nac amaz mondása szerént: *minden Istentől ihletet irás haßnos az tanéttásra, és meg feddésre. 2.* Tim: *3.* Es ismét, *ezeket*, ugy mond *azért irom tenéked, hogy tudgyad miképpen kölleséc tenéked forgolodnod az Istennec házában*. 1. Tim: 3. Es ismét, *holot*, ugy mond, *az beßédet vöttétec mi tűlünc, nem embernec beßédét vettétec, hanem mint Istennec beßédét, az mint hogy azis*. 1. Thess: 2. Mert önnön magais az Ur, ezt mondotta, az Evangeliomban: *Nemti vadtoc az kic ßollotoc, hanem az én mennyei Atyámnac Lelke ßol ti általatoc*. Math: 10. Luc: 10. *Azért az ki titőket halgat, engemet halgat, az ki penig titőket utàl, engemet utál meg*. Io: 13. Holot, ézokáert, ezen Istennec igéje hirdettetic ma az Anyaszentegyházban, az törvény szerént hivattatot, Prædicatoroc által, hiszűc, hog' ug'an az Istenec igéje hirdetetic és vétetic az hivektűl, és hog' nē kölleséc más Istē igejét költeny, avagy men'ből várni, éshog' mastanabã, az igére kel nézniá mel'

hirdet-

hirdettetic nem az hirdetŏ ſzolgára, ki ha ſzintén gonoſz, és bűnŏſ is, mind azon által az Iſtennec igéje meg marad az ŏ joságában, és igaſságában. Nemis aléttyuc az kűlsŏ *prædicálláſt*, mint egy héában valonac lenny azért hog' az igaz hűtre, avagy Iſteni tiſzteletre valo tanéttás, az Szent Léleknec belsŏ meg világoſitasától fűgjŏn: mivelhogy meg vagyon irva: *Senki ſele barattyát nem fogia tanéttani, mert minnyájan meg iſmérnec engemet.* Ierem: 31. Iſmét, *Semmi az à ki plantal, avagy az ki öntŏz, hanem Iſten az à ki nevelkŏdését adgya.* 1. Cor: 3. Mert noha ſénki az Chriſthoz nem mégyen, hanem ha az ŏ mennyei Atyától vonyattatic, és belsŏképpen meg világoſéttatic az Sz. Lélek á, tal: tudgyuc mind azon által, hogy Iſten ugyan kűlsŏ képpennis akarja *prædicáltatni* az ŏ ſzent igéjét. Bizon'ára Iſten az ŏ ſzent Lelkénec általa, avagy az Angyaloknac ſzolgálattyoc által, *ſſent Péternec* ſzolgálattya nékűlis, tanéthatta volna az *Cornelius*t: mind az által ŏtet *ſſent Peterhez* igazéttotta, kiről az Angyal ſzolván, ŏ, ugy mŏd, *megmondgya tenéked, mit kölleſséc tenéked czelekedned.* Acto: 10.

b Mert az ki belsŏképpen meg világoſit, ádván az embereknec ſzent Lelket, ugyã azon paranczolta, az Tanitványoknac, mondván: *mennytec el az ſſeles világra, és hirdeſsétec az Evangeliomot mindẽ teterẽtet állatnac.* Math: 28. Ezokáért, ſzent *Pál*, az *Lydiabéli* bárſony czinálo Aſzonnac, *Philippi* varosában, kűlsŏképpen *prædicállotta* az igét: belsŏképpen penig, meg nitotta Iſten ſzivét az Aſzſzony állatnc. Acto: 16. Es ezen ſzent *Pál*, ſzép rendit (hivatalunk nac) elŏ ſzámlálván, végre ezt hozza bé: *Tehát az a hűt hallásbol vagyon: az hallás penig Iſtan igéjének általa.* Rom: 10. El hiſzűc azonkŏzben hogy az kűlsŏ egyhá-

Az igénec kűlsŏ hirdeteſe haſznos

b b

a a

zi ſzolgalat nékűlis, meg vilagoſithattya Iſten az embereket, az kiket és à mikor akarja, mel' dolog az ő hatalmábã vagyon. Mi penig ſzolunc az embererec tanéttás ának ſzokot modgyárol, mellyet az Iſten paranczolat, és példác által adot előnkben.

Eretnekſegek.

Utállyuc azért minden eretnekſégőket *Artémonnaac, Manicheuſnac, Valentinianuſoknac Cerdonac, Marcionitáknac*, kic tagadtác, hog' az Iráſoc az ſzét Lélektűl ſzármaſztanac legyen, avgy nemellyeket azoc közzűl bé nem vettenec, avagy meg valaztottanac, avagy meg veſztegettenec.

Apocryphus kőnyvek.

Azon közben, ſemmiképpen el nem titkollyuc, hog' az Régiektűl, némel' ő Teſtamentombéli kőnyvec neveztettenec Apocryphuſoknac; az az, bizõtalanoknac: némellyektűl neveztettenec Egyházi kőnyveknec, az mellyeket akartác, hogy az *Eccleſiakban* olvſác, de mind az által nem ugy, hog' az hűtnec erőſéttésére azoknac méltoſságoc legyen, az mint ſzén *Agoſtonis, lib: Civi: Dei* 18. c. 38. emlitti, hogy az Királyokrol irot kőnyvekben nemelly *Prophétáknac* nevec, és kőnyvec elő hozatatnac, de hozzá teſzi, hogy azoc nem *Canonicuſoc*, az az, nem (Hűt igazgatoc) és, hogy az Iſteni kegyeſségre, elég ségeſſec azoc az kőnyvec, mellyec nalunc vadnac.

AZ HITNEC GYűMÖLCZERÖL, AZ IO CZELEKEODETEOKREOL.

Artic: VI. Auguſt: Confeſſ:

ISmét, azt tanéttyuc, hogy ez (a) Hűtnec io gyűmőlczét kől teremteni, és hogy az io czelekődeteket

teket, mellyeket, az Isten *b* paranczolt, szűkség légyen czelekedni, *c* az Istennec akarattyáért, nem *d* illyen bizodalomért, hogy azon io czelekedetéc által, Isten előt valo meg igazuláſt érdemellyűnc. Mert az bűnnec boczánattya, és az meg igazulás hűttel vétetic: az mint bizonittya az Chriſtuſnakis mondáſa: *e mikor mind ezeket meg czelekeſſitec, azt mondgyátoc: haſzontalan ſzolgác vagyűc.* Ugyã ezen dolgot tanétottác az régi Egyházi dolgokrol irokis. Mert igy ſzol *Ambroſius. Ez dolog Istentűl rendeltetet hogy az ki hiſſen az Chriſtusbã, idvőz űllyőn czelekődet nékűl, czac hűt által kegyelémből vévén bűneinec boczánattyát.*

b
c d
e
Luc. 17.

Helvet. Confeſſ: Articu: XVI.

AZ HŰTRÖL ES IO CZELEKEDETEKRŐL.

AZ kőrőſztyéni hűt, nem emberi vélekedes, s-elhitettétes, hanẽ igen erős bizodalom, és az elménec nyilván valo tőkélletes egyezéſe, mellyel mindenkétség nékűl, ugyan meg ragadgyuc az ſzent Irásokban, és az *Apoſtali Credoban* előnkben adattatot Isteñec igaſságát, s-még őnnőn magátis az Istent, leg nagyob boldogságunkat főképpen penig az ő igéretit, s-az Chriſtuſt, ki minden igereteknec bé tellyeſſedése.

Mi legyen az hit

Ez hűt penig mindeneſtől fogva Istennec ajandéka, mivelhogy egyedűl csak az Isten, maga kegyelméből ajandékozza az ő valaſztottinac, mértéc ſzrént, à mikor, kinec, és az mennyére ő akarja, s-még penig az ſzent Lélek által az *Evangeliom* prædicallásánac, és az hű kőnyőrgésnec, ugy mint ezkőzőknec általa. Ennec (az hűtnec) ne-

Az hűt Istennek ajãdeka.

velkedéſiis vadnac, és ha azokis nem az Iſtentől adattatnánac, nemmondottác volna az Aoſtaloc: *Uram nevellyed mi bennünc az hűtőt.* Luc: 11. Mind ezeket penig, valamellyeket eddig mondottunc az HŰTRŐL, mi előttünc ugy tanitottac az *Apoſtaloc.* Mert ſzent Pál, *az hűt*, ugy mõd, *az reménség alat valo dolgoknac valoſága, és az láthatatlanoknac bizonyos erőſsége.* Heb: 11. Es iſmét, ugyan ő; *valahány igéreti vannac*, ugy mond, *az Iſtennec, az Chriſtus által, mind valoſágoc, és Ammenec.* 2. Cor: 1. Az *Philippi* varasbélieknec ugyan ő mondgya azt, *hogy ajandékon adattatot ő nékiec, hogy hinnénec az Chriſtusban.* Philp: 1. Iſmét: *az Iſten oſztotta kinec kinek az hitnec mértékét.* Rom: 12. Viſzontac: *Nem mindeneké az hűt.* 2. Theſſ: 3. *Nemis engednec minnyajan az Evangeliomnac:* Rom: 10. Sőt ſzent Lukaczis azt bizonittya, mondván: *Es hittenec mind azoc, valakic az örőc életre valánac rendőltetve.* Act: 13. Iñen nevezi ſzent *Pál* az HŰTŐT *valaſztattaknac* HŰTINEC Tit: 1. Es iſmet: *az hűt hallásbol vagyon: az hallás penig Iſtẽ igéje által.* Rom: 10. Maſut gyakorta paranczollya hogy az Hűtért imádkozzanac. Ugyã azon *Apoſtal* nevezi az HŰTŐT *munkálkodonac melly magát az ſzeretet által ki mutattya.* Az à hűt, az lelki iſméretetis meg czendesiti, és az Iſtenhez ſzabad menetelt nitt, hogy bizodalommal jarullyunc ő hozzá, és nyerjűnc ő tűle haſznoſ-ſzűkséges dolgokat. Ugyan az (à HŰT) tarth minket az ſzolgalatban, mellyel tartozuc Iſtennec, és felebarátunknac, és nyomoruságinkbã g'arapétya békeſség és tűreſinket, igaz vallás tételtis ſzerez, és hogy egy ſzoval, mindét ki mondgyac: minden féle jo gyűmőlczőket, és jo cſelekedétőket terêt. Mert azt tanéttyuc, hogy az valoſàgoſſàn jo cſelekedetec,

Az hit jo czelekedeteket nemz.

az ele-

az *a* eleven hűtből ſzármaznac, az Sz. Lélec által, és hogy az hű emberektűl leſznec, az Iſten akarattyának vagy igeiének regulája ſzerént. Mert ſzent Péter Apoſtal: *Minden igyekőzetetőckel* ugy mond, *igyekezzetec, hogy hűtőtöc által ſolgaltaſſatoc joſſágos czelekődetet, az joſſágos czelekődet által penig tudománt, az tudomány által penig mértékletőſſéget.* 2. Pet: 1. Azt mondánc penig előb, hogy az *b* Iſten tőrvénye, (melly az Iſtennec akarattya) irja előnkben az iocſelekedeteknec formaját. Az *Apoſtalis* azt mondgya: *Ez ug' mond, az Iſtennec akarattya, à ti megſzentőltetéſtec hogy meg oyjátoc magatokat azt iſtatalanságtulés hogy valaki meg ne nyomorétſa, vagy meg ne czallya Attyafiát valamelly dologban.* 1. Theſſ: 4. Mert nem kedveſſec Iſtennél az magűc ſzabad akarattyából valogatot cſelekedetec, mellyeket S. *Pál Apoſtal* babonaſágnac nevez. Coloſſ: 2. Mellyekről az Uris igy ſzollot az Evangeliomban.; *Héában fiſtelnec*, ugy mond, *engemet az emberec, kic olly tudomanyokat, tanétnac mellyec emberec paranczolati.* Math: 15. Nem javallyuc téhát az ollyan czelekedetőket: azokat javallyuc és ſzorgalmaztattyuc, mellyec Iſtennec akarattyából és paranczolattyából vannac. Azoknakis (az jo cſelekedeteknec) nem az végre kől lenniec, hogy azockal érdemlyűc az őrőc életet, mert Iſtennnec ajandéka az, az mint az *Apoſtal* mondgya: *Sem nem az magunc mutogatáſáért, mellyet meg vétt az Ur.* Math: 6. *ſem nem kereskedéſnec okáért, mert azt is meg veti.* Math: 23. c *hanem az Iſtennec dicsőſségére, az mi hivatalunknac megékeſitésére, az Iſtenhez valo halaádo vol. tunknac megtellyeſitésére es felebaratunknac haſznára.*

Mert viſzontakſsággal azt mődgya Idvőzitőnc az *Evangeliom*ban.: *Ugy vilagoskodgyéc az ti világoſságtoc, hogy lát-*

a Az jo czelekedetekről

b

Emberi főtől gődolt czelekedetek nem kedveſſek.

Mi végre valok az jo czelekedetek.

c

ván az emberec, az ti io cſelekedetteket, diczőiczēc az Atyát, ki menyben vagyon. Math: 5. De ſzent *Pál* Apoſtalis, *Jarjatoc* ugy mond *az ti hivataltokhoz illendőképpen.* Eph: 4. *Valamit czelekedendetec,* ugy mond, *vagy beſſéddel, vagy tétéménnyel mindeneket az Jeſusnac nevében czelekedgyétec, halákat ádván az Iſtennec, és az Atyánac ő általa.* Coloſſ: 3. Iſmét: *Senki az magáét ne kereſſe hanem kiki mind az mi à másé.* Phil: 4. Es, *Tanullyác az mieinkis megőrizni az jo czelekedeteket ſűkséges dolgokra, hogy ne legyenec gyűmőlcztelenec.* Tit: 3. Noha azért azt tanéttyuc az *Apoſtallal,* hogy az emberek ingyen igazéttatnac meg, az Chriſtusban valo hűt általi, és *d* nem valami jo cſelekedetec általi, mind az általi, nem tarttyuc ſemminec, ſem nem kárhoztattyuc az jo cſelekedeteket, holot tudgyuc, hogy ſem nem teremtetec, ſem, az hűt általi nem az végre ſzűlettetet az ember uyonnan, hogy hivolkodgyéc, hanem inkab, hogy ſzűntelen czelekedgye azokat, az mellyec joc és haſznoſlac. Mert az Evangeliomban azt mondgya az Ur: *Az jo fa, jo gyűmőlczőt teremt.* Math: 12. Es iſmét, *Az kiénbennem marad ſok gyűmőlczőt teremt.* Ioh: 15 Végezetre az Apoſtal: *Iſtēnec* ugy mond, *teremtet állati uagyunc, az Chriſtus Jeſusban teremtettec az jo czelekedetekre, az mellyeket el kéſzitet Iſten, hogy azokban járnánc.* Eph: 1. Es iſmét, *Ki adta magát miérettűnc, hogy meg ſzabadéttana minket minden hamiſſágtul, és tiſztétana magánac magán valo népet, az jo czelekedeteknec követőjét.* Tit: 1. Kárhoztattyuc azért mind azokat, kic meg utállyác, az jo cſelekedeteket, és azt kakogiác, hogy haſzontalanoc. és nem ollyanoc hog' azokra gondot kőllene viſelni. Azőkőzben, az mit eñec előtteis meg mondottunc, nem hiſzűc azt, hogy az io cſelekedetec által tar-

d Meg kiványuk az jo cſelekedeteket ugy mintſzik ſegeſſeket.

taſſiunc

taſſunc meg, és hogy az Idvőſségre olly igen ſzűkſęgeſſek legyenec, hogy azoknékűl, ſoha ſenki nem idvőzűlt. Mert kegyelémből, ès cſac az Chriſtuſnac jo tętemenyéből tartatunk męg. Az jo cſelekedetek, ſzűkſęgképpen az hűtből ſzármaznac. Es nem tulaydon értelem ſzerint vagyon ez mondva: hogy az jo cſelekedetek idvőzitnek: mert az idvőſſęg, bőchű ſzerint valo értelemmel az kegyelemnec tulaydonéttatik: mert igen nyilván vagyon az *Apoſtalnac* amaz ſententiája. *Ha kegyelemből, már nem az czelekedetekből, mivel hogy az kegyelem immár nem léſſen kegyelem, ha penig az czelekedetekből, már nem kegyelemből: mert igy az czelekedet, nem léſſen czelekedet.* Ro 11. Az Iſten penig azokat az cſelekedeteket ſzereti és javallya: az mellyec leſznec mi tűlűnk hűt által, (mivelhogy azok az emberec kedveſſek Iſtennel, az Chriſtusban valo hűt által, az kik jokat cſelekeſznec) az mellyec annac felőtte az Sz. Lélec által Iſtennec kegyelméből lőttenec.

Kegyelémből és nè az jo cſelekedetec által idvőzűlűnk.

Az jo cſelekedetec kedveſſec Iſtennél.

Mert Sz. Péter: *Minden nemzetségből*, ugy mond, *az ki ſeli őtet, és igaſságot czelekeſſik, az kedves ő nala.* Act. 10. Es Sz. Pál: *Nem ſűnűnc meg*, ugy mond *imátkozni éretteteks és kérni hogy járjatoc az Urhoz illendőképpen, hogy mindenben kedveſſec leheſſetec minden jo czelekődeteckel gyűmölczőzvén* Coloſſ: 1. Ezokáért, ſzűntelen tanéttyuc, az igaz nem az hamis czelekődeteket, vagy az *Philoſophuſoknac* jo ſzagos cſelekedeteket, és az Kereſztyén emberhőz illendő tiſzteket, és az minemű ſzorgalmatoſſággal ſ-kemęnyſęggel lehet, mindeneknec eleiben adgyuc, ſzidalmazván mind azoknac reſztſęgeketis, kép-mutatáſokatis, az kik ſzájal diczérik és vallyác az *Euangeliomot*, undok éle-

teckel penig meg éktelenitik azt; ez dologban elő hozván az Istennec rettenetes bűntetését, ismét bűséges igeretit, és gazdag jutalmát, intvén, vigasztalván és fedvén.

Az jo cselekedeteknek jutalmárol.

Mert azt tanéttyuc, hogy Isten az jokat cselekedőknec bűséges jutalmat ád, az *Prophétának* amaz módáia szerént: *Az te sodat tartoztasd meg az stráftul, mert jutálma léssen az te czelekedetednec.* Ier: 31. Az *Evangeliomban* is azt mondgy az Ur: *Eorűllyetec és vigadgyatoc, mert bevséges az ti jutalmatoc menyben.* Math: 5. *Valaki az én kis dedim kőzzűl egynec egy pohár hideg vizet adánd, bizonny mondom tinéktec, el nem veszti jutalmát.* Math: 10. Mind az által, ez jutalmat, mellyet az Isten ád, nem az el vévő embernec érdemére veszűc, hanem az Istennec, ki azt igérte, és adgya, jovoltára, adakozására, és igasságára: ki holot senkinec semmivel nem adós, igért mind az által az őtet tisztelő hiveinec jutalmat, ki azon kőzben aztis adgya nékiec,

Az jo cselekedetekben fog'atkozásoc vánac.

hogy őtet tisztellyéc. Továbba, még az szentec czelekedetibennis találtatnac soc dolgoc, Istenhez nem illendőc, és nem tekéletősséc: mivelhog' penig az Isten kég'elmében vészi, és magához fogadgya az io cselekődetőket az Christusért: az igért iutalmat meg adgya nékic. Mert ugyanis egyébképpen az mi igasságinc hasomlitatnac az *havi betegségben lévő Aszszony állatnac ruhájához.* Esa: 64. Sőt az Ur is azt mondgya az Evangeliomban: *e Mikor mindeneket meg czelekedendetec az mellyeket megparanczoltam tinéktec azt mondgyátoc, hogy hasontalan szolgác vadtoc, és áz mivel tartoztatoc ázt adtátoc meg.* Luc: 17. Noha azert azt tanéttyuc hogy az mi io cselekedetinknec iutalom adatic Istentűl: mind azon által egyszer s-mind aztis tanéttyuc *sent Agostonnal* hogy Isten az önnön ajandékát ko-

ronazza

ronazza meg mi bennünc, nem az mi érdemünket, és ezokáért, valami jutalmat veszünc, azt mödgyuc, hog' az, kegyelemis, es még inkáb kegyelem hog' sem mint iutalom, azért, hogy az melly iokat cseleködünc, az Isten által cselekösznc inkab, hogy sem magunc által: azértis az mit *S. Pál* mond: *Mid vagyö az mit nem vettél: ha penig vétted mit diczeködöl véle mint ha nem vetted volna.* 1. Cor: 4. és hogy az boldog *Martyris Cyprianus* innen hoszta ki, hogy *Semmiben nem kellene minékünc diczeködnünc, holot semmink ninczen minékünc.* Kárhoztattyuc azért azokat kic az embereknec érdemeket ugy oltalmazzák, hogy mégh üresitik az Istennec kegyelmet.

AZ ANYASZENTEGYHAZROL.

Artic: VII. Augusl: Confess:

ISmet azt tánéttyác, hogy *a* az egy Anyaszentegyház *b* mindenkoron meg maradando. Az Anyaszentegyhaz penig *c* szentec gyülökezeti legyen, melyben az *d Euangeliom* igazán tanéttatik, és az *e Sacramentomoc* (avagy Szentségek) igazán ki osztogattatnac. Es hogy, az Anyaszentegy-háznac eggyessegére elég legyen eggyet *f* érteni az *Euangeliomnac* tudományában, és az *Sacramentomoknác* ki szolgáltatásában. Nemis szükseg *g* mindenüt ugyan azon *Traditioknac* Egyházi rend tartásoknac, és *Ceremoniáknac* lenni, mellyec emberektül szereztettenec, az mint az Apostal szol. *Egy* ugy mond *az hüt, az kórösztség, egy az Isten.* Eph. 4.

a b c d e f g

Helvet: Confeſſ: Articul: XVII.

AZ ISTENNEC KŐZŐNSEGES ANYASZENTEGYHAZAROL,

és annac egy fejéről.

Mindenkoron volt es lészen az Anyaszént egyhàz.

MIvelhogy penig az Iſten, eleitűl fogva akarta, hogy az emberec idvőzűllyenec, és az igaſságnac iſmeretire jussanac, tellyeſséggel ſzűkseg hog' mindenkoron lőt legyen, és moſtannis legyen, *b* és mind eż világnac végeig meg maradando leg'en az Anyaſzent egyház, az az, ez világbol ki hivattatot és őſzve gyűitetet hűveknec ſerege, minden *c* Szenteknec mondom közönſeges eggyeſsége, azoknac tudnia illic, kic az igaz Iſtent, az Idvőzitő Chriſtusban, az Ige, és az Sz. Lélec által, igazán meg iſmeric, és Törvény ſzerint tiſztelik, végezetre az Chriſtuſnac kegyelméből adattatot javaival, hűt által reſzesűlnec. Ezek minnyajan egy Városnac lakos polgari kic ugyan azon egy Urnac birtokában élnec, azon Törvényec alat, ugyan azon joknac közősűlésében. Mert igy nevezte ezeket Sz. Pàl Apoſtal, *Szenteknéc poglár társainac, és Iſtennec haza nepénec: Ez földen valo hűveket mondván Szenteknec, az Iſten fiának verével meg ſenteltetteknec.* Eph. 2. 1 Cor. 6. Kikről egy általan fogva kel érteni az Credonac amaz ágát: *Hiſem az közönséges kereſztyéni Anyaſzentegyházat, Szenteknec eggyeſségét.* Es miert hogy mindenkoron csac egy Iſten vagyon, egy közbenjáro az Iſten, és az emberec közőt, az Idvőzitő Chriſtus, iſmét az egész nyainac egy pásztora vagyon, ez teſtnek egy feje, végezetre, egy Lélec egy Idvőſség, egy hűt, egy *Teſtamentom*, avagy frigy: Szűkſegképpen következik

b

c

Micſoda az Anyaſzentegyház.

Egy az Anyaſzent egyház, minden időden.

hogy

hog'csac *a* egy legyen az Anyaszentegyház, mellyet azert nevezünc közönségesnec, mert minden nemzetségekre, s' ez világnac minden reszeire el szelledet, és minden idökre ki terieszti magát, sem helyekre, sem idökre nem kötelezvén magát. Kárhoztattyuc azért az *Donatistá*kat kic az Anyaszentegyházát, *Aphrikának* nem tudom minémü szegeletiben szoréttyác vala.

a Miert neveztetik közönségesnek.

Az *Romai Papi* rendet sem iavallyuc, kic csak nem eg'edül az *Romai* Anyaszentegyhazat mondgyác közönségesnec. El osztatic ugy vagyon, az Anyaszentegyház külömb külömb részekre avag' rendekre, de né ugy, mint ha önnön magában meg oszlot, avagy meg szaggattatot volna, hanē inkáb az ö Tagainac külömségéjért valaszтatic meg. Mert nemellyec neveznec vitézködö Annyaszentegyházнac, nemellyec penig diadalmaskodonac. Amaz vitézkedic még itt ez földön, és viaskodic az testel, ez világgal, ez világnac feiédelmével, az ördöggel, az bünnel és halállal. Ez penig már meg koronáztatván, menyben diadalmas mind'ezeken az ellenségeken valo győzödelmével, és örvendez az Úr elöt: mind az általis vagyon ezeknec egy más közöt valo közösüléſec, és tarsalkodáſoc. Ez földön vitézkedö Anyaszentegyháznakis, mindenkoronſoc részei voltanac, mellyec, mind az által, mindenestül fogva, az közönséges Anyaszentegyháznac eg'esſegéhez tartoznac. Ez másképpen tanéttatot az Törveny elöt az *Patriárchák* közöt: másképpen *Moyſesnec* alatta az Törvēnec idejében, másképpen az *Chriſtuſtul* az Evangeliönac általa. Közönségeſſen többire, két nemzetséget számláluc, az *Izraelitakat*, tudnia illic, és az *Pogányokat*, avagy azokat, kic az *Sydoc* és az *Pogamyoc* közzül az Anyaszent-

Vitézkedö és dicſekedö An'aszētegyház.

Reſz szerint valo An'aszēt egyház.

Eg' az O és UyTestamentomi Anyazent egyház.

egyházbã bé gyűitettenec: Ismet, két *Testamentomot* szãlálunc az *OOTH* és az *UTAT*. Mind az àltal, mind ezeknec az Népeknec, eg' volt, és mostanis eg' tarsasága vag'õ, egy Idvőségők az egy *Messiásban* kiben mint testnec tagjai, egy fő ala rekesztettec miñyájan ugyã azon eg' hittel, és ug'an azon egy lelki étellel és itallal részesűlvén. Itt mind azon által meg ismérjűc, hogy kűlőmb kűlőmb időc voltanac, az meg igértetet és megh adattatot *Messiásnac* kűlőmb kűlőmb ielei, és az *Ceremoniáknac* el vétele után, fényesseb világosság világoskodic minékűnc, és bűségesseb ajandékoc adattatnac, és tellyesseb szabadsagũc vag'õ.

Az Anyaszentegyház Istènec haza Nem tevelőg.

Ez Istennec ßent gyűlekőzeti hivattatic élő Istennec hazánac, melly eleven, és lelki kővekbűl épéttetőt, és meg mozdéthatatlan kőßiklára s-fundamentomra helyheztetet, melly fundamentom kivől más nem vettethetic, ezértis neveztetic az igasságnac oßlopánac, és fundámentomanac. 1. Tim: 3. Nem teveleg az, miglen az kőszikla Christuson, és az *Prophetác s-Apostaloknac* fundamentomán áll. Nem-is csuda, ha téveleg, valamenyszer el hadgya azt, á ki maga igasság. Neveztetic az Anyaszentegyház szűz léánnakis, és az Christusnac eg'etlen, s'még penig szerelmes ieg'essénec. Mert az *Apostal* mondotta ezt: *En keßéttetelec titeket hogy mint tißta ßűzet, egy ferfiuhoz, ugy mint az Christushoz ßerkeßtesselec.* 2. Cor: 11. Neveztetic az Anyaszentegyház *egy páßtor Christus alat valo juhoknac nyajánac.* Ezechielnél Cap: 34. és sz. Janosnál cap: 10. Neveztetic ismet Christ9 testénec, mivelhogy azhivec az Christusnac eleven tagjay, az egy fő alat, mely az Christus. Az à fő, az kinec főllyeb valo méltossága vagyon az testben, és az kitűl életet veszen magánac az test, és az kinec lelkével igazgattatic minde-

Az Christusnak jegyése.

Az Christus feje az Anyaszentegyhaz.

nekben

nekben, az kitűl veszi hog' nevelkedgyéc és öregbedg éc. Csak egy feje vagyon ismétlen az testnec, mellynec az fővel őszve illendősége vagyon. Ezokáért nem lehet valaki más feje az Anya-széntegyháznac, hanem csak az Christus. Mert az mint lelki test az Anyaszentegyház, ezenképpen, szűkség hogy magához illendő lelki feje legyen. Nem-is igazgattathatic mas Lélektűl, hanē az Christustul. Szent Palis, ő, ugy mond *feje az Anyaßentegyháznac, ugy mint testnec, ő az kezdit és az halottac kőzzűl első ßűlőt, hogy mindenec kőzőt ő légyen fő.* Coloss: 1. Es ugyan azon ismét, *Az Christus* ugy mond *feje az Anyaßentegyháznak, és ugyan ő ád életetis az testnec.* Eph. 5. Es ismét: *Ki* ugy mond *feje az Anyaßentegyháznac mely teste ő néki, és tellyessége annac à ki mindeneket bé tőlt mindeneckel.* Eph: 1. Ismet: *Mindenestűl fogva nevelkedgyűnc abban, à ki fő, tudnia illic az Christusban, kitűl az egeß test ßép rendel és moddal egyben ßerkőztetvén, és kőtőztetven, nevelkődést veßen.* Eph: 4. Nem javallyuc tehát az *Romai Papi* rendnec tudományát, kic amaz ő *Romai Papajokat* teszic az kőzőnséges vitézkedő Anyaszentegyháznac, kőzőnséges pásztorává, és leg főllyeb valo fejévé, és még az Christusnakis *Vicariussava*, avagy helytartojáva, kinec, az mint szolnac tellyes hatalma legyen az Anya szent egyházban, és legh főveb urasága. Mert azt tanéttyuc, hog' az Christus Ur, és eg'edűl őnnőn maga kőzőnséges pásztor, és ismet fő *Pap* az Atya Isten előt, és hogy az Anyaszentegyházban, az *Papságnac* avagy *pásztorsàgnac* minden tisztit ő viseli, mind ez világnac végéig, azért nem szűkőlkődic *Vicari9*, avagy képebeli *Heltarto* nékűl, mely távul lévő helet szokot lenni. Az Christus penig jelen vagyon az ő Anyaszēt-

A Romai Papa nē feje à kőzőnseges An'aszēt egyháznac.

egy hazánac, és meg éleſztő feje. Ez, az ő *Apoſtalitul*, és az *Apoſtaloc* után kövétkőzőt *Tanétoktul*, az Anyaſzentegy házban valo fejedelemséget, és uraságot igen keményen tiltotta. Valakic ennec okáért éz nyelvàn valo igaſságnac ellene módván tuſakodnac, és az Chriſtus Anyaſzentegy házában külömb külömb fęle fejedelemségeket hoznac bé, ki nẽ láttya hogy azok közzé kölleſsék inkáb őket ſzálálni, kikről az Chriſtuſnac *Apoſtali* jövendőlnec, ſz. *Péter* 2. Pet: 2. és ſz. *Pál* Act: 20. 2. Cor: 11. 2. Theſſ: 2. és más helyekbennis. El-tőrűlvén penig az *Romai Papánac* Főlſęgét ſemmi rendeletlenſęgét, avagy zurzavart nem hozũc bé az Chriſt9 Anyaſzenteg'házában, holot azt tanéttyuc, hogy az Anyaſzentegyháznac igazgatáſa, mely az *Apoſtaloktul* minékűnc adattatot, elegedendő nékűnc az Anyaſzentegyháznac jo, és illendő rendbẽ valo tartására, mely eleitűl fogva illyen *Romai* főség vagy fejedelemség nekűl lévén (az minemű̃t ma mondanac lenni) rendeletlen és őſzve zurt zavart nem volt. Az *Romai* fő meg tarttya ugy vagyon az ő kegyetlenségét, és az minemű meg veſztegeteret tudománt bé hozot az *Eccleſiában*, de azõ közbé meg késleli, öldözi, ronttya, ès az meñi erővel lehet, irttya az Anyaſzentegyháznac mélto, és illendő *Reformatioját*, meg jobbitását. Azt vetic elönkben, hogy az mi *Eccleſiáinkban*, ſoc fele viſzálkodáſok ęs külömbözéſec vãnac, minekutánna az *Romai* Anyaſzentegyháztul el ſzakaſztottác magokát, ezokáért, nem igaz *Eccleſiác* azoc. Mint ha az *Romai Eccleſiaban* ſoha ſemmi ſzakadáſoc nem voltanac volna, ſoha ſemmi viſzálkodáſoc, külömbözéſec, viaskodáſoc nem lettenec volna, s'még penig az hűt dolgában, nem, annyra az *Scholákban* minth az

Az Anyaſzentegyházban valo viſzalkodáſoc.

Prædiká-

Prædicalo ſzékekben, az népnec közepette.

Meg iſmerjük ug'an amaz módását az Apoſtaloknac. *Az Iſten nem az viſſavoniáſnac, hanem az békeségnec Iſtene.* 1 Cor. 14. *Es holot,* ugy mond, *ti közettetöc irégység és viſſa vonyás vagyon, nem de nem teſtiec vattoké?* Mind az által ugyan nẽ tagadhatni hogy az Iſten nem volt volna az *Apoſtaloktul* plantáltatot *Eccleſiában,* és hogy az *Apoſtaloc Eccleſiaja,* nem volt volna igaz *Eccleſia,* noha abban viſza voniaſoc és ellenközéſec voltanac. Nám meg feddette ſzent *Pétert ſ. Pál* Apoſtal: ettöl iſmétlen külömbözöt *Barnabas.* Nagy viſza voniàs támadot az *Anthiochiabeli* Anyaſzentegyházban, azoc közöt, kic eg' Chriſtuſt predicalottanac, az mint emliti ſzent *Lukácz.* Act: 15. Mindenkoron nagy viaskodáſoc voltanac az *Eccleſiaban,* és nem kicſin dolgokrul külömböztenec eg' máſtul, az *Eccleſianac* hires neves fö fö Tanétoi, mind az által effele viſzálkodáſoc miat, az *Eccleſia* meg nem ſzünt *Eccleſiánac* lenni. Mert az Egy házi viſzálkodáſockal, igy teczik Iſtennec élni, az ö nevének diczöségére és az igaſságnac világosétásàra, és azoknakis, kic meg probáltattanac, meg nilatkoztataſokra. Gal. 2.

Továbbà, az mint hog' nẽ iſmérjük más fejét az Anyaſzentegyháznac, hanem csak az Chriſtuſt: haſomlo képpen, nem minden *Eccleſiát* az mely igaznac mutogattya magát, iſmerünk igaz *Eccleſiánac* leni, hanem azt tanettyuc igaz *Eccleſianac* lenni, az melyben meg találtatnac az igaz *Eccleſianac* jelei, avagy bellegi, föképpen penig, *d* az Iſten igéiének törvén ſzerent valo tiſzta hirdetéſe, az mint elönkben adattatot, az *Prophétáknac* és *Apoſtaloknac* könyveiben, kic minnyájan az Chriſtushoz igazetnac, ki ezt mondotta az *Evangeliomban: Az én juhaim az én ſomat* Az Anyaſzentegyháznac jelenſégi. d

hallyác, énis ismérem őket, és kővetnec engemet, és én őrőc életet adoc nékiec: idegent penig nem halgatnac, hanẽ futnac attul, mert nem ismériс az idegennec ſzavat. Ioh: 10.

Es az kic illyeténec az Anyaſzentegyházban, ezeknec eg'hűtőc vagyon, egy Sz. Lelkec, és ezokáért csak az egy Istent imádgyác, egyedűl csák őtet tiſztelic lélekben, és igaſságban, egyedűl őtet tellyes ſzivekből, és minden erejekből ſzeretic, egyedűl őtet az kőzben járó és érettűnc eſedező Chriſtus által hijác ſegitségűl: az Chriſtuſnac, és az ő benne lévő hűtnec kivűle, ſemmi más igaſságot, és idvőſséget nẽ kereſnec, mivelhogy egyedűl csák az Chriſtuſt ismériс az Anyaſzentegyháznac fejénec, és fundamentománac lenni, és ezen épéttettec lévén minden napon pænitentia tartás által, meg jobéttyác magokat, az réjájoc bocſattatot kőrőſztőt békével tűric, sőt, ugyan valoságos ſzeretettelis egyben kőteleztettec léven az Chriſtꝰnac minden tagaival, azzal meg mutattyác Chriſtuſnac tanétváninac lenni, meg maradván az ſzent egyeſségnec, és békeségnec kőtelében. Es egyſzer ſ-mind réſzesűlnek-is az Chriſtuſtul ſzőrőzttetet, és az *Apoſtaloktul* nékűnc adattatot *e Sacramentomockal*: nem kűlőmbẽ élnekis azockal, hanem az mint vőttéc az URTUL. Mert nylván vagyõ mindeneknél az *Apoſtalnac* amaz mõdáſa, *EN AZ URTVL VETTEM, AZ MIT TINEKTEKIS ATTAM.* I. Cor: 11. Ezokáért kárhoztattyuc azokat az *Eccleſiakat*, ug' mint az Chriſtus igaz *Eccleſiájátul* kűlőmbőzőket, az mellyec nem illyeténec, az mineműeknec halottuc, hog' kőllene lenniec, akár mint hánnyác azon kőzben az *Pűſpőkőknec Succeſsiojokat*, egy más után let kővetkőzésőket; az eggyeſséget, és Regiséget. Sőt inkáb, azt parancſollyác

minẽ-

minékünc az *Apoſtaloc*, hogy *El tavoztaſſuc az Bálványimadaſt, elfusunc az Babylonbul, és ne réſzesüllyünc uéle, ha az Iſtennekis büntetéſtben réſzeſſec nem akarunc lenni.* 1. Cor: 10. 1. Ioh: 5. Apo: 18 2. Cor: 6.

Az Anyaſzentegyházkivől ninczen idvőſſég.

Az Iſten Anyaſzenteg'házával valo eggyeſülést penig, annyra bőcsülly ük, hogy, valakic az Iſtennec igaz *Eccleſiajával* nem egyesülnec, hanem attul el ſzakaſztyác magokat, tagadgyuc hogy azoc Iſten előt élheſſenec, avagy idvőzülheſſenec. Mert miképen az *Noe Bárkajának* kivülőtte nem vala élet, mikor ez világ őzőn vizzel el veſzőt, azonképpen hiſzük, hogy az Chriſtus kivül, ki magát az Anyaſzentegyházban réſzeſiti az valaſztot hiveckel, ſemi bizonyos Idvőſség nincſen: és ezokáért azt tanéttyuc, hogy valakic akarnac Idvezülni, nem kől azoknac magokat az Chriſtuſnac igaz *Eccleſiajától* el ſzakaſztani.

Az meg mondot jelekben mind az által, nem oly ſzoroſlan rekeſztyük be az Eccleſiat, hogy mind azokat az Eccleſia kivül tanetſuc lenni valakic az *Sacramentomockal* nem élnec (nem keſz akartva azért, ſem nem meg utaláſ. bol, hanem el tavozhatatlan ſzükségtül kenſzerittetvén, akarattyoc ellen nem élnec azzal, s' kedvec ellen leſznek el azoc nékül,) avagy az kikben neha az hűt meg fogyatkozic, mind az által mindeneſtül fogva el nem fogy, el nem oltatik, avag' azkikben az gyarloſagnac vétkei, és tevelygéſec találtatnac. Mert tudgyuc, hogy ez világon voltanac Iſtennec egynehány baráti, az *Iſraelnec* társaſaga kivülis. Tudgyuc mi történt legyen az *Babyloniai* fogſagban levő Iſtennec nepén holot 70. Eſztendőig voltanac az áldozatoc nekül. Tudgyuc mi történt az Chriſtuſt meg tagado *Sz. Péteten*, és minden napon mi ſzokot

tőrteni az Istennec válaſztot hűvein, kic erőtelenec és tévelegnec. Tudgyuc añac felőtte az *Apoſtaloc* idejében mineműec voltanac az *Galatia* és *Corinthusbeli Eccleſiák*, mellyekben ſoc és nagy vétkeket vádol az *Apoſtal*, mind az által az Chriſtuſnac ſz. gyűlekezetinec nevezi azokat. Sőt inkáb vagyon neha ez: hogy az Iſten igaz itéletiből, és az ő igejénec igaſſágát, és az közönſęges Kereſztyéni hűtőt, s' az tőrvény ſzerint valo Iſteni tiſztelettet, annyra meg hadgya homályoſodni, és ſzag'attatni, puſztitatni, hogy láttaſſec az Eccleſia mindeneſtűl fogva cſac nem el oltattatnac lenni, mint ha már egy ſzál Eccleſia ſem volna, az mint látyuc hogy lőtt *Illyésnec* idejében, s' egyéb időkbennis. Azonkőzben még effęle sőtőtségekbennis vannac Iſteñec ez világon, amaz őtet igazán tiſztelői, nemkeveſen, hanem *hét ezeřen, és többen-is* 3. Reg 19 Apoc. 7. Mert az Apoſtalis azt kiáltya: *Erőſſen áll az Iſtennec fundamentoma, melynec peczéti ez: Tudgya az Ur, kic legyenec az övei.* 2. Tim. 2. Ezértis mondhattyuk az Eccleſiát láthatatlannac, nem hogy az emberec volnànak láthatatlanoc, kikből az Anyaſzentegyház ſzedegettetic: hanem hogy az mi ſzemeink előt el rőytetve levén, kit cſac az Iſten tud s' iſmér gyakorta az embereknec itéletekben nem jut. Viſzontak, az kic ſzamláltatnac az Anyaſzent-egyházban, azoc nem minnyájan ſzentec, élő és igaz tagjai az Anyaſzentegyháznac. Mert ſokan vannac képmutatoc, kic kűlső-képpen halgattyác az Iſteñec igejét, és ſzőm látomáſt veſzik az *Sacramentomokat*, és láttatnac az Iſtent egyedűl, az Chriſtus által ſegitſegűl hivni, az Chriſtuſt vallani eggyedlen egy igaſſágoknac lenni: láttatnac iſmét az Iſtent tiſztelni, és az Atya fiui ſzeretetnek

Az Anya ſzentegy ház neha meg homályoſodic.

Mimodó mondatic láthatatlanac.

Soc képmutatóc vannac.

cſele-

cſelekedetit gyakorolni, és bekeſség tűréſſel egy ideig az Kőreſztnec viſelésében megh maradni: de belső-képpen az Sz. Léleknec meg világoſetáſa nékűl, az hűt, és az elménec tiſztaſága nékűl, és az végig meg maradás nékűl vannac, kic mieſodáſſak legyenec, végre oſztán többire meg nylatkoztatnac. Mert Sz. János Apoſtal, *Ki mentenec* ugy mond, *mi tűlűnc, de nem voltanac mi kőzzűlűnc valoc.* 1 Ioh. 2. *Mert ha mi kőzzűlűnc valoc voltanac volna, még-is marattanac volna velűnc egyetemben.* *Mind az által, migh ezec az Iſteni felelmet tettetic, noha nem az Eccleſiából valoc, mégis az Eccleſia kőzze ſamláltatnac.* Mint ſzintén az polgári társaságban az Arulokis, *migh meg nem nylatkoztatnac, az polgároc kőzze ſamláltatnac, és mint ſzintén az pőrye, avagy az konkoly és polyva az buza kőzőt találtatnac, avagy mint az főkelyec és dagadáſoc az ép teſten találtatnac, holot valoſagoſſan betegségek, és az igaz teſtnec éktelenſegi rutsági inkáb hogy ſem mint tagai.* Math. 13.

Ezokaért, az Iſtennec Anyaſzentegyháza igazán haſomlíttatic az verſehőz, mely mindenfele halakat kí von ſzon, és az ſzánto főldhőz, melyben találtatic, mind konkoly s' mind buza. Holot igen meg kől embernec magát oltalmazni, hogy idő nap előt ne tegyűnc itéletet, ſe ne igyekőzűnc azon, hogy azokat ki rekeſzſzűc, el veſsűc, ki ireſuc, kiket Iſten nem akar el vetni és ki irtani, avag' kiket az Eccleſia kará val el nem valaſzthatnánc tűle. Viſzőtac vig'aznunckel, hog' netalantan mikor bátran aluſznac az hűvec, gyarapodván azonkőzben az Iſtentelenec, kárt ne tegyenec az Eccleſiánac. Ezen kivűl aztis tanéttyuc, hogy ſzorgalmatoſſan eſzűnkben kőlleſſec tartanunc, miben legyen főképpen helyheztetet az igaſſág,

Idő nap előt ſenkit ne ité lyűnc.

Hel Con. 27. Art. g f Miben ál az Anyaſzent egyháznac eggy eſſége.

Az Eg'házi rédtartáſoknac kűlőmbſége miat nem kel az Eccleſiaknak kűlőnézniec.

és az Anyaſzentegy-háznac eg'yeſſége, hogy vakmerőképpen ſzakadáſokat ne indicſunk ſe ne forallyunk. Helyheztetet az, *g* nem az *Ceremoniákban* s' az kűlső rend tartáſokban, hanem inkáb az *f* kőzőnſeges kőrőſztyéni hűtnec igaſſágában és eg'yeſſegében. Az kőzőnséges Kőrőſztyéni hűt, előnkben adattatot minékűnk, nem az emberektűl ſzereztetet tőrvényekben, hanem az Iſtennec Igejében az Sz. irásban.: melynec rővid ſummája az *Apoſtali Credo*. Azért olvaſſuc, hogy az régieknél az rend tartáſoknac ſoc fele kűlőmbsége volt, , de ſzabadſagban, volt, mely kűlőmbſegel ſoha ſenki nem vélte, hogy az Anyaſzentegyháznac egyeſſege meg oſzlatnéc. Az tudományokban. annacokaért az Chriſtus Euangeliomának igaz, és eg'yező hirdetéſeben, és azon rend tartáſokban, mellyec az Urtul nylván adattattanac mondgyuc hogy vagyon az Eccleſiának valoſagos eg'yeſſége, holot az *Apoſtalnac* amaz ſententiaját sűrgettyűc leg inkáb: *Valahányan már tőkelleteſsec vagyunc, illyen értelemben legyűnc: hogy ha valamit kűlőmben értetec, aztis az Iſten meg jelenti tinektec, mind az által, az mire juttottunc, abban egy Regula ſerént járjunc, és egy értelemben legyűnc.* Phil. 3.

AZ ERKEOLCZTELEN EGYHAZI SZOLGAKROL.

Artic: VIII. Auguſt: Confe:

NOha, tulaydon értelem ſzerént, az Anyaſzentegyház ſzenteknec és igazán hűvőknec gyűlőkezete, mind az által, mivelhogy ez életben ſoc *Hypocritác*, képmutatoc, és gonoſzak egyeléttettenec hozzá, *b* ſza-

bad elni

bad élni az *Sacramentomockal*, mellyec az gonoſz (egyházi ſzolgák) által oſztogattatnac, az Chriſtus amaz mondáſa ſzerént: *Az Irastudoc és Phariſeuſoc üłnec az Moyſes ſekiben: mindeneket azért, valamellyeket mondanac tinektec, meg tarczátoc, és meg czelekedgyétec: az ő czelekedetec ſzerént penig ne czelekedgyetec: mert mondgyác, de meg nem czelekeſſic.* c Az Igeis, az *Sacramentomokis*, az Chriſtusnac rendeleſeéért és parancſolattyaért hathatoc, ha ſzintén gonoſzac által ſzolgáltatnakis ki. d Kárhoztattyác az *Donatiſtákat*, s' az haſomloakatis, kic tagadgyác vala, hogy ſzabad volna élni az Anyaſzentegyházban levő gonoſzaknac ſzolgalattyával, és azt velic vala, hogy az gonoſzaknac ſzolgalattyoc haſzontalan, erőtelen, és nem foganatos volna.

Helveti: Confeſſ: Art: XVIII. az vége felé

TOvábbá átkozzác ez jelen valo (irásban) az Donatiſtáknac têvelgésőket, kic az (kereſztyéni) tudománt, avag' Tanétáſt, és az *Sacramentomoknac* ki ſzolgáltatását, vagy foganatoſnac, vagy erőtelennec itélic az Egyházi ſzolgáknac, vagy jámbor, vagy gonoſz életekből. *b* Mert tudgyuc hog' az Chriſtuſnac ſzavát hallanunc kől, még az gonoſz Egyházi ſzolgác ſzájokbol-is; miért hogy önnön maga Idvőzitőnc mondotta ezt: *Az mellyeket mõdanac meg czelekedgyétec: az ő czelekedetec ſzerẽt penig ne czelekedgyetec.* Math: 23. *c* Tudgyuc, hogy az *Sacramentomoc*, az Chriſtuſnac ſzőrzéséből, és az ő igéje által ſzenteltetnec meg, és az hiveknel hathatoſſac és foganatoſſac, ha ſzintén méltatlan Egyházi ſzolgáktul oſztogattatnak-is. Melly dologrul, az ſzent iràſokbol ſokat

b

Mat. 23.

c

d

b

c

disputált az *Donatistáç* ellẽ, az Istẽnec szolgaja sz. *Agostõ.*

AZ KÖRÖSZTSEGRÖL.

Arti: IX. Auguſt: Confeſſ:

a AZ Kereſztség felől azt tanéttyác, hogy *a* szűkséges legyen az Idvőſségre, és hogy az Kereſztség által *b* adattatic az Iſtennec kegyelme: és hogy *c* meg kől az gyermekőket kereſztőlni, kic az kereſztség àltal Iſtennec eleiben vitetnec, és az ő kegyelmében vétetnec.

b c

d *d* Kárhoztattyác az *Uly Kereſztyéneket*, kic nem iavallyác az kisded gyermekeknec kereſztſégét, és azt erősitic, hog' az Kőrőſztſég nélkűl is idvőzűlnec az kisdedec.

Helvet: Confeſſ: Articul: XX.

AZ SZENT KÖRÖSZTSEGRÖL.

Az Kőrőſztség, Iſtentűl ſzőrőztetőt és ſzentőltetőt meg, ſ-leg elősző-is Ianos Kőrőſztőlt, ki az *Jordánban* vizzel meg őntőzte az Chriſtuſt: Ettől ſzármazot az *Apoſtalokra*, es ők-is vizzel kereſzteltenec.

Ezeknec nylván paranſolta URUNC, hogy *Hirdeſséc az Evangeliomot és kőrőſtellyenec Atyánac, Fiunac, és Szent Léleknec nevében*. Math: 28. Sz. *Péteris* az *Sydoknac*, kic azt kérdic vala, hogy mit kellecnéc cſelekedniőc, mődot: *Kereſtelkedgyéc meg ki ki mind kőzzűletec az Jeſus Chriſtus nevében, bűneitőknec boczanattyára, és vészitec az Szent Léleknec ajandékát*. Act: 2. Az honnan nemellyektűl nevezteteť az Kereſztség, *Iſten népének bé olto jegyének*, *a* mellyel leg elősző-is az Iſtenben bé oltatnac az ő valaſztotti.

Az Kőrőſztségnec ſzőrzése.

Czak

Csak egy Keresztség vagyon az Isten Anyaszentegyhàzában, és elég egyszer meg keresztelkedni, avagy Istenben bé oltatni. Az egyszer valo Keresztség penig, mind egész életünkben meg marad: és az mi fiuvá fogattatasunknac mindenkori meg erősittése meg pecsetlése. Mert az Christusnac nevében meg keresztelkedni (annyt teszen) mint *b* bé iratatni, es bé vétetni az ő frigyében bé szenteltetni az Isten haza népe kőzzé, és bé vétetni áz ő fiainac őrőksé gekben: sőt immáris Isten neveről neveztetni, és Isten fianac hivatatni, ismét, meg tisztitatni az bűnőknec ũdokságibol *b* és meg ajandékoztatni az Istennec soc fęle ajandékival, az Uy és ártatlan életre. Az Keresztség azért elmenkben tarttya, és meg uyéttya az Istennec emberi nem zettel tőt jo tétemény it. Mert minnyájan az bűnőknec tisztátalanságiban szűletettűnc, és haragnac fiai vagyunc. Az gazdag kegyelmű Isten penig, kegylemből tisztit meg minket az ő Fiánac vére által, es ez végre fogad minket fiáiva, s-azért foglal mágához erős kőtéssel, és azért gazdagét meg minket soc fęle ajandékockal, hogy uy életet élhéssűnc, mind ezzek az keresztséggel meg pecseteltetnec. *b* Mert belől uyonan szűletettűnc, meg tisztittatũc, és meg uyéttattunc Istentűl az Szent Lélec által: kivűl penig, az viz által veszűc főlőtte nagy ajandékinac meg erősittését, pecsetlesét, az melly vizzel, azoc az nagy jo tetemenyec peldaztatnak-is, es ugyan látásra mint egy szemeinc eleiben adatattnac. Azert-is keresztelkedűnc, az az mosogattatunc meg látháto vizzel. Mert az viz el mossa az szennyet, az el fárattakat meg kőnnyebiti, es az hevetőzőknec testőket meg hivősiti. Az Istennec kegyelme penig, az lelkeckel cselekeszi ezeket láthatatlánul s-lelki

Egy à kereztseg.

b Mit teszè à Christ9 nevében meg kőrősztelkedni.

b Hazna az kőrőztsegnec.

b

modon. Ismeg, az keresztsegnec Czimerevel, meg valaszt Isten beñünket, minden egyeb idegen vallásoktul, es nepektűl, es magánac szentel, ug' mint saját nepet. Ezokáert mikor mi meg keresztelkedűnc, vallást teszűnc az mi hitűnkről, es kőtelezzűc magunkat az Istennec engedelmességere, az testnec őldőklesere s az eletnec uyságara, es igy be irattatunc az Christusnac szent vitezi kőzze hogy egesz eletűnkben viaskodgyunc ez világ, az Sátán, es az tulaydon mi magunc teste ellen. Keresztelkődűnc annac főlőtte az Anyaszenteg'háznac egy testeve hogy az Annyaszentegyháznac minden tagjaival ugyan azon egy vallásban, es egy másnac valo szolgálatban szepen eggyezűnc.

Az kőrez tőlésnéc formája.

Hiszűc leg tőkelletesbnec lenni azt az keresztsegnec *formáját* mellyel, őnnőn maga az Christus meg keresztelkedet, és mellyel az *Apostaloc* kereszteltenec. Ezokáért, à mellyec emberi találmány által adattatanac, hozzá annac utánna, s' az mellyeckel éltenek is az *Ecclesiaban*, nem arányozzuc azokat szűkségeseknec lenni az keresztségnec tőkéletességéhez: minémű az ődőg űzés, ismeg, az égő gyertyával, olayal, sooval, nyallal, és hasomlo dolgockal valo élés, ugy mint az keresztségnec, minden esztendőkben soc *Ceremoniackal* ketszer valo meg szentőltetése. Mert mi hiszűc hogy az Anyaszentegyháznac egy keresztsége, az Istennec első szőrzésében meg szentőltetet, és hogy még mostan is az Ige által meg szentőltetic, és foganatos az Istennec első áldasáért. Tanéttyuc aztis, hogy az Keresztségnec, nem Aszon'állatoktul, avagy *Babáktul* kőlleséc ki szolgáltatni az *Ecclesiaban*: mert szent *Pál* el tiltotta az Aszony állatokat az Egyházi Tisztektűl:

Aszszon' állathoz nem ilendő az kőreztőles.

az ke-

az Kereſztség penig az Egyházi Tiſztekhez valo. *d* Kárhoztattyuc az Uy Kereſztyéneket, kic tagadgyàc hogy meg kőlleſséc kereſztelni az hiveknec moſtan ſzűletetet kisded gyermekit. Mert az *Evangeliomnac* tanétáſa ſzerént, ezeké az Iſtennec orſzága, és ők az Iſtennec frigyében vannak: miért nem adatnéc tehát nékiec az Iſten frigyénec jegye, zaloga? Az ſzent Kereſztség által, miért nê iktattatnánacbé, kic az Iſtennec ſaját népei, és az ő Anyaſzentegyházában vannac? Kárhoſztatyuc az *Uy Kereſztyéneket* égyéb tudományokban-is, mellyeket az Iſten igéje ellen magán tanétnac. Nem vagyunc tehát *Uy Kereſztyénec* ſem valami más hozzájoc tartozo dologban, vélőc nem kőzősködűnc.

d Az uy kő reztyéneket kárhoztattyuc.

AZ UR VACZORAIAROL.

X. Artic: Auguſt: Confeſſ:

AZ UR Vaczorájárol azt tanéttyac, hogy az Chriſtuſnac teſte, és vére valoságoſſan, *a* jelen vannac *b* és oſztogatatnac az UR Vacſorájával élőknec, és nem javallyác azokat, kic kűlőmben tanétnac.

a
b

Az Apologiabann-is igy vagyő ezen Artic:

AZ tizedic Articulus javallattatot, az mellyben vallyuc az mi értelmünket: hogy az UR Vacſorajában, *verè & ſubſtantialitèr*, valoságoſſan ès állattya ſzerént *a* jelen vagyon az Chriſtus Teſte, és Vére, és valoságoſſan azonockal egyűt, az mellyec láttatnac, ugy mint az kenyérrel és borral *b* adattatnac azoknac kic az Sacramentomot veſzic.

a
b

Helvet: Confeſſ: Arti: XXI.

AZ URNAC SZENT VACZORAIAROL.

Miert ne veztetik vacſorának.

AZ Ur Vaczorája, melly UR Aſztalának-is, és Euchariſtiának, az az, hala adáſnak-is mondatic, kőzőnségeſſen azért neveztetic VACZORANAC, mert az Chriſtuſtul amaz ő utolſo Vaczoráján ſzereztetet, és még maſtann-is azt adgya előnkben, és azértis, hogy ebben az hivec *b* lőlki képpen étetnec, és itatnac. Mert az *Urvaczorájának* ſzőrzője, nem valamelly *Angyal*, ſem *ember*, hané őnnőn maga az Iſteñec Fia, á mi URVNC IESVS CHRISTVS, az ki leg előſzer ſzentelte azt az ő Anyaſzentegyházának. Az penig az ſzentelés, avagy áldás meg marad még ez máy napig-is mind azoknál, az kic nem más *Vaczorával*, hanem ugyan azonnal élnec, mellyet az UR ſzerzet, mellyre az *Urvácczorájának* igéit mondgyác, és mindenekben igaz hittel az Chriſtusra néznec, az kinec, mint egy kezéből véſzic, az mit az Egyházi ſzolgáknac ſzolgalattiocáltal veſznec. Ez ſzétſęges rendőléſſel, akar minket az UR ſzűnetlen emlekeztetni az emberi nemzettel ſőt főlőtte nagy jo tétemény-ről, tudnia illik, *hogy halálra adatot teſtével és ki ontatot vérével minden mi bűneinket meg engedte minékünc, az őrőc haláltul-is, s-az őrdőgnec hatalmától-is meg váltot: meſtan immár* b *éltet minket az maga teſtével, és itat az ő maga vérével, mellyęket mikoron igaz hittel veſſünc, táplálnac azoc minket az őrőc életre*. Es ez ily igen nagy io tétemény, mind anniſzor meg uyttatic, valahánſzor az *Urnác Vaczorája* ki ſzolgaltatic és vétetic.

Az Sz. vacſorának meg ſzentelése.

Mi végre ſzereztetet az Sz. vacſora.

b

b

Mert

Mert azt mondotta az UR: *ezt tégyétec az én emlékezetemre*. Megpecsételtetic ismét, avagy meg erősíttetic ez szent *Vaczorával* azis hogy az *URNAC TESTE* bizonnyal mi érettünc adattatot, és az ő Vére az mi bűneinknec hocsanattyára ontatot ki, hogy az mi hitünc semmit ne tantorogjon avagy ne kételkedgyéc. Es még ez *Sacramentommal*, az Egyházi szolga, kivűl, láthato képpen előnkben adgya, és mint egy szemeinc eleiben látásra veti azt, az mit belől az lelekben, láthatatlan képpen cselekőszic az Szent Lélec. Kivől az Egyházi szolgától adattatic az kenyér, és hallattatnac az URNAC imez igéi: *Végyétec, és egyétec, ez az én TESTEM. Végyétec, és osátoc föl egymás közőt: igyatoc ebből minnyájan, ez az én VEREM.* Azt veszic azert az hivec, az mi adattatic az Urnac szolgajától: eszic az Urnac kenyerét és isznac az URNAC pohárából: azonközben belől, az Christusnac czelekődetiből az Szét Lélec által *b* veszic az Christusnac testét-is, vérét-is, és azockal tapláltatnac az őrőc életre.

b

Mert az Christus teste és vére, valoságos étel és ital az őrőc életre: és önnön maga az Christus, az menyiben mi érettünc adattatot, és mi Idvözitőnc főképpen valo része az szent *Vaczorának*, nem-is szenvedgyűc, hogy valámi más dolog helyheztesséc ő helyében. Hogy penig igazban, és világosban meg érthessűc, az Christus *TESTE* és *VERE*, mi modon legyen az hiveknec ételec és italoc, és azokat mi modgyával végyéc őrőc életőkre, ez kevés tanéttást még hozzá adgyuc. Nem egy fele az étel: Mert vagyon testi étel, mellyben az ember szajával veszi az étket, fogaival megrágja, és az gyomorban bé nyeli. Régemben az *Capernaitac*, azt értettec, hogy illyeten étellel

Főképen valo része az Szvacsorának az ur Christus.

Mitsodás az test szerént valo étel.

kóllene nékiec meg enniec az URNAC teſtét: de meg hamiſittatnac ő tőle. Ioh: 6. Mert az mint hogy teſti mód ſzerént, nem ehetni meg az Chriſtus teſtét, nagy vétec, avagy kegyetlenség nékül: azonképpen nem gyomornac való étel az; az melly dolgot mindenec kénſzerittetnec vallanni. Nem javallyuc téhát, az *Papác Decretomiban* amaz *Canont*, mellynec kezdeti ez: *En Berengarius, de Conſecrat. Diſtinct.* 2. Mert az régi hivec ſem hittec, ſ-mi ſem hiſzűc, hogy az Chriſtuſnac teſte, teſti modon, avagy állattya ſzerént meg étetnéc teſti ſzájal.

Az Chriſtus teſtét teſti modon nem ehettyűc ſzájal.

Vagyon azért az Chriſtus teſtének lelki meg étele, nem az penig, mellyel azt vélnenc, hogy az etel ő maga változnéc lélecké, hanem az mellyel, az UR *TESTE* és *VERE*, meg marádván az ő állattyában és tulaydonságában *b* adattatnac azoc minékűnc lelki modon, bizony nem teſti, hanem lelki modon az ſzent Lélec által, az ki tudnia illic, azokat az jo téteményeket, mellyec, az mi érettűnc halálra adattatot UR Chriſtuſnac *TESTEVEL* és *VEREVEL*, meg ſzereſztettenec, az bűnőknec mondom bocſanáttyát, az meg ſzabaduláſt: és az őrőc életet, hozzanc kapcſollya, és minékűnc adgya, ugy, hogy az Chriſtus mi bennűnc éllyen, és mi ő benne éllyűnc, és aztis cſelekeſzi, hogy hittel fogjuc meg őtet, hogy minékűnc lelki ételűnc és italunc, az az, őrőc életűnc legyen. Mert mint ſzintén hogy az teſti étel és ital, az mi teſtűnket, nem cſac táplállyác és erősitic, hanem ez életben ugyan meg-is tartyác: azonképpen, az Chriſtuſnac mi érettűnc adattatot *TESTE*, és az ő mi érettűnc ki ontatot *VERE*, az mi lelkűnket nem cſak táplállyác, és erősséttic, hanem az életben ugyan megis tarttyác. Nem ugy azért, mint ha teſti

b hanem Lelki modó eſzűk Sz. Lélec által.

Az UR Chriſtus Teſte Vére taplallyac a mi

modon

modon ennénc, és innánc, hanem az meynyiben lelki modon kőzőltetnec mi velünc az Isteñec Lelkétűl, az Urnac mondása szerént: *Es az kenyér, mellyet én adoc, az én TEST EM, mellyet adoc ez világnac életéért.* Ímeg, *Az TEST* (tudni illic ha testi modon étetnéc meg) *nem háſznál semmit, az Lélec az àki meg elevenit.* Es, *Az beſſédec à mellyeket én mondoc tinéktec lélec és élet.* Es valamint szükség, meg évén, magunkbã be veñünk az ételt, hog' munkálkodgyéc mi bennünc, és erejét s. hathatoságát ki mutassa bennünc (mivelhogy, ha kivülőttünc leszen helyheztetve, semmit nem haſznál minekünc) szinten ugy szükség minekünc hittel vennünc az Christust hogy mienc legyen, es ellyen mi bennünc, es mi-is ő benne: Mert azt mondgya: *En vagyoc az életnec kenyere; az kién hozámjün, meg nem éhezic, és az ki hiſsen én bennem ſoha meg nem ſomjuhozic.* Ímeg, *Az ki éſsen engemet, él ő-is én érőttem, és én bennem marad, és én ő benne.* Mindezekből nyilván vagyon, hogy mi az lelki etelen, semmikeppen nem ertünc, nem tudom minemű árnyec ételt, hanem az Urnac mi erettünc adattatot *TEST ET*, mellyet mind az által veſsnec az hivec, nem testi modon, hanem lelki modon hűt által. Melly dologban mindenestűl fogva kővettyűc az mi idvezitő Urũc Christusnac tanétását. Ioh. 6. Es, *Ez étele az Christus testénec, és itala az ő Vérénec, olly igen ſükséges az idvőſségre, hogy az nékűl ſenki nem idvőzűlhet.*

Lelkűnket az őrőc életre.

Hűttel veszűk az Ur Testét.

Az Christ9 testénec és vérénec vetele szükſęges az idvőſsęgre.

Vagyon penig ez lelki étel, es ital az *Urvaczoraja* kivűlis valahánſ; or s' valahol az ember hiend az Christusban. Az hova tartozic netalám, az ſsent *Agoſtonnac* amaz mondása: *Mit kéſsíted az fogadat, és haſsadat? hidgyed, és etted.* A felliűl meg nevezet lelki etel kivől, vag'ő *Sacramentom*

Az lelki etel es ital vagyon az Ur vatsorája kivűlis.

Sacramẽtom ſzerént valo etele az Ur Teſténec.

ſzerent valo etele is az *Ur Testenec*, mellyel az hiv ember nem csak lelki modon, es belsô keppen reszesûl az Urnac valoságos *Testével*, es *Verével*, hanem kûlsôkeppen is, jarulván az Urnac aſztalához, veſsi az Ur *teſténec* és *vérénec* láthato *Sacramentomat*.

Elôbbis vętte ugy vagyon az hiv embet az meg elevenitô eledelt, mikor hivôt, és az utánn is gyônyôrûſęgeſſen él azzal, de azért mikoron moſt az *Sacramentomot* is veſzi, minem ſemmit veſzen: mert az Chriſtus *teſtevel* és *vérével* valo kôzôsûlésben ôregbedic s' eleb megyen, és ecképpen az Hũt iobban gerjedez s' nevelkôdic, és az lelki eledellel tápláltatic. Mert mig élûnc, az hûtnec ſzûntelen valo nevelkôdéſi vannac: *b* Es valaki igaz hûttel, kûlsôképpen hozzá veſzi az *Sacramentomot*, ugyan azon nem csak az jelt veſzi: hanem ugyan az valoságos dologgal is, az mint mondottuc gyônyôrûſeggel él. Ezenkivûl, ugyan azon ember, az Ur ſzôrzésénec és parancſolattyánac enged, és vidám ſzivel, az egéſz világnac, s. magánakis váltsígàért, az Urnac halákat tád, és annac emlékôzetit hivségel hirdeti, és az *Eccleſia* elôt meg bizonittya, micſoda teſtnec legyên tagja. Meg pecsételtetic iſmétlen, az *Sacramentomot* vévôknec, hogy az *Urnac Teſte* adattatot, és az ô *Vére* ki ontatot, nem csak kôzônſęgeſſen az emberôkért, hanem magán mindenekért, valakic hivſęgeſſen réſzesûlnec (*az Sacramentommal*), kiknec az az étel és ital ôrôc életekre vagyon. Továbbá, az ki mindeneſtûl hût nékûl jarul ehez az *Urnac ß. Aſztalához*, csak az ſz *Sacramẽtomal* reſzesûl, de az *Sacramentõnac* valoságát, az hoñen vagyon az élet, es az Idvôſſęg nem veſzi, s. eſſęléc méltatlan eſznec az *Urnac Aſztalárol*. Az kic penig mél

b Az Ur vacſora jábá nem puzta jelt veſzûnc.

Az hitetlenec nẽ vehetik az Urnac teſtét verét.

tatlanul

tatlanul eſznec az *Urnac kenyerébŏl*, és méltatlanul iſznac az ŏ *Pohárábol*, vétkeznec az Chriſtuſnac *Teſte* és *Vére* ellen, és magoknac kárhozatyokra eſznec és iſznac. Mert holot igaz hittel nem iarulnac hozzá, az Chriſtuſnac halalát gyalazattal illetic, és ezért eſznec és iſznac magoknac kárhozatot. Ezokáért az *Urnac Teſtét* és *Verét*, az kenyérrel és borral, nem ugy foglallyuc ŏſzve, hogy ugyan az kenyeret mondgyuc Chriſtus *Teſténec* lenni, (hanem czak az *Sacramenrol* valo ſzoláſnac modgya ſzerént) avagy hog' az kenyér alat lappagjon, teſti modon, az Chriſtus *teſte* ugy, hogy még az kenyérnec ſzine allatis imádãdo legyen: avagy hogy minden valaki az ielt veſzi, ugyã azon ember, az váloſágos (iedzet) dolgotis vegye. Az Chriſtus *Teſte* menyegben vagyon az Atyánac iobian: fŏl kŏl téhát emelnũnc az mi ſziveinket, es nem az kenyérhŏz kŏl ſzegeznũnc, ſem nem az kenyérben kŏl imádnũc *Urunkat*. *a* Mind az által az UR nincſen távul az ŏ Anya ſzentegyhazától, midŏn él az *Ur vaczorajával*. Az nap mi tũlũnc tavul lévén az égen, mind az álral, ereie ſ-hathatoſága ſzerént, ielen vagyon minékũnc: menyivel inkáb az igaſſágnac napia az Chriſtus, *Teſtével* távul lévén tũlũnc az égben, ielen vagyon minékũnc, nem teſti mod ſzerént ugy vagyon, hanem lelki képpen, meg elevenitŏ eſelekŏdeti által, és az mint ŏnnŏn maga az *Vég Vaczorában* jelentŏtte, *Hogy jelen leſſen minékũnc*. Ioh: 14. 15. 16. Az honnan az kŏvetkŏzic, hogy nicſen nékũnc az Chriſtus nélkŭl valo Vacſoránc; mind az által vérontás nékŭl valo, és titkos vacſoránc vagyon, az mint az régiec mindnyaian neveztéc. Annac fŏlŏtte erreis intetũnc az *Urvaczorájának* vételével, hogy meg emlekŏzũnc rola, mi-

Az Chriſtus teſte jelen leténec modgyárol.

a

Mi végre valo á ſz vacſora.

nemű *Testnec* lettűnc tagaivá, és *azokaért eggyessec legyűnc minden Atyafiackal, hogy ßentűl éllyűnc, és ne undokiczuc meg magunkat czégéres bűnőckel, és idegen Isteni tißteleteckel, ha nem az igaz hitben meg maradván, egéß életűnkben igyekezzűnc láttatossaknac lenni, az életnec ßentségével.* Illic azért hogy az *Urnac Aßtalához* készűlvén, annac előtte, az *Apostalnac* parancsolattya szerént, *magunkat meg proballyuc,* főképpen *miczodás hitben legyűnc, ha hißűké hogy az Christus azért jűt ez világra, hogy az bűnősőket meg tarcza, és őket az pænitentiára hivja, és ha ki ki mind hißie magát azok kőzzűl valonac lenni, kic az Chrstus által meg ßabádéttatvã idvőzűlnec, és ha el tőkelliké magokban, hogy az gonoß életet meg változtassác, hogy ßentűl éllyenec, és az Urnac segitségéből meg maradgyanac az igaz hitben, és az Atyafiackál valo eggyeßségben*, és hogy *ha Istennec az ßabadétásért meg érdemlet hálákat adgyánaké?* Az *Urvaczorájánac* rendit, modgyát, avagy *formajat*, azt itéllyűc leg eg'űg'űebnec, és leg fővebnec lenni, az melly leg kőzellyeb iárul az *Urnak* első ßőrzéßehez, és az *Apostaloknac* tanétásához, az mellybé tudnia illic vagyon az igénec hirdetése, vannac kegyes imàdságoc, meg vannac az Urtul ßereztetet cselekedetec, és azoknac meg uyétási, vagyon az Christus *Testénec* étele, és *Vérénec* itala. Ismeg az *Ur hálálánac idvőséges emlekezeti, és hivséges hála ádas, à hol ismeglen vagyon az Egyházi testnec,* (az Anyßentegyháznac) *eggyeßségében válo tarsalkodás.* Nem iavallyuc tehát azokat, kic az eg'yk ßemélyt, az *Urnac*, mondom, pohárát el vettéc az hivektűl: mert ezec igen vétkőznec az *Urnac* ßerzése ellen, ki ezt mondotta: *Igyatoc ebből mindnyájan,* melly ßot az kenyérről nem ollyan nylván mondot. Az minemű

Magameg probalása az Sz. vacsoraval élő ébernec.

Ez Sacramentom ki szolgáltatasánac formája.

Nemjavalyuc az eg'ßemély alatvalo vételet az Urvacsorajánac.

Mise

Miſe volt valaha az *Régieknél*, az tűrhető legyene nemé, moſtan ez felől nem vetekődűnc: ezt penig ſzabadon mondgyuc, hogy az melly *Miſe* ma ſzokásban vagyon az egész *Romai Eccleſiaban*, ſoc és igen mélto okokbol tőrűltetet el az mi *Eccleſiankban*, mellyeket eg'enként rővidségnec okáért nem ſzámlálunc elő. Bizonyára nem javalhatuc, hogy az idvőſſéges cſelekedetből, héában nézésre valo dolgot ſzerzettenec hog' iſmétlen érdemlővé tőttéc azt; avagy hogy bérért ſzolgáltattác ki: hogy iſmét azt mondgyác hogy az *Pap* ſzerzi az Chriſtus *teſtét*, és valoſagoſſan áldozza azt, az élőknec és holtaknac bűnők nec bocſanattyára, és az menybéli ſzenteknec tiſztelségeknec ſzemlekőzetecnec hirdetéſére.

Nem javallyuc a Miſét.

AZ GYONASROL.

Arti: XI. Auguſt: Confeſſ:

AZ Gyonaſrol azt tanéttyac, hogy az Eccleſiában meg kől tartani az *a* magán valo Abſolutiot, az az, az bűntől valo meg oldozáſt, io lehet az gyonásban *b* nem ſzükséges minden bűnőknec elő ſzámlálása, miért hogy lehetetlen az; amaz Soltár ſzerént: *Az vétket ki értheti?* Pſal: 18.

a

b

AZ POENITENTIAROL.

Auguſt: Confeſſ: Artic: XII.

AZ Poenitentiárol, avagy bűnből valo megtéréſről, azt tanéttyac, hogy *a* az kőrőſztség

a

után el esteknec bűnöknec bocsánattya lehessen, akár mely időben, minek utánna megtérnec:

Es hogy az Anyaszentegyháznac, effele *Pœnitentiára* térőket megkellessec oldozni. Az *Pœnitentia* penig tu-
b laydon értelem szerint, két részből áll: edgyc az *b* tőredelmesség, avagy az bűnnec ismeretiből származot szibe-
c li rettegésec. Másic az *c* Hűth, mely származic az *Euange-*
d *liombol* avagy az *d* megoldazásbol, és hiszi, hogy az Christusért megbocsattatnac az bűnöc, s' vigasztallya az Lelki ismeretet, és az rettegésektűl megszabadéttya. Ezek-
e nec utánna kől kővetkőzniec az *e* jo cselekedeteknec, mellyec gyűmőltsi az *Pœnitentiánac*. Kárhoztattyác az *Uy kereßtyéneket*, kic tagadgyác, hogy az egyszer megigazéttatac, el veszthetic az S; Lelket, az kic ismét azt vitattyác, hogy nemellyeknec anni tőkelletessegec lehet ez é-
f letben, hogy nem vétkezhetnec. Kárhoztattyác az *f* *Novatiánusokat-is* kic nem akariác vala megoldozni azokat, kic az kőrőszтség után bűnben esvén, az *Pœnitentiára* visza tértenek. Megvettetnec azokis, kik nem tanéttyác Hűt által lenni az bűnöknec bocsanattyát, hanem azt parancsollyác, hogy az mi szeretetűnkel és cselekedetinkel
g érdemellyűc. *g* Megvettetnec azokis, kic az *Barátok* regulai szerint valo elég teteleket tanéttyác szűkségesseknec lenni, az őrőckén valo bűnteréstektűl, avagy az *Purgatoriumnac* kinyaitul valo megszabadulásra.

Helvet: Confess: Articul: XXIV.

AZ POENITENTIAROL, ES AZ EMBERNEC MEG TERESEREOL.

AZ Evangeliommal egyben foglaltatot az

Pœni-

Pœnitentiaról valo tudomány. Mert igy szolot Urunc az Evangeliomban: *Szükség az én nevemben az Pœnitentiánac, es az bűnöc boczánattyánac hirdettetni, minden nemzetségec közöt.* Luc: 24. Az *Pœnitentián* penig értetyűc, az bűnös ember elméjének meg jobbulását, *c* melly az *Evangeliomnac* igéie, és az szent Lélec által indéttatic, és igaz hittel vétetic, mellyel az bűnös ember minden késedelem nélkül, az magával születtetet romlotságot, és minden Isten igéie által vadoltatot bűneit meg ismeri, és azokon sive szerént *b* bánkodic, és Istennec előtte nem csak megsirattya, s-valoban nag' pirulással meg vallya hanem ug'an bosonkodással meg utállya, *e* gondolkodván immár szorgalmatossan az meg iobbulásról, és az ártatlanságra s-iosságos cselekedetökre szüntelen valo igyeközetről, mellyben egész életinec napjaiban magát szentül gyakorollya. S-ez az igaz *Pœnitentia*, tudnia illik az Istenhez, és minden iora valo igaz meg térés, az ördögtül penig és mindn gonoztul serénséggel valo el fordulás el távozás. Nylván mondgyuc penig, hogy az *Pœnitentia* tis:tán csak Istennec aiandéka, és nem az mi erönknec mükáia. Mert parancsollya az *Apostal*, hogy *az hiú Egyházi solga sorgalmtossan tanétcsa az igasságnac ellenközöit, ha valaha adna Isten ő nékiec Pœnitentiát az igasságnac ismére-tire*. 2. Tim: 2. Már penig amaz *Evangeliomban* lévő bűnös *Asszony állat*, ki *kőny hullatásival áztatta meg labáit Urunknac*. Luc: 7. és szent *Péter*, ki az ő Uránac meg tagadását keservessen megsiratá, nylván meg mutattyác, minemű elméiűnec kől lenni az *Pœnitentia* tartonac, tudnia illik sive szerént kől *b* meg siratni bűneit. De amaz tekozlo fiu-is, és az *Evangeliomban* amaz *Phariséussal* eg'ben

Mi legyen az Pœtentia. c

b

e

Az Penitentia Isten ajandéka.

Az Penitentiatartobánkodik.

b

vettetet *Publicanus* modot adnac elönkben, bűneinknec Isten elöt valo meg g'onásában. Amaz tekozlo ezt mondgya vala: *Atyám vétköztem az ég ellen és te ellened, immár nem vagyoc arra mélto, hogy tefiadnac hivatassam, tégy engemet czak ollyaténná, mint eggyc az te béresid közzül.* Ez *Publicanus* penig nem mervén semeit az égre föl emelni, az mellyét veri vala ezt kiáltván. *Isten legy irgalmas nékem bűnösnec.* Nemis kételködünc felölöc, hogy Istennec kegyelmeben be nem vétettenec volna. Mert szent *János Apostal, Ha* ugy mond, *meg vallyuc az mi bűneinket, hiű és igaz az Isten, hogy meg boczássa az mi bűneinket, és meg tiszticzon minket minden hamisságtul: ha azt mondángyunc, hogy nem vétkeztünc hazuggá teszűc ötet, és az ö beszéde nincze mi bennünc.* 1. Ioh: 1. Hiszszűc peniglen hogy elégseges ez az igazán valo vallás tétel, melly egyedül csak az Isten élöt vagyon: vagy magán az Isten, és az bűnös közöt, vagy nyilván az *Templomban*, holot amaz közönséges gyonás mondatic, és hogy *a* nem szükseges az bűnöc bocsanattyánac meg nyerésére, hogy valaki magán gyonnya meg bűneit az *Papnac* füleiben sugalván, hogy viszontac az ö kezeinec réa tetele vel edgyüt, hallya tüle az meg oldozást, mivelhogy ez dolognac sem paranesolattya, sem példája nincsen az szent Irásban. . Szent *David* bizonságot tesen, és ezt mondgya: *Az én bűneimet meg jelentettem teneked, és az én hamisságimat el nem rőytöttem, meg vallottam az Urnac magam ellen az én hamisságomat, és te meg engedtted az én bűneimnec hamisságat.* Psal: 32. De az Uris tanétván minket imádkozni, és egyszersmind meg gyonnis az bűnöket ezt mondotta: eckeppé imádkozzatoc: *Mi Atyánc ki vagy menyegben &c: boczásd meg az mi vetkeinket*

Vallástetsen bűneiről.

Istennek kel meg gyönük.

a

inket, miképpen miés meg boczátunc ellenünc vétteteknec. Matth: 6. Szükség azért, hogy az mi Atyánknac Istennünknec vallyuc meg az mi bűneinket, és az mi felebarátinckal meg bekellyünc, há meg bántottuc őket. Melly Gyonásnac neméről solván sent *Iakab Apostal: Vallyátoc meg*, ugy mond, *egy másnac vétketőket.* Jaco: 5.

b Magánvalogyunas

b Ha peniglen valaki az bűnöknec nagy terhe miat, és nehez keserteti miat meg nyomatatván, akar tanacsot, tanuságot, és vigasztalást kerni, magán vagy az Egyházi *Tanétotul*, avagy valamelly Atyafitul az Isten törvenyében tudostul, nem kárhoztattyuc az mint hog' az közönseges es nyilván valo Gyonást is, melly az *Templomokban*, es az sent gyülekézetekben szokot lenni (mellyről oda fölis emlekeztünc) ugy mint az sent irással eggyezőt földötte igen javallyuc.

Az Istennac Orszagánac kulcsairol.

Az Isten Orszagának kulcsairol, mellyeket áz Ur adot az *Apostaloknac* sokan csodalatos dolgokat csacsognac, es azokbol kovácsolnac fegyverőket, dardákat, királi pálczákat, koronákat, vegezetre nagy uralkodásokra testőkre es lelkekre való tellyes hatalmat. Mi együgyüen itelven az Urnac igeje serent, azt mond gyuc, *hogy minden törvény serént hivattatot Egyházi embereknél vadnac az menyországnac kulczai, és ackor élnec azokkal, mikor az Evangeliomot hirdetic, az az, tanéttyác az ő hűségec alá bizatattot népet, intic azokat, vigasztallyác feddic, és fenétékben tartyác.* Mert eckeppen nittyác meg az menyországot, az engedelmesseknec, es be tesic az engedetlenőknec. *Ez kulczokat, az ll R igérte az Apostaloknac.* Matth: 16. *és meg adta.* Ioh: 20. Mar: 16. Luc: 24. midőn el küldi *Tanét ványt*, es parancsollya nekiec, hogy *hirdesséc az Evangeliomot az egéss világnac, és hogy az bűnöket meg en-*

Kic birnac az Istenorszagánackulcsaival.

gedgyéc. Az Apoſtal 2. Cor. 5. azt mondgya: hogy *Az Egyházi ſolgáknac adta légyen az Ur az meg békéltetéſnec ſolgálattyat*, és minemű legyen az, ugyã ot meg magyarázza, az meg békéltetéſnec beſzédétavag' *Tudománnyát*. Es mégis nyilvábban magyarázván mondását eſztis hozzá ad-g'a, hogy *az Chriſtuſnac ſolgai követ séget viſelnec, az Chiſt nevével*, mintha Iſten önnön maga az Egyházi ſolgác által intené az népet, hog' meg békélléénec Iſteñel, tudnia illik az hiv'séges engedelmeſség által. Ackor élnec azért az *Kulczockal*, mikoron intnec az *bűtre*, és az *pœnitentiára*, ecképpen békéltetnec meg ők az Iſtẽnel, igy bocſattyác meg az bűnöket, igy nittyác meg az menyorſzágot, és ecképpen iktattyác bé az hivőket, ſokat kűlömbőzvén azoktul, kikről az *Evangeliomban* azt mondotta az Ur: *Jay tinéktec tőrvén tudoknac, kic fől vettétec az tudománnac kulczát, magatoc bé nem mentec, s-azokat-is bé menny meg tiltotátoc, kic bé kezdnec vala menni.* d Tőrvény ſerént azért, és hathatosképpen, ackoron oldoznac az Egy házi ſolgác mikoron az Chriſtuſnac *Evangeliomát*, és abban az bűnöknec bocſánattyát, melly minden hiveknec igértetic, hirdetic (az mint hog' eg'ékét kerésztelkődtenekis megminnyájan) és mindenekre magán magán tartozni bizonittyác. a Nemis aléttyuc ez meg oldozáſt hathatosbnac lenni az által, hogy valakinec fűlében, avagy magán valakinec fejére berbitéltetic. Itéllyűc mind az által, hogy ſorgalmatoſſan kőlleſſęc hirdetni az embereknec az Chriſt *Véré* által valo bocſánattyát az bűnöknec, és hogy inteni kőlleſſęc miñyájokat, hogy magán magán ő réáioc tartozzéc az bűnöknec bocſánattya. e Továbbá az *Pœnitentia* tartoknac, minémű vigyazoknac és ſerényeknec

d Abűnők ből valo meg oldozás.

a

e

kőlleſſęc

kőlleſſęc lenniec, az uy életnec kővetésében, az Oo embernec meg ölésében, és az uynac föl támoſztásában, megtanétnac arra bennünket az Evangeliombéli példác. Mert az Ur, az gutta ütőt embernec, kit meg gyogyétot vala, monda *Imé meg gyogyultál, ez után ne vétkőzzél, hogy valami nehezzebb raitad ne történnyéc.* Ioh: 5. Az meg ſzabadult parázna Aſzony állatnac iſmeg monda: *Mennyél, és ez után ne vétkőzzél.* Ioh: 8. melly igéckel bizonyára nem azt ielentőtte, mint ha azéber valaha nem vétkőzhetnéc, miglen ez testben él, hanem ajanlotta minékünc az vigyázaſt, és az ſzorgalmatos igyekőzetet, hogy mondō mindē modon azon erőlkődgyünc, és imádságunckal Iſtentől azt kérjüc hogy iſmet viſzontag ne eſsünc azon bűnőkben mellyekből föl költünc, és ne győzetſsünc meg az testől, és az ördögtől. Az Záchæus, nylván valo bűnős, kegyelemben vétetvén az Urtul, ezt kiálttya az Evangeliomban, Luc: 19. *Im hol Uram, az én jávaimnac felét adom az ſzegényeknec, és ha valakit meg czaltam, negy annyt adoc érte néki.*

Ezenképpen hirdettyüc azért, hogy az viſza adás s az alamiſnálkodás ſzükségeſſec az *Pœnitentia* tartoknac, és mindeneſtől fogva az *Apoſtalnac* igéjével intünc mindeneket, és ezt mondgyuc: *Az bűn ne uralkodgyéc az ti halandó teſtetőkben hogy engedgyetőc őnéki az kivánságoc által: és ne is alkalmaſztaſsátoc az ti tagaitokat az bűnnec ugy mint hamiſságnac fegyverivé, hanem keſziczétec magatokat Iſtennec ugy mint az halottac kőzzől meg elevenedtec, és az ti tagaitokat Iſtennec adgyátoc ugy mint igaſságnac fegyverét.* Ro: 6. Ezokáért kárhoztattyuc minden Iſtentelen mondáſokat nemellyeknec, kic az Evangeliomnac hirdetésével gonoſzul élnec, és azt mondgyác hogy *kőnyű az Iſtenhez valo*

Az Penitétia tartoknak meg uy jo láſoc.

Tevelgéſek.

meg térés: az Chriſtus minden bűneinket el vette, könnyű az bűnöknec boczánattya *mit árt téhát vétkezni?* Nemis kől igen gondolni az *Pœnitentiával* &c: *a* Azt tanéttyuc a zonkőzben, hogy *mindenkoronés minden bűnősöknec ſabad menetelec vagyon az Iſtenhőz*, és hogy ő fölsége minden hiveknec minden bűnöket meg engedi, amaz egy Szent Lélec ęllen valo bűntől meg válva. Mar: 3. Kárhoztáttyuc azért az régi és uy *f Novatianuſokat*, és *Catharuſokat*. Kárhoztattyuc főképpen az *Papánac* az *Pœnitentiárol* valo nyereſęges tudománnyát, és amaz *Simõ Maguſtul* vet terméſzeti ellen, és pénzen adot bucſu levelei ellen, *Symon Péternec* amaz itéletit mondgyuc: *az tepénzed legyen tenéked veſzedelmedre, mivelhogy azt itélted hogy az Iſtennec ajãdékát pẽzen ſzerezhetőd meg.* Act: 8. nincſen tenéked réſzed ſem ſorſod ez dologban, mert az teſzived nem tőkélletes Iſtennec előtte. *g* Nem iavallyuc lſmet azokat, kic azt aléttyác, hogy az magoc elég tételeckel, eleget tehetnec bűnőkért. Mert azt tanéttyuc, hogy egyedűl eſak az Chriſtus, hálálával, avagy ſęnvedésével minden bűneinkért eleget tőt, kégyelmet ſőrzőt, és boczánatot érdemlet. Azonkőzben azért, az mint ennekelőte-is mondottuc, az teſtnec őldőkléſęt sűrgetni meg nem ſűnűnc. Hozzá adgyuc mind az által, hogy ezt ſe kőlleſséc kevélyen Iſtennec eleiben vetnűnc, az bűnőknec elég tételéért, hanem hogy alazatoſſan kőlleſſęc azt mivelnűnc az Iſten fiainac terméſzettyőc ſerént, ugy mint uy engedelmeſséget, hogy hala ádo voltunkat meg mutaſſuc az Iſten fiának halála, és elég tétele által meg nyert ſabadulásunk ért, és tellyes elég tételűnkért.

a Mindenekaek, irgalmas az Iſten.

f Eretnekſęgek.

g Bűneink ért valo eléghtételt nem jávallúc.

AZ SA-

AZ SACRAMENTOMOK-NAC HASZNAROL.

Artic: XIII. August: Confe:

AZ Sacramentomoknac haſznárol, ázt tanéttyác, hogy az Sacramentomoc ſzereztettenec nem cſac è végre, hogy az emberec kőzőt valo vallaſoknac *a* jelenſegi, hanem inkáb hogy az Iſtennec hozzánc valo akarattyánakis *b* jelei és bizonſági legyenec, mellyec adattatnac azockal élőknec *c* hűtőknec gőrieſztteſçre, és erősſitesére. Ugy kől azért élni az *Sacramentomockal*, hogy az *d* hűt hozzájoc járullyon, mely hidgyen az igéreteknec, à mellyec az *Sacramentomoc* által jelentetnek, és meg adattatnac. Ezokáért kárhoſztattyác azokat, kic azt tanéttyác, hogy az *Sacramentomoc* meg igazétnac cſak az vetelnec cſelekedeti által, és nem *e* tanéttyác, hogy az *Sacramentomockal* valo élesben ſzűkſęges legyen az hűt, mely hidgye az bűnőknec bocſanattyát.

a
b
c
d
e

Helvet: Confeſſ: Articul: XIX.

AZ CHRISTVS ANYASZENTEGYHAZABAN VALO SACRAmentomokrol.

AZ ő igejének hirdetéſe melle adot Iſten mindgyárt eleitől fogva Sacramentomokát, avagy ſzent jegyeket, az ő Anyaſzentegyhazában. Mert igy bizonittya nyilván, az egéſz ſzent irás. Az *Sacramentomoc* penig titkos jegyec avagy ſzent *Ceremoniák*, vagy ſzent cſelekedetec, az Iſtentől önnön magától ſzőreztettek, az

Az Sacramentomok jeg'ecből esjedzet dolgocbol állanac.

mellyec az ő igejéből, jegyekből, és jedzet dolgokbol állanac, mellyeckel az Anyaſzentegyházban, az emberecckel tőt főlőtte nagy jo tetemenyt, tartya emlekezetben, és ottan ottan meg uyjétya, mellyeckel iſmét *b* az ő igéretit meg pecſétli, és à mellyeket ő mi velünc belsőképpen cſelekeſzik, kűlsőképpen azokat példáztattya, és mint egy látáſra ſzemeink eleiben veti, *c* és még hűtűnket-is, ſziveinkben munkálkodván az Iſtennec lelke, erősiti és őregbéti, mellyeckel végezetre *a* minden egyéb népektől és vallásoktul minket meg válaſzt, és egyedűl cſac önnön magánac ſzentel és kőtelez, és mit kiványon mi tőlünc meg jelenti. Nemely *Sacramentomoc* penig, az O *Teſtamentombeli* népeké voltanac, némellyec az Uy *Teſtamentombelieke*. Az Régiek *Sacramentomai* volt à kőrnyűl metélkedés es az Huſvéti Bárány, mel' meg áldoztatic vala, mely dologért az áldozatoc kőzze ſzamláltattéc, mellyec világ kezdetitől fogva voltanac. Az Uy *Teſtamentombeli* népec *Sacramentomi*, az Kereſztség, és az *Urnac vaczorája*.

a Az Sacramentomoknak haſznai.

Kettő az uy Teſtamentomi Sacramétom.

Vadnac nemellyec, kic az Uy *Teſtamentomban* hét *Sacramentomokat* ſzámlálnac: mellyec kőzzűl mi az *Pœnitentiat* az Egyházi ſzolgáknac fől ſzentőltetéſeket, de nem amaz *Papiſtakét*, hanem az *Apoſtolokét*, es az házaſságot eſmerjük Iſtennec haſznos ſzőrzéſinec lenni, de nem *Sacramentomoknac*.

Az Papiſtáknak hét Sacramétomokat nem javall'uc.

Az *Béérmálás*, és utolſo kenet embereknec találmányoc, mellyec nekűl el lehet az *Eccleſia* minden kára nékűl. Nemis tarttyuc mi azokat az mi *Eccleſiainkban*: Mert vannac azokbā ol' dolgoc, mellyeket ſemmiképpen nem javalhatunc. Minden kereskedéſeket, mellyel az *Romaiac* élnec, az *Sacramentomockal* valo *Safarkodásban*, mindeneſtűlfogva utállyuc.

Minden

Minden *Sacramentomoknac* ſőrzője penig, nem valamely ember, hanē egyedűl az Iſten. Az emberec nem ſőrőzhet nec *Sacramentomokat*, mert azoc az Iſteni tiſztelethőz tartoznac: nem emberekhőz illendő dolog penig, Iſteni tiſzteletet ſőrzeni és formálni, hanem inkáb az Iſtentől ſőrőztettet venni, és meg őrzeni. Továbbá az *d* iegyec hez igéretec adatattanac, az mellyec hitet kivánnac: az hűt penig csak az Iſten igéién fundáltatic: és az Iſten igéie, mint egy level tartatic, az *Sacramentomoc* penig, mint egy pőczét gyánánt, mellyeket Iſten önnön maga függez tet az levélre. És à mint hogy Iſten ſzőrzője az *Sacramentomoknac*, igy mindenkoron munkáloſ; ic az *Eccleſiában*, à mellyben tőrvény ſ; erént ſ; olgáltatnac ki az *Sacramentomoc*: el annyra hogy az hivec midőn az egy házi ſzolgáktul véſzic az *Sacramentomokat*, meg éſmerie hogy Iſten munkáloſ; ic az ő ſ; őrzésében, és mint ha az önnön maga kezéből vőnnec az *Sacramentomokat*, és hogy azoknac ſémit nem árt az Egyházi ſzolgáknac vétke, (ha uagyon oly czégéres bűn ő beñek,) mivelhogy el hiſzic az *Sacramentomoknac* egéſ; voltát az Iſten ſzőrzésétől függeni. Ezokā ért az *Sacramentomoknac* oſ; togatásában ugyan nyiván va laſztáſt-is teſ, nec az Ur kőzőt, és az Urnac ſ; olgaia kőzőt, meg vallván azt, hog' az *Sacramentomoknac* valoságát önnön maga adgya az Ur: az ſzent iegyeket penig az Urnac ſ; olgai adgyác. Ezek fölőt amaz leg nagyob, melly minden *Sacramentomokban* előnkben adattatic Iſtentől, és az mire minden időbéli hivec figyelmeznec (az mellyet egyebec neveznec az *Sacramentomoknac Subſtantiaiának*, az az valoságának, és *materiajának* az egyc állattya ſzerét valo réſ; énec, az mellyből ál az *Sacrammentom*) az Idvő-

Az Iſten ſzőrzője az Sacramentomoknac.

d

Az Sacramentomők az Istennec igéretit, mint egy meg pecſetlik.

Az Sacramentomnac valoságát önnön maga megh adgya az Ur.

Az Sacramentomoknac fő része az Christus, az ő jotéteményével egyetemben.

zitő Christus, amaz egyetlen egy áldozat, ismét amaz Istennec világ kezdetitől fogva meg őletetet baránnya, és amaz kőszikla, melyből minnyaian az mi Regi eleinc ittanac, ki által minden valaſ;tot hivec kéz nékűl kőrnyűl metéltetnec az Szent Lélec által, és minden ő bűneikből meg mossatatnac, és táplaltatnac az Christusnac valoságos testével és vérével az őrőc életre.

Az O, és Uy Testamentomi Sacramétomoknac eggy essége és Kűlőmbsége.

Es az mi illeti azt, à mi főképpen valo dolog az *Sacramentomokban*, és ugyan valoságoc azoknac, arra nézve, mind az két népnec *Sacramentomi* egyenlőc; mert az egy kőzbeniáro Christus, és az hiveknec meg tartoia, ő mind az ket *Testamentomban* valo fő dolog: és ugyan valosága az *Sacramentomoknac* ugyan azon egy Isten ſőrzőie ezeknec mind az két helyen.

b b

a a

Mind az két nepnec ugy adatattanac az *Sarcramētomoc* *b* mint iegyei, s-erősségi avagy pőczéti az Isten kegyelménec, és igéretinec, mellyec eszűnkben iutaſsác, és elménkben meg uyéczák az Istennec főlőtte nagy io téteményt: *a* mellyekkel ismet az hivec minden egyéb ez világi Isteni tiszteletektől meg valaſ;tatnánac, az mellyec végezetre lelkiképpen hit által vétetnénec, és az vévőket kőteleznéc az Anyaſ;entegyházhoz, és őket tiſ;tekről intenéc: Ezekben mondom és egyéb hasomlo dolgokban nem kűlőmbőznec egy mástol mind az két népnec *Sacramentomi* az mellyec mind az àltal kőlőmbőznec az iegyekben. Es még nagyob kűlőmbségetis teszűnc ezek kőzőt. Mert az mi *Sacramentominc* erősebbec, és tőb ideig tartnac, ug' mint az mellyec világ végezetiglen soha meg nem változtatnac. De még aztis bizonittyác, hogy az valosàg, és az igéretec bé tellyesedtenec, és el végeztettenec az Christusban

ſtusban, mellyeket amazoc példáztanac, hog' iövendőben bé tellyeſednénec. Iſmég, egyűgyűebbec az mieinc, és nem olly igen terheſlec, s nemis anny kőlcſeggel vitetnec véghez, és kevésb *Ceremoniákból* állanac. Továbbá, nagyob ſokaſságu népre tartoznac, mellyec az egéſz főldnec kerekségénel oſzlottanac, és mivelhogy világosbac, s az ſzent Lélec által nagyobc hitőt inditnac, az Léleknec nagyob beűsége kőveti azokat. Bizonyára, holot az Chriſtus mint igaz *Meſsias* meg adattatot, és az Iſtennek kegyelme nagyob beűséggel ontatot ki az Uy *Teſtamentom béli* népre el tőrűltettenec és meg ſzűntenec az O *Teſtamẽtombéli Sacramentomoc*, és azoc helyében az Uy *Teſtamen: Sacr:* állatattanac: az Kőrnyűlmetelkedes hel'et az *Kereſtség*: az *Huſvétibarány*, s az áldozatoc helyet az *Urvaczorája*. Az mint penig regenten az *Sacramentomoc* állanac vala az igéből, ielből, es az iedzet dologbol: igy moſtanis ugyan azokbol ugy mint reſzekből vegeztetnec el. Mert Iſtennec igeievel leſznec azoc *Sacramentomocká*, az melly ec annac előtte nem voltanac *Sacramentomoc*. Mert az igevel ſzenteltetnec meg, es meg ſzentőltetteknec lenni, attol mutattatnac meg az ki ſzőrzőtte. Meg ſzentőlni penig annyt teſzen, mint valami dolgot Iſtennec, es Iſteni tiſzteletre rendőlni, az az, az közönseges haſznontul el valaſztani, es ſzentsegre fordettani. Mert az *Sacramentomokban* valo ielec, mellyec vetettenec az közönséges elésből, kűlső es láthato dolgoc: Ugy mint az kőrőſztsegben valo ſzent iegy, az eltető viz, s az láthato moſogatás, mel' az Egyházi ſzolga által leſzen: Az iedzet dolog penig az uyjonan valo ſzűletes, vagy az bűntől valo meg moſodás.

c c

Az Sacramentomoknac reſzei az igejegy es az jedzet dolog.

Miczoda meg ſzentelni.

Az *Ur Vaczorájában* lévő jegy penig, az *kenyér* és *bor*

mellyec vétetnec az kőzőnséges ételből italból. Az iedzet dolog penig azmi erettűncadattatot *Urnac Teſte*, és kiontot *Vére*, avag' az *Ur teſténec* és *vérénec* velűnc valo kőzléſe. Ezokáért az *Viz*, *kenyér*, és *bor*, terméſetec ſerént és az Iſtennec rendeléſe, avagy ſőrzéſe kivűl, es azockal valo ſentséges élés kivől, csak olly állatoc az minemőknec neveztetnec, és az mineműeknec érezzűc lenni. Továbbá, ha hozzájoc iarol az Urnac igéie, az Iſten nevénec ſegitségűl hivasával, és az első ſőrzéſnec, és ſenteléſnec meg uyétásával, ezec az ielec meg ſentőltetnec, és megh mutattatnac az Chriſtuſtol meg ſzentőltetteknec lenni. Mert az Iſtennec Anyaſentegyházában, mindenkoron hathatoſſan meg marad az Chriſtuſnac első ſőrzéſe, és az *Sacramentomoknac* meg ſzentőléſe, el annyra, hogy az kic nem kűlőmben élnec az *Sacramentomockal*, mint önnön maga az Ur ſőrzőtte elől ſőr, moſtannis győnyőrűséggel élnec azzal az első ſzőrzéſſel, az melly mindeneknél leg főveb: s-ezért mondatnac el az Chriſtuſnac igéi az *Sacramentomoknac* ki ſolgáltatasában.

Miczoda az jedzet dolog.

Az jegyec neveztetnec à jedzet dolgoknak nevekel, bizonyos okokért.

És mivelhogy az Iſten igéiéből tanullyuc azt, hogy az ielec kűlőmb végre ſőrőztettenec az Urtul mint ſem azockal kőzőnségeſſen élnec az emberec, azt tanéttyuc moſt hogy az jelec, azockal valo ſent élésben, magokra veſzic az iedzet dolgoknac nevezetit, s-annac utánna nem neveztetnec csak *viznec*, *kényernec*, és *bornac*, hanem még uyonnan ſzűletéſnekis, és meg uyuláſnac fördőjénec, iſmeg, Ur *Teſténec* és *Vérénec Sacramentominac*, az az, ſentſeginec. Nem hogy az iegyec változnánac iedzet dolgocká, és hogy meg ſűnnénec annac lenni, az mic voltac terméſzetőc ſzerént: mert ugy *Sacramentomoc* nem volnánac, az mellyec csak

jedzet

iedzet dologbol állananac, és ielec nem volnanac: hanem az ielec azért viſelic az iedzet dolgoknac nevezetit, mert az ſzent dolgoknac titkos ielei, és hogy az ielec, s' az iedzet dolgoc *Sacramentom* ſzerént egymáſſal ősſzve ſzerkeztetnec, ősſzve ſzerkőztetnec mondom avagy egyesűlnec, az titkos iedzés által, és annac akaratttya s-tanacza által az ki ſzőrzőtte az *Sacramentomokat*: mert az *viz*, *kenyér*, és *bor*, nem közönséges ielec, hanem ſzent ielec. Es az ki az kőrősztségnec vizét ſzőrzőtte, nem olly ſzándéckal, és tanaczal ſzőrzőtte, hogy az hivec csak az kőrősztségnec vizével mossogattaſſanac meg. Es az ki az *Urvaczoráiában* parancſolta az *kenyéret* meg enni, és az *bort* meg innya, nem azt akarta, hogy az hivec csak az *kenyeret* és *bort* vegyéc, titkos dolog nélkűl, az mint hazoknál veſzic az *kenyeret*, hanem hogy az iedzet dolgockalis lelkiképpen reſzesűllyenec, és valoságoſſan hit által meg mossogattaſſanac bűnöktől, és az Chriſtuſſal réſzesűllyenec. Ezokáért ſemmiképpen nem iavallyuc azokat, kic az *Sacramentomoknac* meg ſzentőlését tnlaydonittyác nem tudom micſoda bőtűknec, és bőrbitéléſnec, avagy olly igéc ereiénec, mellyec mondatnac olly embertűl az ki meg ſzentőltettőt, és az kinec igyekőzeti vagyon az meg ſzentőléſre, avagy tulaydonéttyác olly dolgoknac, mellyec maſunnā jőttenec bé s-nem az Chriſtus igéjéből, ſem az *Apoſtalocnac* példaiokbol előnkben nem adattatnac.

Az jegyeknec és jedzetdolgoknac egyesűlésec vagyon, de titkos.

Tevelygés.

Azoknac ſem iavallyuc tudomanyokat, kic az *Sacramentomoc* felől ugy ſzolnac, mint valami közönséges meg nem ſzentőltetet erőtelen jelekről. Azokat ſem iavallyuc, kic az láthatatlanokért, meg utállyác az láthato *Sacramentomokat*, és magoknac héában valoknac hiſzic len-

ni az ieleket, mivelhogy az iedzet dolgockal már magokat réſzesőlteknec lenni alétottác, mineműeknec mondottác az *Meſſáliánuſokat*.

e Azjedzet dolgocaz jegyekbé nem rekeztetnec helyſegh ſzerint.

e Azoknac ſem iavallyuc az ő tudományokat, kic azt tanéttyác, hogy az kegyelem, és az iedzet dolgoc annyéra kőteleztetnec az iegyekhőz, és bé rekéſztetnec azokbā, hogy valakic az kűlső ieleckel réſzesűlnec kűlsőképpen, belsőképpenis az kegyelőmmel, és az jedzet dolgockal réſzesűllyenec, akár mineműec legyenec ő magoc. Azőkőzben, az mint hogy az Egyhazi ſzolgáknac meltoságokbol, avagy méltatlanságokbol nem bőczűllyűc az *Sacramentomoknac* egéſz voltá: igy az vevőknekis mivoltokbol, az az mélto avagy méltatlāságábol nē bőczullűc.

Az Sacramentomoknac, egéſz voltok ſem az ado, ſe az vévő ſzemélyeknec méltoſagokbol nem ál.

Mert el hittűc hogy az *Sacramentomoknac* egéſz volta fűg az Iſtennec igaſságábol, avagy igaz mondásábol, és csak az ő jovoltábol. Mert az mint az Iſtennec igéje, ugyan valoságos Iſtennec igéie, mellyben nem csák az puſzta ſzozatoc mondatnac, midőn hirdettetic, hanem egyſzers-mind az ſzockal iedzetet, és hirdetetet dolgokis nyuitatnac az Iſtentől: noha az Iſtentelenec avagy hitetlenec hallyác az igét és meg értic, mind azáltal az iedzet dolgockal nem réſzesűlnec, mivelhogy igaz hittel nem veſzic. Haſomloképpen, az igéből, jelekből, es iedzet dolgokbol állo *Sacramentomoc*, meg maradnac az ő valoságos épségőkben és egeſz voltokban: mellyekben nem csak iegyeztetnec az ſzét dolgoc, hanem az Iſtentől nyuitatnakis az iedzet dolgoc: noha az hitetlenec az nyuitot dolgokat nem veſzic. Melly dolog nem az Iſtennec vétkeből vagyon, az ki nyuitya, és adgya, hanem az embereknec vétkekből, kic hit nelkűl, és törvényteleníl veſzic

Az hitőtlenec nē veſzik az jedzet dolgokat

fzic: kiknec hitetlenſegec, az Iſtennec igéretiben valo igaſſágát erőtlenné nem teſzic. Továbba, mivelhogy mindgyaraſt azelein, mikor meg magyaráztuc micſodác legyenec az *Sacramentomoc*, egyſzer s-mind aztis meg magyaráztuc, mi vegre ſzőreztettenec legyen, nem ſzükſég az mellyel meg mondattanac, azokat uyjobban elő ſzámlálni valami meg unáſſal. Rend ſzerént azért, egyenként foguncſzollani az Uy *Teſtamentőbéli* népnec ſétségéről.

AZ EGYHAZI RENDREOL.

Auguſt: Confeſſ: Arti: XIV.

AZ Egyhazi rendről azt tanéttyac, hogy az Anya ſzentegyhazban ſenkinec [a] nem ſzabad közönségeſſen tanétani, ſem penig az *Sacramentomokat* oſztogatni, hanem czak annac az ki rend ſzerént hivattatot.

[a]

Helvet: Confeſſ: Arti: XIX.

AZ EGYHAZI SZOLGAKROL, ES AZOKNAC HIVATALIOKROL ES TIZTEKRŐL.

AZ Ur Iſten az ő Anyaſzentegyházának egyben gyűitésében, és ſzerzésében, és azon ſz. gyűlekőzetnec igazgatásában, és megtartásában minden korő Eg'hazi ſolgáckal élt, és még moſtanis él, s-még ez utánnis élni fog azockal, miglen ez főldőn leſzen az Anyaſzentegyház. Ezokáért az Egyházi rendnec eredeti, ſzőrzéſe, és tiſzti, főlőtte regi ſzőrzéſe, az Iſtennec őn

Az Eg'házi rend Iſtenec régi ſzőrzéſe.

nőn magánac, és nem uyonnan valo rendeléſec az embereknec. Bizonyára meg lehetne az Iſtentől, hogy ezkőznelkűl maga hatalmával gyűiteně magánac az emberekből Anyaſzentegyhazat, de inkáb akart az embereknec ſzolgalattyoc által munkálkodni. Az Egyházi ſzolgákra azért kől tekintenűnc, nem ugy, mint ha önnön magokban csak ſzolgác volnanac, hanem mint Iſtennec ſegeirai, ugy mint kiçáltal az Ur Iſten meg ſzőrzi az embereknec idvőſségőket. Minekokáért intyűc hogy megoyjác az emberec magokat, hogy az mely dolgoc tartoznac az mi megtérésűnkre, és tanuságunkra, azokat ne tulaydoniczác ugy az ſzent Léleknec titkos munkálodásánac, hogy megűreſitczéc és héabanvalová tegyéc az Egyházi ſzolgalatot.

Az Eg'házi ſzolgalatnacbőczűlethi méltoſſága.

Mert illik minékűnc mindenkoron meg emlekezniűnc az *Apoſtalnac* imez mondásárol: *Miképpen hiſznec abban, az kiről ſemmit nem hallotanac: miképpen hallyác penig hirdető nélkűl: tehat az hit hallásbol vagyon, az hallas penig Iſten igéje által.* Rom: 10.

Es mivelhogy az Ur-is ezt mondotta az *Evangeliomban*: *Bizony bizony mondom tinéktec: az ki veſſi azt az kit én boczátandoc, engemet veſſen: az ki penig engemet veſſen, veſſi azt, az ki engemet boczátot:* Es az mire intette ſzent *Pált* az *Macedoniabéli* ferfiu, meg jelenvén ő néki látásban, mikor *Aſiában* volna, mondván: *Macedoniában jővén legy ſegitséggel minékűnc.* Act: 16. Mert maſuttis ugyan ezen *Apoſtal* ezt mondotta: hogy *Mi Iſtennec ſegitő tarſai vagyunc: ti penig Iſtennec ſanto mezeie, és alkotmánya vadtoc.* 1. Cor: 3. Vilzontakſággal, ettőlis mind az által meg ojyuc magunkat, hogy az Egyházi ſzolgáknac es ſzol

és ſzolgálatnac, fölöttéb valo dolgot ne tulaydonitſunc: ittis meg emlekőzvén az Urnac mondásárol: ki az *Evangeliomban* azt mondgya, *Senki én hozám nem jön, hanem ha az én Atyám vonandgya ötet.* Ioh. 6. S-az *Apoſtalnakis* imez mondásárol meg emlekezűnc: *Kiczoda tehat az Pál s-kiczoda penig az Apollo, hanem czak az Egyházi ſzolgát, az kic által hittetec, és kinec kinec mint Iſten adta: én plantáltam, az Apollo öntözte, de az Iſten adta nevelkődését.*

Fölöttéb valot ſe tulaydonitsúk az Egy házi ſzolgalatnac.

Ezokáért azis ſemmi az ki plantállya, azis az ki öntözi, hanem az ki nevelkődését adgya az Iſten az.

Hidgyűc azért hogy az Iſten, az ő igéjével tanét minket külsőképpen az Egyházi ſzolgác által: belsőképpen penig az ő valaztottinac ſzivőket az hitre föl indéttya az Szent Lélec által: ęzokàért ennec az jo téteménnec egéſ;len minden diczőséget Iſtennec kől adnunc. De ez dologrol ſzollottunc ez kőnyvnec első réſ;ébenis. Es még ez világnac kezdetin, olly embereckel élt az Iſten, kic tőbbire, ugy vagyon egyűgyűec voltanac az *Philoſophiában*, avagy ez világi bőlcſeségben, de az valoságos mennyei tudományban igen főec voltanac, ugy mint az *Patriárkác* kickel gyakorta ſ;ollot az Angyaloc által. Mert az *Patriárkác* az ő magoc idejében *Prophétác*, és tanéto *Doctoroc* voltanac, kic Iſten akarattyából egynehány ſ;áz eſ;tendeig azért éltenec, hogy ez világnac ugy mint Atyai, és világoſsági lennénec. Kővetkőzéc ezec után az *Moyſes*, és az *Prophétác*, kic ez egéſz világon hireſſec voltanac.

Az Eg'házi ſzolgalat által, Iſten múkal kozic

Patriárkák Prophéták.

Ezec után oſztán az mennyei Atya boczátta az ő egyetlen egy Fiát, ez világnac tőkelletes tanéto *Doctorát*, kiben el rőytettőt amaz Iſteni bőlcſeség, és mi réánc ſ;árma

Az Ur Chriſtus.

zot, amaz ſzentséges, egyűgyű es mindeneknél leg tökéletesb tanétás által. Mert ő ſzedegetet magának Tanétványokat, kiket *Apoſtalocká*, az az, követöcké tőt.

Apoſtaloc.

Ezec penig ki menvén ez ſzéles világra, mindenűt Anyaſzentegyházat gyűitőttenec, az *Evangeliomnac* hirdetéſe által. Az után penig minden ez világon lévő Anyaſzentegyházakban lőlki páſtorokat, és lőlki tanétokat ſzentőltenec az Criſtuſnac parancſolattyából, és ezeknec utánnoc következőt tanétockal, mind eddig tanétotta, és igazgatta, az *Eccleſiákat*.

Lelki páſztorok.

Ezokáért az mint az *Oo Teſtamentombéli* nepnec adta Iſten az *Patriárkakat*, az *Moyſeſſel*, es *Prophétáckal* egyetemben: ugy az *Uy Teſtamentombéli* népnekis boczátta az ő egyetlen egy Fiát az *Apoſtalockal*, és az Egyházi tanetockal egyetőmben. Továbba az *Uy Teſtamentombéli* Egyházi ſolgác, kűlőmb kűlőmb nevezetőckel neveztetnec. Mert mondatnac *Apoſtaloknac*, *Prophétáknac*, *Evangeliſtáknac*, *Püſpőkőknec*, *Presbiterőknec*, avagy Venőknec, *Lőlki páſtoroknac*, és *Doctoroknac*.

Az Apoſtalocnac tiſztek.

Az *Apoſtaloc* ſemmi bizonyos helyhőz nem kőtelezettenec, hanem az egéſz világon, kűlőmb kűlőmb *Eccleſiákat* gyűitőttenec, mely dolgot midőn végben vittenec meg ſűntenec *Apoſtaloknac*, az az, követeknec lenni, és ő helőttőc *Lelki páſztoroc* lőttenec az *Eccleſiában*. Az *Prophétác* régenten léendő dolgoknac eleve tudoi lévén jővendő mondoknac hivatattanac: de az iraſokatis magyaráztác, minemőec még moſtannis találtatnac.

Prophétáknac.

Evangeliſtaknac hivátattanac, az *Evangeliomi* hiſtoriáknac megiroi, sőt az *Chriſtus Evangeliomának* hirdetőijs: miképpé az ſzent *Pális* paranczollya az *Timotheusnac*, hogy az

Euangeliſtác.

Euange

Evángelistának dolgát véghez vigyék. Az *Püspökök* penig az *Ecclesiának* gondviselői, és őrállói, vigyázói, kik eledelből, és egyéb szükséges dolgokból az *Ecclesiának* szárkodnac. Az *Presbiterec* penig, az *Ecclesiának* Elei, Vénei, avagy Egyházi Tanacsoc, kic igazgattyác az Anyaszegyházat, idvösséges és hasznos tanaczal. Az *Lélki pásztoroc*, az Urnac aklát őrzic, és gondot viselnec annac szükséges dolgairol. Az *Doctorok* tanetnac, és az igaz hűtet, s' az Isteni felelmet magyarazzác. Szabad lészen azért mostan az Egyházi szolgákot, *Püspököknec*, *Presbyterecknec*, *Lelki pásztoroknac* és *Tanétoknac* nevezni. De az után következőt időkben, az Egyhazi szolgáknac sockal több nevezetec hozattattanac be az Isten Anyaszentegyházában. Mert úgy rendeltetet hogy nemellyec lennének *Patriarkak*, nemellyec *Érsekek*, nemellyec *Suffraganeusok* avagy segitelő *Püspökök*, ismeg *Metropolitanusoc*, *Archipresbyterec*, *Diaconusoc*, *Subdiaconusoc*, *Acoluthusoc*, *Exorcisták*, *Cántorok*, *Jánitorok*, és egyebec nem tudom micsodák, úgy mint *Cardináloc*, *Præpostok*, *Priores*, *Patres minores & majores*, *Ordines majores & minores*. De mind ezek felől semmit nem szorgalmatoskodunc mineművec lőttenek legyen regenten, avagy mostanis mineművec legyenec. Elegendő minékünc az *Apostaloknac* tudománya az Egyházi szolgákrol.

Püspökök.

Presbyterek. Lelkipásztoroc. Doctoroc.

Ecképpen holot bizonyossan tudgyuc, hogy az *Baratoc*, és az *Barátoknac* rendec avagy hasomlásoc, sem az *Christustol*, sem az *Apostaloktul* nem szőröztettek, azt tanéttyuc, hogy az Isten, Anyaszentegyházának, nem hasznára, hanem karára vadnac. Mert iolehet régenten, mikoron *Remeték* voltanac, és kezec munkajával kereséc

Az Pápistác kőzőt valo Egyházi rendek.

Az Barátoknak rendi.

Remetec

életőket, és senkinec terhére nem voltanac, hanem az *Ecclesiának* Lölki pásztorinac mindenűt enge delmességgel voltanac, mint *Laicusoc*, a vagy Egyhazi tisztnélkűl valoc, el tűrhetőc voltanac: most mindazáltal minemőec legyenec láttya és érzi mind az egész világ. Nem tudom miczo da fogadás tételőket tettetnec, de fogadáſockal tellyességel ellenkőző életben élnec, ugy annyra, hogy az kic leg főebbec közőttőc, azoc közzé számláltathaſſanac méltán, à kikről ig' ſolot az *Apoſtal: Hallyuc hog' némellyec közőttetec rendőletlenől járnac, kic ſemi dolgot nem teſſnec, hanem nyughatatlanul czelekőſſnec. 2.* Theſſ: 3. Illyeténec azért az mi *Eccleſiainkban*, nincſenec, s' tanéttyukis, hogy az *Chriſtus* Anyaſzentegyhazában, effeléket nem kől tartani. Az Egyházi tisztnec meltoſagát penig senki maganac nem, kuporéthattya, sem ajandekival, sem penigh valami más meſterſégeckel, avagy tulaydon csac maga akarattyából nem ragadhattya magánac. *a* Az Egyházi ſolgác hivattaſſanac, és tőrvény ſzerént valaſztaſſanac az Anyaſzentegyháztol, avagy az *Eccleſiától* arra rendeltetet ſzemélyektől, ſzép rend tartáſſal, zurzavar, haboruſag, ſzakadás, és vilongás nélkűl.

a Az Egyházi ſzolgáknak hivataly okrol.

Valaſztaſſanac penig nem akár mineműec, hanem arra méltoc, elegedendő mennyei tudománnyal, kegyes ékes ſzen valo ſzoláſſal, alazatos okoſságal, meg ékeſitettetet emberec: végezetre maga mértékleteſségel, és tisztes ſéges élettel hires ſzemélyec, az *Apoſtalnac reguláia* ſzerént, mellyet meg irt 1. Tim: 3. Tit: 1. *Es az kic valaſztattanac, az Venektől ſzenteltesſenec föl közönséges imádságockal és kezeknec réájoc tételeckel.* Kárhoztattyuc it mind azokat, az kic ſzabad akarattyokbol futnac, holot nem valaſz-

Minemű vec hivataſſanac.

Föl ſzentelés.

tattanac

tattanac, nem küldetettenec, föl nem izentöltettenec. Ierem: 23. Kárhoztattyuc az alkalmatlanokat, és az *Prædikatorsághoz* szükséges ajandékokkal meg nem ékesitet Egyházi embereket. Azonkőzben meg vallyuc, hogy az Régi *Eccleſiában* nemelly Lölki páſtoroknac kegyes együgyüſegec, néha többet haſznált az *Eccleſiának*, mint ſem nemelyeknec ſok féle, megprobáltatot, de kényes, és föl fualkodot ſzabaſu tudományoc. Ezokáért még moſtan ſem vettyüc meg nemellyeknec ſzeled együgyüſegöket, csák hogy az tellyeſſégel tudatlanság ne legyen. Ugy vagyon hogy az *Chriſtusnac Apoſtali* mindeneket, kic az *Chriſtusban* hiſznec, *Papoknac* neveznec, de nem az Egyházi ſzolgálatra nézve, hanem azért, hogy az *Chriſtus* által, mindnyájan mi hivec, *Királyocká* és *Papocka* tétettünc, és lölki áldozatokat áldozunc Istennec. Külömböznec tehát egymáſtol az *Papság*, és az *Egyházi-ſzolgálat*: mert amaz minden körüſtyéneckel köz, az mint moſtan mondánc; ez penig nem.

Nemis fog'attyuc el az Egyhazi ſzolgalatot, mivelhogy az *Chriſtus Eccleſiajából* bucsut adtunc az *Papiſtác* áldozattyának. Bizonyára az *Chriſtusnac Uy Teſtamentomában* nincſen többé ollyan *Papság*, minemő volt az *Oo Teſtamẽtombéli* nép közöt, melly *Papságnac* külsö keneti volt, Egyházi avagy ſzent öltözéti voltanac, és fölötte ſok *Ceremoniái*, mellyec az Chriſtuſnac peldái avagy árnyéki voltanac, ki el jövén az teſtben, azokat mind bé tellyeſitötte, és el törölte. Heb: 4. Meg marad penig örayta az örökén valo *Papság*, mellyet hogy ſemmi modon meg ne kiſſebitsünc, az *Papnac* nevezetit ſenkinec az Eg'háziſzolgác közzül nem tulaydonittyuc.

Nemelly együgyö Tanetok haſznosbak a tudos kevélieknél.

Papi nevezet.

Exo. 19. 1. Pet. 2. Apoc. 1.

O Teſtamentombeli Papſag.

Uy Teſtamentomi Pap csák az Chriſtus.

Mert önnön magais *Idvözitönc* az Anyaſzentegyházbã ſenkit az *Uy Teſtamentombéli Papságra* nem ſzentölt, hog' az méltoſságot vévén az *Püſpöktöl*, mindennapon áldozatot tenne, az az, az Chriſtuſnac *teſtét* és *Vérét* áldozna Iſtennec az élökért és holtakért: hanem ollyanokat rendölt, az kic tanéttanãnac, és az ſzentségöket ki ſzolgáltatnác. Mert ſzent *Pál* egy atallyában, és rövideden meg magyarázván, mit kölleſſẽc értenünc az *Uy Teſtamentombéli*, avagy az Chriſtus Anyaſzentegyházának ſzolgai felöl, és mit kölleſſẽc azoknac tulaydonéttanunc, ezt mondg'a: *Ugy itellyen az ember mi felölünc, mint az Chriſtusnac ſzolgai felöl, és az Iſten titkos dolgainac ſzafari felöl.* Ezokáért azt kivánnya az *Apoſtal*, hogy az Egyházi emberekröl ugy érczünc mint ſzolgác felöl: nevezte penig ſzent *Pál* öket *evezősöknec*, kic egyedül csak az haios meſterre néznec, avagy ollyan emberöknec, kic nem magoknac, ſem magoc akarattyoc ſzerént, hanem maſoknac, tudnia illik, az ö Uroknac élnec, kiknec parancſolattyokbol élnec tellyeſſẽgel. Mert az Egyházi ſzolgánac tellyeſſẽgel minden ö tiſztiben nem maga ſzabad akarattyának köl kedvezni, hanem egyedül csak azt köl véghez vinni, az mit az ö Ura parancſolt ö néki. Ki leg'en penig az az UR, meg mondgya moſtan az *Apoſtal*, az Chriſtus tudni illik, kihez köteleztettenec az Egyházi emberec az Egyházi ſzolgálatnac minden réſzeiben.. Továbbá, hogy az Egyházitiſztet jobban meg magyarázná *ſzent Pál* ezt is mondgya, *hogy az Egyházi ſzolgác, Iſtẽnec titkos dolgainac ſzafari.* Iſtennec titkos dolgainac penig nevezte *ſzent Pál* az Chriſtuſnac *Evangeliomát* ſok heleken, föképpẽ penig Eph: 3. Az Régi körösztyénekis, az Chriſtuſnac *Sacramentomit*, titkos

Az Eg'házi ſzolgáknac ſocſe le nevezetec.

1 Cor. 4.

titkos dolgoknac neveztét. Ezokáért arra hivatattanac az Egyházi ſzolgác, hogy az hiveknec hirdeſſec az *Evangeliomot* és ki ſzolgáltaſsác az *Sacramentomokat.* Mert olvaſſuc más helyen az *Evangeliomban*, az hiű és okos ſzolgárol, *hogy őtet rendőlte légyen a Ur az ő haza népén, hogy alkolmatos időben adgya meg annac eledelét.* Luc: 12. Viſzőtac maſut az *Evangeliomban* olvaſſuc, *hogy az fő ember meſſe utra megyen el hadgyván hazát, és abban hatalmat ád az ő ſzolgainac, avagy réáioc bizza az ő joſſágát, és mindeniknec magán valo munkát ád.* Matth: 22.

Az Eg'házi hatalőrol és tiztről.

Moſtan azért alkolmatoſſagunc lévén réa, ſzollyunc valamit az *Egyházi Hatalomrol* és *Tiztről.*

Nagy munkával vetekedtenec nemellyec az *Egyházi Hatalomrol*, és az *Egy házi embereknec hatalmoc ala vetettenec minden ez világi fő dolgokat*, s' még penig az Urnac paranczolattya ellen, *ki tiltotta az őveitől az Uralkodáſt, az alazatoſſagot penig főlőtte igen ajanlotta nékiec.* Luc 22. Mat: 18. Bizonyos dolog, hog' nemelly hatalom tellyes, és határ nékűl valo, melly tőrvény ſzerént valonakis mondatic. Illyetén hatalommal az Chriſtuſnac, mindeneknec Uránac, alaja vetettenec mindé teremtet állatoc, az mint őnnőn maga bizonétotta ezt mondván: *Adattot ennékem minden hatalom mind mennyen és földőn.* Matth: 28. Es iſmétlen: *En vagyoc az első és utolſo: imé élec mind őrőckén és őrőcké, és birom az pokolnac és az halálnac kulczait.* Iſmeg: *ő birja az Davidnac kulcsát, à ki meg nittya és ſenkibé nem teſſi, béteſſi, és ſenki meg nem nittya.* Ez hatalmat magánac tarttya az Chriſtus, és ſenkinec máſnac nem adgya, hogy oſztán ő maga hivolkodván nézne az ő munkálkodo *Egyházi ſzolgait:* mert *Eſaiás* ezt mondgya. *Az Da-*

Tellyes hatalom csak az Chriſtuſe. Apoc. 2.

vid házának kulczát vetem az ő vállára. Ésa: 9. És ismét: *Kinec az ő birodalma vállán leszen*. Ésa: 11. Mert az Uralkodást nem veti masoknac vállokra, hanem magánac tarttya, és még mostannis él véle mindeneket igazgatván. Vagyon továbba tiszt szórént valo hatalom, avagy szolgai hatalom, meg hataroztatot attol, az kinec tellyes hatalma birodalma vagyō: Ezaz szolgálathoz hasonlob mint sem az Uralkodáshoz. Mert nemelly Ur az ő házagazdajánac, avagy gondviselőjénec, ád hatalmat, birodalmat az ő házában, melly okon az kulczokatis kezében adgya, mellyeckel ő bé boczàssa az házban, avagy abbol ki rekesze azokat, az kiket az Ur, avagy bé akar boczàtatni, avagy ki akar rekesztetni. Ez hatalommal cselekőszi az *Egyházi szolga* tiszti szerént, valamit az Ur parancsolt hogy cselekednéc: az Uris helyén hadgya, és erősiti az mit ő cselekőszic; sőt az *Egyházi szolgánac* czelekődetit, ugymint magáénac akaria esmértetni, és bőczűltetni. Az hova tartoznac az *Evangeliōnac* amaz bizonsági: *Tenékedadom az menyországnac kulczát, és valamit meg kőtendesz avagy oldandasz ezföldőn, meg kőtetvén avagy meg oldatván leszen menyeg bennis*. Matth: 16. Ismeg: *Valakiknec meg boczátangyátoc az ő bűnőket: meg leszneč boczátatván, és valakinec meg tartangyátoc meg leszneč tartatván*. Ioh: 20. Ha peniglen az *Egyházi szolga* minden dolgokat ugy nem viend véghez, az mint az ő Ura parancsolta néki, hanem hiűségenec határit általngrándgya, bizonyára erőtelen s nem állando leszen az Urnál az mit cselekődőt. Ezokáért, az Lőlki tanitoknac az ő Egyházi birodalmoc semmi nem egyéb, hanem, amaz ő tisztec, mellyel az Istennec Anyaszentegy házát igazgattyác ugy vagyon: de azért mindeneket ugy

Szolgai hatalom.

cselők

cſelekőſznec az *Eccleſiában*, az mint az Ur eleikben iratta az ő igéjében, mellyec midőn meg lettenec, az hivec ugy tarttyác, mintha az Urtol lőttenec volna meg. Es az kulczokrol ez előttis ſzollottunc valamit. Adatot penig ugyan azon és egyenlő hatalom, avagy tiſzt, minden Egyházi ſzolgáknac az Anyaſzentegyházban.

Egyenlő hatalom vagyó az Eccleſiábã az Tanitáſra.

Bizonnyal elein az *Pűſpőkőc* vag' *Presbiterec*, az *Vénec*, egymás ſegitségével igazgattác az *Eccleſiat*: egyic ſem alétotta magát máſnál nagyobnac: ſem penig nag'ob birodalma avagy Uraſága ſenkinec nem volt az ő *Pűſpőc* tárſain.

Mert meg emlekeztenec az Urnac imez mondasárol: *Az ki fő akar lenny kőzőttetőc legyen az ti ſzolgátoc.* Luc: 22. alazatoſſagban tartottác magokat és egy más ſégitségével éltenec az *Eccleſiánac* igazgatásában, és annac megh tartásában.

Azonkőzben rendtartáſnac okáért, az Egyházi ſzolgác kőzzűl, egy bizonyos hitta egyben az ſzent gyűlekőzetet, és abban az *Sinatban*, az melly dolgokrol tanáczkozáſoc voltanac, azokat elő beſzéllőtte, egyébeknec értelmőket őſzve ſzedegedte: Végezetre az ő erejeſzőrént azon igyekőzőt hogy valami viſzàlkodás ne támadna. Olvaſſuc az *Apoſtali czelekődetőkről irt kőnyvben*, hogy ecképpen czelekődőt az ſzent *Péter*, ki mind az által ſem az tőbbinél főeb nem volt, ſem az tőbbinél ő néki nagyob hatalma nem volt. Mert igazán mondotta az *Cyprianus Martyr* ecképpen ſzolván: *Bizonnyára azonoc voltanac az tőb Apoſtalokis, az mi volt ſzent Peter, mind az tiſzteſſégnec, s-mind az hatalomnac egyenlő ſorsával, meg ajandékoztattac lévén*: de az eredet és az egyeſſegtől ſzárma-

zic, hogy az Anyaſzentegyház egynec lenni meg mutattatnéc: Szent Hyeronimus is nem külömbet emlét, az Sz. Pál Titusnac irot levelénec magyarázattyában mondván: *Minec előtte az ördögnec ősztökelleséből az hűtben külembségek támadtanac volna: az Presbytereknec közönseges tanátsából igazgattatnac vala az Eccleſiác: minec utánna penig, ki ki mind az kiket meg kőrőſztelt vala, ű magaénac alettya vala azokat, és nem az Chriſtuséinac, végeztetet az Anyaſzentegyháztol, hogy az Presbyterec közzül egy ki valaſztatnéc, az ki az többinec előttec jarová tétetnec, az kire tartoznéc az Eccleſiának minden gondgya, és igy az ſzakadáſoknak magva ſzakaztatnéc.* Ez vegezéſt mind az által Hyeronimus nem ugy akaria bőcsűltetni, mint ha Iſtennec tőrvénye volna: mert hamar az után azt mondgya: *Az mint az Presbyterec tudgyác, hogy ők az Eccleſiának ſzokáſából vettettenec alája annac az, ki ő nékiec előttöc járojoc: Igy az Piſpőkőknec tuttokra legyen, hogy ők az Eccleſiának ſzokaſából inkább mint ſem az Ur rendelésének igaſsagából, nagyobbak az Presbytereknél, és hogy közönségeſſen kölleſsék igazgatni az Eccleſiát.* Ezeket ő mondgya.

A Piſpők ség, Egyházi rendelés.

Ezokáért ſenki igaſság ſzerént nem tilthat, hogy az Iſten Anyaſzentegyházának regi ſzokaſára viſzſza ne térjünc, és azt főlyeb ne bőcsűllyük az emberi ſzokáſnál.

Az Egyházi embereknec tiſztec ſoc-féle, mellyeket mind az által ſokan kettőben foglalnac, mellyekben az többiis mind bé foglaltatnac, ugy mint az Chriſtus *Euangeliomának* hirdetéſe, és az *Sacramentomoknac* igazán valo ki ſzolgaltatáſa. Mert az *Egyházi* ſzolgáknac tiſzti, hogy az *Eccleſiát* egyben gyűytſek abban az Iſtennec igéjét magyarázzák, és egéſzlen az tudománt az Anyaſzentegyház-

Az Eg'házi embereknek tiſztec.

nac haſz-

nac haſznára alkalmaztaſſák, hogy az mely dolgokat tanétnac, haſznokra legyenec az halgatoknac, és épületire az *Eccleſiának*. Az *Egyházi* ſzolgák tiſzti mondom az, hogy az tudatlanokat tanétſák, incſekis és kénſzerőtſek, hogy az *Urnac* után járianac, ha meg ſzűnnec azon járni, avagy ha laſsubban járnac azon: hogy iſmetlen az megh félemletteket vigaſztallyác és meg erősitſék, és az *Sátannac* ſoc fele keſértetei ellen föl fegyverkezteſſęc, hogy iſmeg az bűnősöket meg fedgyéc, az tevőlygőket az igaz utra hozzák, az el eſteket föl emellyéc, az ellen mondokat meg győzzéc, végezetre, az farkaſokat az *Urnac* aklától el űzék, az vétkeket és az czegeres bűnben élőket, okoſſan és keményen meg fedgyéc, és ne hunorétſanac ſzőmmel az vétekre, avagy el ne halgaſsác azt: Sőt az ſzentſegeket-is ki ſzolgáltaſsác, és azoknac igaz haſznait ajanlyák, és mindeneket ahoz kéſzétſenec az igaz tanetás által, hogy azockal éllyenec: hogy iſmet az ſzent s-egyeſſęgben tartſák az hiveket, és az ſzakadáſokat tiltſác, végezetre az Kőrőſztyéni hűtnec rővid *fundamentomira az Catechiſmusra*, tanétſák az tudatlanokat, az ſzegényeknec ſzűkségek mellet törekődgyenec az *Eccleſiában*, betegeket, és külömb külömb fęle késértetben eſteket meg látogaſſanac, tanétſanac, és az életnec után meg tartsák:

Iſmeg közönſeges Imádságokat vagy könyörgéſeket tegyenec az ſzűkségnec idején, az böytel, avagy az maga meg tartoztatáſſal egyetemben, és mindeneket valamellyec tartoznac az *Eccleſiának* cſendeſségére, bekeſſégére, és meg maradasára, mennél ſzorgalmatosban lehet, végh hőz vigyenec.

Hogy penig mind ezeket igazban és könnyebben vég-

hőz vihesse az *Egyházi* ſzolga, főképpen ez kivántatik ő tőle, hogy Iſtenfelő legyen, ſzorgalmatoſſan imádkozzéc, az ſzent iráſnac olvaſasára legyen gondgya, és mindenekben mindenkoron vigyázon, és életénec tiſztaſagával mindeneknec előtte tűndőklyéc. Miert hogy penig tellyeſségel ſzűkség fenyetéknec lenni az *Eccleſiában*, és az régieknélis ſzokásban volt az ki-átkozás, és voltanac, az Iſten népe kőzőt *Egyházi* itéletec, mellyekben okos és Iſtenfelő emberec által gyakoroltatot az fenyéttèc az *Egyhazi* emberekhőz illendő dolog ezis, hogy az *Eccleſiánac* epűletire igazgaſsác az fenyéteket, az időnec mi volta ſzerint, az kőzőnſeges allapat és ſzűkség ſzerint. Mely dologban mindenkor meg kől az regulát tartani, hogy *mindenec az Eccleſiáknac epűletekre legyenek illendőképpen, tiſzteſségeſſen, kegyetlenség es partolás nélkűl. Mert azt mõdg'a az Apoſtál,* hog' *az Eccleſiábã adattatot Iſtẽtől ő néki hatalom az epétéſre, és nem rontáſra.* Mert őnőn magais Idvőzitőnc tiltotta, *hogy az Urnac ſzantoföldéből az konkoly ki ne gyomláltatnék, mivelhogy felő volna, hogy az buzais véle eggyűt ki ne ſzaggattatnék.* Matth 13. Továbba kárhoztattyuc itt az *Donatiſtáknac* tevőlgéſeket, kic az tanetàſnac, és az *Sacramentomoc* ki ſzolgáltatáſánac hathatoſágát avagy erőtlenſéget, az *Egyházi* ſzolgáknac jo avagy gonoſz életekből itéltec. Mert tudgyuc azt, hogy az gonoſz ſzolgáknac ſzájokbolis meg kől hallanunk az *Ur Chriſtuſnac* beſzedét, mivelhogy őnnőn maga ezt parancſolta: *Az mellyeket mondanac* (az Phariſeuſoc) *meg czelekedgyétec: az ő czelekedetec ſzerént ne czelekedgyétek.*

Egy-házi fenyétéc az ki tiltás.

2 Cor. 10.

Teuelgés

Az erkől cztelen Egyházi ébereket is kel hal gatnunc.

Tudgyuc azt hog' az *Sacramentomoc az Chriſtusnac* ſzőrzéséből, és az ő igéie által ſzentőltetnec meg, az ő ſzőrzeſeből

zéséből és igéje által roganatoſſac, hathatoc az hiveknec, ha ſzintén gonoſz Eg'házi emberektől adattatnak is. Mely dologrul, az ſzent irásbol ſokat *diſputált az Donatiſtác* ellen az Iſtennec boldog emleközetö ſzolgaia az ſzent *Agoſton*. De azonkőzben azért, mélto fenyétéknec lenni az *Egyházi* ſzolgác kőzőt. Mert az *Egyházi* embereknec, tudomànyoc és életec felől, ſzorgalmatoſſan kől tudakozni az *Sinatokban*: az *Presbitereknec*, az *Vének nec* meg kel feddeni az vétkeſſeket, és az igaz utra kől őket hozni, ha meg jobulandoc: avagy ki kel őket vetni az ciſztből, és mint farkaſokat el kel űzni az Urnac aklától, ha gyogyéthatatlanoc, és meg nem térendőc. Mert ha hamis tanétoc, ſemmiképpen nem kől őket el ſzenvedni. Ia vallyuc az kőzőnségas *Conciliomokatis*, ha az *Apoſtoloké* ſzőrént az Anyáſzentegyháznác haſznára, nem veſzedelmére néznec.

Egy-házi rendnek Sinattya avag' gyülése.

Kőzőnſeges Conciliomok

Az *Egyházi* ſzolgákis mindnyáian, ugymint io munkáſoc, méltoc az ő bérőkre, s'nemis vétkőznec, midőn magoc, s' hazoc népénec ſzükségére iutalmat veſznec. Mert meg mutattya az *Apoſtal*, *hogy az Anyaſſentegyház tőrvény ſőrént adgya azokat az jutalmakat*, *s-az Egyhazi ſolgakis tőrvény ſőrént veſſic*. 1. Cor: 9. 1. Tim: 5. és maſutis.

Az Eg'házi rendnec jutalma.

Meg hamiſſétatnac penig az *Uy kereſtyénec*, kic az *Egyházi* ſzolgakat kárhoztattác és ſzidalmaztác azért, hogy *Egyházi* ſzolgalattyokbol élnec.

AZ EGYHAZI RENDTARTASOKRUL.
Auguſt: Confeſſ: Artic: XV.

AZ Egyházi rendtartasokrul azt tanéttyác, hogy azokat kőlleséc meg tartani, az melyeket bűn nélkűl meg tarthatni, és az melyec haſznoſſac az *Eccleſiában* valo cſendeſſégnec, és jo rendnec meg maradáſara, ugymint bizonyos *a* innepec, és több haſomlatos dolgoc. Illyetén dolgokrul mindazáltal intetteſſenec az emberec, hogy az Lőlki iſmeretec meg ne terhelteſſenec, mintha effele tiſztelet ſzűkséges volna az idvőſſegre. *b* Intetteſſenec az emberec arrais, hogy az emberi találmanyoc, mellyec az Iſtennec meg engeſztelésére, az kegyelőmnec érdőmlésére, az bűnőkért valo elégtételre ſzőrőztettenec, ellenkőznec az *Evangeliommal*, és az hűtről valo tudománnyal. Ezokáért, az étkekről, és napokrol valo fogadás tételec, és találmanyoc, mellyec az kegyelőmnec érdemlésére, és az bűnőkért valo elégtételekre, ſzőrőztettenec, héában valoc, és az *Evangeliommal* ellenkőznec.

a

b

Helve: Confeſſ: Art: XXIV.

AZ INNEP NAPOKROL, BÖYTÖKREOL, ES AZ ETKEKBEN VALO valogatáſrol.

Az Iſteni ſzolgalatra bizonyos idő kivántatik

NOHA az Iſteni tiſztőlet nem kőteleztetet időhőz: mindazáltal az időnec illedő valaztékja, és rendőléſe nélkűl, nem plantaltathatic, ſem nem gyakoroltathatic. Ezokáért akár melly *Eccleſiais* valaztot magánac bizonyos időt, az közönséges imadságra, az *Evangeliomnac* hirdetésére, és az *Sacramentomoknac* ki

ſzolgál

ſzolgáltatasára. Nem ſzabad penig, akárkinekis maga ſzabad akarattya ſzőrént megváltoztatni az *Eccleſiánac* illyen rendtartasát. Es ha nem engedtetic illendő űreség az kűlső Iſteni tiztőletnec gyakorlasára, az kűlső mũkátol, elvonatatnac attol az emberec. Ezokáért láttyuc azt, hogy az régi *Eccleſiákban* nem czak bizonyos orác rendeltettenec hetedſzaka, az ſzent gyűlekőzetekre, hanem még az *Urnac* napiais az *Vaſarnap*, ſzinten az *Apoſtaloknac* ideiétől fogva, azon ſzent gyűlekőzetnec, és innepnec ſzentőltetet, mellyet még moſtannis az Iſteni tizteletért, és az Atyafiui ſzeretetért, igazán meg tartnac az mi *Eccleſiáinc*. Semmit nem kedvezűnc it az *Sydoknac* rendtartaſinac, és babonàságoknac: Mert egyic napot az maſiknál ſzentebnec lenni nem hiſzűc, ſem azt nem vallyuc, mintha őmagában az hevolkodás kedves volna Iſtennél, sőt az *Vasárnapotis*, s' nem az *Szombat napot* ſzabadságal illyűc. *a* Ha, annac főlőtte, az kereſztyéni ſzabadſag ſzőrént, az *Urnac ſzűletéſenec, kőrnyűlmetelkődeſénec, ſzenvedeſenec, és fől támadásánac, s-menyben menetelinec*, iſmeg, *az Szent Léleknec az Apoſtalokra valo ſzállaſanac emlekőzetit Iſteneſſen meg illik az Eccleſiác, főlőtte igen iavallyuc. Az embereknec avagy az Szenteknec rendőltetőt innepőket penig nem javllyuc.* Es bizonyára az *Innepőc az Tőrvẽnec* első *táblájára* tartoznac, és egyedől czak az Iſtennec tulaydoni. Végezetre, az *Szenteknec* rendőltetőt *innepekben*, mellyeket mi el tőrlőttűnc, főlőtte ſoc képtelen, haſzontalan, és tűrhetetlen dolgoc vannac.

Meg vallyuc azonkőzben, hogy mikor annac helye s' ideie vagyon az *Predicatio* kőzben, az *Szenteknec* emlekőzeti nem haſzontalanol adattatic az kőſſęgnec eleiben,

vaſarnap

Babonaſag.

a Karátſon Kis Karácſon Nag'Péntek. Huſvéth Urnak men'ben meneteli Pinkősd

hogy mindenec kőveſſęc az *Szenteknec* io példaiokat. Menyvel inkáb vadollya penig az *Chriſtus Eccleſiaia* az tobzodáſt, réſzegséget, és minden buiasagot, mértékletlenſeget, annival inkáb ajanlya minekűnc az kereſztyeneknec bőytőket. Mert az bőyt ſemmi nem egyéb, hanem az hiveknec magoc megtartoztataſa, és mértékletőſſęge: iſmeg az teſtnec ſanyargatáſa, oltalmazaſa az bujaságtol s' az ielé valo ſ;űkségért meg zabolazáſa, mellyel meg alaztatunc Iſtennec előtte, és az teſtnec meg fogjuc az ő abrakát, hogy annival kőnnyebben és őrőmesben engedgyen az Léleknec. Ezokáért nem bőytőlnec azoc, kic ezekre ſemmi gondot nem viſelnec, hanem azt hiſzic hogy bőytőlnec, ha napjában egyſzer meg-tőltic haſokat, és bizonyos avagy eleiőkben irot időkben, bizonyos étkektől megtartoztattyác magokat, azt gondolván hogy effele cſelekődetőckel Iſtennec kedvében leſznec, és iot czelekſznec. Az bőyt ſegitsége az ſzenteknec imádságánac, és minden ioſzágos cſelekődetőknec. Nem teczőt Iſtennec az ollyan bőyt, (*az mint irván vagyon áz Prophétáknac kőrűvőkben*) mellyel az étkektől, nem az vétkektől ſzűnnec meg az *Sydoc*.

Bőytelés mi legyē.

Hamis Bőyth.

Az Bőytnec haſzna.

Két féle penig az Bőyt, *Kőzőnséges* és *Magánvalo*.

Kétfęle á Bőyth.

Régenten *Kőzőnséges* bőytőt tartottanac az *Eccleſiánac* nyomoruságában, és az veſzedelmes időkben.

Kőzőnſęges.

Meg ſzűntenec az ételtől mindeneſtől fogva, ſzintén eſtvelig. Ez időt penig egéſzlen kőnyőrgéſeknec, Iſteni tiſztőletnec, és *Pænitentia* tartáſnac ſzentőltec.

Nem ſokat kűlőmbeztenec ezec az ſiralomtol, és gyakor helyen emlekőzet vagyon az *Prophétác* iraſiban, főképpen Joelnec. cap: 2. Moſtis kől illyen bőytőt tartani mi

ni, mikor az Anyaſzentegyháznac neheż nyomorusága vagyon.. Az *Magán valo* bőytőt ki ki mind kőzzűlűnc annira tarttya meg, az mennyére érzi, hogy az Leleknec haſznál, mert csak annira vonnya meg az teſtnec abrokát. Minden bőytnec kől ſzármazni, az maga ſzabadságában, és maga kőnnyen lévő lélektől, melly valoſságoſſan meg alázta magát: s' nem az végre kől bőytőlni, hogy az emberektől dicséretet vegyűnc, vagy hogy azzal *b* kedvet találllyunc, ſockal inkáb nem azért, hogy ember azok által magánac igaſságot érdemellyen: hanem minden ember azért bőytőllyőn, hogy az teſtnek abrakát meg fogja, és az Iſtennec ajetatosban, s' buzgoſagosban ſzolgallyon.. *Az negyven napi bőyt megh bizonittathatic az régieknec iráſokbol, de ſemmiképpen nem az Apoſtaloknac levelekből:* azért nem kel azt az hivekre vetni, s' nemis lehet. Bizonyos dolog hogy regenten ſocſęle mod és ſzokás volt az bőytőknec meg tartáſában: [illegible]ondotta *Irenæus* Régi *Doctor: nemellyec* ug' mond *azt alelly[illegible] hogy czak egy napon kel meg tartani az bőytet, nemellyec, hogy két napon, nemellyec negyven napon: mely bőytelésnec kűlőmbsége nem moſt kezdetet uyontában à mi időnkben, hanem ſoc idővel mi előttűnc azoktul ugy itélem, kic egygyűgyűképpen meg nem tartván azt az mit vettenec az ő elejektől más ſokásbā mentenec az után, avag' gondviſeletlenſegec, avagy tudatlanſagoc miat. De Socrates Hiſtoricusis, mivelhogy,* ugy mond *ſemmi régi irás erről nem találtatik, itélem hogy az Apoſtaloc kinec kinec mind maga értelmére hadtác, hogy ki ki mind czelekedgye az jot, nem félelemből, ſem kénſzeretésből.*

Magā valo bőyt.

b

Neg'ven napi bőjtnec ſocſęle modgya.

Etkekbē valovalogatás-

Már pedig, az mi illeti az étkekben valo valogatáſt

az böytelésben, azt itélyűc, hogy mind meg kől az testtől azt vonni, valamivel bujalkodob lenne, és az miben inkáb győnyőrkődic, s' az mivel hizlaltatnéc, akar *hal* legyen az akar *hus*, akar *drága kenetec*, akar *egyéb fele győnyőrűsegec*, s' jo *boroc*.

Mert jol tudgyuc hogy az Istennec, minden teremtet állati, embereknec hasznokra, és szolgalatyokra terétettenec. *Mindenec, valamellyeket Isten teremtet jok, és válogatás nélkűl Isteni felelemmel, és illendő mértékletességel kel azockal élnűnc.* Gen, 2. Mert az Apostal, *mindenec* ugy mond *tisztak az tisztaknac.* Tit. 1. Ismegh, *Mindent meg egyétec, valamit az messár székben arulnac, semmit arrol nem tudakozván az lelki ismeretért.* 1 Cor. 10. Ugyan azon *Apostal* azoknac tudományát, *kic az étektől tiltnac, őrdőgi tudománnac nevezi.* 1 Tim. 4. mivelhogy *Isten arra teremtette az eledeleket, hogy azockal halaádással éllyenec az hivec, és azoc, kic meg esmertek az igasságot: és hogy valamit az Isten teremtet, mind jo az, és semmit [illegible] meg nem kel vetni, hogy ha halaádással vessűc azt.* Ugyan azon *Apostal* Col. 2. *Meg veti azokat, kic az fölőttéb valo, magok meg tartoztatásockal azt akarjác (őrzeni, hogy szenteknec bőczűltessenec.* Mi annac oka-ért mindenestől fogva meg vetyűc az *Tatianusokat*, és az *Enkratitákat*, ismet az *Eustachiusnac* Tanétvánit, kic ellen gyűlt volt egyben az *Gangrensis Synodus*.

Eretnekségec.

AZ FEIEDELEMSEGREOL.

August: Confess: Artic: XVI.

AZ Polgári dolgokrol azt tanéttyác; hogy az

polgári

polgári tőrvény ſzerént valo rendeléſek, Iſtennec *a* jo tetteméni legyenec, hogy az *b* kőrőſztyéneknec ſzabad legyen *fejedelemſeget* viſelni, *c* tőrvényeket gyakorolni, az *Imperatoroknac Decretomokbol*, és egyéb haſznos tőrvényekből az dolgokat meg itélni: tőrvény ſzerént *d* bűntetéſeket rendelni, *e* hadakozni, vitézkedni, kőzőksedni, arultá és vételben, ſajátot birni, meg esküdni az *Magiſtratus* kivánſagára, feleſeget venni, férhőz menni. *f* Karhoztattyác az *Ujkőrőſztyéneket*, kic tiltyác az *polgári* tizteket az kőrőſztyénektől. Kárhoztattyác azokatis, kik az *Euangelium* ſzerint valo tőkelleteſéget, nem helyhez tetic az iſteni félelemben, és az hűtben, hanem az *polgári* tiſzteknec el hagyasában, mivelhogy az *Euangelium* az ſzivnec őrőcken valo igaſſagára tanét: Mind az által el nem bontya az *polgári* társaſágot, és az házi gazdagſágot, hanem inkáb főlőttebbis kiványa megh tartani, mint Iſtennec rendeléſit: kiványa aztis hogy effele rendeléſekben Atyafiui ſzeretetet tartſunk. *g* Ezokáért ſűkségképpen kől az kőrőſztyéneknec engedniec az *fejedelemſegnec*, és az tőrvényeknec, ha az vétket nem parancſollyák: mert *ackor inkáb kől az Iſtennnec engedni, mint ſem az embereknec.* Act. 5.

a
b
c
d
e
f
g

Helve: Confeſſ: Art: XXX.

AZ FEIEDELEMSEGREOL.

MIndenemű Fejedelémsêgh önnön magától az *a* Iſtentől ſzereztetet, az emberi nemzetnec meg maradáſára és cſendeſſégére, és ugy ſzereztetet hogy ez világon leg főveb helye legyen annac.

a Az fejedelemſség Iſtentől vagyon.

nac. Ha az *fejedelem* ellenſége léend az *Eccleſiának*, ſoc
b ellenkőzéſt, és zurzavart indithat: *b* ha penig baráttya
és tagja, leg haſznoſſab, és leg főveb tag az *Anyaſſentegy-*
házban, mivelhogy annac fölőtte igen haſználhat an-
Azfejede lemnek tiſzti. nac, és fölőtte igen jol ſegétheti azt. Oe néki főképpen valo tiſzti az, hog' az közönſeges békeſségre és cſendeſségre viſellyen gondot és azt oltalmazza: mely dolgot ſoha bizony boldogban véghőz nem vihet, mint-ha kegyes, és Iſtenfelő léend, ug' mint ki az *Sz. Királyoknac* és az Iſten nepének *fejedelminec* példájoc ſzerint, az igaſſágnac hirdetéſét, és az tiſzta hűtőt előb mozdéttya, az hazugságot, és minden idegen Iſtent hitető babonaságot, minden Iſtentelenſegel és bálványozáſſal eg'yűt ki gyomlál, és az Iſtennec *Anyaſſentegyházat* oltalmazza. Bizonyára azt tanéttyuc, hogy főképpen az hitnec gondgya tartozzéc az Iſtenes *fejedelemre*. Ezokáért tartſa
Az hitre valo gód viſelés. kezében ő az Iſtennec igejét, és viſellyen gondot arra, hogy ellenkőzőt ne tanécſanac, iſmet, jo, s' Iſten igéje ſzerint ſzőrzet Törvényeckel igazgaſſa az Iſtentől rea bizattatot kőſséget, és azt fényetekben, tiſztiben, és engedelmeſségben tartſa. *c* Gyakorollya az Törvényeket
c igazán itélvén, ne nézzen az *ſzemélyre*, ſe *ajandékokat* ne vegyen, *özvegyeket*, *árvákat*, és *nyomorultakat* oltalmazon, az *hamiſſakat*, *czalardokat*, *és erőſzac-tevőket* meg zabolázza, és kiis fogyaſſa. Mert *nem heábán vötte Iſtentől az fegyvert*. Rom. 13. *d* Vonnya ki tehát az Iſtend
nec fegyverét minden *gonoſſac*, *partütők*, *latroc*, avagy *gyilkoſoc*, *Tolvájoc*, *káromlok*, *hamiſſan eskűvők ellen*, és mind azoc ellen, kiket az Iſten parancſolt megh büntetni, és megis ölni.

Meg

Meg zabolázza az meg terithetetlen *Eretnekőketis* (kic valoſagoſſan *Eretnekec*) kic az Iſteni fölséget karomlani, és az Iſtennec Anyaſzentegyházát haborgatni, és elis veſzteni meg nem ſzűnnec. *e* Hogy ha haddalis ſzűkséges leſzen az népnec meg maradását oltalmazni, az *Urnac* nevében hadat tamaſzon, czak hogy előſzőr minden modon békeſſéget kereſſen, és ha nem kűlőmben, hanem, czak haddal oltalmazhattya meg az ő veit. Es midőn ezeket hitből czelekeſzi az *feiedelem*, azon czelekő detőkkel ugy mint valoſagoſſan iockal Iſtennec ſzolgal, és áldáſt veſzen az *Urtol*. Kárhoztattyuc az *Uy kereſztyéneket*, kic az mint hog' azt tagadgyác, hogy az Kőrőſztyén viſelhetne *feiedemséget*, igy aztis tagadgyác, hogy az *feiedelem* valakit igaſsággal meg ölheſſen, avagy hogy az *feiedelem* hadat viſelheſſen, avagy hogy meg kőlleſſec eskűdni az *feiedelemnec*.

Eretnekeknecbűtetéſec.

e Hadakozás.

Szakadás

Mert az mint hogy Iſten az ő népénec meg maradását, az *feiedelemség* által czelekőſzi, kit ez világnac mint egy *Attyul* adot: azonképen az állatta valokis mindnyáian, az Iſtennec illyen io tétemény ét hogy meg ősmeriéc az *feiedelemben*, paranczollya Iſten. *g* Tiſztellyéc azért, és bőczűllyéc az *feiedelmet*, ugymint Iſtennec ſzolgaiát, ſzereſſéc őtet, és kedvezzenec ő néki, imádkozzanac erette ugy mint *Atyokért*: iſmet engedgyenec minden ő igaſság ſőrént valo és illendő parancſolatinac: Végezetre *vamot s-adot, és az mi egyéb effele adoſſagoc, hiűségeſſen, és io kedvel adgyác meg azokat ő néki: és ha hazaioknac közönséges meg maradaſa és az igaſſag azt kivánnya, és az feiedelem ſűkségből kénſeritetuén hadat indét, még életőketis le tegyéc, és véröket ki onczák, az közönséges meg maradásért, s-az fe-*

Azfejedelemſeg alat valoknac tiſztek.

g

iedelemnek is életéiért, s még penig Istennec nevében, io kedvel, erőssen és serénnyen.

Mert az ki magát ellene veti az *fejedelemnec*, az Istenec kemeny haragiát hozza maga feiére.

Partütő engedetleneket hárhosztatunk.

Kárhoztatunc azért mindeneket, kic az *feiedelemséget* meg utállyác, az engedetlenőket, az polgári társaságnac ellenségit, és pártütő latrokat, s végezetre mindeneket, valakic avagy nylván, avagy valami mesterséggel nem akarnac olly szolgalatot tenni, az mellyel tartoznac. *Kérjük az Istent az mi menbéli kegyelmes Atyánkat, hogy az ő népének feiedelmit, minketis, és minden ő népeit meg átdgyon, az mi URUNC és megtartó IESUS CHRISTUSUNC által, kinec diczéret, és diczőség, és hala adás mind őrőcken őrőcké AMEN.*

AZ UTOLSO ITELETRÖL.

Auguſt: Confeſſ: Artic: XVII.

a ISmeg azt tanittyác, hogy ez világnac végén az
b Chriſtus el iővendő az *a* itéletre, és minden *b* hal-
c lottakat fől tamazt; az *c* Istenfelőknec, és az valaztat-
d taknac, őrőc életet és őrőmőt ád: *d* az Istentelen embereket penig és az ördőgőket kárhoztattya, hogy végnélkül kinlodgyanac. Kárhoztattyác az *Uy kereſztyéneket*, kic azt vallyác, hogy az kárhozot embereknec, és ördőgőknec bűntetéſeknec *e* vége lenne jővendőben. Kárhoztatnac egyebeketis, kic moſtan az *Sydoknac* vélekedéſit hintegetig, hogy az *f* hallotaknac fel támadáſa előt, az
e Istenfélőc ez világi országot fognac birnya, minec után-
f na, mindenőt az iſtenteleneket el nyomják.

Helveti: Confess: Artic: XI.

EZ végre *a* jőn penig el az Christus, hogy az őveit *c* meg szabadécza, és az ő el jőveteli- a c
vel az *Antichristust* el tőrőllye, és meg itéllye az eleve- b
neket és holtakat Acto: 17. Mert *b* *fől támádnac az hal-*
lottac, és az kic azon az napon, (mellyet semminémő te-
remtet állatoc nem tudnac) *elevenőc leendőc, egy ßem pillã-*
tásban el változtatnac, és mindnyájan az hivec, egyßer s-mind
eleiben ragatatnac az Ur Christusnac az levegő égben, hogy on-
nan véle edgyűt bé mennyenec az boldog lako helyekben, hogy d
ott végnélkűl ellyenec. 1. Thess: 4. Mar: 13. *d az hitetle-*
nec penig, vagy az Istentelenec, az őrdőgőckel edgyűt ala men
nec pokolban, hogy mind őrőckén égjenec, és soha az kinocbol Eretnek-
meg ne ßabadullyanac. Matt: 25. 1. Cor: 15. Karhoztat- seg.
tyuc téhát mind azokat, kic tagadgyác az testnec valosá-
gos fől támadását, avágy kic az *Johannes Hyerosolimitá-*
nussál, ki ellen irt *Hyeronimus, nem igazán értnec az meg*
diczőűlt testec felől.

Kárhoztattyuc azokat, kic azt hittec, hogy az őr- e
dőgőkis az Istentelenekis mindnyaian valaha meg tarttat
nac, és idvőzűlnec, és hog' *e* az bűntetésnec vége leßen.
Mert egy átalyában mondotta az Ur: *Az ő tűzőc soha meg*
nem alußic, és az ő fergec meg nem hal. Mar: 9. Kárhoz- f
tattyuc annac főlőtte az *Sydoknac* álmokat, hogy az itélet-
nec előtte arany idő leszen, és az hivec, *f* ez világi orßá-
gokat fognac birni, el nyomváß:tván az ő ellenségőket
az Istentelenőket. Mert az *Evangeliomi* igaßság. Math:
24. 25. Luc. 18. és az *Apostali* tudomány 2. Thess: 2. 2. Tim:
4. sockal kűlőmbet találtatic mondani.

AZ SZABAD AKARATROL.

Auguſt: Confeſſ: Arti: XIX.

AZ Szabad Akaratrol azt tanittyác hogy az
a ember akarattyának *a* legyen valami ſzabadſága az *polgári* igaſságnac czelekődetiben, és az okoſság
b ala vettetet dolgokban: De hogy az *b* ſzent Lélec nélkűl ninczen ereie az Iſtennec igaſságának, avag' az Lelki igaſ-
1 Cor. 2. ságnac meg ſzőrzésére, mivelhogy az Lőlkős ember meg nem foghattya azokat, az mellyec az Iſtennec lelkéié, hanem ez erő ackor leſzen az ſzivekben, mikoron az igénec
c általa az ſzent *c* Lélec vétetic. Ez dolgot ugyan anni ſzoval mondgya *Auguſtinus* lib: 3. *Hypognoſt*: *Vallyuc, ugymond, Hogy minden emberekben vagyon az Szabad akarat, mellynec okoſság ſzerént valo itéleti vagyon, nem az melly által alkálmatos legyen, Iſten nélkűl az Iſtenhőz illendő dolgoknac avagy el kezdésében, avagy végezetiben hanem az ielen valo életnec, mind io, s-mind gonoſs czelekődetiben, az iokban mondom, mellyec az természetnec ioſsagából ſzármaznac, ugy mint, kivánni az ſzánto földőn munkálodni, kivánni ennni és innya, akarni jo baratot ſzőrzeni, akarni őltőzetet tartani, akarni hazat éppétteni faragni, akarni feleséget venni, barmot nevelni*
d *kűlőmb kűlőmb fele io dolgoknac* d *meſterségét tanolni, akarni*
e *mind azt az iot, melly az ielen valo életre tartozic.* e Az mellyec mindeneſtől fogva az Iſtennec igazgatáſa nélkűl nincſenec sőt ő tőle, és ő általa vadnac és kezdettenekis lenni: *Az gonoßakban penig* mondom: *ugy mint az bálvát akarni imádni, akarni az ember őldőkléſt &c.* Kárhoztattyác az *Pelagianuſokat*, és egyebeket, kic azt tanéttyác,
f hogy az *f* Szent Lélec nélkűl, egyedűl csák az terméſzet-

nec ere

nec erejéből ſzeretheſsük az Iſtent mindeneknec fölötte, iſmét hogy az Iſtennec parancſolatit bé tőltheſsük az cſelekődetőknec állattyára nézve. Mert noha az kűlső dolgokat valami modon az terméſzet meg cſelekedheti, mert meg tartoztathattya kezeit az lopáſtol, az őldőkléſtől: mind az által az belső indulatokat meg nem cſelekedheti, ugy mint az Iſteni félelmet, Iſtenhőz valo bizodalmat, tiſsta életet, békeſség tűrést &c.

Helvet: Confeſſ: Arti: IX.

AZ SZABAD AKARATROL.

AZT tanéttyuc ez dologban melly az Anyaſz: égy házban mindenkoron ſok viſsálkodáſokat nemzőt: hogy az embernec haromféle állapattyát kőlieſséc meg gondolnunc. Előſőr *minemő let legyen az ember az eſſetnec előtte, tudni illik igaz és ſzabad akarato, ki mind az ioban meg maradhatot, s-mind az gonoſsra haiolhatot: el haylot penig az gonoſsra, és mind magát s-mind az egéſs emberi nemzetet az bűnben s-az halálban eytőtte, az mint ez előtt is meg mondottuc.* Maſodſzor *azt kől meggondolnunc hogy az ember minemő let legyen az eſſetnec utánna, ug' vag'on hog' nem vététtőt el az embertől az okoſſág, nem ragadtatot elő tűle az akarat, és tellyeſséggel kővé, avagy tőkévé nem változtatot; de mind az által azoc annyéra meg változtattanac, és annyéra meg kiſsébbittettenec az emberben, hogy többé immár az eſſetnec utánna nem tehetic azt, az mit tehettenec az eſſetnec előtte.* Mert az okoſság meg homalyoſittatot, az ſzabad akarat penig ſzolgálo aka-

Azember mitlodás alapattá volt az eſſetnec előtte, és á eſetnec utánna.

 ratta

rattá lőt, mert ſzolgál az bűnec nem kéntelenségtől hané keſz akarva, mert akaratnac mondatic és nem, nem akaratnac. Ezokáért az mi az gonoſzt avagy az bűnt illeti, az ember nem keſzeritetvén vag' Iſtentől vagy az ördögtől, hanem maga ſzabad akarattyából teſzi az bűnt, és enyben igenis ſzabad akarato. Hogy peniglen, az mint g'akorta láttyuc az embernec czégéres vétkeit, es gonoſz tanaczit meg tartoztattya Iſten, hogy véghőz ne viteſſenec, az embernec gonozban valo ſzabadságát az el nem bontya, hanem az Iſten hatalmaval elől veſzi azt, az mit az ember egyébként ſzabadságából rendől. Mint az *Joſephnec* battyai ſzabadon végezéc, hogy az *Ioſephet* meg ölliyéc, de véghőz nem vihettéc, mivelhogy az Iſten tanáczánac más teczőt.

Azember ſzabad akarattyából teſzi a bűnt.

Azember magától jot nem tehet.

Az mi penig illeti az iot, és az ioſzágos czelekődetőket az embernec elméje, magától nem itél igazat az Iſteni dolgokrol: mert az *Evangeliom*, és az *Apoſtaloknac* iráſoc uyonnan valo ſzületéſt kivánnac mindenikűnktől, valakic idvőzűlni akarunc. Az hőnan meg teczik hog' az *Adámtol* valo első ſzületésünc minékünc idvőſſégünkre ſemmit nem haſznál. *Az lőlkős ember*, ugymond Szent *Pál, nem foghattya meg azokat, az mellyec Iſtennec lelkéje.* 1. Cor: 2. Ugyan ő maſut azt mondgya, *Hogy nē vagyunc magunktol alkolmatoſſac valamelly jonac meggondolasára.* 2. Cor: 3. Tudván vagyon penig, hogy az okoſság vagy az értelem, vezére az akaratnac: mikorō penig vak az vezér, nilván vagyon az akaratis, meddig mehetſſen. Ezokáért *b* az iora ſemmi ſzabad akarattya ninczen az uyonnan nem ſzületettet embernec ſemmi ereie ninczen az jonac végben vitelére. Az Ur azt mond-

b

gya az

gya az *Evangeliomban*: *Bizony bizony mondom tinéktec, hogy minden valaki az bűnt czelekősi solgaia az bűnnec.* Ioh 8. Szent *Pál Apostalis*: *Az testnec*, ugymond, *indulattya, Isten ellen valo ellenkőzés: mert az Isten tőrvénye ala nem veti magát, s-nemis lehetséges tőle.* d Továbba, az földi dolgoknac vagyon valami értelme az el esset emberben: mert az Ur Isten kőnyőrűletességéből hagyot valami elmét, melly mind az által sokat kűlőmbőz attol, az melly az essetnec előtte volt az emberben.

Paranczolhya Isten hogy éleſitczűc elmeinket, és egyſſer s-mind aiandékitis nyuittya, és gyarapodáſunkatis adgya. S-nylvánis vagyon melly igen keveſſet nevelkedgyűnc minden fele meſterségekben az Istennec e áldása nélkűl. Az irás bizon'ára minden tudományokat, az Istenre viszen: mert még à *Pogányokis* az mesterségeknec eredetit az Istenekre vittec. Utolsor azt kől meg látnunc ha az uyonnan szűletettec szabad akaratuaké, és mennyben? Az uyjonnan valo szűletésben az okosság meg világositтatic az Szent Lélektől hogy az Istennec titkos dolgait és akarattyát meg láthassa. S-az akarattis nem csak meg változtatic az Szent Lélektől, hanem tehetséggelis meg aiandékoztatic, hogy szabadon akarhassa és megis cselekedhesse az jot. Ha ezt meg nem engedgyűc, meg tagadgyuc az kereszтyéni szabadságot, és az Tőrvén' szolgalatot be hozzuc. De az *Prophétanalis* igy szol az Isten: *Az én Tőrvényemet adom az ő elméjőkben, és az ő szivőkben be irom azt.* Jerem: 31. Ezech: 36. Az *Uris* azt mondgya az *Euangeliomban*: *ha az Fiu meg szabadit titőket, valoságoſſan szabadoſoc leſtec.* Ioh: 8. Szent *Pális* az *Philippis* varosbelieknec mond: *Tinéktec aiandekoztatot az Christus hogy nem csak*

d

e

Micsodás az uyjonnan szűletettember.

hidgyetőc ő benne hanem hogy ő érette ſſenvedgyetőkis. Es iſmet: *Elhittē hog' az ki elkezdőtte ti bennetec az iot, elis vegezi mind az Ur Ieſusnac napiaig.* Iſmeg: *Iſten az ki czelekőſſi ti bennetők hogy akariatokis, s végházis viheſſetec.* Philip: 2.

Az uyjonnā ſzūlettetecmagoktolis czelekeſznec.

Holot azonkőzben azt tanéttyuc, hogy két dolgoth kőlleſſēc meg tartanunc: Előſzőr *hogy az uyonnan ſzūlettec az ionac akarattyában, és czelekődetiben, nem czak indétatván, hanemmagoktul mozdulvánis munkáloſſnac:* Mert azért indétatnac Iſtentől, hogy őkis munkalodgyanac abban az mit czelekeſznec. Mert igazán hozza elő Sz. *Agoſton* amaz mondáſt: mellyel az Iſten mondatic mi ſegittőnknec. Nem ſegittethetic penig egyéb hanem czak az ki valamit munkaloſzic. Az *Manichæuſoc* minden czelekődettől meg foſzttyác vala az embert, és mint egy kőſzikláva a vagy tőkévé teſzic vala.

Az uyjonnā ſzūlettetekbē maradg' arloſag.

Maſodic dolog az mellyet megkel tartanunc ez, *hogy az uyonnan ſzūletésben marad erőtlenség, gyarloság:* mert az bűn mivelhogy bennűnc lakozic, és az uyonnan ſzületetekben az teſt ellenkőzic az léleckel az mi életűnknec mind vegéig, nem vihetic tellyeſséggel azt véghőz, az mit kezdőttenec volt. Ezeket meg erőſíti ſzent *Pál* Rom: 7. Galat: 5. Ezokáért erőtelen az mi ſzabad akaratunc az mi életűnknec végéig bennűnc marado *O Adānac*, és velűnc ſzületet emberi rőlotságnac maradékjáért. Azonkőzben mivelhogy az teſtnec ereie, és az *ő embernec maradékia* nem annyra hatalmaſſac, hogy tellyeſſēgel el oltsác az Léleknec munkálkodását, ezokáért ſzabadoſſaknac mondatnac az hivec, ugy mind azáltal hog meg

ősmériéc az testnec erőtlenségét, és semmit se dicsekődgyenec az szabad akarattal.

Mert mindenkoron eszőkben kől tartanioc az hiveknec azt az mit szent *Agoston* annisor magyaráz szent *Pál Apostalbol: Mid vagyon az mit nem vettel? es ha vetted mit diczekedől ugy vele mintha nem vetted volna?* Ezekhez iárol ezis, *hogy nem mindgyáraſt leſſen az meg az mit igyekőztűnc czelekődni:* Mert minden dolgoknac kimeneteli Istennec kezében hel'heztettenec. Ezokáért kőnyőrőg Istennec szent *Pál hogy ſerenczéſsé tegye az ő útát.* Ez okonis azért erőtelen az szabad akarat.

a

Továbbá senki nem tagadgya azt, hog' az *a* kűlső dolgokban, mind az uyonnan sűletetteknec, s' mind az uyőnan nem sűletetteknec legyen szabad akarattyoc. Mert az embernec illy állapattya kőz az lőlkős állattockal, kiknél nem aláb valo, *hogy nemelly dolgokat akarion, s-nemellyeket ne akarion: igy ſolhat, avagy halgathat, az házbol kimehet avagy ot maradhat:* e Noha ittis mindenkoron az Istennec mindenhatoságát eszűnkben kől tartanunc melly azt cselekődte, hogy az *Balaám* oda nem mehetet az hova akart, sem az *Zacharias* ugy nem szolhatot megh térvén az *Templombol*, az mint akart. Ez dologban kár hoztattyuc az *Manicheusokat*, kic tagadgyác *hogy az épségben levő embernec ſabad akarattyából let legyen az gonoságnac eredeti.* f Kárhoztattyuc az *Pelagianusokat is* kic azt mondgyác *hog' az bűnős embernekis elegedendőképpen legyen ſabad akarattya az Istennec paranczolatinac bé tőltesére.*

a Azkűlső dolgokbā vagyon ſabad akarat.

e Eretnekſegek.

f

Mi Iketten meg hamisittatnac az szent iráſtol, melly amaz knac ezt mondgya: *Teremté Jſten az embert igazzá:* imezeknec penig ezt mondgya: *Ha az Fiu titőketh*

megh ſabaditánd, valoságoſſan ſabadoſſoc leſſtec.

AZ BŰNNEC OKAROL.

Auguſt: Confeſſ: Art: XIX.

AZ Bűnnec okárol azt tanéttyác, hogy noha az Iſten teremti és tartya az terméſzetet, mind az által az bűnnec oka, az gonoſſaknac, tudnia illik az *a* ördögöknec és az *b* Iſtenteleneknec akarattyok, mely nem ſegéttetvén az Iſtentől, el fordéttya magát az Iſtentől, az mint à Chriſtus mondgya Iohan. 8. *Mikor hazugſagot ſol magától ſollya.*

a b.

Helvet: Confeſſ: Articul: IX. az elein.

AZ mi illeti az gonoſſt vagy az bűnt, az ember nem kénſſerittetvén vagy Iſtentől, vagy az ördögtől, hanem *a* maga ſzabad akarattyából, teſſi azbűnt, és eſſiben igenis ſzabad akarato, &c.

a

Item Helvet: Confeſſ: Art: IX. az végefele.

KARhoztattyuc annac fölötte Florinuſt és Blaſtuſt, kic ellen Irenæus Doctoris irt, és mind azokat valakic azt tanéttyác *a* hogy Iſten legyen az bűnnec őrző oka, holot nylván legyen meg irva: *Nem vagy oly Iſten ki akarnad az hamiſſágot, gyűlöled mind azokat, valakic hamiſſagot czelekeſſnec, el veſzted mind azokat, az kic hazugságot ſolnak.* Pſal. 5. Iſmet: *Midőn az ördög hamiſſagot ſol, maga tulaydonibol ſollya mert hazug és hazugságnac Attya* Ioh. 8. *b* De ni ma-

a

b

gunk

gunkban-is elég vétek és romlottság vagyon, ugy annira hogy semmire nem sűkség hogy az Isten tőlcsön mi belénk uyjob avagy nagyob gonossagot. Ezokáért midőn az Isten mondatic az Szent iràsban, *meg kemenyéteni, meg vakéttani, és el fordult elmére avagy értelemre adni,* ugy kől érteni, *hogy Isten azt igaz itéletiből czelekedgye, ugy mint igaz és bozßu állo biro.* Végezetre, valahánsor mondatic avagy láttatik Isten az irásban valami gonoszt cselekedni, nem azért mondatic, mint ha az ember gonozt nem cselekednék, hanem hogy az Isten meg engedi lenni, és nem ál ellene az ő igaz itéletiből, az ki meg tilthatta volna, ellene álhatot volna ha akarta volna: vagy hogy az embereknec gonossagával jo végre él mint az *Joseph* báttyainac bűnőckel: vagy hogy az bűnőket ugy biria, hog' tovább ne terűllyenec, és ne kegyetlenkődgyenec, mint sem illendő volna. *Sz. Agoston* az ő kézbeli Kőnyvetskeiben azt mondgya: *Czodálatos és ki mondhatatlanképpen, ninczen ő néki akarattya kivűl, az mi akarattya ellen vagyonis: mert nem lenne, hogy ha lenni meg nem engedne, nemis engedi penig nem akarva, hanem akarva Nemis ßenvedne, jo levén, valamit gonoßul lenni, ha minden hato lévén, még az gonozbolis nem tudna jot tenni.* Ezeket ő irta.

Micsoda ertelé sjerint mondatic Istè megh keményeteni.

Miert engedi Isten az bűntetelt.

AZ IO CZELEKEDETEKREOL, ES AZ MEGIGAZITO HűTRőL.

August: Confess: Arti: XX.

HAmissan vadoltatnac az mieinc, mintha az io cselekődetőket tiltanác. Mert azoknac

az *Tizparanczolatrol*, és más hasomlo dolgokrol valo irásoc az mellyec kin vannac bizonságot teszнec hogy hasz-
a nossan *a* tanétottanac legyen az életnec minden féle nemeirol, és io tétemenirol: az életnec minemő némei, és minemő cselekődeti legyenec kedvesséc Istennél akár, minemő hivatalbannis: az melly dolgok felől régenten keveset tanitottanac az *Predicatoroc:* csak gyermekekhez illendő, és nem szükséges cselekődetőket vitatnac vala, ugymint *bizonyos innepőket, bizonyos bőjtőket, Ajasságokat, szárándokságokat, szenteknec tisteletőket, olvasokat, barati sőrzetőket, és hasomlo dolgokat.* A mi ellenkőzőinc, minek utánna meg intettenec, mostan ezekből kitanolnac, és nemis hirdetic annira ez héában valo cselekődetőket, mint régenten. Annakfölőtte az hűtről is kezdnec már emlekezni, az mellyről regenten, csoda mely nagy halgatásban voltanac: noha nem szűnnec az hűt felől vallo tudománt meg homalyositani, holot az lelki ősmereteket ketelkődésben hadgyác, és azt paranasollyác, *hogy czelekődeteckel érdőmlyéc bűnőknec boczánattyat.* Nemis tanéttyac azt, *hogy egyedül czak az kűt által, az Christusért bizonnyal vegyűc bűneinknec boczanattyat.*

Holot azért az hűtről valo tudománt, melynec az *Anya szentegyházban* főnecкől lenni, ily sokáig nem tudtác, az mint hogy szükségis azt mindeneknec meg vallani, hogy az hűt által valo meg igazulásrol nagy melységes halgatás volt az *Predicatiokban*, és hogy czak az cselekedetekről valo tudomány forgot az *Eccleziákban*: az mie-
b inc igy intettéc az *Ecyleziákat* az hűtről. Elől;ől *b hogy az mi czelekedetink meg nem engesztelhetnek az Istennek, avagy hogy nem érdemelhetnec bűn boczanatot, kegyelmet, es meg*

igazu-

igazuláſt, hanem hogy ezt cſac hűttel talályuc, el hiven *hogy kegyelemben vételſűnk az Chriſtusért, az ki egyedűl tétetet közbenjárova, és kegyelem nyerőve ki által meg békélteſsék az Atya*. Ezokáért az ki abban bizik, hogy cſelekedetivel nyer, az meg utállya az Chriſtus érdemét és kegyelmét, és az Chriſtus nélkűl emberi erő által keres utat az Iſtenhőz, holot az Chriſtus maga felől ezt mondotta: *En vagyoc az ut, az igaſság, és az élet. Ez hűtről valo tudománt Sz. Pál Apoſtal* minden iráſiban tanéttya. Eph. 2. *Kegyelemből tartattatok meg hűt által, s-az ſem magatoktol vagyon, mert Iſtennec ajandéka, nem az czelekedetekből &c.* Es hogy valaki ne *patvarkodgyék azon*, mint ha mi uy magyarazottyát kőltőttűk volna az *Sz. Pál* iráſanac egéſzen ez dolgot bizonittyák az *Páterek*. Mert *Sz. Agoſton*, ſoc kőnyveiben oltalmazza az kegyelmet, és az hűt által valo meg igazuláſt, az czelekedeteknec érdemek ellen. Es haſomlokat ir *Ambroſius* az *pogányoknac* hivatallyokrol irt kőnyvben, és máſutis: mert igy ſol az *pogányoc* hivatallyárol irt kőnyvben. *Az Chriſtus verénec váltſága alavalova lenne, s-az emberi czelekedeteknec méltoſága ſem vettetnec az Iſtennec irgalmaſsága alá, ha az kegyelem által valo meg igazulás az elől járo érdemnec tulaydonettatnék, ugy hogy nem az ingyen adonak lenne ajandéka, hanem az munkálkodonac béri, jutalma.* Noha penig ez tudomány meg utáltatik az tudatlanoktol, mind az által az *minden napi proba* meg tanéttya arra az kegyes és felelmes lőlki iſmeretű embereket, hogy ez tudomány ſoc vigaſtaláſokat hoz, mert az lőlki őſmeretek, ſemminemű cſelekedeteckel meg nem cſőndeſedhetnec, hanem cſak az hűttel, midőn bizonyoſſan azt al-

lattyák *hogy az Christusért meg engeßteltetet Istenec legyen*: az mint *Sz. Pál* tanét, Rom. 5. *Meg igazéttattak lévén hűt által, bekeſségűnk vagyon Istennél.* Mindeneſtől fogva ez tudománt, az meg rőttent lőlki iſmeretnec amaz kűzkődeſęre kől viñi, az mel' viaskodáſa nélkűl ezt meg ſem érthetni. Ezokáért arrol nem jol itéltenek az *tudatlan* és *goromba* emberec kic az kőrőſ;tyéni igaſságot ſemminec egyebnec nem álmadozzák, hanem cſak *polgari, és ez vilagi bőlczeségből ßármazot igaſsagnak.* Régenten az lőlki iſmeretek győtrődtenec az jo cſelekedetec felől valo tudomány miat: nem halnak vala vigaſztaláſt az *Euangeliomboi*: Nemellyeket az lőlki őſmeret ki űdzőt az *pußtában* az *Klaſtromokban* ily reménſeg alat, *hogy ők ott az Baráti élet által kegyelmet nyernek*: Nemellyek másfęle cſelekődeteket gondoltanac *az kegyelemnec érdemére, és az bűnőkért valo elég tételre.* Ezokáért igen ſzűkséges volt ez tudománt, mely az Chriſtusban valo hűtről vagyon, tanéttani, és meg uyjéttani, *hogy lenne vigaſztaláſok az meg felemlet lelki iſmereteknec*, és tudnak azt, *hogy az Chriſtusban valo hűt által veßűk az kegyelmet, bűneinknec boczánattyat, és az meg igazuláſt.*

c Arrais intetnek az emberec hogy itt az *c* hűtnec nevezeti nem jedzi cſak az meg lőtt dolognac iſmeretit, az minemű vagyon az Iſtentelenekbenis, s' az őrdőgőkbenis, hanem oly hűtőt jegyez, mely hiſzi nem cſak az meg lőtt dolgot, hanem hiſzi annak gyűmőlcſetis, tudni illic, ez czikelt: *bűnőknec boczánattyat* hogy tudnia illik *az Chriſtus által legyen kegyelműnc, igaſságunk, és bűneinknek boczánattya.* Immár az ki tudgya, hogy az Chri[illegible]us által, vagyon ő néki kegyelmes Attya, az igazán [illegible]neri

az Iſte[illegible]

az Iſtent, tudgya hogy ő rea añac gondgya vagyon, ötet ſzereti, és ſegitſegûl hija, végezetre *ninczen az Iſten nélkûl mint az pogányok:* Mert az ördögök, és az Iſtentelenec nem hihetik ez czikelt. *Bûnöknec boczánattyat,* Ezokáért *az Iſtent, mint egy ellenséget gyûlölik,* nem hivják ötet ſegetségûl, ſemmi jot ő tőle nem várnak. *Auguſtinus* az hûtnec nevezetirőlis, ecképpen inti az olvaſot és tanéttya, *hogő az iráſokban, ez hûtnec nevezeti vetetik nem az eſmeretért, minemű vagyon az Iſtentelenekben, hanem az bizodalomért, mely vigaſztallya és fől emeli az megh rőttent elmeket.*

Ezeknec fölőtte azt tanéttyàc az mieink, *hogy d ſűkſéges dolog legyen az jo czelekedetekben magunkot foglalnunk nem oly bizodalommal, hogy azoc által kegyelmet nyerjűnk, hanem az Iſtennec akarattyaért.* Csak hűttel foghattyuk meg az bűnöknec bocſanattyát, és az lőlki iſmereteknek békeſséget. Es mivel hogy hűt által vetetik az Sz. Lélec, már az ſ;ivek meg uyjéttatnak, és uy indulatokat őltőznek fől, hogy jo gyűmőlcsőt teremtheſſenec. Mert igy ſol Ambroſius, *Az hűt Annya, avagy nemzője az jo akaratnac, es az igaz czelekedetnec.* Mert az embernec ereje, Sz. Lélek nélkűl, Iſtentelenîndulatockal tellyes, és erőtelemb hogy ſem mint Iſten előtt valo jo cſelekedeteket ſőrőzhetne. Továbba, az ördögnek hatalmában vagyon ki az embereket kűlőmb kűlőmbfçle bűnőkre, Iſtentelen vélekedéſekre, és nylván valo czégeres bűnőkre kénſzeréti.

d Szűkſég. eſſec á jo czelekedetec.

Az mint látni valo dolog az bőlcſekben, kic igyekőzvén tizteſſçgeſſen élni, azt mind az által nem tehettec, hanê meg undokitottanac nylván valo czegeres bűnöc-

kel. *Illyen az embernec erőtelensége, miglen hűt nélkűl, és az ßent Lélec nélkűl vagyon, és czak az emberi erevel igazgattya őnnőn magat.* Innen kőnnyen meg teczik, hogy ez tudománt nem kőllőſſęc vadolni, mintha tiltaná az io cſelekődetőket, hanem ſockal inkáb diczérni kől, miérthog' megmutattya mimodō cſelekedheſsűc az io cſelekődetőket. Mert az emberi terméſzet hűt nékűl ſemi modō véghez nem viheti az első és maſodic parancſolatnac cſelekedetit: *Hűt nélkűl ſegitségűl nem hivia az Iſtent, az Iſtentől ſemmit nem vár, nem ßenvedi az kőrőßtőt, hanem czak emberi ſegitséget keres, emberi ſegitségben bizic.* Ecképpen minden kivánságoc, és emberi tanaczoc uralkodnac az ſiivben, midőn tavol vagyon az hűt, és az Iſtenben valo bizodalom.

Ezokáért mondotta az Ur Chriſtuſis: *En nalam nélkűl ſemmit nem czelekedhettec.* Ioh: 15. Az *Anyaßentegyházis* azt énekli: *Az te Iſteni erőd nélkűl, ſemmi ninczen emberben, ſemmi ninczen vétec nélkűl.*

Helveti: Confeſſ: Art: XVI. az kőzepi felé.

NOHA azt tanéttyuc az Apoſtallal hogy az emberec ingyen igazéttatnac meg, az Chriſtusban valo hit által, *b* és nem valami io cſelekedetec által, mind az által nem tarttyuc ſemminec, ſem *a* nem kárhoztattyuc az io cſelekődetőket, holoth tudg'uc, hog' ſem nem terétetet, ſem az hűt által nē á végre ſűletettet uyjonnan az ember hogy hivolkodgyéc, hanem inkáb hogy *d* ſűntelen cſelekedgye azokat az mellyec jok, és haſznoſſac. Mert az *Evangeliomban* azt

b

a Az jo cſelekedeteket javalyuk.

d

mond

mondgya az UR: *Az io fa io gyümölczöt teremt*, Math: 12. Es ismét: *Az ki én bennem marad sok gyümölczöt teremt.* Iohan: 15. cap.

Az hűt az lelki ismeretetis meg csendesiti, és az Istenhez szabad menetelt nit, hogy bizodalommal iarollyunc ő hozza, és nyerjünc ő tűle hasznos és szükséges dolgokat. Ugyan ezen hűt tart minket az szolgalatban, mellyel tartozunc Istennec és felebáratunknac, és nyomorusaginkban gyarapéttya békeség türésinket, igaz vallás tételtis szörőz, és hogy egy szoval mindent ki mondgyac: *mindenfele io gyümölczöket, és io czelekődetőket teremt.* Mert azt tanéttyuc hogy az valoságosson io cselekődetec, az eleven hűtből származnac az szent Lélec által, és hogy az hiv emberektűl lesznec az Isten akarattyának vagy igéiénec régulája szerént. A hitből származnac az jo cselekedetec.

AZ SZENTEKNEC TISZTELETEKRŐL.

Auguſt: Confeſſ: Artic: XXI.

AZ Szenteknec tiszteletec felől azt tanéttyác, hogy az *a* Szenteknec emlekőzetőc előnkben adatathatic ez végre hogy azoknac hitőket, és hivatallyoc szerént valo cselekődetőket kővessüc. Mint az *Czaſſar* kővetheti az *Davidnac* példaját az had viselesben az *Törőkőknec* hazánktol valo el kergetésében: mert mind kettő Király. *b* De az irás nem tanét arra hogy az *Szentek* segitségűl hijuc, avagy hogy segedelmet kérjünc tőlőc: mert ezt adgya előnkben, *hogy egyedűl az Christus legyen közben iáro, kegyelem nyerő, fő pap, és éretünc*

a

b

tűnc essedőző. Ezt kel segitségűl hinya, és igérte magát *hogy meg halgattya az mi könyörgesünket, és ez tiſteletit leghinkáb iavallya hogy minden nyomoruságokban ſegitséggűl hivataſséc.* 1. Ioh: 2. *Ha valaki vétközendic vagyon ſoſolonc az Iſtennél, &c.*

Ez többire *Summaia*, az mi közöttünc valo tudománnac, az mellyben, látni valo, hogy semmi ninczen az mi külömbözne az iraſoktul, vagy az közönséges kereſztyéni *Anyaſſentegyháztul*, vagy az *Romai Eccleſiátul*, az meniben az kőyvű iroknac iráſibol meg tudhatni; melly dolog holot igy legyen, irgalmatlanul itélnec azoc, kic azt akariác hog' az mieinket *Eretnekec* gyanánt tarczác. Hanem külömbözés, viſzálkodás vagyon, néminemő *Abuſuſoc* gonoſz ſokáſoc felől, mellyec bizonyos méltoságh nélkűl az *Anyaſſentegyházban* bé czuſztanac, az mellyekben ha valami külömbözés volnais: mind az által az *Püſpökökhöz* illik vala ez ſelédség, hogy ez vallásért, mell'et moſtan elő ſzámláltunc el ſenvednéc az mieinket: Mert még az *Canonoc* avagy *Egyházi regulac* ſem oll' keményec, hogy minden helyekben ugyan azon rend tartáſokat kivannánac lenni: Nemis voltanac ſoha minden *Eccleſiáknac* haſomlo rend tartáſi. Iollehet minalunc nagyob réſzből az régi rend tartáſoc ſzorgalmatoſſan meg tartatnac. Mert hamis karomlás ez, hogy az mi *Eccleſiáinkban*, minden *Ceremoniac* minden régi ſzőrzéſec el törűltetnec. De közönséges panaſz volt ez, hogy neminemő *Abuſuſoc* gonoſz ſzokáſoc voltanac az közönséges rēd tartáſokban, azokat mivelhogy io lölki iſmerettel nem, javalhattác, neminemű réſzből megh jobitottác.

AZ IS-

AZ ISTENNEC IMADASAROL, ES TIZTELETIRŐL, AZ EGY Christus által.

Helveti: Confess: Artic: V.

AZT tanéttyuc, hogy czak az igaz Istent kőlleséc tiſztőlnünc és imádnunc: Ez tiſztességet ſenkivel nem közőllyűc az Urnac parancſolattya ſzőrént: *Az te Uradat Istenedet imádgyad, és czak őtet tiſtellyed, avagy egyedűl czak őneki ſolgály.* Matth: 4. Bizonyára minden *Prophétác* haragos beſzéddel feddőztenec az *Izraelnec* népe ellen, valahánſzor az idegen Isteneket, és nem egyedűl csak az igaz Istent imádtac, és tiſztelтec. Azt tanéttyuc penig, *hogy ugy kőlleſſéc imádnunc és tiſtelnünc az Istent, az mint őnnőn maga tanetot minket,* hogy tudnia illik *tiſtelyűc lélekben és igaſságban, nem valami idegen Istent hitetős babonasággal, hanem ſivnec tiſtaságaval az ő igéie ſzérént,* hogy valaha minękűnkis ezt ne mondgya: *Kivánta ezeket az ti kezeitőkből?* Esa: 66. Ierem: 7.

Mert ſzent *Pálus, Az Isten,* ugy mond, *nem tiſtőltetic emberi kezec által, mint ha ő valami nélkűl ſzükőlkődnéc.* Act. 17. Csak őtet egyedűl hijuc ſegitségűl, az mi életűnknec minden nyomoruságiban, es esetiben, s még penig az mi egyetlen egy közben iáro Urunc Iesus Christusnac közben iarasáért. Mert nyilván meg vagyon parancſolva minekűnc. *Hij engemet ſegitségűl az te nyomoruságodnac idején, és én ki mentlec tegedet, és te diczőiteſſ engemet.* Pſal: 50. De bőséges igéretűnkis vagyon az Urtul:

Valamit, ugy mond, *kérendetec az Atyától az én nevemben meg adgya tinéktec.* Ioh: 16. Ismeg: *Jövetőc én hozzam mindnyáian, valakic munkalostoc, és meg vattoc treheltetvén, s-én meg nyugotlac titőket.* Matth: 11. Es mivelhog' ez irván vagyon: *miképpen hijác azt segitségül, az kiben nẽ hittenec, mipenig egyedül csak az Istenben hissünc: bizonyára czak őtet hijuc segitségül, s-még penig az Christ9 által.* Mert, *egy az Isten*, azt mondgya az *Apostal, és egy az Isten kőzőt, s-az emberec kőzőt kőzben iáro, az ember Iesus Christus*: 1. Tim. 2. Ismeg: *Ha valaki vétkőzendic, vagyon szószolonc az Atyánál, az igaz Iesus Christus &c.* 1. Ioh: 2. *b* Ezokáért, az menybéli szentőket, avagy idvőzült lőlkőket, sem segitségül nem hijuc, sem Isteni tisztőlettel nem tisztellyüc, sem penig őket az Atyánál menyben kőzben jároknac és érettünc esedőzőknec nem ősmerjüc. Mert eleg minékünc az Isten, és az kőzben iáro Christus, s'egyedül csak az Istenhez, s'az ő szent Fiához illendő tisztességetis massal nem kőzőllyüc, holot ő ezt nylván mondotta: *Az én tisztességemet másnac nem adom*. Isa: 42. Es mivelhogy szent *Peteris* ezt modotta: *Nem adattatot egyéb név az embereknec, az melly által kölleséc idvőzülni, hánem czak az Christusnac neve*. Act: 4. Kiben bizonyára az kic hűt által meg nyugosznac, semmit az Christus kivől nem keresnec. *a* Azonkőzken az Szentőket, sem meg nem utállyuc, sem, csak kőzönségessen felőlőc nem értünc. Mert ősmerjüc őket az Christusnac elő tagiainac, s'az Istennec barátinac lenni kik ez testet, és ez világot dicsősségessen meg győztek. Szeretyük azért őket, mint Atyánkfiait, és bőcsüllyük-is, mind az által nem valami Isteni tisztelettel: hanem felőlők valo bőcülletes

értelem

Eg'à kőz bejáro az Vr Christus. b

Az menybeli szenteket segetségül nẽ hijuk.

a Mennire tisztel'üc az szenteket.

értelemmel, mélto dicséreteckel, és követtyűkis őket. Mert az ő hiteknec, *és joßágos czelekődetőknec követői leven és az őrők idvőſségnec velek együt őrőkős tárſai levén, vélők együt mind őrőcken Iſtennél lakozni, és vélők egyetőmben az Chriſtusban őrvendőzni, buzgo kivánságockal ohaytozunc.* Es ennyből javallyuc az ſ;ent *Agoſtonnac* amaz értelmét, az igaz *Religiorol* irt kőyvében: *Az még holt emberck-nec tißteletőket, ne tarczuc mi ßentségnec:* mert ha Iſte-neſſenéltenec, nem ollyanok hogy illyéten tiſ;teſſége-ket kereſſenek, hanem azt akariák hogy mi tiſ;tellyűk, az kinec világoſettaſabol, őrűlnec azon, hogy az ő érde-meknec ſ;olga tárſai vagyunc. Tiſ;telnűnc kől azért *hogy őket kővesſűk,* nem kől őket imádnunk, *Szentségnek okaért.*

Sockal inkáb nem hiſ;űk, hogy az Szenteknec erekly-ejeket kőlletnec imádnunc, avagy tiſ;telnűnk. Ezek *az régi Szentek elegge láttattanac tißtelni az ő hallottyokat, ha az ő tétemeket tißteſſégeſſen az földben temettek, minek u-tánna lelkők menyegben mentenek:* és leg nemeſſeb erekly-éjeknek tartották az ő elejeknec joſ;ágos cſelekedettye-ket, tudományokat, és hűtőket, mellyeket valamint *com-mendáltak az meg holtaknac diczéretivel,* ugy igyeköztenec életeckelis meg mutatni. Szentek-nec erek lyejek.

Ugyan azon régiek, nem esküttenec, hanem cſak az *Je-hova Iſtennec nevére* az mint az Iſten tőrvénye paran-cſolta: mert valamint meg vagyon az tiltva, *hogy az ide-gen Iſteneknec nevek által ne esküdgyűnk,* ſzintén ugy miis az Szentek által valo esküvéſeket, mellyet nemellyec ki-vánnac, nem cſelekeſzűnk: Megh vettyűc azért mind ezekben az ollyan tudománt, melly kőlletinel tőbbet

tulaydonét az menybéli Szenteknek.

Author. Eddiglen nyilván meg tetzet, hogy *az Augustana Confessio*, mely *hussonegy Articulusban foglaltatot*, semmit nem külömbözöt *az Helvetica Confessiotol*, hanem inkáb mind az kettöben szép *eggyesség* találtatot az köres; tyéni hüt felöl.

Az mi penig még hátra vagyon, ugy mint neminemü gonos; meg változtatot szokásokrol valo *Articulusoc*: azoc *az Papistác* ellen vadnac, és azokbanis ö ellenek *az mi Helvetiai Confessionk, igen eggyez az Augustana Confessioval*, az mint az követközendökböl nyilván lészen mindenec elöt.

AZ PAPISTAC KÖZÖT LEVÖ GONOSZ SZOKASOKNAC MEG VALtoztatásokrol irot Auticulusoc az Augustana Confessioban.

HOlott az mi nálunk valo Ecclesiák az hütnec semminemü agazattyárol nem külömböznec az közönséges *Anyaszentegyháztol*, hanem csak valami keves gonos; szokásokat hagynac el, az mellyek uyjak és à *Egyházi reguláknak* akaratyoc ellen az meg vez tegettetet idöknec miatta vétettenec bé, *konyörgünk azon hogy Czaszári Fölséged kegyelmessen hallya meg, mind az mely dolog meg változtatot s-mind penig minemü okai voltanac, az mellyekért nem kenszeritethetet az kösség, hogy lelki esmereti ellen azokat az gonoz szokásokat meg tartana. Neis hidgyen Czaszári Fölséged* azoknac kic *hogy az embereknec gyülölségeket az mieink ellen föl göriesszék avagy meg haborétó.*

csoda

csoda mely káromlásokat hintegetnec az kősség közöt. Ecképpen föl görres;tvén avagy meg haborétván elő-s;er elméjeket nemelly jo embereknec attanac alkolmatosságot erre az vis;alkodásra, és mostan-is ugyan azon mesterseg'el igyeközik öregbiteni az ellenközéseket. Mert *Czászari Fölséged kétségnélkül meg tapasztallya*, hogy tűrhetőb, s;envedhetőb formája legyen minálunk mind az tudománnac, s'mind *az Ceremoniáknac* mint sem az mineműt irnac az hamis és gonosz akaro emberec. Továbba *az kőssségnec hir mondásibol, és az ellenközőknec atkozodásokbol az igasságot meg nem esmerhetni.* Kőnnyen meg itélhetni penig azt, hogy semmi inkáb nem használ *az Ceremoniáknak* méltosagánac meg tartasára, és az nép közöt valo Isteni felelemnek, és kegyességnec taplalására, mintha *az Ecclesiabã* s;ép rendel les;nec az *Ceremoniák.*

I. ARTICVLVS.
AZ UR VACZORAIABAN LEVÖ
Mind két Személyről.

AZ Urnac Szent Vacsorajában az Szentseg mind két s;emély alatt adattatik az kőssęgnec, mi velhogy ez s;okás az *Urnac paranczolattyábol vagyon* Mat. 26. *Igyátoc ebből minnyajan*, holot nylván parancsollya az Ur Christus, *hogy az pohárbol minnyájan igyanak.* Es hogy valaki ne patvorkodhassęk, mint ha az csak az *Papi rendet* illetne, *Sz. Pál Corinthusban* irt levelében példaját mondgya az melyben meg tètzik, *hogy az egéz Anyaszentegyház, mind az két személlyel* (avagy inkáb res;ével) *élt*: Es sokáig tartot ez s;okás *az Anyaszentegyházban*, nemis 1 Cor. 11.

tudhatni, mikoron, és ki által változtatot meg leg elő-
Cyprian. ször. *Cyprianus* egynihány helen bizonétya, *hogy az kősségnec adattatot az vér.* Azont bizonitya *Hyeronimus*, ki
Hyeron. azt mondgya: *Az Papok ki ſolgáltattyák az Úr Vaczorajat, és az kősségnec oſtogattyák az Chriſtusnac vérét.* Sőt
Gelaſius. *Gelaſius Pápa* azt parancſollya hogy meg ne oſztalaſſék *az Sacramentom*. *Diſtinct. 2. de Conſec. cap. Comper.* csak hogy nem igen régi ſzokás kűlőmbet tart. Tudván vagyon penig, hogy az Iſten parancſolattya ellen be hozattatot ſzokáſt, nem kőlleſsék javallani, à mint *az Egyházi reguláknak* bizonéttyák. *Diſt 8. cap. veritate.* Ez ſzokás penig nem csak az ſzent irás ellen, hanem *az régi Canonok, avagy Egyházi* törvényec, és az *Eccleſiáknakis* példájok ellen vetetet be.

Ezokáért, ha kik inkáb akartanac élni *az Sacramentomnac* mind két ſzőmélyével (avagy inkáb reſzével) nem kell vala azokat kénſzeriteni, hogy kűlőmben cſelekednénec lelkők iſmeretinec ſerelmével. Es mivelhogy *az Sacramentomnac* meg ſzag'atáſa nem egyez az Chriſtúſnac ſzőrzesével, ſzoktuk minálunc el hadni az *Proceſsiot*, mely ennek előtte ſzokot dolog volt.

II. AZ PAPOKNAC HAZASSAGOKROL.

Közőnséges panaſzolkodás volt az olly an Papoknac példájokrol, kic meg nem tartoztat-
Pio 9 Pápa tác magokat. Minecokáért mondgyác hog'az *Pius Papa* is mondotta ezt: *hogy voltanac neminémő okai, mellyekért az Papoktul el vétetőt az házaság*, de ſockal nag,

okai

okai vadnac, *az mellyekért meg kőllene azt nékiec engedni*: mert igy ir *Platina*: *Mivelhogy azért el akartac minaiunc tavoztatni az kőzőnséges botrankozáſokat, az Egyházi emberec feleségeket vettenec magoknac, és azt tanitottác hogy ſzabad legyen az Papoknac meg hazaſulnioc.* Előſzőr azért mert ſzent *Pál* azt mondgya: *hogy az tiſtatalanſágnac, vagy az paráznaſágnac el tavoztatáſáért, kinec kinec mind tulaydon felesége legyen*: Iſmeg: *Jobb ferhez méni hogy ſem gerjedezni.* Maſodſzor, mert Chriſtus Urunc ezt mondgya: *hogy nem mindnyajan foghattyác meg azt az igét*, holot azt tanéttya, *hogy nem minden emberec alkolmatoſſác az nőtelenségre: mivel hogy az Ur Iſten ſaporodáſra teremtőtte az embert.* Gen: 1. Ninczis embernec hatálmában hogy az teremtéſt meg változtathaſſa az Iſtennec kiváltképpen valo ajándoka és munkálkodáſa nékűl. Ezokáért az kik alkolmatlanoc az nőtelenségre, azoknac meg kől hazaſodnioc. Mert az Iſtennec parancſolattyát és rendelését, ſemminemő emberi parancſolat, ſem minemő fogadás el nem veſztheti. Ezokokbol tanéttyác az *Egyházi* emberec, *hogy ſabad legyen meghazaſodnioc.* Tudvánis vagyon hogy az *régi Eccleſiákban Nőſſec voltanac az Papoc.* Mert ſzent *Pál Apoſtalis* azt mondgya: *hogy olly Püſpőköket kőlleſséc valaſtani az ki nős legyen.* Es *Német Orſzágban*, ez előt negy ſzáz eſztendővel erővel kéſzeritőttenec az *Papoc* az nőtelenſégre, kic annira ellent tartottanac ez dologban hogy az *Mogunciai Erſeket* midőn ez dologrolvalo parancſolattyát az *Romai Papának* ki nilatkoztatna haragiokbā azſoc zurzavarban csak nem meg[illegible]omvaztottác az *Papoc*. Es ez dolog oll' igen éktelenül vitettetet véghőz, hog' nem csak az után valo ha-

Okai, az moſtany Egy-házi emberek necházaſſágának.

Az réghi papoc nęſek voltak.

Az Pápának kegyetlenſége.

zaſſagoc tiltattanac meg, hanem még az ielen valokis el-valaſ;tattanac, minden Iſteni, és emberi igaſſagoc, s' tőrvényec ellen, s' nem cſak az *Papáktol* hanem még az igen diczéretes *Conciliomoktol* ſ;őrőztettet *Egyházi regulac* ellenis. Es mivelhogy ez világ meg kezdet vénhődni, s-az terméſ;etis laſſan laſſan meg erőtlemből, mélto arra gondot viſelni hogy tőb vétkekbe ne czuſ;anac *Német Orſág ban*. Továbba azért ſ;őrzőtte Iſten az hazaſſagot, hog' az emberi erőtlenségnec orvoſſaga leñe. Még az *Canonok is* azt kivánnyác, hogy az utolbi időkben az embereknec erőtlenségekért az *régi* keménſęget megh enyhiczék néha: mellyet kivánunc kől ezdologbannis. Es latatnac az *Eccleſiác* jővendőben tanétokbol meg fogyatkozni ha tőb ideig tilalomban leſzen tűlőc az hazaſſag. Mivelhogy penig erről az Iſtennec parancſolattyais s' az *Anyaßentegyháznakis* ſ;okáſa tudván vagyon, és az tiſ;tatalan *nőtelenség* ſok fęle *botránkozaſokat*, *paráznaſagokat*, és egyéb fęle czegéres bűnőket ſ;őrőz, mellyeket mélto ez világi fejedelemſęgnec meg bűntetni, cſoda mind az által, hogy ſemminemő dologban meg nem tartatic inkáb az keménſęg, mint az *Papoknac* hazaſſaga ellen. Az Iſten parancſolta *hogy bőczűletbe tarczuk az hazaſſagot*: minden io modgyával rendőltetet kőſſęg kőzőt, s' még az *Pogányoc* kőzőt valo Tőrvényekis főlőtte nagy tiſ;teſſęggel ékeſitettéc azt. Moſtan penig feie veſ;tő bűnte téſſel győtrettetnec, s' még penig az *Papoc* az *Egyházi regulaknac* akarattyoc ellen, nem egyéb okért, hanem cſak az hazaſſagért. *Szent Pál őrdőgi tudománnac nevezi azt, az melly tilttya az hazáſſagot*. 1. Tim: 4. Azt kőnyű moſt eſ;űnkben vennűnc holot az hazaſſagnac tilalma ef-

Az Eg'házi tőrvényekis meg enhittik az főlőtteb valo keménysęget.

Tiſztatalan nőtelenſeg.

fęle

ſéle bűnteteſeckel oltalmaztatic. Az mint hogy penig ſemminemő emberi tőrvény el nem bonthattya az Iſtennec parancſolattyát, igy az fogadás tétel ſem bonthattya azt el. Ezokáért *Cyprianuſis* inti az Aſſony állatokat, *hogy ferhőz mennyenec azoc az kik meg nem tarthattyác az fogadot ſűzeſſeget.* Az ő mondáſa igy vagyon meg iratatván lib: 1. epiſto. 21. *Ha penig meg nem akarnac maradni, avagy meg nem maradhatnac iob hogy ferhez mennyenec, hogy ſemmint az ő győnyőrűſegeckel tűzben eſſenec, bizonyára ſe az Atyafiaknac, ſe az ſűzeknec botránkozáſt ne tegyenec.* Es még ſzintén az *Canonokis*, neminemő engedelmeſséget teſznec azoknac, kic meg ért ideiőc előt fogadáſt tettenec, az mint ennec előtte, többire ugy ſzokot lenni.

III. AZ MISERŐL.

HAmiſſan vadoltatnac az mi Eccleſiáinc, mint ha az Miſet el rontanác, mert az Miſe meg tartatic mi nalunc, és fölőtte nagy bőczűlettel ſzolgáltatic: az ſzokot *Ceremoniákis* csák nem mindenestől fogva meg tartatnac ettől meg vál va, *hogy az deác nyelven* valo énekec kőzzé egyelittetnec néhut *Német* nyelven valo énekekis, mellyec hozzá adatattanac az kőſſegnec tanitaſara. Mert egyedűl csak erre valoc az *Ceremoniac*, hogy tanicſak az tudatlánokat, egyűgyűeket, és nemellyeket az Iſten igéienec tanitáſa valoſagoſſan föl indicſon az Iſteni ſzeretetre, az hűtre és az imádsagra. Es nem csak ſzent *Pál* parancſollya, *hogy őllyan nyelven ſzollyanac az Eccleſiában mellyet az közönséges népis ért, de még emberec Törvenyébenis ugy végeztetet.* Az kőſſeget arra ſzok

Az Miſen it az A C. erti, nem az papoc balvánio zo Miſét, hanē az úr vacſora jánac ſzép ceremoniákał válo kiſzolgal tatáſat.

Mire valoc az Ceremoniák.

ra ſ;okrattyuc hogy egyűt éllyenec az *Sacramentommal*, ha kic vañac arra méltoc: azis őregbiti bőtsűletit es ſzent seget az kőzőnſeges *Ceremoniaknac*: Mert ſenki oda nem boczáttatic, *hanem az kik annac előtte meg probáltattac*, Intetnekis az emberec az *Sacramentomnac* méltoságára, és haſ;nára, minemő nagy vigaſ;taláſt hozzon az meg felemlet lelki őſmeretőknec, hog' tanull'anac hinni az Iſténec és minden iokat Iſtentől kérni és várni. Ez tiſ;tőlet győnyőrkődteti az Iſtent: és ha igy élűnc az *Sacramentommal*, neveli az Iſtenhez valo kegyeſſeget. Ezokáért ugy teczik *hogy az Miſe nem ſolgáltatic nagyob bőczűlettel az ellenkőzőknél mint mi nalunc*. Nylván vagyon penig hogy ezis kőzőnséges, és minden io embereknec főlőtte nagy panaſ;oc volt ſok ideig hogy az *Miſe* rutol meg veſ;tegettetet azzal, hogy kereskődéſre fordéttatot. Mert nem titok dolog mely igen meſ;e ki teriedet legyen ez gonoſz ſ;okás minden *Templomokban*, minemőec mõdgyác az *Miſet*, cſak az bérért avagy iutalomért, melly ſokan mondgyác azt az *Canonoknac* tilalmoc ellen. Szẽt *Pál* penig kemennyen fenegeti azokat, kik méltatlan illetic az *Urnac ſſent Vaczoraját* mikor azt mondgya: *Az ki eſſi ez kenyeret, avagy iſſa az Urnac poharát méltatlanul, bűnős leſſen az Urnac teſtében és Vérében*. Ezokáért mivel hogy az *Papoc* meg intettenec mi nalunc effele vétkekről, meg ſ;űntenec mi kőzőttűnc az magàn valo *Miſec*, holot cſak nem minden *Miſec*, cſak kereskődéſnec okáert lettenec. Az *Pűſpőkőkis* iol tudtác az illyetén gonoſ;ſ;okaſokat, kic ha ideie korán meg iobbétottác volna azokat, keveſſeb kűlőmbőzéſec, és viſ;avonyaſoc, volnanac moſtan. Ennekelőtte magoc halgataſockal, és ſzem

It meg teczik hog' az Ur vacſoraját' ęrtiá Miſen.

Az magã valo Miſe meg ſ;int minálúc.

hunnyo

hunyoréttásockal sok fele vétkeket szenvedtenec bé mászni az *Ecclesiában*: mast immár késen kezdenec panasiol kodni az *Anyaßentegyháznac* nyomorusagirol, mivelhog' ez zurzavar nem masunnan vet alkolmatossagot, hanem azokbol az gonoz s;okasokbol kic ol'nylván valoc voltanac, hogy továb immár azokat el nem szenvedhettenec. Nagy vis;álkodásoc voltanac az *Miseről*, az *Sacramentomrol*. Ne talam ez világ lakallya az *Misenec* ily hoszu ideig valo meg főrtőztetését, melyet az *Anyaßentegyházban* enni száz es;tendeig el s;envedtenec azoc, kiktől megis kől vala iobbettatni, és megis iobbettathatic vala. Mert à *Tizparanczolatban* meg vagyon irva, *hogy az ki gonoßul él az Isten nevével, nem leßen az bűntetetlen*. De ez világnac kezdetitől fogva, nem teczet hog' valamely Isteni dolgot valaha annyra az kereskedésre forditottanac volna, mint az *Miset*. Hozzá iarolt imez vélekődés mely az magán valo *Miset* véghetetlenűl őregbitőtte, hogy az Christus maga s;envedésivel, az eredendő bűnért tőt légyen eleget, s' az *Miset* az végre s;őrzőtte, hogy abban lenne áldozat az mindennapi bűnőkért, az halálos s az boczanando vétkekértis.

Kereskedesre fordéttatot az Mise.

Innen származot az kőzőnséges vélekődés, hogy az *Mise* ol' cselekődet leg'en mely mind az élőknec s-mind az holtaknac bűnőket el venné az cselekődetnec végben viteléiért. It kezdetet os;tàn imez vélekődés, *hogy ha egy Mise mely sokakért mondatot ßintén annyt haßnállyone, mintha mindenikért magán magán mondatnéc?* Ez vetekődés s;őrzőtte az véghetetlen sok *Miset*. Ez fele vetekődésekről az mieinc meg intettenec hogy kűlőmbőznec az s;ent irástol és hogy meg kissebbittic az Christ9 s;enve-

déſęnec diczőſſęgét. Mert az Chriſtuſnac ſzenvedéſe nem cſak az eredendő bűnért valo áldozat és elég tétel volt: hanem minden egyéb bűnőkértis, az mint irván vagyon az *Sydokhoz* irt levélben. *Meg ßentőltettűnc egyßer az Chriſtus Jeſuſnac áldozattya által.* Iſmeg, *egy áldozattyával tőkéletőſſőcké tőtte azokat kic őrőcké meg ßentőltettenec.* Iſmeg az irás arra tanit minket, *hogy az Iſten előt megigazéttatunc az Chriſtusban valo hűt által, midőn azt hißűc, hogy az Chriſtuſnac érdeméjért, minékűnc meg boczáttatnac bűneinc.* Már az *Miſe*, ha mind az holtaknac s'mind az elevenőknec bűnőket elveſzi az cſelekődetnec végben vitelével: az megigazulàs az *Miſenec* cſelekődetiből vagyon, nem hűtből, mely dolgot nem ſ;enved az irás. De az Chriſtus ázt parancſollya, *hogy az ő emlekőzetire tegyűc:* ezokáért az végre ſ;őrőztetet az *Miſe*, hogy az *Sacramentommal* élőkben lévő hűt meg emlekőznec azokrol az io téteményekről, melyeket veſ;en az Chriſtus által, *és hogy ſől támogaſſa és vigaßtallya az meg felemlet lelki őſméretet.* Mert nem egyéb meg emlekezni az Chriſtuſrol, hanem emlegetni az ő io téteményt és azt hinni, *hogy valoságoſſan meg adattanac minékűnc.* Nemis elég cſak az meg let dolgokrolemlekezni, mert azokrol az *Sydokis*, az Iſtentelenekis megemlekőzhetnec.

Ez vegre kől azért ſzolgátatni az *Miſet*, hogy ot oſztogattaſſęc az *ßentség* azoknac, kik ſ;űkölkődnec vigaſztalás nélkűl az mint *Ambroſius* mondgya. *Mivelhogy* ugy mond, *mindenkor vétkezem, mindenkor kől vennem az orvoſſágot.* Miért hogy penig az *Miſe* ilyen kőzősűléſe az *Sacramentomnac*, mi nalunc egy kőzőnséges *Miſe* ſ;olgáltatic minden űnnepeken és más napokonnis, ha kik

akarnac

akarnac azzal élni, adattatic az *Sacramentom* azoknac kik azt kivánnyác. Nemis uy ſokás ez az *Eccleſiában*. Mert az régiec *Gregoriuſnac* előtte nem emlekőznec az *magán valo Miſeről, az kőzönſeges Miſeről* penig ſokat ſzolnac. *Chryſoſtomus* azt mondgya, *hogy az Pap minden napon az oltárnál ál, és nemellyeket az Communiora hij, nemellyeket attol el tilt.* Az régi *Canonokbolis* ki teczik hogy egy valaki ſzolgáltattya az *Miſet*, kitől az tőb *Præsbiterec* és *Diaconuſoc* vettéc az *Urnac teſtét*: mert igy vadnac az *Nicæabéli Conciliumnac regulajának igei: Az Diaconuſoc rend ſzerint az Præsbyterec után végyéc az ſzentſéges Vaczorát az Püſpöktől vagy Præsbytertől.* Szent *Pális az Communiorul* azt parancſollya, *hogy egyc az maſikat meg várja, hogy kőzönſeges legyen az vétel és az réſzesülés.* Mivelhogy azért az minálunc valo *Miſe*, az *Eccleſiának* példaiából, az irásokbol, és *az Paterekből* meg bizonyodic, bizodalmunk vagyon felőle, hogy meg nem vettethetik, legh inkáb azértis, hogy meg tartatnac az kőzönſeges *Ceremoniák*, mellyec nagy réſzből haſomlatoſſák azokhoz, mellyek immár ſokásban voltanac: *az Miſenec* csak az ſzama kűlőmbőző, mellyet nyilván valo és főlőtteb valo gonoz ſokáſok miat haſznos volna, meg mérteklenni. Mert *régen még az igen nagy Eccleſiákban ſem ſzokot vala minden napon Miſe lenni:* az mint bizonitya *az Tripart. Hiſtor. lib. 9. Cap. 38.* ezen ſockal. Iſmet *Alexandriában ſzerdán, és pénteken olvaſtatnac az irások, és azokat magyarázzak az tanéttok, és mindenek meg leſznec az kőzönséges áldozatnac ſzokáſa kivűl.*

IV. AZ VALLAS TETELREOL VAGY AZ GYONASROL.

AZ vallás tetel, nem hagyattatot el az mi Eccleſiainkban.: mert nem ſoktak adni az Chriſtus Teſtét, hanem csak azoknac, kik annac előtte megh probáltattanac, és meg oldoztattanac, s az kőſséget-is fölőtte ſorgalmatoſſan tanéttyác az oldozáſnak hűtele felől, melyről ez időknec előtte nagy halgatás volt. Tanetatnac arrais az emberec, hogy az meg oldozáſt, fölőtte nagyra bőcsűllyec, mivelhogy Iſtennec ſzava, és az Urnac parancſolattyából mondatik ki: ékeſittetik véle az menyorſágnac kulcsának ereje, és elő ſamláltatic mi nemű nagy vigaſztaláſt hozzon az megrőttent lőlki őſmereteknec, és hogy hűtőt kiván az Ur Iſten, hogy annac az meg oldozáſnac, mint menyből alá zőngő ſozatnac hidgyűnc, és hogy az Chriſtusban valo hűt valoſagoſſan talállya, és vegye bűneinknec bocſanattyát. Ennec előtte fölőtte nagyra bőcsűltetteneczaz elég tételek, az hűtnec peniglen, s az Chriſtus érdeménec, és az hűtből valo meg igazuláſnac ſemmi emlekezete nem volt: ezokáért ez dologban ſemmiképpen nem kárhoztathatni az mi *Eccleſiainkat*. Mert az ellenkőzőknec eztis meg kől minékűnc engedniek: *hogy az Panitentiárol valo tudománt, az mieink nagy ſorgalmatoſſágal magyarázták és világoſsban is kinylatkoztatták*. Hanem az vallás tetelről azt tanéttyuc, hogy az vétkeknec elő ſamlalaſa nem ſűkſeges, és hogy nem kellene az lőlki iſmereteknec terheltetniec minden bűnőknec elő ſamlaláſanac gondgyával: mivelhogy lehetetlen dolog minden vétkeket elő

Meg oldozás.

Azbinők nek elő ſamlaláſa lehetetlen.

ſam

ſzamlálni, az mint *az Soltar bizonytya: Az bűnöket ki értheti meg?* Iſmeg *Jeremias: Gonoz ugy mond az embernec ſive, es meg viſgalhatatlan.* Hogy ha ſemmi egyéb bűnok meg nem bocſatatnánac, hanem cſak az mellyek elő ſzamláltattanac: *ſohas az lelki eſmeretek meg nem nyughatnánac: mert felőtte ſoc bűnöket meg ſem eſmerik, s-megh ſem emlethetic.* Bizonyttyák *az régi* irokis, hogy nem ſzükséges az elő ſzamlalás: Mert *az Decretomokban* emlekezet vagyon *Chriſoſtomusrol*, ki igyen ſzol: *Nem mondő teneked, hogy magadat el arullyad kőzőnſeges helyen, ſem, hogy máſok előt vadollyad magadat*, hanem azt akarő hogy engedgy az Prophetánac ki azt mondgya: *Nylatkoztaſd meg Iſten előt az te utadat.* Ezokáért Iſten előt, *az igaz Biro előt, tégy vallíſt az te bűneidről imadſagal egyetemben. Az te vétkeidet ki mondgyad nem nyelveddel, hanem az te lelki eſmeretednec emlekezetivel.* Es *az Pœnitentiárol valo Gloſſais avagy jegyezés Diſtinct. 5. c. Conſideret. meg valya, hogy emberi ſőrzesből vagyon az vallás tetel.* De meg tartatik mi nálunk az vallás tetel az meg oldozáſnac főlőtte nagy jo teteményertis, az lelki iſmereteknec más haſznokértis.

V. AZ ETKEKNEC Kű LŐMBSEGEREOL.

Kőzőnſegeſſen magokban el hitték volt, nem cſak az kőſſeg hanem még az *Eccleſiában* levő tanéttokis, hogy az étkeknec kűlőmbſegek, és egyéb haſomlo emberi találmányok, haſznos dolgok legyenec az bűnnec bocſanattyánac, és az bűntetéſeknec engedelménec érdemére. Es hogy ez dolog felől écképpen ér-

Az emberi találmányok ártalmasſoc volta nac.

tet legyen ez világ, meg tetzik abból, *hogy minden napon Uy Uy Ceremoniák ſzerezttenec, Uy rend tartáſoc, Uy innep napok, Uy Bőytek*, s' az tanéttokis az Templomokban meg kivánják vala ez cſelekedeteket, ugy mint ſükſeges Iſteni tiſzteletet az meg igazuláſnac érdemére: és fölötte igen rőttentik vala az lölki iſmeréteket, ha valamit el hagynánac azoc közzül: Ez emberi találmányoknac el hiteléből az *Eccleſiában* ſoc ártalmas dolgoc követkőztenek.

I. Elöſzör *meg homályoſittatot az kegyelemről és az hűt által valo meg igazuláſrol valo tudomány, mely az Evangeliomnac főképpen valo réſze, melynec leg inkáb köl lenni, és tündökleni az Anyaſzentegyházban, hogy tudván legyen az Chriſtusnac érdeme, és az hűt, mely el hiſzi, hogy az Chriſtusért nem valami jo teteméninkért, boczáttatnac meg az bűnök, minden jo czelekedetek ſöliben helyhezteſſék.* Ezokáért *Sz. Pális* igen munkálkoſzik ez dologban, s'az Törvént, és az emberi találmanyokat ki rekeſzti, akarván meg mutatni, hogy az köreſztyéni igaſſág affele cſelekődeteknel valami külömb dolog, tudnia illik hűt, mely el hiſzi azt, *hogy az bűnök ingyen boczátatnac meg az Chriſtusért.* De *Sz. Pálnak* ez tudománya cſak nem mindeneſtől fogva el nyomattatot az emberi találmányoc által mell'ec illyeten velekődéſt ſzörzőttenec, hogy az étkeknec külömbſege, és haſomlo tiſzteletek által kölleſſek érdemleni az bűnöknec bocſanattyát, és az meg igazuláſt. Az *Pœnitentiárol* valo tudományban ſemmi emlekezet nem vala az Hűt felől, cſak imez cſég tevő cſelekedetek adattatnac vala elejekben az embereknec.

II. Maſodſzor ez találmányoc meg homályoſittyác

vala

vala az Istennec parántsolatit, mivelhogy az emberi főtől gondolt tudományoc sockal nagyobra bőczűltetnec vala az Isten parancsolatinál: azt vélic vala *hogy az egész kőrőstyénség bizonyos innepőknec, Ceremoniaknac, bőytőknec, és őltőzetőknec meg tartása volna*. Effele rend tartásoc, fölötte tiszteséges nevezetőckel illetetnec vala, hog' lölki élet, és tőkélletes élet volna. Azonkőzben az Istennec parancsolatinac, kinec kinec mind az ő hivatallya szerint semmi diczéret nem adatic vala. Hogy az czeledes ember gyermekőket nevelne, hogy az Anyae magzatokat sűlne, hogy az Feiedelem kőséget igazgatna, effele cselekődetőket világiaknac, s nem tőkélletesseknec tartnac vala, és amaz czifra tettetes rend tartasoknal sockal alább valoaknac aléttyác vala.

Es ez tevőlgés igen győtrőtte az Istenes lölki ismeretőket, az mellyec bánkodnac vala raita, hogy ők nem tőkéletes életnec nemében tartatnanac, ugy mint *hazasságban, feiedelemségben, és egyéb polgári tiszt viselésekben*: Csodállyác vala az *Baratokat*, és hozzáioc hasomlokat, és hamisan azt vélic vala, hogy effeléknec rend tartásoc inkáb érdemlennec az bűnőknec boczánattyát, és az meg igazulást.

III. Harmadsor, az emberi főtől gondolt tudományoc, az lölki ősmeretőknec nagy veszedelmeket hoztanac, *mivelhogy lehetetlen vala minden találmanyokat megh tartani: mégis mind azáltal azt gődollyác vala az ēberec, hogy effele rend tartásoc szűkseges Isteni tisztőletec volnának*. *Gerson* azt irja, *hogy sokan kétségben estenec, nemellyec magoc megh őltéc magokat, mivelhogy érzettec magokban hogy eleget nem tehetneneć az emberi találmanyoknac, s-azonkőzben semmi* Gerson.

vigaſztaláſt nem halnac vala, az Hűtbéli meg igazuláſrol, és az Iſtennec kegyelméről. Láttyuc hogy az *Summiſtác* (kic az iráſoknac *ſummaiat* vagy rővid értelmét ſzedegetic ki) és az ſ;ent irás magyarázoc emberi találmanyokat ſzedegetnec egyben, és valami kőnyebſeget enyhitéſt kereſnec, hogy az lőlki őſmeretőket meg ſegitséc, föl emellyéc: de mind az által nem eléggé viſ;ic végben, hanem inkáb néha tőrőkőt hánnac az lőlki őſmeretőknec. Es az emberi találmanyoknac őſzve gyűitésében annyra voltac foglalatoſſac, mind az *Scholak, s-mind penig az Prædicatoroc*, hogy nem őrűltenec legyen az iráſoknac forgatására, és haſ;nosb tudománnac kereſeſere ugy mint az *hűtről, az kőrőſſt viſeléſről, az reménségről, az polgári dolgoknac bőczűletes voltárol, az lőlki őſmereteknec vigaſztalásarol az nagy késértetőkben.* Ezokáért *Gerſon* és egyéb más *Theologuſokis* fölőtte igen panaſzolkodtanac, hogy ők effele találmányoc felől valo veſzekődéſec miat annyra meg tartoztatnánac, hogy kevesbe forgolodhatnanac haſznosb tudománnac nemében. Es *Auguſtinuſis* tilttya, hogy effele rend tartáſockal, az lőlki őſmeretec ne terheltetnénec, és eſzeſſen inti az *Januariuſt*, hog tudgyon effeléket ſ;abad akarat ſ;erént el hadni avagy meg tartani: (mert ő ecképpen ſ;olot) *Ezokáért nem kel azt itélni az mieinc felől mint ha ők vakmerőségből, vagy az Pűſpőkőc ellen valo gyűlőségekből nyultanac volna ez dologhoz, az mint nemellyec hamiſſan gyanakodnac.* Fölőtte igen ſ;űkségvolt meg inteni az *Eccleſiát* azokrol az tévelgéſekről, az mellyec ſzármaztanac vala az emberi találmanyoknac hamis értelmekből. Mert az *Evangeliom* arra kénſ;erét *hogy az Eccleſiában ſſorgalmaztaſſuc az ke-*

Auguſti.

gyelem

gyelemről és az hűtbéli igasságrol valo tudománt, az mellyet mind az által meg nem erthetni, ha azt gondollyác az emberec, hogy ők az bűnnec boczánattyát és az igazuláſt effele magoktol valogatot találmanyoknac meg tartásával erdemlic. Ecképpen tanitottanac azért az mieinc hogy az emberi találmanyoknac meg tartáſa által, nem érdemelhettyűc az bűnőknec bocſánattyát, és az meg igazuláſt: *ezokáért nē kel azt hinni hogy effele rend tartáſoc legyenec ſűkſéges Iſteni tiſteletec.* Az mieinc bizonságokatis hoznac az ſzent irásbol. Az Ur Chriſtus menti az *Apoſtalokat*, kic nem tartottác meg à ſokot találmánt, az mel' mind az által látatot nem oly dolognac lenni, mely ſzabad nem volna, hanem az mely ſzabadságban helyheztetet, és az melynec haſomlatoſſaga volt az *Törvénybéli mondáſockal:* és azt mondgya az Ur: *héában tiſtelnec engemet emberi paranczolatockal:* Matth. 15. Ezokáért nem kivánnya az haſzontalan tiſztőletet. Es egy keveſſę az után hozzá teſzi: *Valami az ſaián megyen bé az embernec ſemmi őtet meg nem főrtőzteti.* Iſmeg: *Az Iſten orſaga nem étel ſem ital.* Rom. 14. *Senki titőket meg ne itéllyen az ételben avag' az italban, az Szombatnac avagy ünnep napnac meg tartásában.* *Ha meg holtatoc az Chriſtuſſal, meg ſabadulván ez világnac bőtűitől miért terhelitec magatokat Ceremoniackal, mintha ez világban élőc volnatoc. Ne egyed, ingyen meg ſe koſtollyad, ingyen ſe illeſſed.* Coloſſ: 2. Szent *Peter* azt mondgya: *Miért kéſertitec az Iſtent vetvén az Tanetványoknac nyakokra olly igát, mellyet ſem mi ſem az mi Atyáinc el nem viſelhettenec, hanem hiſſűc hogy az mi Urunc Ieſus Chriſtuſnac kegyelme által idvezűlűnc, miképpen hogy ők is idvőzűltenec.* Act: 15. Tilttya it ſzent *Peter* hogy ne ter-

Az emberi találmányok, nemſzűk ſegeſſek az idvőſſegre.

helteſſének az lölki ösmeretec ſok rend tartaſockal, ſe Moyſesſével ſe egyebekevel. Es ſzent *Pál* 1. Tim: 4. *az étkeknec tiltaſat ördögi tudománnac mondgya*, mivelhog' ellenközic az *Evangeliommal* effele dolgokat ſzörzeni és cſelekedni ez végre hogy azok által érdemlyük bűneinknec bocſanattyát, és az meg igazuláſt: avagy mintha az körösztyénség nem lehetne illyen tiſztölet nélkül. It azt vetic elönkbe az ellenközöc, hogy az mieinc tilttyác az teſtnec meg öldöklését, és ſanyargatasát, mint az *Jovinianus*; de külömbet találnac az mieinknec iraſokban.: Mert mindenkoron azt tanitottác az körölzt viſeléſről *hogy ſükséges dolog legyen az körösztyéneknec nyomoruságokat ſenvedni.*

Az ember necmaga öldöklése.

Ez penig az igazán valo és nem tettetes öldöklés: tudnia illik külömb külömb fele nyomoruságockal gyakorolcatni, és az Chriſtuſſal együt meg feſzetetni. Annac fölötte aztis tanéttyác az mieinc, hogy minden kereſztyénnec kölleſſec magát teſti ſanyargataſſal, és dolog tételeckel ugy gyakorolni, hogy az zabalodás, vagy az hevolkodás ne öſztönözzön az bün tételre, nem hogy effele ſanyaruság által erdemellyük az bünnec avagy az örök halálnac engedelmét. Es ez teſtnec ſanyaruságát ſükség mindenkoron ſorgalmatoſſan meg tartani minden idöben, nem cſak kevés avagy rendölt bizonyos napokon, az mint Chriſtus Urunc parancſollya: *Meg oyjátok*, ugy mond, *magatokat hogy az tiſſiveitök meg ne nehezitteſſenec tobzodáſſal.* Iſmeg: *effele ördögi nemzetségh külömben ki nem üdzettetic, hanem böytöléſſel és imádsággal.* Es ſzent *Pális* ezt mondgya: *Sanyargatom az én teſtemet és ſolgálatra adom:* à hol nyilván meg mutattya hogy ö nem azért ſanyargatta teſtét, hogy azzal bünénec bocſá-

nattyát

nattyát érdemlenne, hanem hogy az ő teste alkolmatos és haylando legyen az lelki dolgokra, és az ő hivatallya ſzerént valo tiſztinec végben vitelére. Ezokáért nem kárhoztattyuc az bőytőket, hanem az emberi találmanyokat, mellyec bizonyos napokat, bizonyos étkeket irnac elönkben lelkünknec veſzedelmével: mintha effele cſelekődetec ſzükséges Isteni tiſztelетec volnanac. Meg tartatnac mind az által mi nalunc ſok emberi ſzörzéſec, mellyec haſznoſſac erre, hogy az *Eccleſiában* rend ſzérént legyen minden dolog: ugy mint *az olvaſoknac rendi az Miſsében, és az fő fő ünnep napok.* De azon közben intetnec az emberec, hogy effele tiſztelet nem igazét meg Isten előt, és hogy ha botránkozás nélkül el hagyatatnac, nem kől azt bűnnec tartani. Ez rend tartáſokban valo ſzabadságot iol tudtác az *Paterec:* Mert az *Huſvétnec* ünnepét *Napkelet* felé külömb időben tartottác mint ſem *Rómában*; és midőn az *Romaiac* ſzakadaſſal vadolnac az *Nap keletieket*, meg intettenec egyebektől hogy nem volna ſzükséges effele ſzokáſoknac mindenüt haſomloaknac lenni. Es *Jræneus* azt mondotta, *hogy az bőytőknec külömbsége meg nem ſegne az hűtnec egyeséget:* az mint *Gergely Papais* jelenti *Diſtinct: 12. hogy effele külömbőzés nem sérti meg az Anyaſzentegyháznac eggyeségét.* Es az *Tripartita hyſtoriában* lib: 9. ſok külömbőző rend tartáſoknac példái ſzedegettetnec őſzve, és ezen igéc mondatnac: Az *Apoſtaloknac* nem volt akarattyoc, az innep napokrol vegezni, hanem io nyaſaskodáſt, és Isteni felelmet hirdetni.

Bőyth.

Innepec.

Irenæus.

Gergely Pápa.

(o)

VI. AZ BARATOKNAC FOGADAS TETELEKREOL.

MIT taniczanac mi nalunc az Baratoknac fogadás tételekről, iobban meg érti ha valaki meg emlétti miczodás állapattyoc let legyen az *Claſtromoknac*, minden napon minemő ſoc dolgoc lőttenec az *Canonoc* ellen ſzintén az *Claſtromokbannis*. *Auguſtinusnac* ideiében ſzabadoſſac voltanac az gyűlekőzetec: de minec utánna meg veſztegettetet az fenyętéc, mindenűt hozzáioc adatattanac az fogadás tételec, hogy mint valami tőmlőczbéli fogsággal hellyére állattatnéc az fenyétéc. Az fogadás tételec főlőt keveſenként más rendtartáſokis hozzáioc adatattanac. Es ez kőteleſſęgőc az *Canonoc* ellen ſokakra idő nap előt vetettenec. Sokan tévelgésből eſtenec ez életnec nemében, kiknec ha meg voltis eſztendeieknec ſzáma, mind az által magok ereie felől itéletec nem volt. Az kic ezen modon haloban kerétettenec, kénſzeritettenec meg maradni annac utanna, ha ſzintén nemellyec a *Canonoc* ſegitségéből ki ſzabadulhattanac volnais: Es ez dolog inkáb történt az *Apatzác Claſtromában*, mint ſem az *Baratokéban*; holot az erőtlemb félnec inkáb kellet volna kedvezni. Ez keménység ſoc io embereknec nem teczet ez időknec előtte, kic lattyác vala, hogy az léánzoc, és az föl sőrdűlt iffiac, az ételért, taplalásért tafzirattanac az *Claſtromokban*: látttyác vala, melly ſzerenczétlen kimenetele lőt legyen ez végezéſnec, minemő botránkozaſokat fzőrőzne, az lelki ősmereteknec minemő tőrőket hanna. Bankodnac vala rayta, hogy az *Canonoknac* méltoſlàga mindene-

Fogadás tetelec.

Apátzák Klaſtromábá valo fogyatkozáloc.

ſtől

ſtől fogva el hagyatatnéc és meg utaltatnéc fölötte veſzedelmes dologban.

Az fogadás tételekről valo leveleke dés.

Ez gonoſz dolgokhoz iarult az fogadáſokrol olly vélekedés, melly nyilván vagyon hogy régemben magoknac ſem tetzet az *Baratoknac*, az kic eg' keveſſę mereſzbec voltanac, azt tanéttyác vala, hogy az kőrőſztséggel egyenlő vec volnanak az fogadás tételec, eztis tanéttyác vala hogy ez életnec neméuel ők az bűnöknec boczánattyát, és az Iſten előt valo meg igazuláſt érdömleneć. Sőt eztis hozza adgyác vala, hog' az *Baráti* élet nem csak Iſten előtt valo igazuláſt, hanem még többetis érdemlenne, mivelhogy nem csac az parancſolatokat tartana meg, hanem *az Evangeliomi* tanátsláſokat (mellyeket tudni illik, Iſten nem parancſolt, de javallot cſelekedni.) Igy el hitetik vala *hogy az Baráti* ſőrzet ſockal jobb volna az kőreſztségnél, *hogy az Barátoknac* élete többet érdemleñe mint ſem *az Fejedelmeknec, Prædikátoroknac*, és haſomlovaknac életec, kik az Iſtennec parancſolatiban minden emberi főtől gondolt ſőrzetec nélkűl az ő hivatallyoknac ſolgálnac. Ezec közzűl ſemmit nem tagadhatni, mert az ő könyvőkben vadnac. Mi lőtt az után az Klaſtromokban? *Régenten tanolo helei voltanac az ſ. irásnac, és egyéb tudományoknac, mellyec haſznoſsak az Anyaſzentegyháznac:* és onnand vetettenec *az lőlki pásztoroc, és Püſpőkők.* Moſtan, másképpen vagyon az dolog: *Semmire nem ſükség az tudván valokat elő ſámlálni;* Regenten *tanuſagnac okaért gyültenec őſſve: moſtan azt költik hogy az bűnők boczanattyánac, és az meg igazuláſnac érdemlesére ſerezteter életnec neme*, sőt azt hirdetic, *hogy tökelleteſségnec allapattya, és ſockal nagyobra bőczűlik minden egyéb*

Az Klaſtromok Scholak voltanac

Istentől rendőltetet életnec nemeinel. Ezeket azért számláltuk elő, semmit gyűlőlségből nem őregbetvén hogy az mieinknec ez dologrol valo tanetáſokat inkáb megh értenec. Előszer *az meg házaſulokrol* igy tanétnac minálunk, *hogy valakik nem alkalmatoſſák az nőtelenségre, mindeneknec ſabad legyen meg hazaſulniok:* mivelhogy az fogadáſoc az Istennec rendőléſet és parancſolattyát semmive nem tehetik. Ez penig Istennec parancſolattya, hogy az páráznaſagnac el tavoztatáſáért kinec kinec tulaydon feleſęge legyen. Az Istennec nem csak parancſolattya, hanem teremtéſeis, rendőléſeis kenſęriti azokat az hazaſságra, kic az Istennec kiválképpen valo munkálkodáſa nélkűl ki nem valaſztattanac, amaz mondás ſerént: *Nem jo embernec egyedűl lenni.* Ezokáért nem vétkeznec azok kik engednec ez Isten parancſolattyánac, és rendőléſenek. Ez ellen micſodát mondhatni? *Magaſtallya bátor valaki az fogadás tételnek kőteleſséget valamennyre akaria, mind az által azt nem teheti hogy az fogadás ſemmive tegye az Istenparanczolattyat.* Az *Egyházi regulák* arra tanétnac, hogy minden fogadás tételben az főllyeb valonac juſſa ki válaſztatik: ezokáért az fogadás tételeknec ſockal keveſſeb eréjek vagyon az Istē parancſolati ellen. Hogy ha az fogadáſoknac kőteleſſęge ſemminemű okokbol meg nem változtathatnék: *az Romai Pápák* ſem ſafarkodhattak volna véle. Mert nem ſabad embernec azt az kőteleſſęget el metzeni, mely egy átallyában Istennec Törvényéből vagyon. De eſzeſſen itéltek *az Romai Pápák*, hogy ebben az kőteleſſęgben engedelmeſſęget kellene tartani. Ezokáért olvaſſuc, hogy gyakorta ſafarkodtanac ez fogadáſokbol.

Sabadaz hazaſag.

Az fogadás tetel aláb valo az Isten paráczolatyánál.

Az *Arra*

Az *Arragonusoc Királlya* felöl valo Historia nylván vagon, *ki az Klastrombol* vis;a hivattatot: és vadnac mi időnk beli példakis. Továbba az ellenkőzők miert szőrnyetik az kőteleſséget, avagy az fogadáſnac gyűmőlcſet holot azonkőzben az fogadáſnac terméſ;etit el halgattyák hogy lehetséges dologban kőlleſſek lenni, hogy akarat ſ;erént valonac ſ;abadságbol, és ſzan ſ;andékbol valonac kől lenni: De mint leheſſen embernec hatalmában az kőrősként valo ſzűzeſség, vagy tiſ;taſag, tudván vagyon. Es vallyon hányan vadnac kik ſ;abad akarattyokbol és ſ;anſ;andéckal teſ;nec fogadáſokat? *Leánzok, és fől sőrdült i fiaczkák minec előtte itéletet tehetnec el hitettenek, neha kenſzerittetnekis az fogadás tételre.* Ezokáért nem képes dolog oly keményen disputálni az kőteleſségről, holot mind nyájan meg vallyák az fogadáſnac terméſzete ellen lenni azt, az mi nem ſ;abad akaratbol, és maga gondolatlanſagbol tőrtenik. *Soc Egyházi regulák, meg ſzegik az tizenőt eſztendőnec előtte lőtt fogadáſokat, mivel hogy annac az időnec előtte, ugy tetzik hogy nem lehet embernec anni itéleti, hogy az kőrőskent valo idejéről vegezéſt teheſſen.* Más Canon, *avagy Egyházi regula, tőbbet engedvén az embernec gyarloſagánac, egynehány eſztendőt ád hozza: Mert tiltya hogy tizen nyoltz Eſztendő előt ne legyen fogadás tetel: de akar mellyket kőveſsük, leg nagyob réſznec vagyon mentſege, miert hadgyák el az Klaſtromokat, mivel hogy nagyſokan ez időnec előtte tőttenec fogadáſoknak.*

Végezetre, ha ſzitén meg kőlleneis feddeni az fogadáſoknac meg ſzegését, mind az által, nem lattatic mingyárt kővetkőzni, hogy efféle ſ;őmélyőknec hazáſságoknac el kőlléſſęc bomolni: mert *Auguſtinus* tagadgya azt

hogy el kőlleſſec bomolni 27. *quæſt: 1. cap: Nuptiarum*. Az kinec nem kiczin méltoſsága vag'on, ha ſzinten egyebec az után másképpen értőttekis. Noha penig az hazaſságrol valo parancſolattya Iſtennec láttatic ſokakat meg ſ;abadéttani az fogadás tételektől, mind az által más okaitis adgyác az mieinc ez dolognac, hogy az fogadáſoc erőtelenec. Mert minden Iſteni tiſztőlet mely embe rektől az Iſten parãcſolatya nélkűl ſ;őrőztetet, és à bűnőc bocſanatyának s'az meg igazuláſnac érdemére valaztatot Iſtentelen tiſztelet az: az mint Chriſtus Urunc mondgya, *hogy héába tiſtőlnec engemet emberőknec parancſolatival.* Es *ſent Pális* mindenőt azt tanéttya, *hogy az igaſſagot nem kől kereſnűnc az emberi főtől gondolt találmányoknac meg tartásában, hanem hogy az hűt által vagyon minékűnc, kic el hiſſűc, hogy meg engeſteltetet és irgalmas Iſtenűnc vagyon az Chriſtusért, nem valami magunc érdemẽjért.* Tudván vagyon penig az hogy az *Baratoc* azt tanetottac, hogy az ſzőrzetes ſzentségec érdemellyec, az bűnőknec bocſanattyác, az meg igazuláſt, és hogy az bűnőkért elegetv teſznec. *Miczoda egyeb ez hanem az Chriſtus diczőſégénec meg küſſebittéſe, meg homalyoſitáſa, és az hűtbeli igaſſagnac meg tagadáſa*. Kővetkőzic azért, hogy ez meg ſ;okot fogadáſoc Iſtentelen tiſztőletec voltanac, és ezokáért erőtelenec. Mert az Iſtentelen fogadáſnac és cſelekődetnec nincſen ereie az Iſten parancſolattya ellen: mert nem kől az fogadáſnac hamiſſagnac kőtelénec lenni az mint az *Canon* ſzol: *Szent Pál* azt mondgya Gal: 5. *meg üreſittettetec az Chriſtuſtol kik az Törvényből akartoc meg igazulni, az kegyelemből ki eſtetec*, az az, valakic azt aléttyác, hogy tulaydon cſelekődetőckel érdemlic bű-

nőknec

nőknec bocsanattyát, és az *Tőrvénnec* tulaydon magoc bé tellyesitéséjért kedvessec Istennél, és nemis hiszic hogy az Christusért ingyen vegyéc az hűt által aiandékoztatot bűnőknec boczánattyát az Istennec irgalmassága által, és hogy az Christusért kőllemetőssec Istennél, ezec el esnec az Christustol: mert az minemő bizodalommal tartoznánac az Christusnac és az Isten igéretinec azt az cselekődetőknec tulaydonéttyác. Ismeg, *az Isten haragiánac, nem az kégyelem nyerő Christust vetic ellenében hanem az magoc czelekődetőket:* ezokáért az melly tisztőssęggel az Christusnac adossac, azt az mi czelekődetinknec adgyác. Nylván vagyon penig hogy az *Baratoc* azt tanéttyác hogy az magoc cselekődetivel érdemellyéc az bűnőknec bocsanattyát, hogy az Isten effele czelekődetőckel engeszteltetic meg. Ezokáért azt tanéttyác, *hog az mágoc czelekődetőkért legyen bizodalmoc nem az Christusnac irgalmasságáért.* Ez Istentelen bizodalom, és ellenkőzic az *Evangeliommal*, es az Isteñec itéletibē hasontalannac találtatic lenni: Mert áz mi cselekedetinc az Isten itéletinec és haragjánac ellene nem vettethetnec. *Czac ugy engeszteltetic meg az Istennec háragja, ha ingyen valo irgalmasságat, mely az Christusért igértetet hittel fogjuc meg.*

El eytic tehát az Christust, kic bizodalmokat nem az Christusban, hanem az magoc cselekődetiben vetic. Annakfőlőtte, azt tanettyác az *Baratoc*, hogy az ő életeknec neme, tőkélle tőssęgnec állapattya, mivelhogy nem csak azokat tarttyác meg, az mellyeket Isten parancsolt, hanem azokatis, az mellyeket tanacsul adot vagy cselekedni javallot. Ez tevelgés főlőtte igen ellenkőzic az *Evangeliommal*, mivelhogy azt kőltőttéc, hogy ők an-

nira bé tőltic az parancſolatokat hogy még azoknál tőb dolgokatis cſelekedgyenec. Es innen iſzonyu tevelgés ſármazot, holot azt kőltőttéc, hogy ő nekiec az paranczolatoc főlőt valo érdemekis legyen. Ezeket egyéb emberekreis alkalmaztattác, hogy más emberec vétkéjért valo elég tételec lennénec. Ha valaki gyűlőségből akaria ezeket őregbiteni menni ſok dolgokat emlethet elő, mellyeket már moſtan, magokis az *Baratoc* ſégyenlenec. Nem kiczin botránkozás az *Anyaſzentegyházban* az kőſség eleiben olly bizonyos tiſzteletet adni, melly Iſten paranczolattya nélkűl, emberektől gondoltatot, és azt tanetani hogy effele tiſztelet igazétſa meg az embereket. Mert meg homalyoſettatic az Chriſtusban valo hit által lévő igaſság, az mellyet leg ſzükségesb tanétani az *Eccleſiában*, holot az *Angyali* cſodalatos ſzentségeckel, az alazatoſſagnac es nőtelenségnec ſzinyével, tettésével, az embereknec ſzemőket bé kenic. Annakfőlőtte, meg homalyoſetatnac az Iſtennec parancſolati, és az igaz Iſteni tiſztelet, midőn azt hallyác az emberec, hogy cſak az *Baratoc* vadnac az tőkelleteſſégnec allapattyában: mert ez az kőrőſztyéni tőkéletſſég, az Iſtent valoságoſſan felni, és iſmétlen nagyon el hinni; és biznya az Chriſtusért hogy az Iſten meg engeſzteltetet, kérni az Iſtentől, és várni ſegitseget minden hivatalinc ſzerént valo cſelekődetinkben: azonkőzben kűlsőképpen iokat cſelekedni, és az hivatalnac eleget tenni. Ez dologban vagyon az valoságos tőkeletőſség, és az igaz Iſteni tiſztelet nemál az à nőtelenségben, kolduſságban, avagy az ſurkos kőntősben.

Es az kőſſég ſok veſzedelmes vélekődéſeket veſzen az

Barati életnec hamis diczéretiből, *hallya hogy modnélkül diczéric az nőtelenséget*: ezokáért lelki ismeretinec ůtkőzetivel él az hazasságban. *Hallya, hogy czak az kolduſoc tőkelleteſſec*: ezokáért lőlki őſmeretinec botránkozaſaval kereſi, és tarttya meg ioſzágát. *Hallya hogy az Evangeliomnac tanaczlaſa legyen az boſſu nem állás*, ezokáért nemellyec az magán valo életben nem felnec boſzut állani, mert hallyác, *hogy tanaczlás, nem paranczolat*. Nemellyec minden feiedelemſęget és polgári tiſztőket nem mél toknac itélic arra, hogy kőrőſztyénec viſellyéc azokat.

Olvaſſuc példáiokat az ollyaten embereknec, kik el hagyván az hazaſságot, el hagyván az kőſségnec gondviſelését magokat el rőytőttéc az *Klaſtromokban*. Ezt mondgyác vala, ez világból valo kifutáſnac, és olly életnec neménec keresésénec lenni, melly az Iſtennec inkáb teczenéc: és nem lattyác vala, hogy azokban az paranczolatokban kellene Iſtennec ſzolgálni, az mellyeket ő főlsége adot nem az emberektől gondoltatot paranczolatokban.

Az à io és tőkéletes életnec neme, az mell're Iſtentől parancſolat vagyon. Ez illyetén dolgokrol ſzűkség inteni az embereket. Es ez időknec előtte *Gerſon feddőtte az Baratoknac tevelgéſeket az tőkéleteſségről, s azt bizonittya, hogy az ő ideiében uij ſo let legyen, hogy az Barati élet tőkéleteſségnec állapatiya volna*. Gerſon.

Az fogadás tételecbennis illyen ſok Iſtentelen vélekődéſec vannac, hogy érdemlyéc az bűn bocſanatot, és az meg igazuláſt, hogy kereſztyéni tőkéleteſség legyen, hogy meg tarczác az tanaczlot dolgokat, és az paraczolátokatis, hogy tőb dolgokat cſelekedgyenec hogy ſem

mint Iſten parancſolt volna. Mind ezec, mivelhogy hamiſſàc, és héában valoc, erőtelenecké teſzic az fogadaſokat.

VII. AZ EGYHAZI HATALOMROL.

NAGY vetekedeſec voltanac az Pűſpőknec hatalmokrol, mellyekben nemellyek alkalmatlanol őſzve zavartac, és egyelitettec az *Egyhazi* hatalmat s'az világi birodalmat. Es ebből az zurzavarból ſoc hadac, nagy haboruſágoc lettenec, holot az *Papoc* bizván az kulczoknac hatalmában, nem czak uy tiſzteleteket gondoltanac, az eſeteknec meg tartáſával, s az erőſſ;ak ſ;erent valo kiátkozaſockal, nem eſak terheltec az lelki őſmeretőket *de még ez világi orſſagokatis máſnac adni, és az Feiedelmektől az birodalmat el venni igyekeztenec.* Ez vétkeket ſoc idővel ennec előtte az *Anyaſſentegyházban* meg feddettek az Iſtenfęlő és tudos emberec.

Az Eg'házi es világi birodalmac kűlőmbőznek.

Ezokáért kenſzeretettenec az mieink az lőlki őſmereteknec vigaſztaláſokra meg mutatni, *az Egyházi és ez világi* birodalomnac kűlőmbſeget, és azt tanétottác hog' mind à kettőt az Iſtennec parancſolattyaért ſ;entől kőlletnec bőcsűlni, és tiſzteſſegel illetni, ugy mint Iſtennec ez főldőn nagy jo teteméuit. Igy értik penig, hogy az kulcſoknac eréje, avagy az *Pűſpőknec* hatalma, *az Euangeliom* ſ;erént Iſtentől parancſolttatot hatalom, *az Euangeliomnac* hirdeteſére, az bűnőknec meg bocſataſára, és meg tartaſára, es az ſzentſegeknec ki ſzolgáltataſára. Mert az Chriſtus illyen parancſolattal kűldőtte el *az Apo-*

ſtalokat.

ſtalokat. Az mint boczátot engemet az én Atyám, ugy boczátlak énis titeket. Vegyétec az ſz. Lőlket, az kiknec megh boczátandgyátoc bűnőket, meg leſſnec boczáttatván, és az kiknec meg tartandgyátoc, meg leſſnec tartatván. Marc. 16. *Mennyetec el prædikállyatok az Euangeliomot minden teremtet állatnac.* Ez hatalom gyakoroltatik cſak az tanetásban, avagy *az Euangeliomnac* hirdeteſęben, és az ſzentségeknec ki ſzolgaltataſában, avagy ſokaknac, avag' magán magán mindennec hivatallya ſzerént, mivelhog' nem idő ſzerént valok, hanem őrőcke valok adattatnak, őrőckén valo igaſſág, Sz. lélek, őrőc élet. Ezek kűlőmben nem lehetnec, hanem cſak az igénec és az ſzentségeknec ki ſzolgáltatáſa által, á mint *Sz. Pál* mondgya, *hogy az Euangeliom Iſtennec hatalma minden hűvő embernec idvőſſegére.* Ezokaért mivelhogy *az Egyházi* hatalom őrőcké valo dolgokat enged, és cſak az igének hirdetéſe által adattatnac meg azoc, nem bontya el *az polgári* tiſzt viſeleſeket, mint *az Enekléſnec meſterſége,* ninczen ártalmára *ez világi Fejedelemſegnec.* Mert az világi birodalom, kűlőmb dolgoc kőrnyűl foglaltatik, s' *az Euangeliom* meg kűlőmbek kőrnyűl. Ez világi *Fejedelem* nem az elmeket, vagy lőlkeket, hanem az teſteket, és az teſti dolgokat oltalmazza, az nylván valo hamiſſágok ellen, és fegyverrel, s' teſti bűntetéſeckel bűnteti az embereket, *hogy az polgari igaſſágot és békeſſéget megh tarcza.* Nem kőll azért őſzve egyelitteni *az Egyházi, és polgári,* vagy ez világi hatalmat. Az *Egyházinak* vag'on parancſolattya az igének hirdetesére, és az ſzentſégeknec ki ſzolgáltataſára. Ne rohányon más tiſztben, ne adgya máſnac ez világi birodalmokat, *az Fejedelmek-*

Az kulcſoknak haſzna ereje.

nec tőrvényeket ne bontſa el, ne vegye el az tőrvény ſzerént valo engedelmeſſéget, ne tartoztaſſa meg az itéleteket ſemminemű *polgári rend tartáſokrol*, és közöſségekről, ne irion tőrvént elejekben *az Fejedelmeknec*, az kőſség igazgataſának formajárol, az mint Chriſtus Urunk mondgya: *Az én Orſágom nem ez világbol valo.* Iſmeg *Ki tett engemet joſság oſtova, avagy birova ti közöttetek?* Es *Sz. Pális* Phil. 3. *Az mi polgári társaſagunk mennyegben vagyon.* 2. Cor. 10. *Az mi vitézségünknec fegyveri nem teſtiek, hanem hatalmaſſak Iſtennec, az gondolatoknak el rontaſára.* Illyen modon válaſztyák meg az mieink mind az két hatalomnac tiſztit, és parancſollyàk hogy mind az kettőt tiſzteſſegel illeſsék, és mind az kettőt Iſtennec ajandekának, és jo teteményének őſmeriek lenni. Ha *az Püſpőkőknec* vagyon valami kűlső fegyveri hatalmoc, nem az *Euangeliomnac* parantſolattyából vagyon az: hanem emberi tőrvényből, mellyet *az Királyoc és Fejedelmek* à végre ajandekoztanac nékiek, hogy az magok joſzagára gondot viſellyenec. Ez azonkőzben *az Egyházi* ſzolgalattul kűlőmbőző tiſzt az.

Az Pispőkőknek menyre valo világi hatalmoc legyen.

Mikor azért *az Püſpőkőknec* hatalmokrol vagyon az kérdés, *az Fejedelemſeget* vagy az kűlső birodalmat meg kel valaſztani az *Egyházi* hatalomtol. Továbba, az *Evangeliom* ſzerént, avagy az mint ſzoktunc ſzollani, iſten tőrvénye ſzerént, az *Püſpőkőknec* vagy azoknac, kikre az igénec, és az ſzentségeknec ki ſzolgaltatáſa bizatatot, nincſen ſemmi egyéb hatalmoc, birodalmoc, az bűnőknec meg bocſatáſánál. Erreis vagyon hatalmoc, hogy meg őſmériék az tudománt, az *Evangeliomtol* kűlőmbőzőt meg veſséc, és az Iſtentelenőket kiknec Iſten

Az bűnbocſatáſra valoha talom.

telen

celenſégec tudva vagyon, az *Anyaſſentegyháznac* tarſaſágából, ki rekeſzéc emberi erő nélkűl, de az igével. It ſzűkſég képpen és Iſten tőrvénye ſzerént kől affeléknec engedniec az *Eccleſiánac*, amaz mondás ſzőrént: *Az kit titőket halgat engemet halgat.* De midőn az *Evangeliom* ellen tanétnac, avagy rendőlnec valamit, ackoron vagyon az *Eccleſiánac* parancſolattya, melly az engedelmeſeget tilttya. Matth: 7. *Meg oiátoc magatokat az hamis Prophétáktol.* Gal: 1. *Ha az Angyal menyből más Evangeliomot hirdetne, atoc legyen.* 2. Corinth: 13. *Nem czelekedhetűnc valamit az igaſſag ellen, hanem az igaſſagért.* Iſmeg, *Az hatalom adatot minékűnc epéttéſre, nem rontáſra.* Igy parancſollyác az *Egyházi regulákis*, 2. 4. 7. *Sacerdotes, & cap: oves. ſ. Agoſtonis* azt mondgya, *contra Petiliani Epiſtolam*: *Az kőzőnséges Püſpőkőckel ſem kel eggyet érteni, ha netalantán valahol meg czalatatnac, avagy az ſſent irás ellen valamit értnek.*

Ha vagyon valami más hatalmoc avagy tőrvény mondáſoc, bizonyos igyeknec őſmeretiben, tudni illik az hazaſſagban avagy az tizedekben, az à hatalom emberi tőrvény ſzerént vagyon, holot midőn meg ſzűnnec az rend ſzerént valok, kénſzeritetnec az *feiedelmec* akarattyoc ellen-is az ő alattoc valoinak-is tőrvént mondani, hog' az békeſſég meg tartaſséc. Ezek kívől azonis vetekednec, hogy ha az *Püſpőkőknec* és az *lőlki páſtoroknac* legyené hatalmoc arra, hogy az *Eccleſiában Ceremoniakat* rendőllyenec, és az étkekről, ünnepőkről, az *Egyházi ſolgáknac* rendekről tőrvenyeket ſzabhaſſanac? Ez hatalmat az kic az *Püſpőkőknec* tulay donittyác, amaz bizonságot hozzácelő: *Még ſok dolgokat kőllene nektec mon-*

danom de most an el nem viselhetitöc. Mikoron penig eljövend amaz igasságnac lölke meg tanit titeket minden igasságra. Hozzác elö az *Apostaloknac* példaiokatis, kik megtiltottác az *vernec és az meg fuladot állatnac ételét.* Mondgyác aztis, hogy az *Szombatot Vasarnapra* fordéttottác az *tiz parancsolat* ellen az mint láttatic. Es csak egy példát sem hanynac vetnec annyéra, mint az *Szombatnac* meg valtoztatását. Azt vitattyác, hogy nagy az *Anyaßentegyháznac* hatalma, mivelhogy safarkodot az Istennec Törvényénec parancsolattyából. De ez kérdésről az mieinc igy tanetnac, *hogy az Püspököknec ninczen hatalma arra, hogy az Evangeliom ellen valamit ßörözzön, az mint ezt oda föl meg mutattuc.* Ugyan ezent tanéttyác az *Canonoc, Distinct: 9.* Az szent irás ellen vagyon penig oly emberi találmanyokat sörzeni, avagy kivánni, hogy azoknac megtartásával érdemellyüc bünеinknec bocsanattyát, és azokért eleget tegyünc. Mert megsértetic az Christus érdeménec diczösége, holot effele cseleködetöckel igyeközünc érdemleni, bünеinknec bocsanattyát, és az meg igazulást. Tudva vagyon penig, hogy ennec el hitele miat, csak nem véghetetlené nevelködtenec az *Traditioc*, emberi találmányoc, azonközben elnyomatatván volt az hütről és hütbéli igasságrol valo tudomány, mivelhogy mind untalan több ünnepöket gondoltanac, *böytöket* hirdettenec, *uij Ceremoniakat*, s az szenteknec uij tiszteletöket szörzörtenec, mivelhogy effele dolgoknac szörzöi, azt gondollyác vala, hogy effele cseleködetöckel érdömlennec az bünöknec bocsanattyát, és az meg igazulást. Ecképpen nevelködtenec régenten az *Pœnitentiárol valo Regulac*, mellyeknec még nemi-

nemü

nemő nyomdokit láttyuc az elég tételekben. Iſmeg, Sok *Authoroc* azt kőltic, *hogy az uij Teſtamentomban az Levitaléhoz haſomlo tiſzteletnec kellene lenni, mellynec rendőlését Iſten biſta legyen az Apoſtalokra és az Püſpőkőkre*. Es ug' teczic hog' ez *Autoroc* à *Moyſes* tőrvényénec példáiával csalatattanac meg, mintha az *Uij Teſtamentombéli* igaſság bizonyos *Ceremoniaknac* megtartáſa volna. Az mint ezokáért bűn vala az ô *Tőrvénybẽ* diſzno huſt enni: igy az *Uij Teſtamentombannis*, az étkekben, az napokban az ruhazatokban és egyéb haſomlo dolgokban helyheztetic az bűnőket. Azt aléttyác, mintha az *Uij Teſtamentombéli* igaſság effele dolgoc nélkűl nem lehetne. Innen vannac amaz terhec, *hogy bizonyos ételec megfőrtőztetic az lelki ősméretet: hogy az imádságos orákat elmulatni halálos bűn legyen: hogy az bőytőc megérdemlic az bűnőknec bocſanattyát, hogy ſűkségeſſec az Uij Teſtamentombéli igaſságra, hogy az eſetben megtartot bűn meg nem boczáttathatic*, ha hozzá nem jarol az megtartonac méltoſága, holot az *Egyházi Regulac* csak az bűntetéſeknek, nem az bűnnec megtartásárol ſzolnac. Honnan vagyon az *Püſpőkőknec* arra hatalmoc, hogy effele találmányokat az *Eccleſiára* veſſenec az lőlki ősmereteknec terhelésére? Mert nyilván valo bizonságoc vannac, mellyec tilttyác, hogy effele találmanyokat ne ſzőrőzzenec vagy az bűnőc bocſanattyának érdemlésére, avagy mint valami ſűkséges dolgot *az Uij Teſtamentombéli* igaſságra, vagy az idvőſsegre. Szent *Pál* Coloſſ: 2. *Senki*, ugy mond, *titeket meg ne ítéllyen az ételben, italban, az ünnep napnac réſzében, az Uij hold ünnepében, avagy Szombat napokban*. Iſmeg: *Ha az Chriſtusal meg holtatoc ez világnac elementomitol, miert hogy, mint*

ha ez világon élnétec végezéſeket teſtec? Ne illeſſed, ne koſtollyad, ne tapaſtallyad, mellyec mind el veſſnec azockal valo éléſnec általa, mellyec embereknec hagyományokbol és tudomanyokbol vannac: mellyec iollehet bőlczeségnec lattatnac lenni áz ſabad akarat ſerént valo Iſteni tiſzteletért, és az elménec tettetes alazatoſſágáért, és azért hogy teſteknec nem kedveznec: mind az által haſzontalanoc, mivelhogy az teſtnec hizlalására valoc. Iſmeg, *Tituſnac* irot levelében, nyilván tilttya az emberi találmanyokat: Nem figyelmezvén az *Sydoknak ſofia* beſzédekre, és az embereknec parancfolatira, kic el tavoztattyác az igaſságot. Es Chriſtus Urunc, Matth: 15. azt mondgya azoknac kic kivánnyác az emberi találmanyokat: *Hadgyatoc békét azoknac, vakoc, és vakoknac vezéri:* és nem iavallya az olyatén tiſzteleteket mondván: *Minden planta valamellyet nem plantált az én mennyei Atyám kiſzaggattatic.* Ha az *Püſpökőknec* vagyon hatalmoc és méltoságoc arra, hogy véghetetlen találmanyokal terhellyéc *az Eccleſiákat*, és cőrben eytséc az lőlki őſmeretőket, az irás miért tilttya enyſzer, hogy ne ſzőrőzzűnc, és ne halgaſſúnc emberi találmanyokat? *Miért nevezi azokat őrdőgi tudománnac?* Vallyon s'az Szent Lélec héában intette meg eleve ezekről? Ezokáért helyén hagyattatic ez, hogy emberi találmányoc, mellyec ſzőrőztettenec, mintha ſzűkségeſſec volnánac az bűn bocſanattyánac érdőmléſére, mivelhogy ellenkőznec az *Evangeliommal*, nem ſzabad akar melly *Püſpökőknec* effele tiſzteleteket avagy ſzőrzeni, avagy kivánni. Mert ſzűkség hogy az *Eccleſiában*, meg tartaſſéc az kőrőſztyéni ſzabadságrol valo tudomány, hogy az *Törvénnec* valo ſzolgalat nem ſzűkséges legyen

az meg

az meg igazuláſra, az mint meg vagyon irva *ſzent Pálnac Galatiaban* irot leveleben. *Az ſzolgalatnac igaia ala ne vetteſſetec ujjobban*. Szükség az *Euangeliomnac* legh főeb réſzét meg tartani, hogy az bűnöknec bocſanattyát és az meg igazuláſt, az Chriſtusban valo hűt által talállyuc meg, nem valami bizonyos *Ceremoniáknac* meg tartasáért, avagy emberektől ſzőröztettet tiſztőletőkért.

Mit kel tehat érteni az *Vaſarnaprol*, és az Templombeli haſonlo *Ceremoniákrol*? Ezekre azt felellyűc, hogy ſzabad legyen az *Püſpökőknec*, avagy *az tőlki Páſtoroknac* rend tartáſokat ſzőrzeni, hogy *az Anyaſzentegyházban* rendel legyenec minden dolgoc, nem hogy azoc által érdemelyűc bűneinknec bocſanattyát, avagy hogy eleget tegyűnc az bűnőkért, avagy hogy meg kőtelezteſſenec az lőlki őſmeretec, hogy azokat ſzűkséges Iſteni tiſztelteknec itéllyéc lenni, és azt alétſűc, hogy vétkezzenec, mikor maſoknac botránkozáſoc nélkűl azokat meg ſzegic. Igy rendőli *ſzent Pál* hogy az gyűlekőzetben, *az Aſſzony állatoc bé fedgyéc feiőket: hogy az jrás magyarazokat egy más után hallyác az Eccleſiában*. Ez illyetén rendőléſőket illik hogy *az Eccleſiác* meg tartſác az ſzeretetnec és czőndeſségnec okáért annybol, hogy egyic az maſikat meg ne bonçza, *hog' rend ſzerént és zurzavar nékűl legyenec mindenec az Eccleſiában*. De ugy hogy az lőlki őſmeretec ne terhelteſſenec, mintha az idvőſſégre ſzűkſzęges dolgoknac tartanac lenni, és azt itélnec hogy vétkeznénec ha azokat meg ſzegnéc egyebeknec botránkozáſa nélkűl, az mint hogy ſenki nem mondana vétkőzni *az Aſſzonyállatot*, melly az embereknec botránkozáſa nélkűl hajadon fővel menne kőzőnséges hel're. Illyetén az

Rend tartáſoknac ſzabáſara valo egy házi hatalom.

tén az *Vasárnapnac*, *Husvétnec*, és hasomlo *ünnepeknec* és rendeknec meg tartasà. Mert valakic azt itélic hogy *az Anyaszentegyháznac* méltoságával *az Szombat* helet *az Vasárnapnac* meg tartàsà ugy szőrőztetet, mint valami szükséges dolog, azoc az igasságtol igen el teveledtenec. Az Sz. irás el tőrlötte *az Szombatnac* meg tartàsat: mert azt tanéttya, hogy *az Moyses Ceremoniai* nem szükségesſek *az Euangeliomnac* ki nylatkoztatàsa után.: mind az által mivelhogy szükséges vala egy bizonyos napot rőndelni, hogy tudná az kőssèg mikor kőllene őszve gyűlni, meg tetzik hogy az *Eccleſia*, ez dologra rendőlte legyen *az Vasárnapot*, mely okaértis lattatot inkáb tetzeni, hogy az embereknec volna példájoc az kőrőstyeni szabadságban, és tudnác, hogy sem *az Szombatnac*, sem penig más napnac meg tartàsa nem volna szükséges.

Az Szombatnak meg változtatàsa

Vannac csodálatos vetekedések *az Tőrvénnec* változasarol, *az Uy Tőrvénnek Ceremoniairol*, *az Szombatnac* változtatasarol, mel'ec mind származtanac ez hamis el hitettetésből, hogy szükséges *az Levitákhoz* hasomlo tiszteletnec lenni *az Anyaszentegyházban*. Es hogy az Christus parancsolta legyen *az Apoſtaloknac*, és az *Püspökőknec* hogy *Uy Ceremoniákat* gondollyanac, mellyec szükségesſek legyenec az idvősségre. Ez tevelgésèk azért czuſztanac bé *az Eccleſiában*, mivelhogy az hűt által valo igazulás nem elegge világosſon magyaráztatot. Nemellyec azt diſputállyác, hogy *az Vasárnapnac* meg űlleſe nem *Istẽ Tőrvényéből*, hanem mint ha *Isten Tőrvényéből* volna: *Az innep napokrol is Tőrvént* irnac az menyben szabad legyen azokban munkálodni. Ez fèle *diſputatiok* micsodák egyebek, hanem csak az lőlki ősmereteknec megh

vetec

vetet tőrők. Mert nona igyeköznec azon hogy megh lagyét csak az emberi ſ;őrzéſeket, mind az által ſoha az mértekletes igaſság azokban mind addig ſem találtathatik fől, miglen azoknac ſ;űkséges voltok felől valo vetekedés meg marad, melynec meg maradni ſ;űkséges ott, à hol nem tudgyác mi legyen az Hűtbeli igaſſagh, és az kőrőſztyéni ſ abadſag.

Meg parancſolták *az Apoſtaloc*, hogy az vértől meg tartoztaſsák magokat az emberec, de ki tartya megh azt moſtanában? mind az által nem vétkeznec azoc kik azt meg nem tartyák, mert még *az Apoſtaloc* ſem akarták ter helleni az lőlki őſmereteket effęle ſ;olgalattal, hanem az botrankozás miat tiltották meg egy ideig. Mer *az Euangeliomnac* mindenkoron valo akarattyát kől meg gondolni *az Decretomban*, avagy végezésben.

Azvértől valo magúk meg tartoztatáſa el mult.

Alég tartatnac meg ſ;orgalmatoſſan valamely *Canonok*, és naponként ſokak el tőrűltetnec azoknális, kik az emberi ſ;őrzéſeket ſ;orgalmatoſſan oltalmazzác, s'nemis ſegéthetni az lőlki őſmereteket ha ez mértekletes igaſſág meg nem tartatik: tudnia illic, hogy tudva legyen ez nálunk hogy ſ;űkſęges voltoknac velekedéſe nélkűl kőlleſsék azokat megh tartani, és hogy az lőlki őſmeretec meg nem ſerűdnec azzal, ha ſzintén idővel el hagyattatnánakis az találmányok. Az *Pűſpőkők* penig kőnnyen meg tarthatnac az tőrvény ſzerént valo engedelmeſſęget, hanem ſzorgalmaztatnac megh tartani az emberi ſzőrzéſeket, mellyeket jo lőlki őſmerettel megh nem tarthatni.

Moſtan az nőtelenséget parancſollyác, és ſenkit bé nem veſznec, hanem ha meg eskűſzik hogy az *Euangeliomnac* tiſztą tudományàt nem akaria tanetani. Nem kivánnyác az *Eccleſiác* hogy az *Pűſpőkők* az ő tiſzteſſęgeknec karával meg ſzőrőzzéc az eggyeſſeget, mellyet mind az áltat illic vala cſelekedni az io *Páſtoroknac*.

Cſak azt kivánnyác hogy az tőrvéntelen terheket meg engedgyéc, mellyec uijac, és az kőzőnséges *Anyaſſentegyháznac* ſzokáſa ellen bé vétettenec. Netaláncán előſzőr nemelly ſzőrzéſeknec voltanac mélto okai, mellyec mind az áltat az után valo időkre nem illendőc.

Meg teczik azis, hogy nemellyeket tevelgésből vettenec bé, ezokáért *az Papoknac* engedelmeſſęgekhőz illendő volna moſtan azokat meg lagyetani, *mert az feleváltozás meg nem ſerti az Eccleſiánac eggyeſségét*. Mert ſoc emberi találmányoc idővel meg változtattanac, az mint magokis az *Canonoc* meg mutattyác.

Hogy ha azt meg nem nyerhetni, hogy meg tagétaſſanac az *Ceremoniác*, mellyeket bűn nélkűl meg nem tarthatni, ſzűkség minekűnk *az Apoſtalnac Regulajat* kővetnűnc, melly azt paranczollya, *hogy Iſtennec kől inkáb engednűnc, mint ſem az emberőknec*. *Szent Péter* tilttya, *hogy az Pűſpőkők ne Uralkodgyanac, és az Eccleſiáknac* ne parancſollyanac. Moſtan nem arrol vagyon az dolog hogy *az Pűſpőkőknec Uraſágoc* el véteſséc, hanem egyedűl czak azt kivánnyuc, hogy engedgyéc az *Evangeliomot* tiſztan hirdetni, és tagétſanac meg válami kevés emberi találmanyokat, mellyeket bűn nélkűl meg nem tarhatni.

Hogy

Hogy ha ſemmit hatra nem hadgynac, ők láſsác miképpen adnac jővendőben ſzamot az Iſtennec, hogy az ő vakmerőségeckel okot adnac az ſzakadáſra.

VEGEZEO BESZED.

EZEC az főképpen valo Articuluſoc az mellyekben láttatnac lenni vetekődéſec, mert noha tőb ſok gonoſz ſokáſokrol ſolhattunc volna: mind az által hogy el tavoztatnoc az iráſnac bőſęgét, az fő fő dolgokat foglaltuc egyben, mellyekből az tőbbitis kőnnyen meg itélhetni. *Nagy panaſſolkodáſoc voltanac az Buczu levelekről, az ſſarandokságokrol, az ki átkozásban ualogonoſſ ſſokáſokrol. Az vigyázoc ſocképpen bolygattyác vala az Parochiakat. Az Prædicatoroknac véghetetlen viſſalkodaſoc volt az Baratockal, az Plebanuſagnac hatalmokrol, az gyonáſrol, az temetéſekről, az rend kivől valo prædicatiokrol, és egyeb elő ſſámlálhatatlan dolgokrol.* El hattũc effęle dolgokat, hogy ez dologban az mellyec főec azokat rővideden elő ſzámlalnánc, és egyebekis kőnnyebben meg értenec. Nemis mondatot it ſemminemő dolog valakinec gyalazattyára. Cſak azokat emletőttűc elő, az mellyeket ſzűkségképpen elő kől valá mondanũc, hogy meg érthetnec az emberec, hogy mi nálunc az tudo mányban, és *az Ceremoniákban* bé nem vétetet az ſzent irás, és az kőzőnséges *Anyaſſentegyház* ellen mert nylván valo dolog hogy mi ſzorgalmatoſſan meg oltalmaztuc magunkat attol, hogy valami uij avagy Iſtentelen tudomanyoc, az mi *Eccleſiáinkban* bé ne czuſznánac.

Butſu level ſtará dokſag.

Ez főllyűl meg irot *Articuluſokat* akartuc *Czaſſári Fől-*

ségednec paranczolattya ſzerént meg mutatni, mellyekben lenne az mi vallaſunc, és az mi közöttünc lévő tanétoknakis tudományoknac ſommaja ki tetczenéc. Ha valami kivántatic ez vallásban kéſzec vagyunc Iſten akarattyából arrol bőségesb *informatiot* ki adni az iráſoc ſzerént.

Czaſzári Fölségednec,

Hivei és Alatta valoi.

Johannes Dux Saxoniæ, Elector.
Georgius Marchio Brandenburgenſis.
Erneſtus Dux Luneburgenſis.
Philippus Landgravius Heſſorum.
Johannes Fridericus, Dux Saxoniæ.
Franciſcus Dux Luneburgenſis.
Wolfgangus, Princeps ab Anhalt.
Senatus, Magiſtratusq; Norembergenſis.
Senatus Reudlingenſis.

AZ HELVETIAI CONFESSIONAC HATRA MARADOT RESZEI,

Mellyekhöz hasomlo Articulusoc mindeneſtül fogva nincſenec az Auguſtana Confeſsioban.

CAPVT II.

AZ SZENT IRASOKNAC MAGYARAZATTYOKROL, AZ SZENT ATTYAKROL, CONCILIOMOKROL, és EMBERI találmányokrol.

SZent Péter Apoſtal, azt mondotta, hogy az ſz. iráſoknac nem magán valo magyarazattyoc vagyon. 2. Pet: 1. Ezokáért nem iavallunc akárminemő magyarazatokat: s' innen vagyon hogy az iraſoknac igaz, és tulaydon magyarazattyánac nem tartyuc azt, az mellyet *Romai Anyaſſentegyháznac* értelménec hivnac, az mellyet tudni illik *az Romai Eccleſiánac* oltalmazoi, egy atallyában mindeneknec eleiben vetni erőlkődnec, hogy azt bé vegyéc; hanem csak azt tartyuc az iraſoknac igaz, és valoságos magyarazattyánac, melly az iráſokbol vétetet (ez penig ugy leſzen, ha az melly nyelven iratattac, annac tulaydonsága az környül állo dolgoc ſzerént meg roſtáltatic, és egyéb eggyező, avagy külömbőző, és az több avagy világoſſab iráſoc ſzerént magyaráztatic) az

Az Sz. iráſoknak magyarazattya.

hűtnec s'az ſeretetnec *regulaiával* eggyezvén, az Iſtennec dicsőſégére, s'az embereknekis idvőſségőkre igen ſzolgál. Ezokáért nem vettyük ſem *az Déác* ſem az *Görög ſzent Attyáknac* magyarazattyokat ſem *diſputatiokat*, ſem egyéb ſzent dolgokrol valo iráſokat, mellyec az ſzent iráſockal egyeznec: kiktől mind az által tiſztességeſſen el tavozunc mikoron meg tapaſztallyuc, hogy az ſzent iraſoktol kűlőmbőző avagy azockal ellenkőző dolgokat hoztanac elő. Nemis aléttyuc hogy ő nekiec boſzúſágot tegyűnc ez dologban, holot mindnyájan egy ſzaijal azt kiálttyác hogy az ő iraſoc egyenlőcké ne tételſſenec az Hűſűnket igazgato ſzent iráſockal, hanem azt parancſollyác hogy meg probállyuc, az menniben egyeznec azockal, avagy kűlőmbőznec azoktol: s'aztis parancſollyác hogy az eggyezőket bé vegyűc az kűlőmbőzőktől penig el tavozunc. Ezen rendben helyheztetnec *az Conciliomoknak is* vegezéſec, *es Regulaioc*; Nem ſzenvedgyűc ezokáért hogy az Hűt dolgaiban támadot viſzálkodáſokban ſzorongattaſſunc cſák azon *Patereknec ſententziáival, avagy az Conciliomoknac végezéſével*, ſockal inkáb nem az már bé vet ſokaſockal, avagy az ő értelemben lévőknec ſokaſságával, avagy az hoſſu időknec határozáſával. Ezokáért nem ſzenvedűnc más itélő birot az hűt dolgában hanem őnnőn magát az Ur Iſtent, ki az ſzent iráſoc által ki mondgya, mi legyen az igáz, és mi legyen az hamis, mit kőlleſſec kővetnűnc, és mit el tavoztatnunc. Ezképpen cſak az lelki embereknec ſzent iráſbol vétetet itéletekben nyugſunc meg. Bizonyára *Jeremias és az több Prophétác* igen kárhoztattác *az Papoknac* Iſten tőrvényeellen tet végezéſeket, és ſzorgalmatoſſan

Az Patereknek magyarazattyok.

Conciliomoknak végezéſi.

meg

meg intettenec minket *hogy ne halgaſſuc az Atyákat, és ne állyunc azoknac utokra*, kic az magoc talalmaniban iárván az Iſtennec tőrvényétől el tavoztanac. Haſomlo-képpen meg vettyűc az emberi találmanyokat, mellyec noha ſiép nevezetőckel ékeſitetnec, mintha Iſtentől és *az Apoſtaloktol* valoc volnánac, mintha az *Apoſtaloknac* élő ſzavockal, s'az ő Tanitványnac kezec által, *az Pűſpők-köknec*, egy más után valo kővetkőzésőckel adattattanac volna *az Anyaſzentegyháznac*, mind az által ha egyben vettetnec az Sz. iráſtal, kűlőmbőznec attol, és azzal az ő kűlőmbségeckel meg mutattyác hogy nem *az Apoſtaloktol* valoc. Mert az mint hogy egy-más kőzőt kűlőmbet nem tanétottanac *az Apoſtaloc: ugy az Apoſtaloc* Tanitvanijs, *az Apoſtalockal* ellenkőző dolgokat nem ſzőrzőttenec. Sőt inkáb Iſtentelen dolog volna azt erősiteni *hogy az Apoſtaloc* élő ſzoval, iráſockal ellenkőző dolgokat tanétottanac volna. *Sz. Pál* nylván mondgya, *hogy minden Eccleſiákban ugyan azon dolgokat tanétotta*. 1 Cor 4. Es iſmeg, *Nem egyebeket irtunc ugy mondatinektec, hanẽ az mellyeket ti olvaſtok, és az mellyeket tiis tudtoc.* 2 Cor. 1. Maſut iſmetlẽ bizonitya *hogy ő az ő Tanitváni, az az az egy házi emberek azonegy uton járnac, és azon lélek által egyenlőképpen czelekeſznec mindeneket.* 1 Cor. 12. Az *Sidoknalis* voltanac eleinten az ő eleiknec ſzőrzéſek, de az Urtol kemény en meg hamiſsétattanac. Math. 15. Mar. 7. *Ki meg mutatta hogy azoknac meg tartáſa árt az Iſten tőrvényénec, és hogy heábantiſteltetik Iſten azockal.*

Emberi találmányok.

Az Sidoknac találmány.

AZ BALVANYOKROL, AVAGY az Istennec, az Christusnac, és az Szenteknec Képekről.

CAPVT IV.

Az Istent ki nem abrazolhatni.

MIvelhogy penig az Isten láthatatlan lélec és véghetetlen természet, *Bizonyára semminemő Mesterségeckel, avagy képpel ki nem abrázoltathatik, ezokáért, az irással egyetemben, nem ßégyenlyük az Istennec ki faragot képet czupa hazugságnac mondani.*

Meg vettyűc azért nem csák *az pogányoknac* bálványokat, hanem az kőrősytyéneknekis faragot képeket. Mert noha emberi termésetet vőtt fől az Christus őnnőn magára, mind az által nem azért vőtte fől hogy abrázatot viselne az kép faragok, és kép iroc előtt. Azt mondotta *hogy nem jőtt az Tőrvénnec és az Prophetáknac meg ßegesére.* Mat: 5. De az *Tőrvény és az Prophetak* tiltották az képeket. Deut. 4. Esa. 40. Azt mondotta *hogy az ő test ßerént valo jelen léte nem haßnálna az Ecclesiánac. Ioh 16.* azt igérte *hogy az ő ßent lelkével mindenkoron velűnk leßen:* ki hinne tehát, *hogy az testnec árnyéka, avagy faragot képe valami haßnot hozna az a hűveknec?* 2 Cor. 5. *Es mivelhogy az ő lelke által lakozik mi bennűnc, bizonyára Istennec Templomi vagyunc:* 1. Cor. 3. *Az Isten Templománac penig miczoda kőzőßége vagyon az balványockal?* 2. Cor. 6. Es mivelhogy az boldog lőlkőc, és az mennyei Szentec mikor itt éltenec, minden magok tiszteletit el tavoztatták, és az balványoc ellen viaskodtanac, ki itél ne azt igaznac lenni hogy az mennyei Szenteknél és *az Angyaloknál* kedveßec volnánac az ő képek, mellyec előt

térdet

térdet haytnac az emberec, sűveget vetnec, és egyéb tiſ;-teleteckel illetic őket.

Hogy penig kőrőſ;tyéni hűtre tanétaſſanac az emberec, s'Iſtenes dolgokra, és idvőſsége kre inteteſſenec, ez végre, *Evangeliomot* parancſolt Urunc hirdetni, nem képeket irnya, és képeckel tanéttani az kőſséget. *Szőrzőt Sacramentomokatis*, ſohut penig fa képeket nem ſzőrzőt. De valahova fordéttyuc az mi ſ;őmeinket, ſzerte ſ;ellyel mindenűt ſ;emeinc eleiben jőnec az Iſtennec elő, és valoſagos teremtet állati, mellyeket ha eſ;űnkben tartyuk, az mint illendő dologis, nylvábban fől indétnac bennűnket mikor azokat ſ;emlellyűc, mint ſem minden embereknec abrázatok avagy az heaban valo mozdulhatatlan, ſzuas, és érzekenség nélkűl valo fa képec: kic felől igazán mondotta az Propheta, *Szőmek vagyon s-nem látnac*. Pſ. 115. Javallyuc ezokaért *Lactantiuſnac* régi irás tudonac értelmet, ki ezt mondotta: *Semmi kétség abban ninczen hogy ſemmi igaz Iſteni tiſztelet nincz ott valahol az balvány vagyon*. Iſmeg azt erőſittyűk, hogy igazán cſelekedet az boldog *Epiphanius Pűſpők*, ki *az Templomnak* aytaja kőzőt találvàn oly karpitot, kin az Chriſtuſnak, avagy valamely más Szentnec képe volt rea nyomtatva, el ſzagata, és el vete onnan, mivelhogy az Szent iráſnac méltoſága ellen látot emberi képet fűg'eni az Chriſtuſnac *Templomában*. Meg parancſolta annacokaért, hogy annac utánna *az Chriſtusnac Anyaſſentegyházaban* ne fűgeſztenénec fől oly karpitokat avagy *vitorlyákot*, mellyec az mi kőrőſ;tyéni hűtűnknec ellene volnánac, hanem inkáb el vetetnéc az ollyan botrankozás, mely nem volna arra mélto, hogy *az Chriſtusnak Anyaſſentegyházá-*

Az képec nē lehetnec à kőſségnec Bibliája.

Lactātius.

Epipha:

ban és az kőrőſztyén népec kőzőt tartatnéc. Javallyuk
Auguſti: tovabba *Szent Agoſtonnac Sententiajat de vera Relig. cap 55 Ne legyen minálunk kőrőſtyéni ſentség az emberi munkánac tiſteleti.* Mert jobbak önnön magok az Meſter emberek kik effélecket faragnak, kiket mind az által nem kőll imádnunc.

AZ ISTENNEC GONDVISELESEREOL.

CAPUT. VI.

Minden teremtet allatoc Iſtentől igazgattatnac.

AZ őrőcké valo bőlcz és mindenhato Iſtennec gondgya viſelésével, hiſzűc hogy mindenec az égen, és az földőn, és minden teremtet állatoc tartatnac és igazgattatnac: Mert ſzent *David* bizonſagot tévén azt mondgya: *Fől magaſtaltatot az Ur minden pogany népeknec fölőtte, és az egeknec fölőtte vagyon az ő diczőſége. Kiczoda haſomlatos az mi Urunkhoz Iſtenűnkhőz ki az magaſságban lakozic: de magát ugy mint meg alázván néz mindenekre valamellyec vadnac mennyen és földőn.* Iſmeg ugyan ezen ſent *David. Minden én őſvényemet és*
Pſa. 139. *minden én utaimat eleve meg látod. Mikor még az én nyelvem alat ninczen az beſéd, imé Uram te azt mind iol tudod.* Szent Pális bizonſágot teſſen, és azt mondgya, *ő általa élünc, mozgunc, és vagyunc. Ő belőle, ő általa, és ő benne*
Act. 17. Rom. 12. *vadnac mindenec.* Igen igaz azért és az ſzent irás ſzerént mondotta *ſzent Agoſton in lib. de Agone Chriſti*, Cap. 8. Az Ur azt mondotta: *Nemde nem két verebet vehetnie egy fillyéren, és azoc közzűl egyic le nem eſſic az földre az ti Atyatoknac akaratttya nélkűl.* Matth: 10. Igy ſzolván penig, azt akarta meg muratni hogy valamit leg alább va-

lonac

lonac tartnac az emberec, az Iſten igazgattya azt mindenhatoſagával. Mert az igaſſag azt mondotta, *hogy az égi rópőſő madarac ecképpen tápláltatnac es az mezei liliomoc ruházttatnac ő tőle*. Matth, 6. Es aztis mondgya, *hogy az Iſtentől meg ſámláltattanac az mi háiunc ſalai*. Matth: 10.

Kárhoztattyuc tehát az *Epicuréuſokat*, kik tagadgyác az Iſtennec gondviſeléſét, és kárhoztattyuc mind azokatis, kik karomloképpen mondgyác, hogy az egeknec forgaſi felől volna Iſtennec gondgya, minket penig és az mi hozzánc tartozo dolgokat, ſem nem látna, ſem azokra gondot nem viſelne. Kárhoztatta ezeket *ſent David Prophétais*, ki ezt mondota: *Meddiglen Uram, meddiglen őrvendőznec az Iſtentelenec? és azt mondgyac: Nem láttya az Iſten, és az Jacobnac Iſtene nem tudgya. Vegyétec eſſetőkben magatokat, kik az kőſség közőt bolondoc vadtoc, és ti balgatagoc mikor tértec eſſetekre? Az ki az ſűlet plantálta, avagy nem halle? és az ki az ſemet terẽtette, nem late?* Azőkőzbẽ penig az eſ;kőzőket mellyec által munkáloſsic az Iſtennec gondviſeléſe, meg nem utállyuc, ugy mint haſsontalanokat, hanem azt tanéttyuc, hogy cſak annyra alkolmaztaſſuc magunkat azokhoz, az mennyre minékűnc az Iſtennec igéie *commendállya* azokat. Eretnekſegek.

Ezokáért nem iavallyuc azoknac vakmerőmondaſokat, kik azt mondgyác, *hogy ha mindenec Iſtennec gondgyá viſeléséből vadnac, bizonnyal haſsontalanoc az mi ſándekinc és igyekőzetinc*. Elég leſsen ha mindeneknec igazgatáſát az Iſtennec gondgya viſeléſére bizuc, és ſemmi oka nem leſzen az miért megis fölőtté b ſ;orgalmatoskodgyunc valamelly dolog felől, avagy valamit cſeleked- Tevelgés

gyűnc. Mert noha *Szent Pál Apóstal* iol tudna, hogy ő Istennec gondgya viselésében lévén evezne az vizen, az melly Isten mondotta vala néki, *szükség teneked Romaban nis bizonságot tenned.* Act: 23. Az ki annac fölötte igéretet tet vala neki, es ezt mondotta vala: *egy léleknec sem lessen veszedelme*, Act: 27. *és czak haiatoc szala sem essic el feietőkről:* mind azonáltal, mikor az haiosoc el akarnanac futni, monda ugyan ezen *Szent Pál az Szazadosnac*, és az vitézeknec: *ha ezec meg nem maradnac az hajoban, ti megh nem tartathattoc.* Mert az melly Isten minden dolgoknac végét rendölte, ugyan azon mind az kezdetit, s mind az ezkőzőket, mellyec által minden dolog véghez vitetic hozzá rendölte. Az *Pogányoc* az vak szerencsenec és az bizontalan esetnec tulaydonéttyác az ő dolgokat.

Szent Jakab nem akaria hogy ezt mondgyuc: *Maes holnap, amaz varosban megyűnc, és ot kereskődűnc*, Iac: 4. hanem hozzá adgya eztis: az helet az mit kőllene mondanotoc: *ha az Ur akaria, ha elűnc, ezt, avagy amazt czelekesűc.* Es *Auguſtinuſis*: *Az héában valo embereknec, valamellyec láttatnac ez világon történétből lenni, ők semmit nem egyebet, hanem az ő paranczolattyát visic véghez, mert nem kűlőmben, hanem az ő parãczolattyából lesznec.* Enarrat: in Psal: 148.

Igy láttatic vala az vak szerencsenec forgásából lenni, *hogy az Saul* keresvén Atyánac szamarit, talált *az Samuel Prophétára*: de az előt, azt mondotta volt az Ur *az Prophétának, holnapi napon boczatoc te hozzád Beniamin nemzetségéből valo ferfiat.*

1 Sam. 9.

AZ TE-

AZ TEREMTESREOL, AZ ANGYAlokrol, Eordőgőkről, és az Emberről.

CAPVT VII.

EZ az jo, és mindenhato Iſten teremtet mindeneket, mind lathatokat s' mind láthatatlanokat, az ő őrőckőn valo igéje által, és ugyan azonokat megis tartya az ő őrőcken valo lelke által, az mint erről bizonſagot teſzen *Szent David* ezt mondván. *Az Urnac igejével teremtettenec az egek, és az ő ſzájának lelkével azoknac erejek. Mindenec penig, az mellyeket Iſten teremtet, az mint az irás mondgya, igen jok valánac, és az embernek haſznára és életére teremtettec vala.* Mind azok penig azt mondgyuc, *hogy egy meg ſzőrző okbol lőttenec.* Iſten teremtet mindeneket. Pſal. 33.

Kárhoztattyuc tehát *az Manichæuſokat*, és *az Marcionitákat*, kic Iſtentelenűl azt kőltik vala, hogy az jonac, és az gonoſznac két allattya és terméſzeti volna: Iſmeg, hog' két meg ſzőrző okok volnánac, és két egymaſſal ellenkező Iſtenec, jo, és gonoz. Eretnekſegek.

Minden teremtet allatoc kőzőt penig leg főbbek *az Angyaloc, és az emberec:* Az *Angyalokrol* mondgya az Sz. irás: *Ki az lőlkeket ő kővetive tőtte, és az ő ſzolgaiva az langozo tűzet.* Iſmeg: *Nem de nem minnyajan ſzolgalo lőlkeke, kik ſzolgalatra boczáttattanac ki azokért, kik őrőkőſi az őrők életnek.* Angyalok. Pſal 104. Heb. 1.

Az Ur Ieſus penig őnnőn maga bizonſagot teſzen az őrdőgről, *Eő* ugy mond, *kezdettől fogva őldőklő vala, és az igaſsságban meg nem maradot, mert nincz igaſſág ő benne: mikor hazugságot ſzol, magaiébol ſzollya, mert hazug és hazugságnac Atya.* Azt tanéttyuc azért, *hogy az Angyaloc* kő- Ioh. 8.

zûl nemellyec meg maradtac az engedelmeſségben, és rendôltettenec az Iſtennec, és az embereknec hivſçges ſzolgalattyokra: Nemellyec penig magoc kenyén el eſtenec, és ôrôc kárhozatra hanyatattanac, kik minden ioknac, és az hiveknec ellenségivé lettenec.

Ordôgôc

Már penig az emberrôl azt mondgya az Irás, *hogy kezdetben iová teremtetet az Iſtennec képére, és haſomlatoſſag arra, hogy az Iſten ôtet Paradiczomban hellyheſtette és mindeneket ô néki allaia vetet*: mellyet *Szent David* nagyon magaſztal *az 8. Pſal.* Továbba adot ô néki hazas tarſat, és meg áldotta ôket. Azt mondgyuc penig, hogy az ember, az egy ſzemélyben két kûlômbôzô terméſzetbôl áll, tudni illik halhatatlan lélekbôl, melly az teſtûl el válván; ſem nem aluſsic, ſem el nem vész: és halando teſtbôl, melly mind az által az utolſo itéletben hallottaibol fôl támaſztatic, hogy az után az egéſz ember vagy az életben, vagy az halálban maradgyon mind ôrôckén.

Cen. 2. Ember.

Kárhoztattyuc mind azokat, kik meg nevetic, avag' mélyſçges vetekôdéſeckel kétſçgeſſé teſzic az Léleknec halhatatlanſagat, avagy azt mondgyác, *hogy aluſsic az Lélec, avagy hogy valami réſze az Iſtenségnec.* Rôvideden, mindeneknec minden féle velekôdésôket kárhoztattyuc, valakic az *teremtéſrôl, az Angyalokrol, az ôrdôgôkrôl, és az emberrôl* kûlômbet értnec attul, az mint az ſzent irásbol tanultuc az Chriſtuſnac *Anyaſzentegyházában.*

Tevelgések.

AZ ISTENNEC ELEVE VALO RENDELESEREOL, ES AZ SZENTEKnec elvaláſztáſokrol.

CAPVT

CAPUT. X.

AZ Iſten őrőktűl fogva, ſzabad akarattyából, és egyedűl cſak maga kegyelméből, nem az emberekre nézve, el rendőlte, vag' el valaſztotta az ſzentőket, kiket az Chriſtus által akar idvőzitteni, *az Apoſtalnac* amaz mondáſa ſzerént: *Az Iſten el valaſztot minket ő benne, minec előtte ez világnac fondamentomi fől vettettenec volna.* Eph: 1. Es iſmeg, *ki meg tartot minket, és ſzent hivatallal hivot bennűnket, nem az mi czelekedetinc ſzerint, hanem az ő rendőléſe, és kegyelme ſzerént, melly adatot nekűnc az Ieſus Chriſtus által, őrőc időknec előtte, de moſtan meg nylatkoztatot, az mi Urunc Ieſus Chriſtusnac meg ielenéſe által.*

Az el valaſztás kegyelemből vagyon.

2 Tim. 1.

Ezokáért nem ezkőz nélkűl, noha nem valami érdeműnkért, hanem az Chriſtusban, és az Chriſtuſért valáſztot el minket az Iſten, ugy hogy, valakic immár hit által az Chriſtusban bé oltattanac, azoc legyenec az el valaztattac: az meg vettettec penig azoc, kic az Chriſtus kivől vadnac *az Apaſtalnac* amaz mondáſa ſzerint: *meg kéſérczetec magatokat ha az hűtben vattoké, nem iſmeritőké magatokat, hogy az Ieſus Chriſtus ti bennetőc vagyon, hanem ha megvettettec vadtoc?* Végezetre, az Szentec valáztattanac Iſtentől az Chriſtusban bizonyos végre, az melliyet meg magyaráz *az Apoſtal: el valaztot,* ugy mond *minket ő benne, hogy ſzentec lennénc, és fegyhetetlenőc ő előtte, az ſzeretet által.* Eph: 1. Ki azért valaſztot el minket, hogy ſiaiva fogadna az Chriſtus Ieſus által őnnőn magában, hogy diczértesſęc az ő kegyelménec diczőſége. Es noha iol tudgya Iſten kic legyenec az ővei, s' néhult emlekőzetőtis teſzen az valoztottaknac kevés voltokrol: mind az által io reménségben kől lenni mindenec felől, és ſenkit

Az Chriſtusban lett az el valaztás.

2 Cor 13.

El valaſztattűc az jocſelekedetekre.

Mindenec felől jot kel reménleni.

nem kől vakmerőképpen az el hagyatattac kőzzé ſzámlálni. *Szent Pál* bizonyára Phil: 1. *Halákat adoc* ugy mond *mindnyaiatokért* (ſzol penig az egéſz Philippis Varosbéli *Eccleſiarol*,) *hogy az Evangeliomnac vételére iutottatoc, el hivén azt magamban, hogy az ki elkezdette ti bennetec az io czelekedetet, elis vegezi az mint meltois, hogy én illye tén értelemben legyec mindnyaiatoc felől.* Es midőn azt kérdenéc idvőzitőnktől Luc: 13. *ha keveſſen vadnac az kic idvőzűlnec*, nem feleli az Ur ezt mondván, hogy vagy ſokan vagy keveſen volnanac az idvőzűlendőc, avagy az el kárhozandoc, hanem inkáb inti az embereket, *hogy ki ki mind igyekőzzéc az ſſoros kapun bé menni:* mint ha ezt mondotta volna, *nem ti hozzátoc illendő ez dologrol melységeſſen viſgálodni, hanem inkáb azon igyekőzzetec, hogy az igaz uton mennyetec bé menyorſſágban.* Ezokáért nem iavallyuc nemellyeknec Iſtentelen mondáſokat, kic azt mondgyác: mivelhogy keveſen vadnac az valoſ;tattac, és én nem tudom ha azoknac az keveſeknec ſzámoc kőzzőt vagyoké, kedvem ſ;erint élec: Nemellyec azt mondgyác, ha Iſtentől el rendőltettem, avagy el valáſztattam, ſemmi meg nem tartoztat az nekem rendőltetet idvőségtől, akár mit cſelekedgyemis: ha penig az el hagyattattaknac, avagy az nem valaſztattaknac ſzamoc kőzőt vagyoc engemet ſemminemő hit, ſemminemő *pœnitentia* meg nem ſegithet, holot az Iſtennec rendőléſe meg nem valtoztathatic: Ezokaért haſ;ontalanoc minden tanitáſoc és intéſec. Mert ezec ellen vagyon *az Apoſtalnac* amaz mondáſa. 2. Tim: 2. *Az Iſten ſſolgaiánac alkolmatoſnac kől lenni az tanitáſra, hogy oktaſſa az okat, kic ellene álnac az igaſſágnac, ha valaha Iſten ő nekiec poenitentiat adna az igaſſagnac*

Nemel' Iſtentelen mondaſokat kárhoztatúc

zaſságnac ôſmeretire, hogy meg menekôdnénec az ôrdôgnec tôrétûl, kitôl ſogva tartatnac az ô akarattyára. De *Szent Agoſtonis de bono perſeverantiæ Cap: 14. & ſequent:* megh mutattya, *hogy mind az kettôt kôllene hirdetni, mind az ſabad valaſztáſnac és rendeléſnec kegyelmét, s-mind az intéſeket, és idvôſeges tanitáſokat.*

Nem iavallyuc tehát azokat, kic az Chriſtus kivôl azt kérdic, ha ôrôc idôktûl el valaſztattanaké? és minden ôrôc idôknec elôtte mit rendôlt felôlôc az Iſten? Mert *az Euangeliomnac* hirdetéſét kôl halgatni, és annac kôl hinni, és bizonnyal kôl azt tudni, hogy ha hiſzez az Chriſtusban, és ô benne vagy; el vagy valaſztatván. Mert az Atya, az ô ôrôcké valo rendôléſénec *ſententiaiat* az Chriſtusban jelentette meg minékûnc, az mint moſtan *az Apoſtal* iráſából meg mutatám.

Nem heá bã valok azintéſec

Honnan tudhatyuk megh hog' el vagyunc valaztatvã.

Mindeneknec elôtte azért azt kôl tanitani, és iol meg gondolni, az Atyánac minemô nagy hozzánc valo ſerelme ielentetôt meg az Chriſtusban: *az Euangeliomban* arra kôl figyelneznünc minden napon, mit hirdet miénkünc ônnôn maga az Ur, miképpen hiv ezt mondván: *Jôvetec én hozzám mindnyáian, az kic fáradoztoc, és megterheltetven vadtoc, én nalam nyugodalmat találtoc.* Math. 11. *Ugy ſerete Iſten ez világot, hogy az ô egyetlen egyfiat adta legyen erette, hogy minden az ki ô benne hiſzen, el ne veſzen hanem ôrôc elete legyen.* Ioh: 3. Iſmeg: *Nem akaria az Atya hogy valaki ez kisdedec közzûl el veſzen.* Az Chriſtus legyen azért tûkôrûnc, kiben à mi el valaſztáſunkat ſzemlélly ûc. Elég nyilván valo és erôs bizonságunc leſzen hogy mi az életnec kônyvében bé irattattunc; ha az Chriſtuſſal eggyesûlûnc, ôis az igaz hitáltal mienc leſzen, és

Mat. 18.

Az el valaſztáſnac ketelkedéſe ellē valo vigaſztalaſok.

mijs ővei leſzűnc. Az el valaſztáſnac kéſértetiben, (mellynél aleg lehet más veſzedelmeſſeb) vigaſztallyon minket az, hogy az Iſtennec igéreti minden hivekre kőzőnſęgeſſen néznec, és hogy ő ezt mondgya: *Kérietec s-el veſſitec. Minden az ki kéri el veſſi,* Luc: 11. Végezetre, hogy az kőzőnſeges *Anyaſſentegyházzal* ezt mődgyuc: *Mi Atyánc ki vagy menyegben*, és hogy az kőrőſítség által az Chriſtuſnac teſtében bé oltatunc, és *az Anyaſſentegyházban*, az ő *teſtével* és *vérével* gyakorta táplálltatunc az őrőc életre.

Ezeckel meg erősitettec lévén félelemmel, és rőttegeſſel, *Szent Pálnac* parancſolattya ſzerint viſellyűnc gondot idvőſségűnkre.

AZ ISTENNEC TEORVENYERÖL.

CAPUT XII.

AZT tanéttyuc, hogy az Tőrvényben magyaráztatic meg minékűnc az Iſtennec akarattya, mit kivánnyon mi tőlűnc hogy meg cſelekedgyűnc, és mit tavoſztaſſunc el, mi legyen az io, s az igaz, és iſmet mi legyen az gonoſz, s az hamis. Annakokaért javallyuc és ſzentnec vallyuc lenni az Iſtennec tőrvényét: Es hogy ez elsőben Iſtennec uyjaval iratatot bé az emberecnec ſzivőkben, és terméſzetnec tőrvényenec neveztetic: Maſodſzor penig, az Iſtennec uyjával iratatot *Moyſeſnec két tablaiára*, és az ő kőnyveiben bőſegeſſen meg magyaráztatot. Világos értelemnec okáért, harom részre oſztyuc az tőrvént. *Első az io erkőlczőkről vagyon, ugymint az két tablán valo Tiz paranczolat, mellyeket Moyſes őt kőny-*

Rom 2. Exo. 20. Deut. 5. Harom rendbeli ec az tőrvénnek.

veiben

veiben magyaráz meg: Masodic az Czeremoniákrol vagyon, melly az Isteni tisteletben valo rend tartásokat paranczolta: Harmadic az Itéletekről, melly az polgári törvényeket, és az hazi gazdaságrol valokat tanittya. Hiſ,ük penig hog' ez Iſtennec törvénye tökélletőſſen elönkben adgya az Iſtennec minden akarattyát, és minden életünkre valo ſzükséges parancſolatit. Mert ha külömben volna, nem tiltota volna meg Iſten, *hogy ſemmit hozzá ſe tegyenec, attul el ſe vegyenec.* Deuter. 4. Nem parancſolta volna *hogy egyeneſſen az ſerént iáriunc, ſe iob ſe bal fele ne tériünc.* Tanéttyuc aztis, hogy nem az végre adattatot embereknec ez törvény, hogy ennec meg tartásával, igazéttaſſanac meg: hanem inkáb *hogy igazgaſſon bennünket, az mi gyarloſaginknac, bűneinknec és kárhozatunknac ősmeretire, hogy az magunc ereiében nem bizván, hit által az Chriſtushoz tériünc:* Mert nyilván mondgya az *Apoſtal*, hogy *az Törvény haragot ſőröz.* Rom: 3. *és hogy az bűnnec ősmereti az Törvényből vagyon.* Es, ha az végre adattatot volna az Törvény hogy meg igazithatna, vagy megelevenithetne, bizonnyal az Törvényből volna az igaſſág: de mindeneket bűn ala rekeſztet az irás (*az Törveny tudni illik*) hogy az igéret az Chriſtusban valo hit által adattatnec az hiveknec. Ezokáért az Törvény *kézen vezérlő meſterünc volt minékünc az Chriſtushoz, hogy hitből igazittatnánc meg.* Gal. 3.

Mi végre adatot az törvény.

Nem tehetet penig, s'moſt ſem tehet eleget, csak egy emberis az Iſten Törvényénec, és ſenki azt bé nem tőltheti, az teſtnec gyarlosaga miat, melly mind halálunc oráiglan bennünc meg marad. Mert iſméglen ezt mondotta az *Apoſtal: az mit az Törvény veghez nem vihetet, mi-*

Azember né tehet eleget az Iſten törvenénec

vel hogy az test miat erőtelen vala, azt az Isten czelekedte meg, el boczátván az ő tulaydon fiat az bűn ala vettetet testnec abrazattyában. Rom: 5. Ezokáért az Christus *tőkéletessége és bé tellyesitése az Tőrvénnec.* Rom: 10. Ki az mint az Tőrvénnec átkát el vedte, *midőn mi érettűnc atocká, vagy ßidalomma lőt.* Gal. 3. ugy velűnc kőzli hit által az Tőrvénynec magátol let bé tőltéset, és minékűnc tulaydonitatic az ő igaſsága és engedelmeſsége. Enniben azért el vétetet az Istennec Tőrvénye, az menyben minket tőbbé nem kárhoztat, sem haragot bennűnc nem szerez: Mert *kegyelem alat vagyunc, és nem az Tőrvény alat.* Ismeg, *az Tőrvénnec minden peldázatit bé tőltőtte az Christus:* ezokáért meg szűntenec az árnyékoc, mivel hogy az valoſagos dolog el jőt, ugy hogy immár az Christusban legyen minden valoság, és minden tőkélletesség. Mind az által nem vettyűc meg az tőrvént, megh utálván azt: mert meg emlekezűnc az Urnac imez mōdásarol: *Nem azért iőttem, hogy az Prophétákat, és az Tőrvent meg ßegiem, hanem inkáb hogy azokat bé tőlczem.* Math. 5. Tudgyuc azt, hogy az Tőrvény által adattatnac előnkben az ioszagos cselekedetőknec, és az vétkeknekis formai: Tudgyuc aztis, *hogy az irot tőrvény, ha meg magyaráztatic az Evangeliom által haßnos az Ecclesiánac,* azért az Tőruénnec oluasasát, nem kől ki fogyatni *az Ecclesiábol.* Mert noha fődéllel fődetet uolt bé *az Moysesnec* orczaia: mind az által *az Apostal* azt mondg'a *hogy az à fődél el vétetet, és el tőrűltetet az Christus által.* Kárhoztattyuc mind azokat, mellyeket *az régi* és *Uy Eretnekec* tanitottanac az Istennec tőruénye ellen.

Meniben vétetetel az tőrvény.

Hasznos tőrvény

AZ IE-

AZ IESUS CHRISTUSNAC EVANGELIOMAROL, ISMEG AZ IGERETEKRŐL, az Lélekről, és bőtűről.

CAPUT XIII.

AZ Evangeliom ugy vagyon hogy ellenben vetetic az Törvénnyel: mert *az Törvény haragot ßörőz, és átkot hirdet: az Euangeliom penig kegyelmet és áldáßt prædikál.* Sőt *ßent Janoßis* azt mondgya, *hogy az Törvény Moyßes által adattatot, az kegyelem és igaßság az Ießus Chriſtus által ßármazot.* Mind azon által bizonyos dolog, hogy azoknakis volt *Evangeliomoc*, kic az törvény előt, és az törvény alat éltenec. Mert naloc voltanac *az Evangeliomnac* fő fő igéreti, minemővec ezec: *Az Aßßony állatnac magva meg töri az kigyonac fejét*, Gen: 3. *Az te magodban meg áldatnac minden nemzetßegec.* Gen: 22. *Nem vétetik el Iudától az Királyi pálcza, mig el nem iün az Syloh.* Gen: 49. *Prophétat, támazt az Ur ti közzületec.* Deut: 18. Meg ősmériűc aztis, hogy az Izent Atyáknac két feleigeretec nylatkoztattanac meg, az mint hogy minékünkis. Mert nemellyec, ez ielen valo, avagy földi dolgokrol valoc voltanac: minemővec az *Chanaán* földéről és az győzödelmekről valo igéretec, és minemővec vadnac még mais az mindenapi kenyérről. Nemellyec penig valanac ackoron, és vannac még moſtanis az mennyei és őröckén valo dolgokrol, tudnia illik, az Iſten kegyelméről, az bűnöknec boczánattyárol, és az öröc életről az Ieſus Chriſtusban valo hit által. Az régieknel penig, nem csak az külső és földi, hanem az mennyei, és lölki igéretőkis az Chriſtus által voltanac. Mert *ßent*

Az Regieknekis voltEvangeliomoc

Két fele voltac az igéretek.

Péter azt mondgya, *hogy az idvősségről tudakoztanac és kérdezkedtenec az Prophétác, kic az mi réánc kövétkőzendő kegyelemről ióvendőlőttenec.* 1. Pet: 1. Azért mondotta *Szent Pál Apostalis hogy az Istennec Evangelioma, régenten az Prophétác által volt meg igérve az Szent irásokban.* Ro. 1. Ebből azért nylván vagyon, hogy az réghiec nem voltanac tellyességgel az *Evangeliombéli* igéretec nélkűl. Es noha ecképzen *az Prophétác* irásiban volt *Evangeliomoc* az mi Atyáinknac, az melly által idvősségetis nyertenec az Christusban valo hit által: mind az által tulaydon értelem ízerént, *Euãgeliomnac* mondatic amaz őrvendetes és boldog izenet, melyben minékűnc leg elősző *az kőrősztőlő Ianostol*, az után önnön magától *az Christustol*, az után *az ő Apostalitol*, és azok után kövétkőzőt tanétoktol hirdettetet ez egész világnac, hogy az Isten meg tellyesitette már azt az mit ez világnac kezdetitől fogván igért, és hogy el bocsátta, sőt ugyan aiandekozta minékűnc az ő egyetlen egy fiát, és ő benne az Atyával valo meg békéllést az bűnőknec bocsanattyát, és minden tellyességet, s' az őrőc életet. Annakokáért igazán mondatic, *Evangeliomnac*, az négy *Evangelistáktol* meg irattatot *Historia*, melly azt magyarázza meg, *miképpen lettenec ezec, avagy mint tellyesettenec bé az Christus által miket tanétot és czelekedet legyen az Christus, és hogy az ő benne hivőknec tőkélletességec legyen.* Az *Apostaloknac* ismét tanitásoc és irásoc (*mellyben azt adgyác előnkben az Apostaloc, az Atyától mi modon adattatot legyen minékűncaz Fiu, és ő benne mindenec az őrőc életre és idvősségre valoc*) igazán mondattatic *Evangeliomi* tudománnac el annyra, hogy ha tisztán meg marad, még ma sem veszti el illy bőczű-

Mitsoda tulaidon értelem szeréntaz Evãgeliom.

letes

letes nevezetit.

Ugyan azon *Euangeliomnac prædikállása*, neveztetic ismet *az Apoſtaltol* Léleknec, és léleknec ſzolgáltatásának, azért hogy az Szent Léleknec cſelekődetiből, az hiveknec fülőkben és ſzivőkben hathato, s'élő az hit által. 2. Cor: 1. Mert az bőtű, melly az léleknec ellenében vettetic, ugy vagyon hogy minden kűlső dolgot iegyez, de főképpen iedzi az Tőrvénnec tudományát, melly az Szent Lélec, és az hit nélkűl azoknac vagyon ſzivőkben, kic nem élő hittel hiſznec, melly Tőrvény haragot nemz és az bűnt fől indéttya: melly dologért *az Apoſtaltol* neveſztetic halálnac ſzolgáltatásának: mert ide valo amaz mondáſa *az Apoſtalnac: az bőtű meg ől, az Lélec penig meg elevenit.*

Azlélek ről és az Bőtiről.

Az hamis Apoſtalokis prædikallottanac tőrvénnyel őſſve egyeletet Evangeliomot mellyet meg veſtegettenec, mint ha az Chriſtus az tőrvény nélkűl meg nem tarthatna. Az minemőeknec mondattanac lenni *az Hebionitác* kik az *Hebion* eretnektől ſzármaztac, es *az Nazaræuſoc* az kic *Minæuſoknak* hivattattanac régenten, kiket mindnyaiokat kárhoztatunc mi, kic tiſztán hirdettyűc *az Evangeliomot*, és azt tanéttyuc hogy cſak az lélec által, és nem az Tőrvény által igazéttattanac meg az hivec, melly dologrol maidan az meg igazuláſnac *titulusſaban*, bévebben valo magyarazat kővetkőzic.

Eretnekek.

Es noha *az Euangeliomnac* tudomanya őſzve vettetvén *az Phariſeuſoknac* à Tőrvényről valo tudomanyockal, láttatot Uynac lenni, mikor leg elsőben hirdettetet az Chriſtuſtol mellyet *Jeremiaſis* meg iővendőlőt *az Uij Teſtámentomrol:* mind az által *az Euangeliom* nem cſak régi vala, és régi még mo-

Az Euangelió Uynac itéltetet az Fariſeuſoktul.

ſtanis, (*mert mais Ulynac mondatic az Papiſtáktol, ha egyben vettetic az ő tudományockal*) hanem még minden ez világon valo tudományoknális leg réghieb. Mert az Iſten őrőc időknec előtte el rendőlte *hogy az Chriſtus által meg tarcza ez világot.* 2. Tim: 1. és ezt az ő eleve valo el rendőlését, és őrőckén valo tanaczát *az Evangeliom* által meg nylatkoſztatta ez világnac. Az honnan meg teczic hogy *az Euangeliomi* hit és tudomány, valamellyec valaha voltanac, s' most vadnac, s' iővendőbenis leſznec, mindeniknél leg régieb. Azt mondgyuc azért hogy rutol tévelegnec mindnyaian azoc, és az Iſtennec őrőckén valo tanaczára nem méltot ſzolanac, kic *az Evangeliomi* tudománt, és hitet minapinac mondgyác, és csak alégh harmicz eſztendőſnekis, kikre igen illendő *az Eſaias Prophetának* amaz mondáſa: *Jay azoknac, kik gonoznak mondgyác az jot, és az gonozt jonak, kic az sötötſeget világoſſagnac tartyák, és az világoſſágot sötötſegnec, az keſerűt édeſnek, és az édeſſet keſerűnek.* Eſa: 5.

AZ EGYHAZI ES SZENT GYűLEKEZETEKREOL.

CAPUT XXII.

A ſz. gyű lekezetbenmine mű° dolgoknak kől lenni.

NOha mindeneknec ſzabad magan hazanál olvaſni az ſzent iráſt, és egymáſt az igaz hűtre tanétván epétteni: mind azon által, hogy tőrvény ſzerint hirdeteſſec az Iſtennec igéje az kőſlegnec, és könyőrgéſek, s' imádſagok legyenec közönſegeſſen, az ſzentſegekis tőrvény ſzerint ki ſolgáltaſſanac, és legyen *Egyházi* gyűtemeny az ſiegényeknec taplaláſokra, és *az Eccleſiának*

cleſiánac ſ;űkſeges kőltſegere, teilyeſſeg'el ſzűkſegeſſek az hiveknec *Egyházi* és ſzent gyűlekezetek.

Mert nylván vagyon, *hogy az Apoſtaloktol fondáltatot*, és azok után kővetkezet *Eccleſiákban* minden hivek gyakorlottak az illyeten gyűlekezeteket. Valakik meg utállyák ezeket, és ezektől magokat el ſ;akaſztyák, az igaz hűtőt megh utállyák, és kénſzerétetniec kől *Lelki Páztoroktol*, s' Iſtenfęlő *Magiſtratuſoktol*, hogy vakmerő képpen magokat azoktol el ne ſ;akaſzák, és az ſ;ent gyűlekezeteket meg ne utállyák. Az *Egyházi* gyűlekezetec penig, nem titkon és ſetőtben, hanem nylván, és kőzőnſegeſſen legyenec, hanem ha az Chriſtuſnac, és *az ő Eccléſiajánac* ellenſeginec őldőzőſe, nem ſ;envedne nylván és kőzőnſegeſſen lenni. Mert jol tudgyuc regenten mineművek voltanac *az Apoſtaloktol fondáltatot Eccleſiáknac* gyűlőkezeti, rőytőc helyeken, *az Romai fejedelmeknec* kegyetlenſegek miat. A mely helyeken penig őſ;ue gyűlnec az hűvek, azok tiſ;teſſęgeſſek legyenec, és az Iſten *Eccleſiajánac* mindenképpen alkalmatoſſak. Valaſ;taſſanac azért arra tagas házak, avagy *Templomoc*: mind az által minden ollyatén dolgoktol meg tiſ;titaſſanac, mellyec az Iſten *Anyaſſentegyházat* nem illetic. Legyenec peniglen mindenec ekeſségnec, ſzűkségnec, és kegyes tiſ;teſségnec okaért, hogy valami heja ne legyen annac, az mi kivántatic *az Eccleſiánac* ſ;űkſeges rend tartáſira. A mint penig azt hiſ;űc, hogy nem lakozik Iſten az kézzel csináltatot *Templomokban*, ugy az Iſtennec igejeért, és ſ;ent dolgockal valo élesért, tudgyuc azt, hogy az Iſtennec, és az Iſteni tiſ;teletnek ſzentőltetet helek, nem kőzőnségeſſek, hanem ſzent

Nem kel meg utálni az ſzgyűlekezetet.

Minemű hel'ekre kel őzue gyűlni.

Sz. helec.

helyek, és az kik azokban forgolodnac, bőcsűlettel, és tiſzteségeſſen forgolodgyanac, ugy mint kic ſzent helyen, az Iſtennec, és az ő *ſzent Angyalinac*, ſzinyec előt vannak. Ezekaért az kőrőztyéneknec, *Templomoktol*, és Imátkozo helyektől, igen el kől tavoztatni minden ruhákbol valo bujalkodáſt, minden kevélyſeget, és mindeneket, valamellyec nem illetic az kőrőſztyéni alázatoſságot, fenyetéket, és tiſzteſséges jo erkőlczőt. *S'az Templomoknac* valoſagos ekeſségek, nem ál *Elefant tetémből, Aranybol, drága kövekből*, hanem *jozanſagbol, kegyeſségből*, és azoknac *joſſagos czelekedetekből*, kic *az Templomban* forgolodnac. Mindenec peniglen illendőképpen, és rendel legyenec *az Eccleſiában*, és végezetre mindenec epűletre legyenec.

Az Templomoknac ekeſségec miben alyó.

Halgaſſanac tehat minden idegen nyelvek az ſent gyűlekezetekben: Mindenec közönſeges nyelven mondáſſanac, az mineműet azon helyben valo emberec abban az gyűlekezetben meg értnec.

Idegen nyelvek tilalmaſok.

AZ ECCLESIANAC IMADSAGIrol, Enekleſiről, és az Imádſágos Orakrol.

CAPVT XXIII.

SZabad ugyan magánis imádkozni, akar minémű nyelven, à ki mineművet érth, de az közönſéges Imádſagoknac, az ſzent gyűlekezetben közönséges nyelven valonac kől lenni, az mineművet mindenec értnec. *Az hűvec minden Imádſagokat nyutſak czak egyedűl az Chriſtusnac közbenjaráſa által az Iſtennec; hűtből*

AChriſtus által imádgyuc az Atyát.

és ſzere-

és ſzeretetből. Az mennyei Szenteket ſegitſegûl hûnya, avagy azokat közbenjároknac tartani, nem engedi az Chriſtuſnac *Papſaga*, és az igaz hût. Kôl penig Imádkoznunc ez világi *Fejedelmekért, az Királyokért* avagy mind azokért, à kic méltoſságban helyheztettenec, *az Egyházi ſolgakért, és az Anyaſzentegyháznac* minden ſzûkſeges dolgaiért. Az nyomoruſagokban penig, s' fôképpen *az Eccleſiaeban*, mind közönſegeſſen, s-mind magán ſzünetlen kôl imátkozni. Iſmeg ſzabad akaratbol, nem kénſzeretésbôl, és nem bérért kôl imádkozni. Nemis illic az Imádſagot oly babonaſan az helyhöz kötelezni, mint ha maſut nem volna ſzabad imátkozni, hanem csak az *Templomban*.

Az ſzentekket nem hivjuc ſegitſegel.

Nemkötetic az imadſagh helyhöz.

Nem ſzükséges azis, hogy az közönséges imádságoc minden *Eccleſiákban* egyenlöc legyenec azon egy formara, és azon egy időre. Mert minden *Eccleſiác*, ellyenec az ô ſzabadságockal. *Socrates az Hiſtoriában* ezt mondgya, *hogy az egéſz tartomanyokban, ſohut czak két Eccleſiát ſem találſz, mellyec az imádságban tellyeſſegel egyezznénec.* Eféle viſzálkodáſoknac ſzörzöinec azokat vélé leni, kic minden időben elötte iaroi voltanac az *Eccleſiáknac.* Ha mind az által eggyeznec, fölötte igen dicſérendô dolog, és mélto arra, hogy egyebekis köveſſéc azt. De az mint akár minemô dolognakis, igy az közönséges imadságnakis bizonyos modgyánac kôl lenni, hogy igen hoſſuc és unalmaſoc ne legyenec.

Az ſzent gyüleközetökben azért föképpen tanettaſſéc *az Evangeliom* és azon kôl igyeközni, hogy az gyüleközetben, az fölöttéb hoſſu imádságockal az kôſség ne faraztaſséc el annyra, hogy mikor az *Evangeliomnac* hir-

Hoſzu imadſagh unalmas

detéſét kéllene hallani, az nép meg tarat lévén, avagy ki-kivánkozzéc jönni az gyülekézetből, avagy azt el oſzlani kivannya. Ez féléknec *az prædikállásban* fölötte hoſzunac teczic az, az mi önnön magában elég rövid volna.: Mert az Tanitoknakis bizonyos modot kél tartanyoc.

Eneklés. Igy kél az énekléſtis az ſzent gyülekézetben meg mértékleni, à hol azzal élnec. Az *Gergely Papától* ſzórőztetet énekléſekben, ſokképtelen dolgoc vadnac, ezokáért méltán vettetet meg mi tőlünc, és ſoc egyéb *Eccleſiáktolis*. Ha vadnac olly *Eccleſiác*, mellyec az hitből ſzármazot, és tőrvény ſzerint valo imádſagot meg tarttyác, de ſemmi énekléſec nincſen, nem kél azért őket kárhoztatni. Mert nincſen minden *Eccleſiáknac* az éneklésben valo alkolmatoſſagoc. Es bizonyos dolog az *Régieknec* bizonság tételekből, hogy az mint az *Napkeleti Eccleſiákban* az énekléſeknec ſzokáſa fölötte réghi volt, ug' *az Nap nyugoti Eccleſiác* azt igen kéſén véttéc bé.

Imádſagos orák. Az hét orákot, az az bizonyos orákra rendőltetet imádſagokat, mellyeket az *Papiſtác* énekelnec, avagy el olvaſnac, nem tudtác az reghiec, mellyet könnyű meg mutatni önnön magokbol az imádságokbol, és azokban lévő dolgokbol: De nem kevés képtelen dolgokis vadnac bennec, hogy ſemmit többet ne mondgyac, ezokáért iol hagyattatnac el az *Eccleſiáktol*, kic azoc helyében az Iſtennec egéſz *Eccleſiájanac* idvőſéges dolgokat rendőltenec.

AZ CATECHISMUSROL, ES AZ BETEGEKNEC VIGASZTALASOKROL, vagy meg latogatáſokrol.

CAPUT XXV.

AZ Ur Iſten meg parancſolta volt az ô réghi népénec, hogy gyermekſegektôl fogva, nagy gondot viſelnénec az iffiuſágnac igazán valo tanitására, és ugyan nylván meg parancſolta az ô Tôrvényében, hogy tanitanác ôket, és az ſzentségeknec titkos voltát meg magyaráznác nékiec. Mivelhogy penig nylván vagyon az *Evangeliombol, és az Apoſtaloknac* iráſibol, hog' nem keveſſeb gondot viſel Iſten *az Uj Teſtamentombéli* népnec kisdedirôlis; mivelhogy nylván mondgya ezt: *Ne tilczátok az kisdedeket en hozzám iönni, mert illyeténêké az mennyeknec orſága*, Mar: 10. fôlôtte haſznoſſan cſelekeſzic az *lôlki páſtoroc*, kic az iffiuſagot idején, és ſzorgalmatoſſan *az Catechiſmusra*, az az, *az hûtnec elsô fundamentomira*, és az kôrôſztyéni tudománynac elsô kezdetire tanittyác, magyarázván nékic *az Iſtennec Tizparancſolattyat, az Apoſtali Credot, és az Urtol tanult imadságot, az Sacramentomoknac terméſetit, és egyéb effele elsô kezdetit s-fô fô réſeit az mi kôrôſztyéni hitünknec.* Az *Anya ſentegyház* penig it az ô hivſegét és ſzorgalmatoſságát, meg mutaſſa, hogy az ô gyermekôket *az Catechiſmusnac* tanulására el vigye, és azt kivánnya, s'azon ôrûllyön hogy igazán tanéttatnac.

Az gyermekeknec tanitaſok.

Mivelhogy penig, ſoha nagyob keſertetben nincſenec az emberec, mint mikor erôtelenſegeckel gyakoroltatnac, avagy betegec el tôretetettec léven; mind lôlkôk

nec, s' mind testőknec faidalmival: bizonyára soha nem illendőb az *Lőlki pásztoroknac* szorgalmatossan vigyázni az ő nyájoknac idvősségére, mint effele betegségekben, és erőtlenségekben.

Betegek nec meg latogatasok.

Ezokáért idején meg latogassác az betegőket, és ismet idején hivatassanac az betegektől, ha az szükség kivánnya, és vigasztallyác, és erősiczéc őket az igaz hitben, és föl fegyverkőztessec *az Satánnac* veszedelmes sugallasi ellen, és az beteg embereknec hazaknál imádkozanac, és ha szükséges, az szent gyülekőzetőkbenis kőzönségessen, imádkozzanac az betegőknec meg gyogyulásokért, és gondot viselljenec arra, hogy boldogul mullyanac ki ez világbol.

Az Papisláknak utolso kenetec.

Az *Papisláknac* meg latogatásokat, amaz ő utolso kenetőckel, mondottuc oda föl hogy mi nem iavallyuc, mivelhogy képtelen dolgoc vadnac benne, s' az hűtűnket igazgato szent iráſoc sem iavallyác azt.

AZ HIVEKNEC TEMETESEKREOL ES AZ HALLOTTAKRA VALO GONDviseléſekről, az Purgatoriumrol, és az Lőlkőknec meg jelenéſekrol.

CAPUT XXVI.

Az halottakra valo gondviseles,

AZ Hiveknec testőket, ugy minth az Szent Léleknec láko Templomit, mellyekről igazán hiszűc, hogy az utolso napon föl támadnac, parancsollya az Irás hogy tiszteſſęgeſſen babona ság nélkűl az földben temesszűc, és az kic az Urban szentől holtanac meg, azokrol tiszteségeſſen meg emlekőzűnc, és az ő maradékjoknac

nac, ugymint az özvegyeknec, s árváknac minden kegyes ſolgalattal legyünc: Az hallottac felöl más gondviſeléſt nem tanitunc. Nem iavallyuc tehát főképpen az *Cynicuſokat*, kic az hallottaknac teſteckel nem gondolnac, avagy fölötte gondviſeletlenöl és böcztelenül vetic azokat az földben.; ſoha czak egy jo ſzot ſem teſznec az meg holtac felöl, avagy az ö maradékioknac ſemmi gondgyokat nem viſelic. Nem iavallyuc uiſzontac azokatis, kic föléttéb ſzorgalmatoskodnac az hallottac felöl, kic az *Poganyoc* modgyára ſirattiác hallottyokat, (az mértekletes ſiráſt, mellyet *Szent Pál* meg engedett. Theſſ: 4. nem ſzidalmazuc, sőt embertelenségnec itéllyüc ſemmit nem bánkodni) és az hallotakért áldoznac, és bizonyos imádſagokat bérért berbitelnec, effele cſelekedetteckel akarván az ö magokhoz tartozokat meg ſzabaditani az gyötrölemből, kic felöl azt vélik, hogy halálloc után az gyötrölemben ugyan bé merültenec, és hogy effele kábaſagockal meg ſzabadithatnác, mert azt hiſzüc, hogy az hiv emberec az teſti halálbol igyeneſſen az Chriſtushoz mennec, Ezokaért nem ſzükölködnec az elöknec ſegitſegec, avagy hallottakért valo Imádſagoc, avagy jo cſelekedetec nélkül. Hiſzüc iſmeglen, hogy az hitetlenec egyeneſſen az pokolra hanyattatnac, à honnan az Iſtenteleneknec ki jövetelek nem lehet az elöknec jo cſelekedetec által.

Hallottakon valo ſiráſok.

Az halottakert valo imádſag tilalmas.

Az meghholtaknac allapattyoc.

A mit penig nemellyec tanitnac *az Purgatorium* tüze felöl, ellenközic az, im ez körösztyéni hüttel: *Hiſſem az bünnec boczanattyát, és az örök életet:* Ellenkezik az Chriſtus által lött tökelletes meg tiſztuláſſalis, ellenközic az Urnac imez mondáſa valis: *Bizony bizony mon-*

Purgatorium.

dötinektec, à ki az én beſédemet hallya, és hiſſe annak à kienge met boczátot, annac őrőc élete vagyon, és itiletben nem megyen hanem az halál után az életre által ment, Ioh. 5. Iſmeg, *az ki meg moſodot, nem ſükség, hanem czak hogy az labait moſogaſſa, mert egéſzlen tiſta, és tiis tiſztak vattoc.* Ioh. 13.

A holtaknak lelkec nem jelennek meg.

Immár az mit tanitnac az meg holtaknac lőlkőc felől, hogy neha meg jeleńec az élőknec, és ſegitſeget kérnec tőlőc, mellyeckel meg ſzabadullyanac, azokot az jeleneſeket, az ördőgnec meſterſegi, cſalardſagi, és jádzodozáſi közze ſzámlállyuc, ki az mint hogy fenyes *Angyla*, tüntetheti önnön magát, ugy azonis incſelkedi, hog' az igaz hűtőt, vagy el fordicſa, vagy kétſegeſſe tegye. Az *O Teſtamentomban* tiltotta az Iſten, *hogy az igaſſagot ne tudakozzák az hallottaktol, ſe penig valami ſővetſegek ne legyen az lőlkőckel.* Deut. 18. Az kazdagnac penig, ki az büntetéſnec rabſagában vala, az mint *az Euangeliomi* igaſſag beſzélli, nem engedi etéc, az ő Atyafiahoz valo viſza jővetel, ezt mondván azonkőzben az Iſteni felelet. *Vagyon Moyſeſec és Prophetájoc, halgaſſak azokat: ha penig az Moyſeſt és az Prophetákot nem halgattyác, ha ſzintén valaki az hallottác közzül föl tamadnais, annac ſem hünnének.* Luc. 16.

AZ EGYHAZI RENDTARTASOKROL, CEREMONIAKROL, és az ſzabadſagban helyheztetet dolgokrol.

CAPUT XVII.

AZ ô Teſtamentombeli népnec adattattanac *Régenten Ceremoniák*, ugy mint neminemű *vezető meſterek*, azoknac kic az tőrvény alat, ugy mint neminemű *vezető Meſter és Tutorſag* alat tartatnac vala, de minec utánna *el jőt az ßabadito Chriſtus, ki el vette az Tőrvént, mi hűvec, többe nem vagyunc az tőrvény alat.* Ro. 6. *és az Ceremoniákis el multanac.* Mellyeket *az Chriſtusnak Eccleſiajában, az Apoſtaloc*, annyra nem akartanac meg tartani, avagy meg uyjétani, hogy nylván ugyan bizonſagot tettenec rola, *hogy ők ſemmi terhet nem akarnának vetni az Eccleſiára*, Act. 15. Ezokaért *az Sido* hűtől láttatnánc viſza hozni, avagy helyére állatni, ha *az Chriſtusnac Eccleſiajában, az ô Teſtamentombeli Eccleſiának* ſzokáſa ſzerint, *az Ceremoniákat* és az rend tartáſokat meg ſokaſitanánk.

Az o Tőrvénbeli Ceremoniak, el multanac

Azért ſemmiképpen nem javallyuc azoknac értelmeket, kic ſűkségeſnec itélik lenni *az Chriſtus Eccleſiajat*, ſoc és külömb külömb féle rend tartáſockal, mint valami *Tanito Meſterrel* őrizetben tartani. Mert ha az kőrőſztyén népre, *az Apoſtaloc* nem akarták vetni az Iſtentől adattatot rend tartáſokat *és Ceremoniákat*, kérlec, micſoda eſzes ember vetne rea erővel az emberi főtől gondolt tudományokat? Menivel inkáb őregbedik *az Anyaßentegyházbeli* rend tartáſoknac rakáſa, annival inkáb meg kiſſebűl, nem cſak az kőrőſztyéni ſabadſag, hanem az Chriſtusban valo hűtis: mivel hogy az kőſſég az kűlső rend tartáſokban kereſi azt, az mit egyedűl cſak az Ieſus Chriſtusban, az Iſtennec fiában kőllene hűt által kereſni. Eleg dendőc azért az hűveknec, kevés,

Meg vettyűc àſoc Ceremoniakat.

Kevés rend tartaſokat, beveſſüc

mértekletes, egyűgyű és az Iſten igéjetűl nem idegen rend tartáſok. Hogy *ha az Eccleſiában* külömbőző *Ceremoniák* találtatnac, ſenki abbol ne vellye *az Eccleſiákot* egymáſtul különőzni. *Lehetetlen dolog*, ugy mond Socsates, *minden Eccleſiáknac, mellyec Varoſonként, és tartományonként vannac, minden rend tartáſokat meg irnya.* Egy Religio ſem tart ugyan *azon Ceremoniákat*, noha azokrol valo tudományban egyet ért. *Mert az kik egy hűtőn vannakis, külömbőznec egymás közőt az rend tartáſokban.* Ezeket ő mondgya:

Az Ceremoniáknac külömbſegemiat az Eccleſiák nem külenőznec

Mijs moſtanában *az Ur Vaczorajának* ki ſiolgaltatáſában, és nemely egyéb dolgokbanis *az mi Eccleſiainkban*, külömbőző *Czeremoniákat* tartunc: mind az által az tudományban, és az hűben nem külömbőzűnc és *az mi Eccleſiáinknac* eggyeſsége, és tarſaſága azzal meg nem ſzaggattatic. Az *Eccleſiác* penig mindenkoron, ez féle ugy mint ſzabadságban helyheztetet rend tartáſokban, éltenec ſzabadságockal; az melly dolgot mi is még máis meg cſelekőſsűnc. Azonkőben azt tanittyuc, hogy megoijuc magunkat attol, hogy ez féle ſzabadságban helyheztetet dolgoc közzé, ne ſzámlállyuc, az mint nemellyőc ſzoktác, *az Miſsét, és Templomokban az képeckel valo éléſt*, az mellyec valosàgoſſan nem ollyanoc, az mellyecckel ſzabad volna vagy élni, vagy nem élni. Szabadságban helyheztetet dolognac azt mondotta *Hyeronimus Szent Agoſtonnac* irot levelében, *az mi ſem nem io, ſem nem gonoſz, egy hogy akár meg czelekedgyűc azt, s akár el mulaſſuc, ſem igaſságuno, ſem hamiſságuno abbol nem leſſen.* Ezokáért midőn ez féle ſzabadságban helyheztetet dolgoc, az hűnec vallasára vonyatatnac, ſzabadságbelicknec len

Keresztieni ſzabad ſagàrend tartaſokban.

AMiſe és képekel valo élés nem ſzabadſagbá helyhezrettenek

nec lenni meg ſzűnnec, *az mint Szent Pál* meg mutattya, 1. Corinth: 8. *hogy ßabad legyen meg enni az huſt, hogy ha rola valaki meg nem int hogy az meg áldoztatot az bálvanyok nac:* mert ugy nem leſzen ſzabad meg enni, mivelhogy az ki ezfélét meg eſzic, ételével láttatic iavallani az bálvanyozáſt.

AZ EGYHAZI JOSZAGROL.

CAPUT XXVIII.

VAgyon az Chriſtus Anyaſzentegyhazanac joſzága, *az fejedelmeknec* ajandékozáſokbol, és az hiveknec adakozáſokbol, kic az ő ioſzágokat aiandékon adtác az *Eccleſiánac*. Mert *az Anyaßentegyháznac* mindenkoron ſzűksége volt, és vagyonis az ioſzágra, az ő ſzűkséges dolgainac meg ſzőrzéſęre. Es régenten *az Egyház* joſzága arra valo volt, s' moſtanis arra valo, hogy *az Iſcholákban* és az ſzent gyűlekőzetőkben meg tartatnéc az tudomany, *minden egyéb Iſteni tiſztelettel, Czeremoniáckal, rend tartaſockal, épűleteckel egyetemben*, hogy végezetre meg tartanánac *az Tanétóc, Tanétványoc, az Egyházi ſolgác*, egyéb ſzűkséges dolgockal, és főképpen hog' az ſzegényec ſegitttetnénec, és tápláltatnánac. Arra penig Iſten fęlő, okos, és az gazdalkodásban tudos emberec valaſztaſſanac, kic tőrvény ſzerint oſztogaſsác *az Egyháznac* javait. Ha penig *az Anyaßentegyháznac* javaival nem iol éltenec, az időknec haboruſagoc, és nemellyeknec vakmerő batorſagoc, tudatlanſagoc, avagy telhetetlenſegec miat, az Iſtenfelő és okos emberec azo

Mire valo az Eg' házi joſzág.

Egyházi Safarok.

Szentseg tőrő tékozlás.

kot ismeglen, szent dolgokra valo költségre fordiczác. Mert nem kől csak szőmmelis hunyoréttani az szentségtőrő tékozlásra. Azt tanéttyuc annacokáért, hog' meg kől Uyjétani *az Ischolakat, és az Collegiomokat*, mellyec meg vesztegettettenec az tanétásban, az tisztőletben, és az erkőlczőkben, és hogy kegyesseu, hiven, és okossan szegényeknec valo taplalást kől rendőlni.

AZ NEOTELENSEGREOL, HAZASSAGROL, ES AZ HAZI KAZdasagrol.

CAPUT XXIX.

Nőtelenségre valo ajándék Istentűl vagyon.

AZ kiknec vagyon Istentől nőtelenségre valo ajándékoc, ugy hogy tellyes szivőkből és elméiekből tisztác, és magoc mértékletősseс lehetnec, és nem gőriedeznec főlőtté, azoc abban az hivatalban szolgálljanac Istennec mind addig valamig érzic náloc azt az Istennec ajandékát, és egyebeknél főllyeb ne tarczác magokat, hanem szolgállyanac az Urnac sűntelen valo alazatosságban, és eggyűgyűségben. Az Isteni dolgokra valo gondviseléssre penig alkolmatosbac ezec,

Az nőtelenec alkolmattosbakaz Istenisolgalatra.

azoknál, kic hazoc népére valo gondviselésseckel el vonyatatnac. Ha penig az ajandoc tűlőc el vetetic, és maradando gőrjedőzést éreznec magokban, meg emlekőzzenec *az Apostalnac* amaz mondásárol, *job meg hazasodni hogy nem gőrjedezni.*

Hazasag.

Mert az hazasság (melly maga meg nem tartoztatásának orvossága, sőt ugyan embernec maga meg tartoztatása) önnön magától az Ur Istentől szőrőztetet, ki azt

bevse-

bevſęgeſſen meg áldotta, és azt parancſolta *hogy az ferfiu és az Aſſony állat el válhatatlan képpen egy máshoz ragaz kodgyanac, és egyűt nagy ſzeretetben és eggyeſségben éllyenec.*

Tudgyuc azért hogy az *Apoſtal* azt mondotta, *Tiztőletes mindenec kőzőt az hazaſság, és tiſſta ágy,* Heb: 13. Es iſmet: *Ha az ſzűz léánzo ferhőz nem megyenis nem vétkezic,* 1. Corinth: 7.

Kárhoztattyuc azért az ſoc feleség tartáſt: Kárhoztattyuc azokatis kic az maſodic hazaſságot nem javall'ác.

Az máſodic házaſagh ſzabadſaga.

Aztis tanéttyuc, hogy tőrvény ſzerint és Iſteni felelemmel kől meg hazaſulni, és nem az tőrvényec ellen, mellyec egynéhány izen valo *Atyafiságot* tiltnac az hazaſságban, hogy főrtelmes ne legyen az hazaſság.

Az ſzűléknec, avagy azoknac kic ſzűléc helet vadnac, éggyezző akatattyokbol legyen az hazaſsàg, főképpen az végre az miért az Iſten ſzőrzőtte. Iſmeg *Szentől legyen az hazaſság, az hazaſulo ſzemellyeknec nagy hivségeckel, kegyeſségeckel, ſzeretetteckel, és tiſſtaſagockal.* El tavoſztaſſanac azért *az haboruságoc, viſſálkodáſoc, bujálkodáſoc, és paráznaságoc.* Legyenec *az Eccleſiában* tőrvény ſzerént valo itéletec, *és Egyházi Birác,* kic az ſzent hazas ságot oltalmazzác, és minden ſzemtelenséget meg bűnteſſenec, és az hazaſságban támadot viſzálkodáſokat le czőndeſiczéc. Az gyermekőketis Iſteni félelmben nevellyéc fől az ſzűlec, és gondgyokat viſellyéc azoknac, meg emlekőzvén az *Apoſtalnac* amaz *ſententiajárol, az ki az őveire gondot nem viſel hitit meg tagadta, és az hitetlennélis aláb valo,* 1. Tim: 5. Főképpen az ſzűléc meſterſęgekre tanitaſsác az ő gyermekőket, mellyeckel el táplálhaſsác magokat: az hevolkodáſtol el ſzakaſzác őket, és

Mint kel leſecmeg hazaſodni.

Egyházi birák az hazaſſag dolgábá.

Az gyérmekeknec nevelélek.

minden dolgokban az Istenben helyheztelsée bizodalmokat: *hitetlenségben penig, ávagy fölötteb valo bátorságban, avagy utálatos fösvénységben ne éllyenec, hogy valamiképpen semmi haßonra ne jußanac.*

Es bizonyos dolog az, hogy az szülektől valaminemő io téteményec származnac az hazaságban, és az házi gazdaságban, Istennec előtte ßent, és valoságoßan io cselekődetec azoc, és nem külömben teczenec az Istennec, mint szintén *az imádságoc, böytöléßec, és alamißnálkodáßoc.* Mert *ßent Pál Apoßtalis* ezképpen tanitot az ő leveleiben, főképpen azokban, mellyeket *Timothéußnac, és Titußnac* irt. Ugyan azon *Apoßtallal* együt penig, az ördögi tudományoc közzé ßámlállyuc azoknac tudományokat, *kic tilttyác az hazaßágot, avagy nylván ßidalmazzác, avagy kerülő beßéddel gyalazzác, mint ha ßent és tißta nem volna.*

Tißztatalan nőtelenseg.

Utállyuc penig az tißztatalan *nőtelenséget*, az titkon és nylván valo *bujálkodáßokat*, és *paráznaságokat*, az képmutatoknac tettetes ßüzeßégőket, holot mindeneknél leg tißztatalambac. Mind ezeket meg itéli az Isten.

Az kazdagokat, és az kazdagságokat, ha Isteni félelemmel és igazán élnec azzal nem kárhoztattyuc. Nem javallyuc penig az *Apoßtolicußoknac* ßakadáßokat.

Authornac ßjavai

Eddig vadnac *az Helvetica Confeßsionac* részei.

DOCTOR PAREUSNAC IRENICUM NEVEO KEONYVENEC,

Huſzon nyolczadic réſzéből vétettetőt Tizen nyolcz Ragalmazáſokra valo feleleti, ecképpen kővetkőznec.

PAnaſzolkodic Szent Agoſton, hogy az Pelagianuſoc 16. *Articuluſokat* fogtanac ő rea hamiſſan, avagy ragalmazásbol az végre, hogy meg gyűlőltetnéc az ő tudomanyát, az Iſtennec eleve valo el valaſztásárol, mellyel őc magokat ſzorongatni érzic vala. Ug'a ezőn boſzuſagot ſzenvedűnc mijs ez moſtani időben, ugyan azon dologban, és kenſzeritetűnc panaſzolni azokra, kic *az Pelagius* tudományánac maradékját kővetic. Mert mivelhogy *az ſzent Iráſnac*, és annac az ſz Atyánac igaz tudomanyát tanettyuc, és ſzorgalmaſztattyuc, melly vagyon az hitről, és kegyelemről, és nemellyeknec az életre, s'nemellyeknec az halálra valo el rendeltetéſekről: ők neminemű illetlen káromláſoknac csigabigas, cſudás tudománit ragattyác őſzve, és mennél gyűlősőgeſſeb ſ;ockal lehet tőlec, azokat ugy beſzéllik, mellyeket magán és kőzőnſegeſſenis ſ;erte ſ;éllyel hordoznac, azt mondván, hogy ollyan értelemben vol-

De nē ok nékűl az mint ide alá az 6. Art. valo feleletbē meg magyarázta tik.

nánc miis, az minemůvec vannac az őrdőgi *Layſtromokban*. Valamint penig *Auguſtinus* egyenként elő hozván *az Articuluſokat* mindeniknec alája iria vala magyarázattyát az ő értelménec, és hűtinec, mellyet *az Pelagianuſok* ellen oltalmaz vala: ſ; intén ugy miis, mindenic *Articuluſoknac*, mellyeket vagy hamiſſan, vagy nem hűvſégeſſen fognac mi reánc, alájoc iriuc rővideden, az mi tudományunknac értelmét, hogy mindenec nylván meg ércſék, hogy ez Iſtentelen velekedéſeknec cſak valami nyomdoka ſem ragadot az mi ſzűveinkhőz, és az melly káromláſokat látnac hogy kárhoztatunc az mi valláſunkban, azokat itéllyec méltoknac lenni az bűntetéſre kic annac első talaloi voltanac.

Affirmant Lutherani Orthodoxi Negant

ARTICVLVS. I.

Hogy az mi Urunc Jeſus Chriſtus, nem minden embereknec váltſágokért ſzenveder, s-holtis meg?

FELELET.

EZ első Articuluſt Auguſtinuſrais hamiſſan kőltőttéc volt: ezokaért, ő véle kőzőnſeges oltalmunc vagyo minékűnc. *Az mi illeti nagy voltát, és érejét az meg fizeteſnec*, ugy mond *az Chriſtus vére elegſeges váltſaga az egéz világnac, de az kic hűt nélkűl mennec által ez világon, azoc idegenec az váltſagtol.* Miert engedgye Iſten, hogy ecképpen mennyenec által, titkos oka vagyon, de hamis nem lehet.

Ezek elegedendőc valánac *Auguſtinusnac* oltalmára: Legyenec azért elegedendőc az mienkreis. Ez tudo-

mánt

mánt (így irt minapiban egy neminemű *Author*) ugyan kiváltképpen magaéva tétte az *Palatinatusban levő Ecclesia*, ezt vitatván: *hogy az Christus nem holt meg mindenekért, hanem czak az valaztattakért.* Ame mely káromlás? *Miert nem tennénk mienke jozan értelemmel ez tudománt?* Mert ez, az Idvözitő Christusnac tudománya. b *Az embernec fia atta magat váltságul sokakért.* c *Nem könyörgök ez világért, hanem azokért, az kiket attál ennékem.*

Myl. in prodro. thes. 60.

b Mat 20 v. 28.

c Io. 17. v. 9.

Az Apostalnac tudománya, Rom. 3. v 22. *Az Istennec igassága, az Christusban valo hűt által minden hivőkre ki nylatkoztatot.*

Origenesnec tudománya, *Orig. in Math. homil. 12. Az Christus adta az ő eletét váltságul sokakért, az kic ő benne hűttenec.*

Ambrosiusnac tudománya, *de fide l. 4. Cap: 1. ha nem hisseß tenéked nem senvedet.*

Augustinusnac tudománya számlálhatatlan helyeken, *Serm: 117. de Temp. Mindeneket magához vont, az ki az ő valaßtotti közzől senkit pokolban nem hagyot, mindeneket el vit, bizony az valaßtottakat.*

Cyrillusnac tudománya, *l. 11. Cap: 19. in Joh. Az Ur Iesus az ő veit, az nem ő veitől el valaßtván, czakugyan, ugy mond, azokért könyörgök az kic võttéc az én beßédemet.*

Prospernec tudománnya, *ad Capitula Galler: Cap. 9. Nohafőlőtte igazán mondattatic, hogy az Idvözitő az egéz világnac váltságáért feßitetet meg, az első emberben valo közönséges veßedelemért, és az közönséges terméßetnec föl vételéjért; mind azon által, azt mondhat ni, hogy czak azokért feßitetet meg, az kiknec haßnáltaz ő halála.*

Gregoriusnac tudománya, *l. 1. homil. 2. super Ezech.* Az el valasztataknac életökért, szintén halálra adta magat az életnec szörzője.

Haymonac tudománya, *Cent: 9. Col: 116.* Az Christus meg holt mind azokért, valakic az életre el valasztattanac.

Anshelmusnac tudománya, *Cent: 11. Col: 92.* Az Christus mindeneket meg váltot, valakic idvözülendöc vadnac.

Bernhárdusnac tudománya, *Ser: 10. de 9. v. Psal: 92.* Ugy vagyon, hogy az idö szerént, az Istentelenekért holt meg az Christus; az valasztas szerint penig, Atyafiaiért, és baratiért holt meg.

Efficientia. Innocentiusnac tudománya, *lib: 2. miss: Cap. 4* Az Christus vére egyedül czak az valasztattakért ontatot ki, hasznara nézve, de elégséges voltara nézve mindenekért.

Sufficientia.

Thomas Aquinasnac tudománya, *de verit: Mart: 26. q. 7.* Az Christusnac ö-deme, az elégségre nézve, mindenekhez egyaránt vagyon, de nem az hasznra nézve.

Lyranac tudománya, *in 1. Ioh. 2.* Az Christus engesztelö áldozat mind az egész világnac bünéjert az mi illeti elegendö volt az: de az mi foganatosságát nézi, az valasztattakért.

Kemnitiusnac tudománya, *harm: l. 2. p. 83.* Mint az fü nem haszná az betegnec, ha iol nem él véle, és iol magára nem köti: Igy az Christus szenvedésének ereie, elegendö, az egész világnac bünéinec el vételére, de az egyedül czak azoknac haszná, kic ezt az bárányt bé ueszic.

Mienknec ismerüsc azért lenni, ez tudománt, mivel hogy közönséges, és mivelhog az ellenközö tudomány (tudni illik, hogy meg holt az Christus az fizetésnec mind fo-

ganatos-

ganatosságára, s-mind elegendő voltára nézve, ně czak az valaſztattakért, hivekért, s-idvőzűlendőkért, hanem az el hagyattattakértis, az hitetlenekértis, és az el kárhoztakért, s-az el kárhozandokértis) nyilvan hamis és Iſtentelen tudomány.

Mert az Chriſtus halalának foganatoſsága és haſzna az őrőc élet, és igy, az el hagyatattakis, az hitetlenekis id vőzűlnének. Azt iria ugyan azon Author, hogy mi az boldogockal egyetemben az őrőc eletben helyheztettyűc az Catokat, Scipiokat, Camilluſokat, Herculeſeket, és az Numatis: De hol olvaſta az mieinknec iráſokban? Azt mondgya, hogy *Zuingliuſnac* az Hűtnec magyarázattyárol irot kőnyvében, melly *az Authornac* halála után őt eſztendővel boczáttatot ki. Azt kérdem továbba, hogy ezen kivűl hol olvaſta maſut az mi kőnyveinkben. Aztis kérdem végezetre, hogy ha *Zuinglius* ebben el téveledet, ezen kivől vané valami io abban az kőnyvben? Bizonyára dragalatos kőnyvű az, mellynec, vayha ſokaknac volna inkáb kedvőc olvaſasára, mint ſem karőlasára.

Ha ez fogyatkozás vagyon benne tőrőlteſséc ki bátor, és legyen bocſanat ő néki. De ezt nem *Zuingliuſnac* fogyatkozásának, hanem az gonoſz akaroknac rágalmazasának lenni, régen meg mutattác egyebec. Mert azoknac az fő fő embereknec, az Iſtennec ſzinyelatását hatval tulaydonéttya *Zuinglius*, ha tudni illik, *hitben multanac ki ez világbol*. Mert nyilván mondgya ezt: *Es valamennyn hűtben hordozkottanac el innen, meg látod azokat az te eleidet*. Azokat penig az fő fő embereket, *Numat*, *Cyruſt*, *Dariuſt*, *Artaxerxeſt*, &c. Nem ſak egyedűl *Zuinglius*, hanem *már régen nemelly Paterekis*, és önnön

magais *Melanchton*, az igaz Istennec valami ősmeretivel, és hűttel, meg ajandékoztattaknac lenni itéltec, az Attyafiui szeretetnec *Regulajából*. *Lutherusis Cicero* felől, ha hűnni kől, az vendégeskedés közben lőtt beszélgetésinec Cap. 20. ezt mondgya: *Az Cicero bölcz, és serény ferfiusokat czelekedet és senvedet: remenlem, hogy ő néki, es egyébeknekis hozza hasomloknac, kegyelmes lessen az Isten*. Mondgyac meg minékűnc, ha *Lutheruse*, avagy *Zuinglius* vétkezet fölöttéb ezt reménlvén? Sőt inkób meg lássak, hogy midőn az szunyogot meg szűrik, valamiképpen *az Elefantot* el nényellyec. Avagy nem tudgyátoké hogy *Brentius de Maj. Car.* nem csak *az Numat*, *Scipiokat*, *Catokat*, hanem még őnőn magát az Satantis, és az ördögöknec minden seregeit, az menyegben helyheztette? Mellik penig kőrőszlyéneb dolog, az fő fő embereketé, vagy az Satánt menyben be venni?

Affirmant Lutherani Orthodoxi

ARTICULUS II.

Hogy az Isten akarta Adamnac esetit.

FELELET.

FElelien meg mi erettűnc Augustinus l. 14. de Ciuit. Dei. c. 11. *Mivel hogy az Isten mindeneket eleve meg tudot, és ezokaért nem lehetet, hogy ne tudta volna az embert is vétkezendőnec lenni, annyban, az menyben eleve meg tudta és rendelte, az várast sentnec kől erőssettenűnk, nem annyban, az menyben az mi esmeretűnkben nem juthatot, mivel hogy az Istennec rendelesében nem volt.* Es másut: de Correp. & grat. c. 10. *Ezokaért idvőssegessen vallyuc azt, az mit igen igazán hisszűnk: hogy az mindeneknec Ura és*

Istene

Istené, az ki mindeneket igen iocká teremtet, még eleve iol tudta, hogy az iokbol gonoßakis ßármaznanac, és tudta az ő mindenháto io voltához illendőbnec lenni, az gonoßakbolis jot tenni, hogy sem mint nem engedne az gonoßakat lenni: ugy rendőlte az Angyaloknac, és az embereknec életőket, hogy abban előßőr meg mutatna, mit tehetne az ő ßabad akarattyoc: az után, mit tehetne az kegyelemnec io tételeménye, és az igaßságnac itéleti. Augustinusnac azért értelme szerint, *az Angyaloknac* es az embereknec esetit Isten el intészte, el rendelte, az mely tőbbet teßen annál, hogy akarta volna. Felellyen meg erettűnc *Lutherusis: de seru. arbit. c. 152. Miert engette meg hogy Adam el esnéc, holot megh tarthatta volna őtet? Isten az, az kinec akarattyánac, semmi ok, semmi mod, ugy mint valami Regula, avagy mértek eleiben nem irattathatic. Lutherusnac* azért értelme szerint: Isten akarattyából volt *Adamnac* eseti.

Miis penig rővideden igy felelűnc meg, hogy senki azt nem irta, hogy az embernec esetit, egy átallyaban akarta volna az Isten: mert az akaratnac igéje igen homályos, és soc jedzése vagyon: mert neha annit teszen, mint parancsolni, neha csák javallani: eg'yc értelem szerint sem akarta Isten az embernec esetit: neha annit teszen, mint megh nem tartoztatni, hanem rea bocsatani. Ez értelem szerint bizony akarta: mert ha rea nem bocsata volna, az ember el nem eset volna. Az Isten azért, az embernec esetit akarta, s'nemis akart, kűlőmb kűlőmb dologra, és értelemre nézue: nem akarta, az menyben az eset, bűn, és az embernec veszedelme: Mert az Isten nem akaria az hamissagot, és az embernec halálat: akarta mind az által azt, ugy mint az embernec

Adánac esetit az Isten akarta, az az, meg engette, de nem parácsolta, se nem javalotta.

meg probaláſát, és az ſzabad akaratnac meg nyilatkoztatáſát, magánac hagyatratván mit tehetne, az kiváltképpen valo kegyelem nélkül.

Nem akarta javallásképpen: akarta megengedesképpen. Tekincſek meg *Auguſtinuſt l. 14. de Civit. Dei c. 27. & in Gen. ad liter. l. 11. c. 6. Bellar. lib. 3. de amiſ. gr. c. 2.* Ha valaki azt mondgya, hogy egy atalyában ugyan nem akarta Iſten az embernec eſetit. *Azt kérdem holot az ember eleſet, miképpen lehet az, hogy az Iſten ellenzö akarattya ellen vétkezet az ember? ſ. miképpen leſſen az Iſten mindenhato? Es mondgya meg ennékem, az ember miképpen eshetet az halálban, az Iſtennec akarattya nélkül, mely nélkül ezak egy veréb ſem eshetik az földre.* Erről bévebben ſól az Irenicum Cap. 24. Art. 2. & 3.

Affirmant Lutherani Orthodoxi

ARTICULUS III.

Hogy az Iſtenteleneknec bünöket akaria Iſten, és hogy minden mi büneinknec, ſzörzö oka ö legyen, és azokat nem csak megengedi lenni, hanem ugyan megis cſelekeſzi.

FELELET.

EZ volt ötödic Articulus, mellyet hamiſſan kéltöttenec *Auguſtinuſra: l. 5. cont. Iulian. c. 3. & de Grat. & lib. arb. c. 20. 21.* Mert *Auguſtinus* azt erösitvén, hogy minden emberec ugy ſzülettetnec, hogy bünöſſec

nőssec, és az kárhozatra méltoc legyenec, az *Pelagiusnál* ily gyanoságban esek mint ha az Istent tenne az bűnnec szörző okává, mivel hogy vallya vala őtet az természetnec alkotojának lenni. Ismeg *Julianus Pelágiánus*, ugyan azon káromlást, illyen okon fogja vala rea, mivel hogy az szent irásbol azt tanittya vala, *hogy Isten az embereknec nem czak jo akarattyokat*, (*mellyeket az gonoßakbol ő teßen jocka és ő magától azokat jocka tevén, jo czelekedetekre, és az őrőc életre igazgattya*) *hanem még azokotis, mellyec ez világnac természetit meg tartyák*, (*az az, az gonoz akaratokat*,) *ugy biria maga hatalmában, hogy azokat, az hova akaria, az mikor akaria, haytogaßa, vagy nemellyekre valo jo tetemenyekre, vagy nemellyeknec bűntetéßekre, az mint ő itéli agy vagyon hogy felőtte igen titkos, de minden kétség nélkűl igaz itéletiből.* Ismeg: *Hogy az Pharaónat maga vétkéből lőt gonoz akarattyat, az Isten à maga igaz és titkos itéletiből, bűnre haytotta.* Ismeg: *Hogy Isten még az gonoßaknakis ßiveckel él az joknac diczeretekre, és ßegitßegekre.* Ismeg, *Az Achitophelnec jo tanáczat, az Isten bontotta el, azt czelekedvén Abßolonnac ßivében, hogy ollyaten tanáczot megvetne.* Ismeg, *Hogy az embereknec ßivekben, még az akaratnak indulattyátis, az mindenhato Isten czelekcßi, hogy azok által vigye véghez, az mit ő általok akar czelekedni.* Végezetre, *Hogy munkálkoßic Isten, az embereknec ßivekben, hogy az ő akarattyokat haytogaßa valahova akaria, akar az jokra az ő irgalmaßaga ßerint, akar az gonoßakra, az ő érdemek ßerint, bizony neha nyilván valo, ſ-neha titkos, mindenkor penig igaz maga itéletiből.* Ezeket, és ezekhőz hasonlokat, mivel hogy *Auguſtinuſnac* könyveiben olvaſtac vala az *Pelagiánuſok* azzal ragalmazak vala őtet, hogy

az Istent fzőrző okáva tenne az bűnnec és véteknec. Az mieinknekis kőnyvőkben, mivel hogy hasomlo dolgok olvastatnac, azzal vadoltatnac, hogy az Istent teszic okava az bűnnec.

De bizonyára sem az szent irásokat nem olvastác, sem az Istennec itéletit nem értic azoc, à kic minket igy kárhoztatnac.

Mert kit mond az szent Irás *hogy, az Pharahonac szivét meg keményettötte*. Exod: 7. Nem de nem az Istenté? Ki felől mondgya, *hogy az Ægyptombélieknec szivőket el fordította, hogy meg gyűlőlnéc az Izraelitakat*, Pſ. 105. 25. Nem de nem, az Isten felőlé? *Ki adot hazug lőlkőt az Achab Prophétainac szaiokban*? 1. Reg: 22. 23. Nem az Istene? *Ki felől mondatic, hogy el tevelitette az Izraelitakat*. Esa. 63. 17. *Ki felől hogy el hitette az Prophetakat*? Ezech. 14. 9. Nem az Isten felőlé? Ki mondotta Esaiásnac: *mennyel, és vakicz meg ez népnec szivét, és nehézicz meg az ő fűleit, és fődbé az ő szemeit, hogy ne talám lássőn az ő szemeivel, &c.* Esai. 6. 20. Nem de nem az Istené? Ki monta volt Semeinec, *mondgy gonoszat az Davidnac*. 2. Sam. 16. Nem az Istené? *Az poganyokat ki adta az ő szivőknec gonosz kivánságinac tiztatalanságára, hogy meg szeplőséttennéc egy másnac testeket, és igy az ő gonoszságoknac meg érdemlet bűntetését el vennéc önnön magokban*? Rom. 1. ℣. 24. 27. Nem az Istené? *Az Anthchristusnac követőire, ki boczáttya az tévelgésnec hathatoságat*. 2. Thess: 2. ℣. 11. Nem az Istené? Végezetre, *ki indította Davidot arra, hogy meg számlálna az Izraelt*? 1. Par: 21. 1. Nem az Satané? és nemé az Urnak is bussult haragja? 2. Sam: 24. 1. Avagy penig az Irás ecképpen szolván, az Istent te-

ſsié az bűnnec ſzőrzőjévé? Ugy vagyon bizony, ha *az Pelagianuſokat* halgattyuc, és azokat, kic moſtan *Luthert* el hadgyván, eſztelenől kővetic *az Pelagiuſt*. De azt mondgyác, hogy azért mondatic Iſten gonoſzokat cſelekedni, mivelhogy azokat lenni meg engedi; ezokáért nem oka az bűnnec: de ki adot ő nékiec arra hatalmat, hog' az Iráſokat igy czigázzác, hog' cſelekedni annit tegyen mint meg cſak engedni? Ki ſsenvedgye ez illyen magyarázokat; adot hazug lőlkőt, az az, adatni engedet: boczátta réájoc az tévelgéſnec erejét: az az réájoc boczátatni meg engedte. De bár ugy legyen.. Vallyon s-az Iſtent eleggé meg mentiké az vétektől azzal az ő engedelmeckel? Bizonyára, ſemmiképpen nem. Mert vallyon, az cſelédre valo gondviſeletlenségnec vétkétől űres léſzené az à hazi gazda, ki az ő ſzolgait, kiket meg tilthat vala, hazánal tobzodni, paráználkodni, haboruſágot és minden zurzavart indéttani meg enged? Ezec azért, az Iſten iovoltának rendőletlen oltalmazoi, midőn az zapor eſső előt futnac (az mint mondgyác példa beſsédben) folyo patakban eſnec, és az káromláſnac ſáriában kezeckel labockal bé meritic magokat. Mert cſak azon cſupa engedelemmel, az itélő ſzékből is le vetic az Iſtent, s' nem engedic ez világnac birája lenni, és az vétkeckel valo tarſalkodáſtol is meg nem ſzabadéttyác, hanem bűnőſsé teſzic az vétkes engedelemmel. De sẽ az iráſokat nem illendő ecképpen czigázni, ſem az Iſtent nem ſzükséges levetni az ő ſzékiből az végre hogy megh menczűc őtet az vétkeknec tarſaságatol.

Az kic penig az Iſtennec illyeten imádando, nem káromlando itéleti felől ſzollo iráſokat jol meg hannyác,

vetic, elmejekben tarttyác azt, hogy az gonoszaknac cselekedetekben harom dolgot kől szemlélni.

Az gonoszaknak cselekedetekbē, hármat kől meggódolni.

I. *Az Istenteleneknec czelekődetőket, avagy indulattyokat.*

II. *Az czelekedetnec, avagy indulatnac gonoságat.*

III. *Az Istennec titkos itéletit*, mellyeket az gonoszcselekedetec által viszen véghez az Isten, vagy az Istenteleneknec bűntetésekre, vagy az Istenfélőckel valo iotéteményre.

I. *Az indulatoc, terméset szerént valo joc:* senki azért nem gyalázhattya az Istent azokért, mivelhogy Istenben mozgunc, és vagyunc mindnyajan., mind jok, s'mind gonoszak. Acto. 17. ỳ. 20.

Azgonozság nem szarmazic az Istentől.

II. *Az indulatoknac gonoságat, és rendőletlenségét, valaki Istentől mondandgya lenni, átoc legyen.* Mert az gonoság mindenestől fogva az ördögnőc gonosz sugallásabol, és az embernec gonosz akarattyából vagyon.. Távol legyen azért hogy azt az Istennec tulaydonicsuc.

Az gonoszaknak cselekedeteket menyben tulaydonettya Istennec az irás.

III. *Az gonoßaknac penig czelekedeteket*, ugy mint *Iosephnec* el adattatását, *Szent Jobnac* meg tolvajlattatását, *Ieroboámnac* pártütését, *Judásnac* el arulását &c. valahánsior az Irás Istennec tulaydonéttya, nézi az titkos itéleteket, mellyeket Isten igen igazán gyakorol, az emberőknec bűnőkben, melly itéletec nélkül ha volna, bizony sem az teremtet állatokat nem mozdéttana azképpen., sem az indulatokban valo gonoságot leñi nem engedne. *Mert olly jo az Isten hogy semmi gonoßat nem engedne lenni, ha az gonozbol jot nem tehetne.* Annakokáért az indulatokat és az itéleteket Istennec, az gonoságot penig az ördögnec, és az gonosz emberęknec kől tulaydonéttanunc

nunc az Iráſoc ſzerént.

Auguſtinus, az főllyűl meg nevezet helyekben, és egyébűttis igy érti, igy mijs. Az kic ezeket meg nem tanoltác az Iráſokban, ſemmit nem tanoltanac. Kérem azért őket, hogy ne gyalázzác az mit nem értnec. Olvaſsác penig az ſzent Iráſt, *az Moyſes* első konyvétől fogva mind az meñyei látáſrol irt kőnyvnec végéig, és hogy az Iſtennec, ez titkos, de igaz itéletit, az gonoſzaknac cſelekedetiben, meg érthesſéc, kérjéc az Iſtent, és minket kárhoztatni ſzűnyenec meg.

ARTICVLVS. IV.

Hogy az Iſtennec mindenhatoſagát meg hatarozzuc, s-meg tagadgyuc, midőn azt tanettyuc, hogy az Iſten nem mindeneket czelekedhetic megh. Affirmant Lutherani

Orthodoxi

FELELET.

AZ Iſtennél ſemmi nincz lehetetlen, hanem cſak az mit nem akar, azt mondgya *Tertulianus, de Car: Chri.* sőt tőbbet cſelekedhetic hogy nem mint akarna: Nemellyeket nem cſelekedhetic, mert nemis akarhattya, (ugy mint *bűnt tenni, hazudni, meg halni,* eg' maſſal ellenkőzőt egyſ; er s' mind igazacká tenni &c.) nem hatalmánac fogyatkozásából, hanem terméſzetinec tőkéleteſségéből. Ha az mi vadoloinknac ezec nem elegedendőc ottan cſak az legyen elég az mit *az Apoſtal*

mond: *Az Isten magát meg nem tagadhattya.* 1. Tim. 2. ỳ. 13. és az mit *Hyeronimus* mond: *Hyeron: ad Eust. Az Isten holot mindeneket meg cselekedhetic, mind az által az ſüzet, romlása után ſüzzé nem teheti.* Mi dolog penigien? *avagy nehezeb dologé, az meg hatarozot testet, egyſers-mind véghetet lenné tenni?* Végezen penig mi éretünc *Tertulianus adver.* Prax. *Az Istennec egy atallyában semmi nem nehéz: de ha az mi eleve hé vet vélekedésinkben hirtelen élünc ez értelemmel, akármittis költhetünc az Istenről, hogy meg czelekedet, mivelhogy meg czelekedhette.*

Nem kől penig azt hinnünc, mivelhogy mindeneket meg cselekedhetic, hogy azért mindeneket meg cselekedet, még az mit meg nem cselekedetis, hanem azon kől tudakoznunc, ha meg cselekedteé? Meglehetet volna tőle, ugy idvőzüllyec, hogy rőpőlléſre teremtette volna az embert; az mint *az Kanyakallis* cselekedet, de mind az által, nem mindgyaráſt cselekedte meg azt, mivelhogy meg cselekedhette volna. Meg lehetet volna tőle, *hogy Praxeastis*, és egyenlőképpen minden eretnekőket mindgyáráſt meg ölt volna, de mind az által nem ölte meg azért, hogy meg lehetet volna tőle. Mert *az Kanyáknakis*, az eretnekeknekis ſükſeg volt lenni. Sőt ezt végezze el önnön maga *Cicero l. 3. de Nat. Deor. Semmi ninczen, az mit Isten meg nem czelekedhetnéc, ſ-még penig faratság nélkül.* Minemő nyoruság tehát ez, hog' az kő rőſ; tyénec, az kőrőſ; tyénekre olly dolgot fognac, mellyel ellenkőzőre még *az Pogányokatis* meg tanitotta az terméſzet. Hog' ha az ellenkőzéshez kedvünc volna, nem mutathatnánké meg mi, hogy inkáb az mi vadolo-inc hatarozzác és tagadgyác meg az Chriſtuſnac minden-

hatola-

hatoságát, midőn tagadgyúc azt, hogy kűlőmben nem táplalhátna minket az ő testével az ſ;entſęges Vaczorában, hanem ha, az kenyérben és az oltáron leend teſt ſzerént. Mind az által ſenki mi kőzzűlűnc, olly hamis lenni nem akart, hogy ez kővetkőzéſt, értelmec ellen elejekben terjeſ;teni igyekőzőt volna. Miért tehát hog' őc illy hamiſſan, és sűlt *Pogány modon* bőlcſelkednec mi ellenűnc.

ARTICULUS. V.

Hogy az Iſtent, cſak hatalmaban nem állattyában hiſzűc, és teſzűc véghetetlennec lenni. Affir. Luth.

FELELET. Orthodoxi

EZ hamis vadolás, még Ariſtoteleſnélis képtelen volt volna, ki ezt mondgya: *ſemminemő meg hatarozotnac, nem lehet véghetetlen hatalma. l. 12. Meta: C. 7.* melly ertelmes mondásával, azt erőſiti *Ariſtoteles*, hogy az Iſten véghetetlen állattyában, mivelhogy véghetetlen hatalma vagyon ő néki. De ha állattyában meg hatarozot volna, nem lehetne ő néki véghetetlen hatalma, *Véghetetlen penig az ő hatalma, mert egy ige ſem lehetetlen Iſtennél.* Luc: 1. ℣. 37. ki nem érti tehát, hogy magoc gondolatlanságokbol, és magoc mértékletlenségekből, hamiſſan kőltőttec mi reánc ez vadoláſt. Megh láſsác inkáb, hog' midőn őc az Chriſtus teſtének mindenhatoságot, és mindenűt valo jelen lételt tulaydonitnac, miképpen nem teſzic őc, az teſtet állattya ſzerént véghetetlené, és igy az Chriſtuſnac emberi terméſ;etit miképpen nem

pen nem ronttyác el? avagy miképpen nem mondanac magockal ellenkőzőt, erősitvén azt, hogy az teſt mindenhato, és mindenűt jelen valo: mind azáltal tagadván azt, hog' azon teſt álattya ſ; erént nem véghetetlen? Mert *Ariſtoteleſnec* igaz értelme ſzerént: *Valaminec véghetetlen hatalma vagyō, ſűkség hog' annac véghetetlē állattyaūs legyen.*

ARTICULUS. VI.

Hogy Iſten, az emberi nemzetnec nagyob réſzét, az veſzedelemre, és kárhozatra teremtette, s-rendőlte legyē, az bűnre ſemmi tekinteti nem levén, hanem cſak azért, hogy igy teczet ő néki hatalmát és haragját meg mutatni az el veſzendőkőn.

FELELET.

EZ Articuluſtis harmad és heted helyen, ragalmazás képpen fogtác *régenten Auguſtinuſra*, az mint még mais cſak kőltic mi reánc. Rővidedőn azért *Auguſtinuſſal* igy felelűnc. *Senkit az Iſten az végre nem teremtet, hogy el veſeſſe, mert más oka vagyon az ſűletéſnec, más az veſedelemnec. Hogy az emberec ſűletetnec, az ioténeményből vagyon, hogy penig el veſnec, az az Törvénnec által hagasából vagyon.* Ez régenten elég volt *Auguſtinuſnac*, az patuarkodo *Pelagianuſoc* ellen. Mivelhogy penig moſtanában nemellyec nem tudván micſoda dolgot forgallanac, midőn minket akarnac meg ſérteni, az

éghben

égben helyheſtetic ſajokat, nyelvöckel penig ezföldön járnac az mint mondgya Szent *Dávid* Pſal. *73.* 9. és nem kevés Iſtenfélőket meg botránkoztatnac.

Két dolgot kől it nyilván ő nékiekis meg gondolnioc, ha akarják, s'az kegyes elméknekis eſzekben venniőc.

Az valaztás felől, két dolgot kől tudnia.

Egyc ez, hogy noha *ez Articulus* az mint bőtű ſzerint vagyon, az emberi okoſságnac latáſſéc fölőtte hamiſnac, és érzeni, patuarkodáſoc ala veteretnec lenni: mind az által az egeſzlen, minden réſzeiben (csak hogy az mi elméinket az Iſtenhez föl emellyűc, és magunkrais térétsűc, meg gondolván azt ki legyen ő, s'kic legyűnc mi) nem csak azt mondom, hogy valoságos, hanem hogy fölőtte igen igaz *Articulus*, és nagy bőczűletre mélto. Nemis kivánnyuc, hog' it az mi ſzonc hallataſséc. Hallya meg az emberi okoſság, s'hallyác meg az Iſten félő lőlkőc *az Apoſtalt*, ki ez *Articulust* ecképpen mondgya ki. Rom. 9. ỳ. 20. 21. 22. Sőt penig, *oh emberi állat, ki vagy te, az ki ellene felelgecz az Iſtennec?*

Vallyons az alkotmány, ezt mondgyác az ő alkotójának, *miert czináltal engemet illyetené?* avagy az fazokaſnac *ninczene hatalma az ſaron hogy ugyan azon egy agyagbol czinályon nemely edént ekeſségre, nemellyet penig éktelenségre?* Hogy ha penig az Iſten akarván meg mutatni haragját, és meg eſmertetni az ő hatalmát, nagy ſzeledſéggel el ſzenvedte, az haragnac edénit, kic veſzedelemre keſzettettenec &c. Az Iſtenfélő elmèc kőzőt nincſen csak egyis, mely ezekből meg nem érthetne, hogy az Iſtennec tellyes ſzabad hatalma legyen az ő teremtet allatin, és az embereken, ſockal inkáb, hogy ſem mint az fazokaſnac vagyon tellyes hatalma az ſaron, és az ő edé-

nin, hogy azokat uagy ékességre formálya, rendelye, vagy gyalázatra, hamisság nélkül, valamint akaria.

Hávalsiolúc az vesedelemre valo valaztásrol.

Ez ő tellyes szabad hatalmából azért, ha az Isten (*mint az Articulusban vagyon*) az emberi nemzetnek nagyob részét, veszedelemre teremtette, és rendelte volna, semmi tekenteti nem levén az bűnre, hanem csak az maga dicsőségeért, sockal kevesbe lenne hamis, akar kihőzis, mint sem az fazokás az sarhoz és az ő edényéhőz, és inkáb sem vadoltathatnéc, mint ha az emberi nemzetnec nagyob reszét tellyesseg'el nemis teremtette volna, avagy az kiket emberecke teremtet, ha őkrőcké avagy szamárocka teremtette volna. Kérlec, az emberi okosság, *mit talal itt, az mit felelhessen?* Ezt tanéttya *Aug: de Prædest. & grat. c. 16. Hogy ha* ugy mond, *igy vagyon, miczoda szemtelenségel, teszen az ember az Isten felől, az sár az fazokás felől itéletet, nem czak ezt mondván miert teremtettél engemet igy?* de még massac felőlis, kárhozatra mélto melyseges visgalodással kérdvén, és ezt mondván: *Miert hogy azon egy sárbol alkottal nemellyeket igy, s-nemellyeket imigy? Ha az emberi nemzet, mely eleitől fogvan, az mint tudván vagyon, semmiből teremtetet, nem szűlettetnec az halálnac és az bűnnec eredetivel, és mind az által ő kőzzűlők nemellyeket, az mindenhato teremtő őrőckén valo veszedelemre akarna kárhoztatni, ki mondhatna az mindenhato teremtőnec, miert czelekedtél igy? Mert az ki, midőn ők nem volnánac, azzal ajandékozta meg őket, hogy lennénec, mi végre lennénec, volt ő néki arrais hatalma &c.* Ezent iria *de servo arb. c. 140. Lutherusis.* Ezek ugy mond, *igen meg halladgyák az okosságnac értelmét, és magát nemis tarthattya anni fogsagban, hogy el hidgye jonac lenni az*

ni az Istent, ki illyeteneket czelekeßic, és itél, hanem felen rekeztvén az hűtőt, ugyan meg akaria tapaßztalni, látni, és érteni, mi modon leßen jo, és nem kegyetlen. Ackoron foghatna penig meg mikoron igy ßollanánac az Isten felől, hogy ßenkit meg nem keményet, ßenkit nem kárhoztat, hanem mindeneken könyörül, mindeneket idvözit, hogy az poklot el rontván, és az halálnac felelmet le tevén, ßemmi jövendő büntetéßtől ne rettegnénk. Ez végre hevétezik és munkálkoßik abban illyen modon, hogy meg mencze az Istent, és igaznac ßjonak lenni meg oltalmazza. De az hűt, és az lélek, másképpen itélnec, mellyec jonak hißik lenni az Istent, ha ßintén minden embereket el veßzteneis. Bellarminusis, l. 1. de amiß. grat. c. 14. ezen hatalmat az Istennec meg eßmervén, azt mondgya, meg czelekedhetic Isten az ő teremtet allatin, mindent, valami tetzendik ő néki, és az boczánandoképpen vétkőzőtis, nem czak meg ölheti, hanem ugyan ßemmiveis teheti. Ez értelmet azért, ha valakic követik az mieink közzül, vannac ebben ő nékiec oly vezérec, és *Authorok*, kikre az emberi okoßlág, mind őrőckén heában ugat. Ez egy dolog, az mit meg kől gondolni és tartani.

Maßodic ez: hogy noha az Iſten, az ő tellyes ßzabad hatalmából minden embereket veßzedelemre rendőlhetet volna, ha akarta volna, de mind az által, mivelhogy önnön magát, nem csak ßjabad Urnac, hanem igaz bironakis lenni, akarta meg jelenteni, tellyes ßjabad hatalmával nem élt abban, hogy nemellyeket az veßzedelemre rendőlt volna, hog' valaki azzal ne vadolhatná őtet, hog' hamißan cßelekődőt ő véle: hanē élt rend ßjerént valo hatalmával, mellyet az Törvényben meg ielentet ecképpen: *az melly lélec vétkőzendic, az fog meg halni.* Ezech: 18.

Az ártatlanokat nem rendelte Isté az kárhozatra.

ỳ. 4. 20. Ímeg: *ez az Istennec igasága, hogy az kic ez feléket czelekeßnec méltoc legyenec az halálra.* Rom. 1. 32: az az, rendôlte az kárhozatnac bûntetéſére, bizony nem az ártatlanokat, hanem *az Adamban* lévô bûnôsôket. Mert az *Adamnac* meg veſztegettetet veſztôdelemnec ſárjában (az mint *Auguſtinus Epiſt: 106.* nevezi) látván minden ébereket, az kiket irgalmaſságából az Chriſtusban el nê valaſztot, és az kegyelemre, s' diczôſégre, mell'el nem ados, nem rendôlt, azokat igaſságából haragra rendôlte, az az, az bûnôckel meg érdemlet bûntetéſre. Ezt akarja az *Apoſtal*, nevezvén *az valaſztattakat irgalmaſságnac edéninec*, kic diczôségre kéſztettetenec: az *el hagyatattakat penig nevezvén, haragnac edénynec*, mellyec veſztôdelemre kéſzittettenec. Mert az bûn elôl veſzi az haragot: az Istenis nem haragſzic az teremtet állatra, hanê csak az bûnér. Az harag bûntetés: mellyel igaſsága ſerént, ſenkit nem bûntet Isten, hanem csak az bûnért. Ezokáért, az haragra, az az, az bûntetéſre, ſenkit nem rendôlt, s' nemis rendôl, hanem csak az bûn miat, amaz tôrvény ſerént: *az melly lélec vétkezendic, az hal megh.* Ez értelmet akarta inkábkôvetni *Aug. az Pelagianuſoc* ellê valo viaskodo iráſiban, nem azért, mint ha az elôbbi értelem (az Istenec tellyes ſzabad birodalmárol az embereken) az emberi okoſságnac fogáſi miat meg nem álhatna, hanem azért hogy ez utolſob *ſententiaval*, ugy mint mértékletesbôl, *az Pélagianuſoknac* patuarkodáſit könnyebben semmivé tôtte.

Abûn miat rédelt az Ur Isten nemel'eket az bûntetéſre.

Lutherus de ſerv. arbit. Melanchthon in primis locis & Comment. Caluinus és nemellyec az mieinc kôzzôl, az elsô *ſententiat* oltalmazzác, bizony nem valami tével-

gésbôl

gésből, hanem csak az igasságnacszintén nag' keménysęgéből, mivelhogy ez értelem diczősęgesseb Istennec az emberi elménec kevélysęge ellen. De ez *sententiaval* az mieinc nem mindnyaian élnec, mert az testnec heában valo okoskodásinac el meczésęre, sokan *Augustinusnac* mértékletessęgét, akartác inkáb kővetni, ismeg nem valami tévelgésből, mert mind tellyes s;abad hatalma, s' mind az tőrvényben ki jelentet birodalma vagyon Isténec, az embereken. Igy magyaráztác meg értelmeket már régen *az Palatinatusban* lévő *Theologusoc, in admonitione Neustadiana de lib. Concord. C. 3. accusatione falsa 37.* Melly *sententia* még mostanis meg tartatic az *Palatinatusban lévő Ecclesiáktol.* *Mi* ugy mondanac *az Apostallal azt tanettyuc, hogy Isten az el hagyattattaknac kárhozattyokban, az ő igasságat akaria meg mutatni. Ezokáért, senkit kárhozatra nem rendőlt hanem czak az bűnért.*

Senkit az Isten kàrhozatra nem rendelt, hanem csac az bűnért.

Ez magyarazatttal reménlyűc hogy az ellenkőző fęl, meg elégszic. Ha penig meg nem elégesznec véle, az irásokbol bőveb magyarázat nélkűl meg nem s;űkőlkődűnc: de az ellenkőző értelemről tudakoznunc kőlletic minemővé tegye az Istent.

Bé ves;űc mind az által az mit nemellyec it igértenec: *Mylius de pace Ecclesiæ Thes. 150.* csak *amaz egy atallyában valo rendőletlen decretomot* (ollyannac teczic ő nékiec, de nem *az Apostalnac, Augustinusnac, Lutherusnac*) *az mi Ecclesiáinkban bé ne hozzác, hanem az Neustadiana Admonitionac értelmében maradgyanac meg, ennyben az egyességre io ut késsittetic.*

ARTICULUS VII.

Hogy az Iſten nem akaria minden emberek-nec idvőſegeket, ha ſzintē őcminnyajan akarnákis.

Affir Luth. Nizant orthodixi

FELELET.

EZ volt az maſodic vadolás, mellyet Agoſtonra hamiſſan fogtanac, s' az melly kőz minékűnc azzal az ſzent Atyával.

Hallyác meg azért annac az mi érettűnc valo feleletit. *Miképpen lehetne*, ugy mond az maſodic Articuluſra, *hogy az Iſten, (ki még azokatis idvőziti, az kikről nem mōdhatni hogy akarnánac idvőzűlni) nem akarna nemellyeknec idvőſſégeket, kic akarnanac idvezűlni, ha valami okai nem volnánac? Kik felől noha mi meg nemtudhattyuc; mind az által igy itél az, á ki felől azt nem mondhatni, hogy ő néki valamit kűlőmben kőllőt volna czelekedni, mint ſem czelekedet. Mind az által hatra hadgyván ez kűlőmséget, mellyet az Iſteni bőlczeſſég maga titkában tart, tiſſtán és igazán hinnűnc és uallanunc kől ezt, hogy az Iſten akaria minden embereknec idvőſſégőket, mivelhogy az Apoſtal, az kié ez értelem, ſſorgalmatoſſan paranczollya, hogy az Iſtennec minden emberekért kőnyőrőgjenec, kic kőzzől hogy ſokan el veſſnec, az el veſſőknec érdeme: hogy ſokan idvőzűlnec, az Idvőzitőnec ajándéka: MERT HOGY AZ BŰNŐS EL KARHOZZEC, az Iſtennec fegyhetetlen igaſſaga: hogy penig az bűnős meg igazéitasec, az Iſtennec ki mondhatatlan kegyelme.*

Akaria az Iſtē mindennek necidveſſegeket.

Ez fele

Ez feleleti *Ágostonnac elsőször, az Pelagianusoknac* hamis vadolasánac el metzi im ez részét: *ha mindnyaian idvőzűlni akarnanak is.* Mert senki nem akar, s' nemis akarhat az Christusban idvőzűlni, hanem csak az kinec akarat adattatot. *Masodsor,* miért nem akaria, hogy nemellyec idvőzűllyenec, és miért tőt legyen ollyan. TITKOS kűlőmbségeet az Isten azt mondgya, hogy mi tőlűnc *MEGTVDHATATLAN,* de igaz okai vadnac.

Harmadszor, az ő ki nylatkoztatot igéjében minden embereket hogy idvőzűlni akarion Isten azt erősíti, de ugy az mint *az Apostalnac sententiaja* tarttya: hogy tudni illik *mindnyaian az igasságnac ismeretire iussanac.* Az kic azért arra nem jutnac, és el kárhoznac, azoc igasság sçerént vesznec el: az kic arra iutnac, és megtartatnac, azoc ki mondhatatlan kegyelemből tartatnac megh. Mint vagyon tehát az dolog? Akaria, s' nem akaria Isten mindeneknec idvősségőket kűlőmb kűlőmb modon. Akar mindeneket idvőzűlni, ha mindnyáian hisznec az fiuban: Nem akaria mindeneknec idvősségét, ha mindnyáian nem hisznec az fiuban.

Mindeneknek idvősségeket akarja az Isten valakit hisznec az Fiuban. Miert nead az Isten mindeneknec hitet, holot mindennek adhatna.

Igy békélteti őszve *Szent Ambros* az irásnac módáit.

De még meg marad ez kérdés, *Miért nem hisznec mindnyaian?* Azt mondgyác, azért hogy nem mindnyáian akarnac hinni. Igaz az: de ismeg illyen kérdés támad: holot az hűt Istennec aiandoka, és az Isten mindeneknec adhatna hűtőt, *miért nem ád mindeneknec hűtőt? avagy miért nem czelekősi meg minden emberekben, hogy akarianac hinni, mellyet mind az által mindenekben meg czelekedhetet volna?* It az mint mondgyác, *Plato* azt paranczollya, hogy meg nyugodgyunc: it az emberi okosság, kenſerér-

tetic meg némulni, és semmit nem felelhet, hanem vagy akaria vagy nem, kénsz; eréttetic az Isten fiának imez mondását hallani: *Ugy vagyon Atyám, mert igy teczett tenéked:* Matth. 11. Avagy ha nem hallya: héában rugodozic az ősztön ellen. Hallyad azért *Augustinust is*, ki az megh nevezet helyen igy szol. *Az Isteni bőlczeseség maga titkában tarttya azt az külömséget:* Es masut: *Akar az Isten minden embereket idvőzülni, nem hogy egy ember sem volna, az kinec idvősségét nem akarná, ki az czuda tételeknec erejét nem akarta azoc kőzzőt czelekedni, kic felől azt mondgya, hogy penitentiat tarhattac volna, ha az czudákat meg czelekedte volna: de hagy, az minden embereken, az embereknec minden fele külömségekre osztot nemeit érc zük, Kiralyokat, kőz embereket, némesseket, nemteleneket, fő és alsó renden valokat, alazatosokat, tudosokat, tudatlanokat, egességesseket, erőteleneket, értelmesseket, ostobákat, esteleneket, kazdagokat, segényeket, kőzép serént valokat, ferfiakat, Asszonyállattokat, czőczemőket, kisdedeket, fölsőrdőlteket, Iffiakat, őregbideiőket, véneket, minden nyelvekben, és minden erkőlczőkben valokat, minden fele mesterségekben és tudományokban lévőket, és azokat kic az akaratnac, és az lelki ismeretnec elő szám lálhatatlan külömségében hellyheztettec, és ha valami egyéb külömbség vagyon az emberekben.*

Aug. Enchr. cap 103.

Hallyad *Lutherust is de Servo. Arbi. c. 109. 116. Akar mindeneket meg tartani ki jelentett akaratiyával, avagy az igenec hirdetésében: nem akar mindeneket titkos, és meg visgálhatatlan akarattyából.*

Mert sok dolgokat czelekeszic Isten mellyeket az ő igeiében meg nem ielentet minékünc: és sokakot akar, mellyeket hogy akarna, meg nem ielentette az ő igeiében.

Hallyad

Hallyad *Hunniustis*, *Explicat-Contro. c. 2.* *Akar mindeneket meg tartani*, voluntate approbante, *javallo akarattyából, nem akar mindeneket*, voluntate decreti, *Decretoma szerint valo akarattyából.*

Végezetre: akar mindeneket meg tartani, valosagos, sziny mutatás nélkül valo hivatalyával, nem akar mindeneket hathato, vagy meg cselekedő kegyelméből: mert ha igy akarna mindeneket idvőzűlni, mindeneket hathatoképpen meg tartana: mindeneknec hűtőt és *pœnitentiat* adna: de azt nem cselekeszi: azért igy nem akaria. Idvőzűlni, ugy vagyon, természet szerint mindenec kivánnak, idvőzűlni penig az Christusban, valo hűt által, senki nem akar, senki nem kiván, hanem csak azok, kiknec az az akarat, és kivánsag menyből adattatic. Nylván valo ellenkezést mondanac azért, kic azt mondgyac, hogy nemely az emberec kőzzűl akarna az Christus által idvőzűlni, de hogy az Isten nem akarna. Idvőzűlni.

ARTICULUS. VIII.

Hogy az el választatták, nem veszthetik el az hűtőt, az kegyelemből sem eshetnec ki, sem el nem kárhozhatnac, ha szintén az bűntételben meg maradnakis.

FELELET.

EZ hamis vadolás, rész szerint álhatatlan, és őnnőn magával ellenkező. Az hivec el veszthetic az hitőt, az kegyelmet s'az idvősseget, magoknac

Az válaztattak el szakadhatnanac az hittől magoc gyarlosagokra nézve, de az Isten őrzi őket. 1. Pet 1 v 5.

hagyattattac lévén, avagy az ő erejekre, es az leg közeleb valo okokra nézve: mert még az Uyjonnan szűlettetet embereknekis akarattyánál, az mint hogy semmi magával szabadossab nincsen: Igy semmi nem változob s'az embereknekis szabad akarattyánál semi erőtelemb nincsen: ez világnac, és az testnec csalard hitegetesenél, semmi hatalmassab nincsen: az ördögnél, es ez világi bo trankozásoknál, az mi nagyob erőszakot tehetne, semmi nincsen: Ezekre azért az okokra nézve, minden hivek nec mondatic ez: *Az ki aléttya magát fön állani, meg lássa hogy el ne essék.* 1. Cor. 10. *Te hűt által allasz fön, megh lásd hogy ki ne vagatassal.* Rom. 11. Az fön álloc azért el eshetnec, mind az által az igazán hivőc nem veszthetic el hűtűket, az kegyelemből sem eshetnec ki tellyességel, az Istennec el valasztasára, és hivatalyára nézve, *mellyet ő meg nem bán: Mert az Istennec erejével őriztetnec az hűtben mind az itéletre valo el jövetelnec napiaig.* 1. Pet. 5. és az Christusnac végnélkűl valo közben-jarásaval tamogattatnac, *hogy az ő hitők tellyesseggel meg ne fogyatkozzék.* Ioh. 16. & 17. Végezetre az minden napi esetekben, *az Isten alájoc tessi kezeit, hogy meg ne serődgyenec Psal. 37. 24.* imez irásoc szerint: *az Istennec ajandéki és hivatallya, meg banás nélkűl váloc.* Rom. 11. 29. *lehetetlen dolog hogy az valaztattak el hitettessenec.* Math. 24. 24. *Az én juhaimot senki az én kezeimből ki nem ragadhattya.* Ioh. 10. 28. *Azokért könyörgők, kik hinni fognac az ő bessédek által, szenteld meg őket az igassagban.* Ioh. 17. 20. *ha az igaz ember el esendik, meg nem romol, mert az Ur alája tessi kezeit.* Psal. 37. 24. *Az én tőr vényemet szivekben be oltom, hogy soha el ne szakadgyanac én tőlem,* mellyet *Augustinus de bono*

de bono perſever. c. 2. igy magyaráz: *hogy mind végig meg maradván hozzám ragazkodgyanac.*

Az hivec peniglen miképpen maradnánac meg az bűn tetelben, kic ugyan arra valaſztattanac, hogy meg ne maradgyanac az bűn tetelben, hanem hogy ſzentek, és fegyhetetlenec legyenec? Eph. 1 ℣ 3. Ezokaért ez vádoláſis lehetetlen dolgot mond, és egy-máſſal ellenkőzőt. Mert az kic igazán hiſznec, nem akarnac azok meg maradni az bűntételben, az kic penig végig megh maradnac, avagy akarnac vétkezni, nem igazán hittenec azoc, hanem képmutoc, (*Mert az igaz hűt meg tiſztittya az ſiveket.* Act. 15. 9. Ezokaért az ollyanok el ſem válaſztattanak.

ARTICULUS. IX.

Hogy az Kőrőſztyéneknec gyermekek ſzentűl ſzűlettetnec, az eredendő bűn nélkűl.

F E L E L E T.

EZ Articuluſnac első réſze igaz, cſak hogy igazán ércſek meg azt, hogy az hiveknec gyermekec ugy ſzűlettetnec, hogy ſzentec, az az, *az Pogányoktol* el valaſztatták legyenec, avagy hogy ők nem *pogányoc*, hanem az Iſtennec *Eccleſiajához* és frigyehez tartozok legyenec: Mer azt akaria *az Apoſtal*, mikor ezt mondgya, 1. Cor. 7. ℣ 14. *mert egyébként az ti gyermekitec tiſztatalanoc volnánac: moſtan peniglen ſzentec*, az az, nem *pogányoc*

Sanctitas fœderis. Sanctitas regenerationis.

gányoc, hanem kereſztyénec, noha az ſzűlec közzől, kiktől ſzármaztak, csak egyk volt kőrőſztyén.: Es Ro: 11. *Ha az győker ſent, az ágokis ſentek.* De ez toldalék: eredendő bűn nélkűl, hamis. Mert noha az kőrőſztyéneknec, kőrőſztyén gyermeki ſzűlettetnec, ug' mint ſzintén *az Sidoknac Sido* gyermeki: *az pogányoknac pogány* gyermeki &c: ſzűlettetnec, mind azon által miñyájan, mind ezek, s'mind amazoc, (tudni illik az kőrőſztyéneknec gyermeki) eredendő bűnnel ſzűlettetnec, és az természet ſzerint valo ſzűletés által meg veſztegettetnek, és bűnősőc. Amazoc peniglen, nem imezec (tudnia illik, *az Sidoknac* és *pogányoknac* gyermeki) ſzűlettetnec az Iſtennec frigyében, és ők *az Anyaſzentegyháznac polgár* társai az frigynec kegyelme által. Ezokaért, nem imezeket, hanem amazokat, az kőrőſztyéneknek gyerkic kől megh kőrőſztőlni.

ARTICULUS X.

Hogy az Evangeliomnac igéreti, az mi értelmünc ſzerint, nem mindenekre tartoznac, hanem csak nemellyekre.

Vizant orthodoxi.

FELELET.

EZ vadolaſis abból vagyon, hogy az Iráſokat nem tudgyác. Mert az Irás *az Euangeliomnac* igéretit közönſegeſſecke teſzi nemegy átallyában, mind az hitetlenekre s'mind az hivekre nézve. Mert

minde-

mindeneknec, de csák az hiveknec igéri az igasságot, és az örök életet. Gal. 3. 21. *az irás mindeneket bűn alá rekesztet, hogy az igéret az Christusban valo hűt által adattatnec az hivőknec.* Ismeg Ioh. 3. 11. *hogy minden az ki hiszen őbenne, el ne veszen, hanem örök élete legyen.*

Ismeg, Rom. 1. ỳ. 17. *Az Euangeliom Istennec hatalmasága, minden hivőnec idvősségére.* Ismeg, Ro. 3. 22. *az Istennec igasága, az Iesus Christusban valo hűt által minden hivőkre ki ielentetet.* Ismeg, Rom. 10. 4. *Az Christus vége az Törvéynec minden hivőnec igasságára.* Az hitetlenőkre nézve penig az Irás, sohult sem teszi közönségessécké az igéreteket: mert az Isten semmit sem igér az hitetleneknec, hanem inkáb mindnyáiokat nevezet s; erént ki rekeszti az örök életnec igéretitől. Mar. 16. *az ki nem hiend el kárhozic.* Ioh. 3. 36. *Az ki nem hiszen azon az Istennec haragia marad.* Ies. 7. 9. *Ha nem hiendetec meg nem maradtoc.* Az hitetlenőkre nézve azért, miglen meg maradnac az hitetlenségben, *az Euangeliomnac* igéreti nem tartoznac.

Nemis tanéttunc attol kűlőmbet, az mit *az Augustana Confessionac Apologiaia* nylván, és ugyan anni szockal irt az IX *Articulusra*. *Az Euangeliomnac igéreti, semmire sem tartoznac azokra, kic az Christusnac Anyaszentegyháza kivől vadnac. Az Anyaszentegyház* kivől vadnac penig, minden hitőtlenec, akár az kőrős; tyénec közőt éll'enec azoc, s' akár ne. Bizonnyal el hiszűc eztis, hog' mind *az Papistác*, s' mind *az Lutheranusoc*, lőlkőc ismeretiben meg győzetetvén ez igasság felől kűlőmbet nem valhatnac. Az kic azért minket itt tudatlansággal vadolnac, bizonnyára ugyan meg tapas; taltatic, hogy ön-

nőn magoc nylván valo, és ugyan kárhoztatásra mélto tévelgésben vadnac, ha azt akariác, hogy *az Euangeliomnac* igéreti egy átallyában mindenekre, még *az Sydokrais, Pogányokrais, Tőrőkőkreis*, és az Christusnac ellenségireis egyenlő igassag szerént tartozzanac.

ARTICULUS XI.

Hogy az ember Christus, nem valosággal, hanem csak szoval legyen Isten, és viszontag, hogy az Isten Christus, nem volta képpen legyen ember, hanem csak mondás szerént. Affir Luet. Negant ortho:

FELELET.

HA az szolásnac modgyárol szolnac, illetlen patuarkodás ez, mert egy szolásnac modgya sem lehet külőmben hanem szobol valonac kől lenni: mert az mondás, nem az mondot dolgokbol, hanem az szokbolál. Mert ugyan sem az valoságos dolgockal, hanem szockal (mellyec az valoságos dolgoknac jegyei) szolunc, és bőlczelkődünc, az mint tanét *az Aristoteles l. de interp. c. 1.* Ha peniglen az két természetnec egyesőléséenec titkos voltárol értic, mellyet szo beszéddel kől ki mondani, hamis vadolás ez. Mert azt tanéttyuc, *Christum hominem esse Deum non verbalitèr, sed realitèr, imò realissimé*, hogy az ember Christus Isten legyen, nem szoval, hanem ugyan valosaggalis, sőt igenis valoságosképpen. Mivelhog' à Christusnac személlyében, az két

ugy mint Isteni, és emberi terméſzetnec egyesőléſe, nem ſzoval valo, hanem valoságos, sőt igenis valoságos: (ha akarjác adgyuc hozzá eztis,) hogy igenis állattyoc ſzerént valo egyesűlés. *Realitèr enim humanitas eſt de ſubſtantia Chriſti Dei:* mert az emberſęg valoſagoſſan állattyábol valo az Iſten Chriſtuſnac, *& Deitas eſt de ſubſtantia Chriſti hominis,* s'az Iſtenségis állattyábol valo az ember Chriſtuſnac. *Realitèr ergó & ſubſtantialitér Chriſtus homo eſt Deus Deitate ſua:* Valoſagoſſan azért és állattya ſzerént, az ember Chriſtus Iſten, az ő Iſtenségével: *Et Chriſtus Deus eſt homo humanitate ſua,* és az Iſten Chriſtus ember az ő emberségével. *Neſtoriusnac* penig és *Euthicheſnec,* ſzivel és ſzajal átkot mondunc. Mit akarnac tőbbet? Avagy azté, hogy az ember Chriſtuſt Iſtennec mondgyuc lenni még emberségévelis: és hogy az Iſten Chriſtuſt embernec mondgyuc lenni, még Iſtenségévelis? Iſmeg átoc legyen *Eutycheſnec.*

ARTICVLVS. XII.

Hogy az ember Chriſtuſtol el vonſzuc az Iſteni tulaidonſagokat és igy az Iſtenſegetis. Affir Luth. Negant octo.

FELELET.

Hamis vadolás ez: mert ha az ember Chriſtuſt mondg'uc valoſagoſſan és állattya ſzerént Iſtennec lenni, az ember Chuiſtuſtol miképpen ſzakaſzttyuc

el az Istenséget? Nem az embernec, hanem az embersęgnec magán tagadgyuc, hogy Isteni tulaydonsagoc adattattanac volna, és mintha ugyan más formára változtatot volna.

Mert ha ezképpen, az Isteni tulaydonsagoc adattattanac volna az emberségnec, már ugy, az Istensegnec tulaydonsági, nem volnanac saját tulaydonsagoc. Mert azoc mondatnac Isteni tulaydonsagoknac, mell'ec az Istenségnec saját tulaydoni: mint szintén azoc tulaydonsági az emberi természetnec, mellyec csak az embersęgnec tulaydoni: az személ' penig az egyesülésben mind az két fele tulaydonsagockal közössül. Az két féle tulaydonságoknac penig ollyatén közlése, mellyel azt gondolnánc, hogy egyc természetnec tulaydonsági, az masic természetnec tulaydonsagi legyenec, ugy hogy az Isteni tulaydonsagoc, magán avagy külön mondassanac az embersegről, és viszontag az embersegnec tulaydonsági külön az Istensęgről, az nem egyéb volna, hanem az természeteknec öszve egyelittése, és *Eutyches* tudományánac béhozása: mert az Tulaydonsagoc valasztyác meg az természeteket: ha azért azoc öszve egyeléttetnec, avagy el töröltetnec, az természetekis öszve egyeléttetnec, avagy el töröltetnec. Ezokáért ismegátoc legyen *Eutychesnec*. Ez féle öszve egyelitést el távoztassanac öc mi felölünc, hogy meg maradgyon az körösztyéni hüt, és helyén leszen az dolog.

ARTICULUS. XIII.

Hogy mi mivel megh nem engedgyüc az testnec mindenüt valo létét, az két természetnec egye-

sölé-

sőlését, egy máſtol el valaſztyuc, és két Chriſtuſt czinálunc: egyet, az ki Iſten és ember legyen menyben: máſt, az ki czak Iſten legyen ez főldőn. Affir Lutl. Nigát vetho.

FELELET.

EZ hamis vadolás ſzármazic amaz temérdec teſti gondolatbol: mint ha mind az két terméſzet egyenlő volna, és mind az kettő egyűt ki terjedne. Mert az kic illyeneket vetnec előnkben, im ezt kőltic, hogy az Iſtenségnec állattyá az menyre ki teried, az teſtnekis annyra ki kől teriedni ez végre, hogy az Chriſtus mindenőt Iſten és ember legyen; De az IGE, az Fiu Iſten véghetetlen, ugyan azon egy terméſzető, és mindenőt egéſ; len vagyon: Az fől vőt emberi teſt penig, még az egye sűlésbenis, avag' még az véghetetlen Igében, à Fiu Iſtenben lévénis, nem véghetetlen, hanem az ő helységével meg hataroztatot, akár hol legyenis. Akár azért az teſt cſak menyben legyen, az mint moſtan vagyon az diczőſęgben, akár cſak ez főldőn az mint régenten volt alazatos állapattyában, *az véghetetlen Fiu Iſtenség, az ő teſtétől még czak gondolattalis, ſohult ſem valaztathatic el, hogy ő mindenőt egéſſlen lévén az fől vőt emberi teſtel* (noha az cſac egy helet legyen) *mindeneſtől fogva s mindenkoron egyesűlt ne legyen.* Mert ha cſak eg' ſ;em pillantásban engedtetnékis meg az egy maſtol valo el valás, már ugy az Fiu Iſten véghetetlen nem volna. Hogy ha azért ſemmi időben és ſemminémő helyen, az ő eg' helyen lévő meg hataroztatot teſtetől, el nem ſ;akaztathatic: hanem min-

den helyeken, és minden időben ő vele egyesülvén marad: semminemő helyen, és semminemő időben el nem szakaszthatic egyesſége az két természetnec: és minden helyekben, és mindenkoron az Christus Isten és ember.

Hamis azért ez, hogy ha meg nem engedtetic az testnec mindenőtt léte, az személynec eg'esſége meg ſaggattatic és hogy az Christus, ki moſtan testével csak menyben vagyon, nem leſzen ez földönis Isten és ember.

Az mint menyben menetelinec előtte, mikoron az teſt czak ez földön volt, nem mondhatod, hogy az menybennis lévő Fiu Iſtenség el ſakadot az teſtől: azért, mert ugyan azon Fiu Iſtenség, melly mennybennis volt egéſſlen, az föl vőt teſtbenis ez földön egéſſlen volt, s azt ſem mondhatod, hogy ackor, az Chriſtus czak ez földön let legyen Isten és ember: menyben penigh czak Isten: Igy immár menyben menetelinec utánnais, nem mondhatod, hogy ez földönis mindenőt lévő Fiu Iſtenségtől el ſakadna az emberség: mert az melly Fiu Iſtenség ez földön vagyon egéſſlen, ugyan azon vagyon az menyben lévő teſtbenis egéſſlen oſolhatatlanképpen: azt ſem mondhatod immár, az mint az föllyűl meg mondot okbol kitetczik, hogy az Chriſtus czak menyben volna Isten és ember, ez földön penig czak Isté. Ez bé rekeſztet magyarazat az D. Pareuſnac föllyűl meg irot ſententiajának világoſittasára irattatot ide.

Az Author diſcurſusſa.

Már ez után az ő tanitáſa követkőzic.

Avagy bizonnyal, hogy ez igaz legyen, meg kőlő nékiec azt probálnyok, hogy más Fiu Isten legyen menyben, más ez földön: Avagy hogy azon Fiu Iſtenſégh menyben az teſtel eg'esűlt, ez földön penig attol el vált:

az az

az az, egyſzer s'mind véghetetlennekis, és nem veghetetlennekis lenni. De az kic ezképpen okoskodnac nẽ láttyác hogy ŏnnŏn magokra viſ;a veretethetic ez képtelen értelem.

Mert ha az Chriſtus teſtét mindenŏt valova nem tenni, annyt teſzen, mint, az egy Chriſtuſt két felé oſ;latni: ŏkis az alazatoſságnac allapattyában, ſ;ŭkſęg képpen két Chriſtuſt czinálnac: mert az ſ;ŭznec méhében, az ſ;ŭletésben, *az Iſtaloban, az Templomban, az kŏrŏßtfán, az koporſoban*, az teſtet mindenŏt jelen valvova, ſemiképẽ egyébként nem tehetic, hanem egyſ;er s'mind *az ßŭzetis, az ßŭletéſtis, az Iſtallotis, az Templomotis, az kŏrŏßtŏtis, az koporſotis* mindenŏt ielenvalocká teſ;ic: avagy bizony fŏlŏtte képtelenŏl kŏltic azt, hogy az Chriſtus kŭlŏmb kŭlŏmb helyeken egyſ;er s'mind ſ;ŭletet, és nem ſzŭletet, kŏrŏſ;tfára feſ;ittetet, és nem feſ;étettet, el temettetet, és el nem temettetet.

ARTICULUS. XIV.

Mintha mi azt tanéttanoc, hogy az ember Chriſtus, nem tulaydon erŏ jével czelekŏdte legyen az czudákat. Affir Luct. Nig. ortho.

FELELET.

HAmis ez vádoláſis: mert miképpen tanéttanoc azt, hog az ember Chriſtus nem tulaydõ erejével tette legyen az cſudákat, holot ŏtet tulaydon Iſtenſęgevel Iſtennec lenni hiſ;ŭc és vallyuc? Mert az Iſten

kétség nélkül tulaydon erejével tészen csudákat: *mert az czuda tételec Istennec czelekődeti*, azt mondgya *Damascenus*. Ha azért az ember Christus Isten, bizony nem más erejével, mint *ſzent Péter*, hanem tulaydon maga erejével tőtt csudákat. Azt tanéttyuc penig, hogy ez'erő az Istensége volt, valósága s'eredeti ſzerént, az emberſége volt, az ſzemélybé valo eg'eſſég ſzerént, az ſzemélynec eg'voltáért, az teſt meg cſelekedvén azt az mi óvé: példánac okaért: az emberſégnec akarattyából és ſzávabol az Istenségnec penig hatalmával, és igy az egéſz ſzémél'nec közönſéges cſelekedetiből tamaſztatot föl *Lazar* az koporſobol. *Eovei* ugy mond *Damaſcenus*: *l. 3. Orth. fid. c. 15. mind az mellyec Istenſégeé, ſ. mind penig az melyec Emberſégeé: Mert az Isteni czuda teteleket, az Istenség czelekedte, de nem az teſt nélkül, az teſt is alázatos dolgokat czelekedet, de nem az Istenség nélkül.* És föllyeb: *Mert ezképpen, az mi Urunc Jeſus Christusnac czuda tetelinec ereje, Istenségénec volt czelekedete: de kezeinec reá tétele, akarattya, és imez ſzava: Akarom tiſztuly meg, emberſegénec volt czelekedeti: Munkája penig az emberi terméſetnec, az kenyérnec tördeléſe, és imez pokloshoz valo ſzava akarom: Isteni terméſétinec penig munkája az kenyérnec meg ſokaſettáſa, és az poklosnac meg tiſztitáſa*: Igy ſzol *Hieronimusis*: *ad Paul. & Euſtoch.* *Minden czuda tételeknec munkáit meg kél gondolnunc, hogy az mi Istené Istennec, és az mi az embére, az embernec adgyuc meg.* *Mert az mint egy az ki maga hatalmaſſagának igéjével hija Lazart, hogy az koporſobol ki jüjön, azonképpen egy az ki ſirt emberi indulatbol, &c.* Az Chriſtuſnac azért csuda tételiben, ki Isten-is ember-is, az Szent Atyác azt tanéttyác

tyác, hogy meg gondollyuc az munkálkodo Istennek belsö erejet, és az együt munkálkodo embernec külsö cselekedetit.

Igy tanéttunc mijs. Az mi vadoloinc ha külömben értnec, mint ha az belsö Isteni erö, az emberségnec ug' let legyen tulaydona, mint ha ö tőle vet volna eredetet: bizony ö vélec egyet nem érthetünc: mert ecképpen nem az igaz hitö Szent Atyáckal, hanem az *Sutiches* és *Schvenkfeldius* Eretnekeckel értnec eg'yet. *Damascenusnak* nylván valo *Argumentomjat* el ronttyác: s' az *Arrianusokat* megsegitic, mivel azt vitatta hog' az csoda tételekből tanolhattyuc meg azt hogy Christus egyenlö természetö legyen az ö Atyával. *Ex miraculis ejusdem existentem essentiæ cum Patre Christum cognovimus. Actio verö Dei sunt miracula.* En penig azt mondom, hogy *az Arrianusoc* ellen nem leszen ereie ennec az *argumentomnac*, ha az mi értelmünckel ellenközö *sententia* igaz léend.

ARTICULUS. XV.

Hogy az ember Ckristust mi nem imádgyuc, és imádandonac lenni sem tanéttyuc.

Affir. Luth. Negant orthodoxi.

FELELET.

EZ hamis vadolás meg hamisettatic az XI. *Articulusra* valo felelettel, holot az ember Christust valosagossan, és allattya szerint Istennec lenni hid-

hidgyűc, miképpen nem tanéttanánc az Ember Christust imádandonac lenni? Azon egy imadással imádandonac lenni az Isten Christust testével egyetemben, mint az Királyt az ő Koronajával, és bársony ruhajával együt, tanéttyác *Epiphanius* és *Augustinus*, és mijs ő vélec egyetemben.

Epiphanius in Ancoran igy szol.

Az meg testesült Idvőzitőt imádodé vagy nem imádod? Miképpen nem imádnám penig? Mert ha nem imádandom nem lessen életem. Imhol tehat teremtet állatot imádz, az testet: Nagy penig az oknac bolondságoc kic efféléket mondanac. Mert az bársonyban öltőzőt Királyt, minden ember, magát meg haytván tisteli: Vallyon s-az Kiralyt tistelede, vagy az bársont? Nylván valo dolog, hogy az Királyt. Véle eggyűt tisteltetic az bársony-is mellyet visel. Minec utanna penig abbol az Király ki öltőzőt és helyére tőtte, tőbbé az bársony ruha nem tistőltetic. Gyakortasággal az Király az Templomban-is, és az maga Királyi sékiben-is ül, és az őtet tistőlőc, az Templomban s-az Királyi sékbenis tistőlic őtet. Minek utanna penig fől kőlt az Király, senki, sem az Templomot, sem az Király sékét nem imádgya: Senki nem olly estelen penig, az ki akarván az Királt az ő Templomaban tistelni, hogy ezt mondgya néki: Jőy ki az te Templomodbol had tistellyelec tégedet. Ecképpen bizonyára, senki nem mődgya az egyetlen egy sűletnec, hadel az testet, had imádgya lac tegedet, hanem az egyetlen egy sűlőttet, testével együt imádgya, azt az ki nem teremtétet az ő sent Templomával eggyűt imádgya, mellyet fől vőt, és az hova bé ment. Es senki nem mondgya az Királynac, kely fől az Kiralyi sékből, had tistellyelec tegedet az Királyi sék kivül, hanem tistelly az Ki-

rályt

rályt az ő Királyi székivel együt. Ezokáért az Christusis együt imádtatic az ő testével, melly el temetetet és föl támadot. Ezeket Epiphanius mondgya in Ancorato.

Auguſtinus ſerm. 58. de verb. D. ſem kűlömben felel az Arriánuſoknac kic azzal akariac el rontani az Chriſtus Iſtenſégének erőſſetesére valo Argumentomot, hogy az Chriſtuſnac teſteis imadtatic. Illyen ſzockal felel azért Agoſton.: *En az Urnac teſtét, ſőt az Chriſtusban valo egéſz emberi terméſſetet azért imádom, hogy az Iſtenſegtől föl vetetet, és az Iſtenſeggel ugy egyesült, hogy nem máſt, ha nem ugyan azon egyet, ki Iſten és ember, vallom Iſten fiának lenni. Végezetre, ha az embert el válaſztod az Iſtentől, mint Photinus avagy Paulus Samoſatenus: annac én ſoha nem hiſſek, nemis ſulgáloc, mint ha valaki kőzzűlűnc, vagy az Király bárſony ruhat, vagy az Király Koronat találna hevérkezni, vallyons-azokat tiſztelni igyekezneke? Mikoron penig abban öltőzik az Király, halálnac veſzedelmében jut az ki meg utállya, és az Királyal együt azt nem bőczűli tiſzteli. Ezenképpen az Ur Chriſtusbanis, nem egyedűl czak és czupa az emberſeget, hanem az Iſtenſeggel valo egyesőlésben levő emberſeget az Iſtennec egy fiat, ki igaz Iſten és igaz ember, valaki meg utálván nem akaria imádni, az őrőckőn valo bűntetéſet ſenvedi jővendőben.*

Eddig *Auguſtinus*, és mijs ő vele.

Az imádando ſzemély azért, az Chriſtus Iſten és ember.: az Iſten és ember imádáſanac oka penig az Iſtenſeg. Mert *az Chriſtusban vagyon imádando terméſet, az Iſtenſeg: vagyon imadois, az emberſeg, azt mondgya Cyrillus. l. ad Theod. de recta fide.*

(o)

ARTICULUS XVI.

Hogy az Chriſtuſt ki rekeſztyűc az ő Vacſorájából, és hogy az Chriſtuſnac teſte, ſ-vére nélkűl valo Vacſoránk legyen minékűnc.

FELELET.

Ez Articulusrol olvaſdoda fel az Helveticа Coſeſſiot. De vero uſuSacramenti.

HAmis vadolás ez: mert az Chriſtuſnac teſtét nem az Vacſorából, hanem az oſtyából rekeſztyűc ki, és nem ſzánckal keresűc azt, mint ha az kenyérben lappagna, hanem hűt által eſzűk azt, mely az ő igeretinec igejében vagyon. Mert az Ur Vacſorája, az mint *az Augustana Confeſſionac Apologiajában vagyon: Kenyérből és borból ál, ugy mint jelekből és ez igéretnek igeiből: Ez az én teſtem, melyti eröttetek adattatic: ez az én vérem, melyti erettetec ki ontatik bűneiteknec boczánattyára.* Az Chriſtus penig nyuitatic az vévőknec, nem mint ha az kenyérben lappangana, hanem hitűnknek az igében jelen lévén. Abból azért, hogy az jelben bé nem rekeſztetic, az nem következic, hogy őtet ugy mint az Vacſorában jelen levőt meg nem enné. Tovabba az jelt, teſti ſzánckal vefzűk, az igét penig és valami abban nyuytatic, azt hivséges ſzivel vefzűk. Mert az *Sacramentomnac igei, az Euandeliomnac* igérete, mely hűtőt kiván, az mint bizonittya *az Auguſtana Confeſſionac Apologiaja*, az meg nevezet helyen. Ezokaért az kenyérben nem eſzűk teſti ſzajal az Chriſtus teſtét, hanem

az igé-

az igeretnec igéjében hittel eſzűc, mikoron tudnya illik azt hiſzűc, hogy az Chriſtus önnön magát én érettem, és te éretted adta legyen, és ez hit által, s' az ő ſzent Lelkének általa az mi ſziveinkben lakozván, élő vigaſztaláſt és az őrőc élet felől valo reménséget ſzőrőz mi bennünc.

ARTICULUS. XVII.

Hogy az magán valo megoldozáſt az bűnből, mi kárhoztattyuc.

FELELET.

HAmis ez vadolaſis: mert mi egy atallyában nem kárhoztattyuc az magán valo oldozáſt, hanem ſzabadságban helyheztetet dolognac mondgyuc lenni: mert ſem az Chriſtuſnac, ſem az Apoſtaloknac valamelly parancſolatyockal, nem tétetet az ſzűkſegeſſé, ſem példájockal nem *Commendáltatot*, hanem *az Anya ſzentegyháznac* rendőléſéből régenten az *Püſpőkőc* vőttéc volt bé, kic kűlőmb kűlőmbképpen tartottác meg, és egkoron mivelhogy *az Páp*, az oldozás helyében, egy nemes *Aſſonyiállatot* meg ſzeplőſitet volt, az okáért *az Gőrőg Eccleſiákban* annac vége ſzakaſztatot; az mint *Socrates* iria *lib. 5. hiſto. Eccleſiaſt. cap. 29.* *Et Sozomenus l. 7. hiſt. Eccle. cap 10.* Ezokáért az egéſz *napkeleti Eccleſiáknac* az teczzt ackoron, hogy ne lenne többé gyontato *Pap*: hanem mindennec ſzabadság adattatnék arra, hogy ki ki mind az ő lelki iſmereti ſzerént járulna elő az Szentſeges

A magán valo gyonásnac nag' eſeti

Vacsorának el-vételére: noha az *Napnyugoti Ecclesiáç* az magán valo gyonásnac szokasát ackoris megtartottác.

Az lelki ösmeretöknec penig minemö nagy gyötrelmére, és mell' igen utalatos complárkodásra jutot legyen az fülben valo gyonás, és magán valo oldozás *az Latinusoknál* az egés; *Pápaságban*, közönségesséen tudgyác azt mindnyajan. Noha azért az mint az *Marpurgumi Consensusban* vagyon, hasznos dolog az meg nyomorodot lölki ismeretöket, mellyec az kétségtetöckel, s'az bünöknec terhével, uagy az vétkeknec törivel meg nehezéttettenec, magánis azokat föl emelni *az Evangeliom*vigasztalásával, melly dolog az mi *Ecclesiáinkbanis*, sem meg nem utáltatic, sem el nem hagyattatic: mindazáltal az közönséges *prædicálásnac*, oldozásnac, s'kötelésnec szolgálattya, mellyet az Christus szörzöt és parancsolt, kétségh nélkül sockal hasznosab, hathatosab, és batorságosab.

Az magán valo gyonásnac és oldozásnac rend tartása penig, holot szabadságban helyheztetet dolog önnön magában, (olly tudnya illic mellyet szabad cselekednijs, el hadnijs) azt, ugy mint szükségesset, senki az mi *Ecclesiáinkra* nem kötheti erövel. Nemis szükség kárhoztatni azokat *az Ecclesiákat*, mellyec azt, az rend tartást nagy okokbol, föképpen az *Pápistác* közöt *az lölköckel valo complárkodás miat* (mellyröl *Apoc: 18. 13.*) meg nem tarttyác. Soc *Lutherana Ecclesiákis* az közönséges oldozásnac rendit, föllyeb valonac böczölic az magán valonál. Miért nem volna tehát az szabad az mieinknekis?

ARTI-

ARTICULUS XVIII.

Hogy az Augustana Confessiot mi megh vettyük, és kárhoztattyuc.

FELELET.

EZ vadolásis hamis: nem kárhoztattyuc, sem meg nem vettyük az *Augustana Confessiot*, noha annàl föllyeb böczüllyük *az Apostali Credot:* Az *Augustana Confessionac* minden *Articulusit* nyilván javallyuc, az tizedikтől meg válva, az mellyből származot *az Evangelicusoknac* viszálkodása: melly *Articulusnac sem bötüjét, sem értelmét nem tarttyác meg még magokis az Lutheranusok.* Mert azt mondgya az à tizedic *Articulus*, hog' az *Christusnac állattya szerént való teste, és vére valosagossan jelen vadnac az kenyérnec és bornac szinye alat.* Senki penig az *Lvtheránusso*c közzöl azt nem hiszi, és miulta fogva *az Confessio* le irattatot, mind eddigis, senki ug' sem nem szolot, sem nem irt.

Mindnyájan penig azt tanéttyác s' azt irják, *hogy az Christusnac teste és vére jelen vadnac az kenyérben és borban.* Ninczis it semmi helye valami himezésnec, vagy mazolásnac: mert nyilván valo dolog, hogy az tizedic *Articulusnac* imez igéi: *az kenyérnec és bornac szinye alat:* az *Transsubstantiatiot* hozzác bé, az az, az kenyérnec testé valo valtozást: és illyen értelemben, s' nem másban értette, és javallotta *az Czasári Fölség*, és az több *Papistác Anno 1530.*

Augustaban azt az tizedic *Articulust:* mell'et eg'ébként, soha nem javallottanac volna, ha *Lutherusnac* igéi azt állattác volna, hog' az kenyér meg marad, s'az kenyérben ben legyen penig az Christusnac valosagos teste &c. Illyen sima és czuszamos értelmű *Articulus* miat, nem de nem nagy méltatlan dologé, hogy *az Euangelicusoknak Ecclesiai* igy meg szakadoztanac és még mostan.is szakadoznac. Sőt inkáb meg kől vala jobbétani ez illyen homályos *Articulust*, és tőbbe nem kől vala ezt irnya, hogy az Christusnac teste és vére jelen legyenec az kenyérnec és bornac szinye alat, az mint olvassuc minden. *Német Exemplárokban, hanem inkáb, hogy az kenyér és az bor, valosagossan az Christusnac teste és vére, mely mi erettűnc adattatot, es ki ontatot bűneinknec boczanattyára.* Ecképpen kőnnyebben meg alkuthatnánc: Mert Idvőzitőnknec az kenyérről valo igei, nem ezek, *ez ßemély alat*, vagy, ebben vagyon az én testem: hanem *vegyétek, egyétek, ez az éntestem:* és az pohárrol-is nem ezec Idvőzitőnknec igei; *ez ßemély alat*, vagy, ebben vagyon az én vérem, hanem: *ez az én vérem* &c. mely igéknec *Sacramentomhoz* illendő nylván valo értelmec vagyon, hogy az kenyér Christusnac valosagos teste legyen, *az pohár* valosagos vére legyen, bizonyára ugy mond *Augustinus Dist. 2. de consecrat. c. hoc est. nem az dolognac valoságával hanem az titkos dolognac jedzesevel.* *Mert az Sacramentombeli ßent jegyec, az jedzet dolgoknac neveckel nevez tetnec:* avagy azért: hogy az kenyér és bor az Christus testénec és verénec *Sacramentomi.* *Az Sacramentom* penig ßent dolognac jele, az mint azon *Augustinus l. 10. de Civit. Dei c. 15.* bizonytya. Hogy ha mi azért estűnc

Epist. 23. ad Bonif.

el az

el az Anglicana Confessiotol, hogy az tizedic *Articulusnac* betű ſzerint valo értelmet nem vehettyűc bé: bizony ők ſockal inkáb el eſtenec attol, kic még eddiglen az tizedic *Articulust* ſem tartották meg betű ſzerint valo értelmében, és nem az harmadic *Articulus* ſzerint, hanem annac ellene hoztak bé *az mindenűt valo jelen lételt*: az ötödic *Articulus* ellen *az Egyházi ſolgalatnac erejéről*, és az tizenharmadic *Articulus* ellen, *az Sacramentomockal valo eléſről*, és egyéb *Articuluſoc* ellen ſokat megh változtattanac az ő tudományokban.

Az Kerőſztyén olvaſoc im érthetic ez feleletekből, hogy ſoc hamis vadoláſockal terheltettűnc eddiglen az ellenkező félől, de látván immár az mi ártatlanſagunkat, és feleletinkben valo igaſságunkat, ha megis többe ez képtelen dolgockal vadolnac bennűnket, az ő lelkőc iſmereti vadolya jővendőben őket az kéſz akartva valo gonoſságrol; de mi job reménſegben vagyunc felőlők: kiváltképpen az kic jo lelki iſmeretnec értelmétűl viſeltetnec, és az meg bodogito békeſségnec követeſére igyekeznek. Math. 5 ℣ 10. Mely jo reménſegűnknec hogy meg felelheſſen az dolognac mi volta, hallyuc még-is D. Pareuſnac az békeſſegre indito okait.

Az Deákol irot Articuluſt jo értelem ſzerint beveſzűc, láſd meg oda fel az tizedic Articuluſt.

Az Irenicumnak 12. részéből.

Első, Hogy mindnyáian az Evangelicusoc egyet értnec az Hűtnec Fundamentomában.

ELőszor ugy mond DAVID PAREUS, mindnyájan *az Euangelicusoc*, mind az két részről valoc, valosagosſan egyet értnec, az közönséges kőrőſztyéni tudomanynac az ollyan réſzeiben, mellyeket eg'enként minden hiveknec ſzűkséges hinniec, és tudnioc, az Chriſtus Ieſusban valo őrőc idvőségekre, és az mellyeket hà nem hiſznec: nem idvőzűlhetnec: Mert noha nemelly álkalmatlan eſ; veſztő kőzkőpűc, nagy fől ſzoval ſzoktác ezt ragadni, és az mi közőttűnc, lévő viſzálkodàſokat kegyetlenől őregbitic, s' az *Papiſtáku* őrőmeſt, ugyan kézel lábbal kapjác, és magoc haſznára vonſzác azt, s' az menyire tűlőc lehet forrot is öntnec álánc: mind azon által azoc az mord kiáltoc, ſemmit egyebet nem tehetnec hanem cſak nagy gonoſságockal, őſſze ſ; erkeztetet tudatlanságokat arullyác el, (az mint megtetzic, az hamiſſan réánc kőlről *Articuluſokra* valo feleſetekből.) Az hol penig eggyeſség vagyon az Hűtnec fondamentomában, ot mind az két félnec, nem cſak békével ſ; envedni, hanem kőroſztyéni Atyafiui ſzeretettelis kől egy máſt ſzeretni, ha ſ; intén már ugyan tudván volnais és végezésből ment volnais ki, hogy az két fél kőzzűl valamellyic, neminemő pozdorjákat, (vagy tudatlanságokbul, vagy emberi gyarloságokból) eppetene főllyűl az fundamentomra: ugy vagyon hogy az *Apoſtaloc* azt parancſollyác, *hogy mindnyáian* (a) *ugyan azoni értsűc, és az hűt-*

a 1 Pet 3 8.

nec dol-

nec dolgairol mindnyájan (b) *ugyan azont ſollyuncés hogy öſſve ſzerkezteſſünc, azon egy akaratnac és értelemnec általa*, és bizonyára *az Eccleſianac* minden ereiével ez czélra kől verekedni, és valamenyire el is érhetic azoc, az kic meg ő regbettenec az hűtben. De mind azon által, iol tudta ugyan azon *ſzent Pál Apoſtal*, hogy az Iſteni félelemnec, és az hűtnec dolgai kőrnyűl, egy felől *az Satánnac* álnoc ravaſsága vagyon, más felől penig, mèg az Szent embereknekis kűlőmb kűlőmb féle tudatlansági, és emberi gyarloſági vadnac: Azt kivánta azért, (a) hogy *az kic erősbec az hűtben az erőtleneket magokhoz fogják, minden ſzelédséggel, és békeſséges türéſſel*, miglē ők is az hűtbē meg vaſtagodg'anac, ſemiképpē nē kivánta penig, hog' akár melly kűlőmbőzéſec miat, el veſséc magoktol az erőtleneket, és idegen ſzolgáknac itéllyéc, s'ſzakadáſokat tegyenec: (b) *Valamennyin*, ug' mond *tökéletőſſec vagyunc ezt értsűc: hogy ha valamit kűlőmben értetec, aztis meg nyilatkoztattya tinéktec az Iſten*: *mind az által abban az mire jutottunc, azon egy regula ſzerént járjunc, és egy máshoz ugyan azon egy indulattal legyűnc.* (c) *Azt ákigyőnge az hűtben, magatokhoz fogjátoc, nem az vetekedéſeknec harczolására.* (d) *Hallom hogy tikőzőttetőc vadnac viſſálkodáſoc.* (e) *Hogy ha valaki vőrsőngőnec láttatic lenni, minékűnc ollyatén ſzokáſunc ninczen, ſem az Iſten Eccleſiájának.*

Tavol legyen azért mi tőlűnc, ez illyetén itélet hogy az mas réſzre valo *Eccleſiáckal*, (*az Lutheranuſockal*) az menyiben velűnc egyetemben az igaſságnac azon *regulaián* iárnac, és az idvőſſęgnec fundamentomát egéſſlen meg tarttyác hogy mondom ő vélőc ſzeretetűnknec kőtelét el kellene ſzakaſztanunc, és az eg' máſtol valo el par-

b 1 Co. 1 10.

a Ro 15 1.

b. Phil 3. 15.

c Ro. 13.

d 1 Cor 11 16.

e 1 Co 11.

toláſt kőllene nevelnűnc, az teſt ſierént valo jelen lételnec, és az Chriſtus teſtének ſzaial valo ételénec polyvaja ért mell'ec az fundamentomhoz nem illendőc. Az kic kűlőmben cſelekeſznec az ſzeretetnec meg ſzegéséért és az békeségnec fől bontaſáért ſzamot adnac jővendőben Iſtennec.

Cap: 13. Irenici.

Maſodic őka az eggyeſſęgnec, *az Euanglicuſoknac* cſac egy *Articulusban* s'abban ſem egéſzlen valo kűlőmségec.

Tovabba, az kic az kőrőſztyéni tudománnac cſak egy réſzében kűlőmböznec, s'még penig ollyaten réſzében, mely *az fundamentomot* egyeneſſen nem illeti, azoknac az ſzeretetet nem kel félben ſzakaſztanyok, hanem inkáb *az Euangeliomnac* kőzőnſeges ellenségi ellen, békeſęgben kől lennyek, *az Apoſtalnac* főllyűl meg mondot parancſolattyaért, hanem ha az viſzalkodoknac keſzettetet, Iſten haragjában akarnac eſni: Noha penigh nemely vőrsőngők (kiknec győnyőrűségekre vagyon, az kűlőmbőzéſnec tűzet vaſſal ſzurkálni) kőzőnſęgeſſen azt kiáltyák, hogy az hűtnec nem cſak egy, hanem főlőtte ſoc, sőt cſak nem minden *Articuluſiban* ellenkőzéſink legyenec, mind az által ez forro vilos emberec, magok ſem tudgyák mit cſacſogjanac, és az tőrvény ſzerint valo itéletben ſem probálhattyác meg ſohais az ő vadoláſokat. Mert bizonyoſſan ez ſzakadáſnac kezdetitűl fogva, *az Euangelicuſoc* kőzőt, nem volt egyéb viſzalkodás, hanem cſak *az Ur Vaczorajárol:* arrol valo tudományban is nem egéſzlen, hanem annac cſak egyik reſzéről, s'még penigh ollyaténrol, mely az idvőſſęgre nem ſzűkſeges, ugy mint az mely kőz, mind az hiveknec, s'mind penig az hitetleneknec magánac *Lutheruſnak* is

Az Euangelicuſoc kőzőt valo viſzalkodás az Vr Vacſorajárol kezdetet legelőſ;eris, anak is cſak egy czikelvéről.

ſenten

sententiája ſzerént, tudnya illic, az Christusnac teſt ſzerént valo ielen létéről az kenyérben, és annac ſzaial valo meg eteléről, mellyfelől azt hiſzic, hogy az mind az hiveckel, s-mind az hitetleneckel kőz. Mert hogy, *az Ur Vaczoraia* felől valo tudományban, menyiben eggyezzűnc mindnyáian, avagy kűlőmbőzűnc, hogy mondom az olvaſoc ſzemec eleiben veſſem azt: mind az két réſzről eggyeſség vagyon ez fundamentom felől.

I. Hogy mikoron az *Ur Vaczorájával* törvény ſzerént élűnc, (az penig ackoron leſzen, mikor az Iſtenhőz megh tért emberec, *az Evangeliomnac* igéretiben valo hittel veſzic az *Sacramentomot*) az Chriſtus, az ő valoságos mi érettűnc adattatot teſtét, és mi érőttűnc az kőrőſzt fán ki ontatot vérét, minden hiveknec bizonnyal adgya, hogy azokat hittel meg egyéc és igyác, ugy mint az őrőc életnec ételét és italát. Az ur vaczorajárol valo egyeſsęg.

II. Es hogy ez maga velűnc valo közléſenec bizonyſága, és ezkőze legyen, *az Igenec*, és *az Sacramentomoknac*, főképpen penig *az Vaczoráiánac* ki ſzolgáltatáſa.

III. Es hogy ez idvőſséges maga velűnc valo közléſęt minden hiveknec igéri, *az Sacramentumnac* igéiében, és bizonnyal meg-is tellyeſiti.

IV. Es hogy ez Chriſtus teſtével valo réſzesűlés minden őreg embereknec ſzűkséges, és elégſęges legyen idvőſſęgőkre.

V. Ez penig az réſzesűlés ſockal erőſſeb az mi teſtűnknec tagainac az fővel valo eggyesűléſecnél: ez ielen-léte az Chriſtus teſténec *az Vaczorában* ſockal valoságoſſab, és kőzőleb valo annal az jelenlételnél, mellyet gondoltanac lenni az kenyérben, és ſzajokon, s' teſtőkőn belől

minden vevőknec, még az hitetlenecnekis, kic ha szintén kezeckel meg tapasztalnak-is az Christust; mind az által tavol vannac ő tűle, és őis azoktul mesze vagyon.. *Mert az mint az vak ember*, azt mondgya *a* Augustinus, *ha szintén ot vagyon-is, à hol az világossag vagyon: mind az által, ő az világossagal együt ninczen, hanem tavol vagyon az jelen valotul: Igy az hitetlen s az Istentelen-is, noha sohult nem lehet az hol nem volna az Christus, mind az által ninczen ő az Christussal, hanem czak külső tettetes szerént, mert az Istenfelő hiv ember felől nem kel ketelkődni, hogy az Christussal hűt által együt nem volna.* Ez Christus testénec jelen lete, és reszeltetése; meg nem tartoztatik az hel'eknec egy mástul valo tavol léteckel, hanem, bizonyos, és mindenkoron erős, minden hiveknec akar mely helyek ben legyenec ők. Az Christus testeis meg maradván az ő hely éakar mely időben, akar ez földőn, akar menyben, s'akar az fölhőkben.: Mert mint szintén hogy az fő jelen vagyon az lábaknac és minden egyéb tagoknakis jelen vagyon, s'meg eleveneti azokat, valamig ő véle, az inak által eszve foglaltatván maradnac, noha ő nincsen az lábakban, sem az lábackal egy helyen, hanem az maga helyen, az az, az testnec leg fölyeb valo helyen marad: Ezenképpen, az Christusban, és mi bennűnc lakozo ugyan azon szent Lélec, az mi testeinket, noha helyseg szerént tavol vannac, *az Kőrősztség, és Ur Vaczorája* által, az Christus testével egy teste, és az Istenec egy *Templomáva tessi* à mint *az Apostal* ezt bizonitya 1. Cor. 12. 13. *Ugyan azon egy lélec által, mi minnyájan egy teste kőrőstelkedtűnc, és minnyajan ugyan azon egy ital által lettűnc egy lélekke.* Az Christus testénec ez jelen leteléről mondom,

a Tract. III. in Io.

dom, és ételerôl, benünc valo lakozasárol, és az mi ô benne valo lakozásunkrol, az mely csak idvôsséges, és egész len lôlki mi kôzôttünc, és az más fel kôzôt tellyességgel egyesség vagyon, melyrôl igen szépen szol Auguſtinus: a *Nagyob dolog* ugy mond, *hogy az Chriſtus ſiveinkben lakozik, mint sem házunkban*. *Mert az ſivünc minékünc bellyeb vagyon házunknál.* *Es* b *annakokaért* (ugy mond) *enni azt az teſtet, és innya azt az italt, nem egyéb, hanem az Chriſtusban maradni. és ôtet mi bennünc lakozni.* *Ezokaért az ki nem marad az Chriſtusban, és az kiben nem lakozik az Chriſtus, kétség nélkül az lelki modon nem eſsi az Chriſtus teſtát, sem az ô vérét nem iſzsza, noha teſt ſerént, és láthatoképpen fogaival ſorongattya az Chriſtus teſtének és vérének Sacramentomat.*

a Sermone 144 de tempore b Tract. 26. in Io.

Mind ez ideiglen penig: csak ez maradot viszálkodásban, *ha az Chriſtus teſte ualoſagoſſan vagyoné el rôttôztetvén az kenyérben*, (az mint *Németûl* éneklic, ill'ê értelem szerint: az kis kenyérben el rôytôztetvén) *és ha azt ſajal eſikê mind hivec ſ- mind hitetlenec* (a) csak ez kérdés maradot mondom még pôrben: az mint *Lutherus* meg vallotta *az Marpurgumban* let egyességben, melly ki nyomtattatot *Anno. 1529.* Mert minec utánna mindeneket el vegesztenec volna, minden pôrôs *Articuloſokrol* meg egʼezvén, mind az két fél meg vallotta ott, hogʼ csak egy kérdésrôl nem alkhattanac meg, tudnya illik: *ha az Chriſtuſnac valoſagos teſte és vére az kenyérben és borban legyeneké teſt ſerént*: melʼet egyic reſs allatot, és mostis allat, az mieinc tagadtác és mostis tagadgyác.

Mieſoda czikelyben legyen az violongás. c Lutherus maga meg vallya.

Avagʼ azért ôk tevelednec el az igaztol, kic azt erôsitic, avagy ſmi teveledünk el, kic azt tagadgyuc. Akár

mely ic legyen, azt mondgyuc nogy nem fundamentom felől valo tevelgés hanem az fundamentomon fŏllyŭl épétteret pozdorja, akár mellyikŭnké legyen az, azt mondgyuc hogy *polyva*, mellyben az hitnec semmi magva, az vigaſ; találnac semmi sengéie nincsen, mint ſzintén *Gratianusban* sok haſzontalan *Canonoc polyvánac* nevezteinec.

Mert az más félis azt vallya, hogy az Chriſtus testénec ſzaiał valo étele, az lŏlki modon valo étele nélkŭl senkinec idvŏſségére nem haſznál, hanem inkáb kárhozatos és hog' az kŏzŏs az hitetleneckel sé hiveckel. Miért viſzálkodunc tehát az felŏl? Melly nagy méltatlan dologh nem tartani azokat hiveknec, kic azt nem hiſzic, hogy az hitetlenec ennéc az Chriſtus testét. Mely igen viſza fordult dologh az hivec ellen az hitetlenŏket oltalmazni: melly rut dolog az, hogy *az Theologuſoc*, az patuarkodáſnac forrosàga miat annira iutottanac, hogy csak ez okon hog' az hitetlenec és hivec kŏzŏt valamit kŏzŏnségesnec lenni mutathaſſanac, erŏſitnec valamit az hivec kŏzŏt, nem kŏzŏnségesnec lenni, *és kegyetlemből hadakoznac az hitŏtlenŏcnec az hiveckel valo kŏzŏsŭléséért, mint ſem az hiveknec az Chriſtuſſal valo réſzesŭléſekért.*

Ninczen az Aug. Confeſſi. hogy az hitetlenec venéc a Chriſto teſtet.

Engedgyŭc meg bár mintha igaz volna, az Chriſtus testénec ſzaiał valo étele, és az Iſtentelenŏknekis azzal valo réſzesŭléſec, de mivelhogy az nem tartozic az Idvŏzitŏ nŭthŏz, vallyon s'ha valaki azt nem hiſzi azzal Ererneké leſzené? *az Anyaſſentegyházbol* ki rekeſztendŏ leſzené? Sohult az ninczen az *ſzent Irásban*, sohult nincz az *Régiek nél*, sohol nincsen *az Auguſtána Confeſſioban*, ſem annac *Apologiaiában.*

Az Mar-

Az *Marpurgomi* beſ;élgetésben, meg engedte *Lutherus*, hogy ezen kérdéſről kűlőmbőző felec az ő lőlkőc iſmereti ſzerént, egymáſſal ſ;eretetben élhetnénec, és hog' kőllneis élniőc: az utan nem ſoc idő mulva *az Helvetiai Eccleſiáckal* meg eggyeſsűlt *Wittebergaban*, kic felől iol tudta, hogy ők nem hinnéc az Chriſtus teſténec teſt ſzerént valo ételét.

Az *Melanchthont* tiſztbéli társánac tartotta mindenkoron, és igaz kőrőſztyén Atyafiánac, s'az ő iraſit, az magaénális inkáb *commendalta az Eccleſiánac*, noha nem kűlőmben tudna, az mint hogy mijs tudgyuc, hogy ez kérdęsben ő tőle kűlőmbőzne, mi velűnc penig egyezne *Melanchthon*. Micſoda ſzaiál kárhoztatnac tehát, minket *Eretnekeknec* azoc, kic moſtan tellyeſséggel *Lutheranuſoknac* tarttyác magokat? Miért hog' nem azon czédes békeséges tűréſſel, és nem azō mértekletőſseggel forgattyác ez dolgot? Ez gonoſznac egyeb okát nem láttyuc, hanem cſak hogy nemelly *Luthertűl* el faiult tanitványoyc, mivelhog' az ő ioſzágos cſelekedetinec cſak árnyékabán ſem kaphatnac, az ő fogyatkozáſit: vag' inkáb az magoc gonoſságát *Lutheruſnac* buzgo indulattyával paláſtolván, akariác *az Eccleſiára* erővel vetni: hog' mar cſak ők láttaſſanac *Lutheruſnac* igaz kővetőinec, tanitváninac, és utánna rend ſzerént kővetkőzőt Tanétoknac lenni. Az mi illeti az tőb viſzálkodáſokat, tudván vagyon, hogy az Chriſtus *teſténec mindenűt ielen létéről* valo tudománt (mellyről mindgyárt maſodſ;or vilongnac az emberec) leg előſzőris *Lutherus* hoſzta elő az Chriſtus teſténec az kenyérben valo iélen léténec erőſitésére, és az el mult őt ſ;áz eſ;tendő után kőzel három eſ;tendeigh

Hæc ne ē fraternitas cum nos Hæreticos appellant.

oltalmazta az *Helvétiai Ecclesiac* ellen, az után penig ismétlen meg vetőtte azt az tudománt: Az egyéb viszálkodásoc, ugy mint *az elvalastásrol* és az hozzá foglaltatot kérdésekről *Lutherusnac* holta után, ez előt nem sok esztendővel, indéttattanac az ellenkőző féltől az ő vesjet igyeknec segitségére, s' nem annyra mi ellenűnc, mint őnnőn maga *Lutherus* ellen, (kit ebben az mi részűnkre lenni szintén ugy tudgya az ellenkőző fęl mint szintén az ő nevét:) ez végre inditottác volt hogy *az Ur Vaczorajárol* valo fogyatkozot igyeknec békességet sjőrőznenec, minket peniglen az tévőlgéseknec sokaságával mindenec előt gyűlősegessecké tennénec, és ha kűlőmben nem: csak igy is raytűc győződelmet vőnnénec. Mineművec leg'enec peniglen mind azoc az viszálkodásoc nem sjűkség itt beű beszéddel elő hozni. Azok bizonyára vagy *Theologusokhoz* nem illendő szokon valo tusakodásoc, vag' nemelly irásoknac kűlőmbőző magyarazati, de azért az hittel nem ellenkőzőc, csak hogy tisjta lőlki ismeretből legyen itélet felőlőc, mineműec még az *Régiec* irásibanis számlálhatatlanoc találtatnac, vagy az hogy igaz kőrősztyéni tudományoc, az szent irással, és az régi kőrősztyénőckel egyézőc, csak hogy az ellenkőző fél nem eléggé igazàn érti meg azokat, és osjtán hamisan vadollya, vagy az, hog' á *fundamentomra* ő tőlőc éppéttetet *pozdorjác*, mellyeket mi nem javallunc, vagy végezetre hamissan réánc kőltőt *Articulusoc*, az mint régenten *Augustinusrais* sokat kőltőttenec, az az, à gonosz akaroknac merőn valo hazugsagok, az mint oda fel megh mutattuc. Holot annacokaért mi kőzőttűnc ellenkőző felec kőzőt, bizonnyal semmi egyéb viszalkodás nincsen,

cſen, *hanem csak az Chriſtus teſtének ßajal valo ételéről, melly az idvőségre ſem ő nékiec ſem minekűnc nem haßnos ſem nem ßűkséges*, meg láſsác bator az kemeny vilos emberec micſoda lelki iſmeretel ſzakaſzthattyác el tőbbé az ſzeretetnec és békeségnec kőtelét.

CAPUT. XX. IRENICI.

AZ EVANGELICUSOC EGGYESSEgenec formaja, melly Lutherus és Zuinglius kőzőt lèt Marpurgumban Anno 1529.

EZ előt valo *Caputban* azt emlétőc hogy *Luther Marthon* magais azt vallotta, *hogy csak az Chriſtus teſtének az kenyérben valo létele, és teſti ßajal valo étele felől valo kérdes maradot pőrben. II. Hogy az miat békeségben és kereßtyéni ßeretetben kellene élni mind az két felnec: III. Hogy az után nem ſok idő mulva az Helvetiai Eccleſiackal eggyeſségben élt, noha ők nem hittec az Chriſtus teſtének ßajal valo ételéth:* Ezőket az kővetkőzendőkben már meg kel mutatnunc; Igy ſzol azért.

D. PAREUS az XX Caputban.

HOgy valaki ne kételkedgyéc *Lutherusnac* és *Zuingliuſnac* meg eggyesűlésőkről, annac az eggyeſségnec *réßeit* ide helyheztetem, mellyet meg irt *Phűlőp Melanchthon*, kî az *Marpurgumi* gyűlésben jelen volt. Igy vagyon azért *Lutheruſnac Nemetől* irot kőnyvében *Tom. 4. German. edition: Jenenſis:* Az ide ala megh irt *Theologuſoknac* Eggyeſségénec réſzei. Melly let *Marpurgumban 3. Oct: Anno 1529.*

I. Resz. ELŐSZŐR, mindnyájan mind az két reszről eggyező értelemmel azt hiszszűc és tanéttyuc, hogy az igaz és természet szerént valo, mindeneket teremptő Isten, csak egy legyen; és hogy ő állattyában egy személyében három, ATYA, FIU, és SZENT LELEK, az *Niceabeli Concilium-nac* végezése, és vallása szerént, melly az Christusnac egész *Ecclesiajaban* mindenőt enekeltetic, és olvastatic.

II. Resz. MASODSZOR, azt hiszszűc hogy nem az ATYA sem az SZENT LELEK, hanem az Atya Istennec természet szerént valo FIA let emberré: és hogy az Szent Léleknec munkálkodásából, férfiui magnélkűl fogantatot, és szűletttetőt az szeplőtelen Szűz Mariánac méhéből test szerént: és hogy testből s'lélekből valo egész ember, mint egyéb valoságos ember, de minden bűn nélkűl.

III. Resz. HARMADSZOR, hogy ez Istennec és Marianac fia az egy meg osolhatatlan személyben lévő Iesus Christus, mi érettűnc meg feszittetet, meg holt, és el temettetet, halottaibol föl támádot, föl ment menyegben s'űl az Istennec jobján, és minden teremptet állatokon uralkodic, és hogy el jővédő meg itélni eleveneket és holtakat.

IV. Resz. NEGYEDSZER, hiszszűc hogy az eredendő bűnt magunkal őrőkűl hozzuc *Adamtul* az természet szerént valo szűletés által: és hogy az; mindeneneket kárhoztato bűn legyen, el annira *hogy ha az Jesus Christus*, halalával, és életével minket meg nem segitet volna, az miat mindnyájunknac őrőckén valo hálálban el kellet volna vesznűnc, és az *Isten Országában* s'az őrőc életben valo menetelűnc, nem lehetet volna.

V. Resz: EOTŐDSZŐR, azt hiszszűc, hogy ez bűntől, és minden egyéb bűnőktőlis, s'az őrőckén valo haláltolis ugy

szaba-

szabadulunc meg, ha hiszünc az Isten fiában, az mi érettünc meg holt *Jesus Christusban*, és hogy, ez hűt nélkül semminemő czelekődetőckel, semminemő ockal avagy szerzetességgel, csak egy bűntől sem igazéttathatunc megh.

HATODSZOR, hogy ez illyetén hűt, Istennec ajandéka legyen, mellyet semminemő elől járo cselekődetinckel avagy érdeminckel nem kereshetünc, avagy erőnckel meg nem szőrőzhetünc, hanem *az ßent Lélec* adgya és terempti azt, az mikor akarja, az mi sziveinkben, mikor *az Evangeliomot* avagy az Christusnac igéjét hallyuc. VI. Resz.

HETEDSZER, hog' ez hűt legyen az mi Istenünc előtt váló igasságunc, ugy mint, az mellynec okáért tart az Isten minket igazaknac és szemeknec, mindennemő cselekődetec és érdemec nèlkül, és az által az bűntől, haláltul és az pokoltul meg szabadit minket, és kedvében veszen s' idvőzét az ő Fiáért, kiben ecképpen hivén, az hűt által, az igasságnac, az életnec, és az ő Fiánac minden javainac részesivé tétetünc. *Ezokáért az Baratoknac minden fogadás tételőc, és cselekődetec valamellyec az idvősségh kedvéjért leßnec, kárhozatra méltoc.* VII. Resz.

NYOLCZADSZOR, hogy *az Szent Lélec*, szokot rend tartasa szerént, ez hitőt, és az ő ajandékát senkinec nem adgya, az ő igejének avagy *Evangeliomának* elől járo hirdetése, predicállása nélkül, hanem az predicáltatot igénec által, és véle egyűt munkálodgya, és indettya, (ez *hűtőt*) az mi modon és az kikben akarja. VIII. Resz.

AZ KEORREOSZTSEGREOL.

Kilenczedszer, *hogy az kereßtség* az Istentől ez hitre rendôlte- IX. Resz.

deltetőt *Sacramentom* legyen: és hogy abban az Istennec paranczolattya is: *Mennyetec el, és kereſtellyetec* &c. s'igérete is legyen: *Az ki hiend: &c.* Ezokáért *nem csak puſztajele és billyege az kereſztyénségnec hanē olyjel, és Istennec cſelekedeti, az melly hitünkét kivánnya, melly által uyjonnan ſületeſsünc.*

X. Reſz. Tizedſzer, hogy ez hűt, *az Szent Léleknec* munkálkodásából, minec utánna, ez által igazacká, és ſzentőcké lettünc, jo cſelekedeteket teremt mi bennünc, felebaratunkhoz valo ſzeretetet, Istenhez valo imádságot, és az kőrőztnec békéyel valo ſzenvedéſét.

AZ GYONASRŐL.

XI. Reſz. Tizenegyedſzer, hogy *az gyonáſnac*, vagy az lelki páſztortul, és felebaratunktul valo tanacz kérdésünknec, ugy vagyon hogy ſzabadoſnac és nem kénſieritesből valonac kel lenni; mind az által az fölőtte igen haſznos, az meg keſeredet lelki iſmeretőknec, mellyec kéſérteteckel, és az bűnőknec terhével, és vétkeknec tőrivel meg nehezitettenec, főképpen az meg oldozásért, *és az Euangeliomi vigaſztalásért*, melly valoſagos oldozás.

AZ FEIEDELEMSEGREOL.

XII. Reſz. Tizenketődſzőr: *Minden fejedelemségec, Törvényec, rendec, és polgari itéletec*, valahol vannac, önnön magokban jo állapatoc, s'meg ſem tiltattac, az mint nemelly *Papiſtác, és Uly kőrőſztyénec* tanéttyác, és vallyác, hanem minden kőrőſztyén, valaki arra hivattatot, vagy ſületteteti, az Chriſtusban valo hűt által, ſzintén ugy idvőzűlhet, mint az *Atya, Anya, hazi-gazda, gazda-aſſony.*

Tizen-

Tizőnharmadſzor: hogy az emberi találmányoc, vag' rendőleſec, az lelki, *vagy az Egyházi dolgokban*, ha az Iſtennec nylván valo igéjével nem ellenkeznec, ſzabadgyában meg tartathatnac, avagy el hagyatathatnac, az mint az emberec leendnec az kickel együt tarſalkodunc: az nem ſzűkſęges botránkozáſoknac tellyeſségeſſen valo el tavoztatására, és békeségnec okáért: és *az Papoc* hazaſságát tilto tudománt-is, őrdőgi tudománynac mōdgyuc lenni. XIII. Réſz.

AZ CHRISTUS TESTENEC ES Vérénec Sacramentomárol.

Tizen negyedſzőr: hiſzűc és ezt tarttyuc mindnyájan *az Ur Jeſus Chriſtusnac ßent Vaczorajárol*, hogy az mint ſ;ereztetet azzal mind két ſ;emély alat kőlléſséc élnűnc: és hogy *az Miſe*, nem olly czelekődet, mellyel valaki egyebeknec, vagy élőknec vagy holtaknac kegyelmet nyerne: és *hogy az Oltári ßentſeg-is, az Chriſtus Jeſus valoſagos teſténec és vérénec Sacramentoma*: és hogy az teſtel és vérrel valo lelki réſzesűlés minden kőrőſztyéneknec főlőtte igen ſzűkſeges legyen. Annac főlőtte: *az Sacramentomot*, az mint az igét-is, ez végre ſzerzette, és rendőlte à mindenhato Iſten, hogy az győnge lelki iſmeretec az hitre, és az ſzeretetre fől indéttaſſanac, *az ßent. Lélec által.* Noha penig, mi erről: *ha az Chriſtusnac valoſagos teſte és vére, az kenyérben és borban legyené teſt ßerênt*, ez uttal meg nem egyezhetűnc: mind az àltal; mindenic féél egymáshoz (*az menyire kinec kinec lelki iſmereti ſzerént lehet*) kőrőſztyéni ſzeretettel legyen, és mind az két XIV. Reſz.

feel az mindenhato Istent minduntalan azon kérje, hogy minket az igaz értelemben meg erősitsen, *Amen*.

Martinus Lutherus
Philippus Melanchthon.
Justus Ionas.
Andreas Osiander.
Joannes Brentius.
Stephanus Agricola.
Joannes Oecolampadius.
Ulricus Zuinglius.
Martinus Bucerus.
Casparus Hedio.

Ez egyességnec formajából meg teczik, *I. Hogy czak egy kérdes maradot pőrben.* *II. Hogy mind az két fél egymáshoz á miát kőrősztyéni szeretettel legyen.*

CAPUT. XXI. Irenici.

Az Wittebergai egyeſſegnec formaja, melly 1537 eſztendőben let Luther Martin, és az Helvetiai Varaſokban levő Evangelicuſoc közőt.

Mivel hogy penig oda fől, emlekőzet let *az Wittebergai eggyeſségről*, melly volt *Lutheruſnac az Helvetiai Eccleſiakkal 1537 eſztendőben*, hogy ez moſtani jdőben mindnyajan meg emlekőzenec arrol, és meg értsék minemő let legyen az, és okoſſan itéljéc meg, hogy ha még ma-is kőlleſęcké valamit épéttenni, tetzet ennekem annac *formaját* ide irnom, mel'nec *Atai* már régen ki nyom tattanac, igy vagyon azért az.

Az Helvetia Varaſiban lévő Evangelicuſoknac levele, mellyben meg magyaráztatic az ő valláſoc és tudományoc, az Iſten igéjének hirdetéséről, és az Sacramentomoknac ki ſzolgáltatasárol az Smalcaldiai gyűlésben lévő D. Mart: Lutherushoz az Wittebergai eggyeſség felől. Anno 1537.

TIſztelctes fő tudos, és kedves Urunc baratunc, mindeneknec előtte, az mi erőnc ſzerént, baratſagos, mindenre kéſz, és halaadatos ſzolgalatunkat ajanlyuc, ſzerelmes Urunc és baratunc. *Minapiban hogy az Helvetiai Eccleſiáknac nemelly Doctori Iſenacumban, és onnan Wittebergabanmentenec volna, az te bőczűletes méltoságodhoz, és az ſzent Evangeliomnac egyéb hirdetőihőz, hogy az Urnac ſzentséges Vaczorájáról, és az egéſs kőrőſtyéni tudományról, és az egyházi ſzolgalatrol baratſagosképpen beſzélgetnénec veletőc, és az Eccleſiánac* CONCORDIAIAT *veletec megerősitennéc: ugyan akkor az mi ſzerelmes Atyánk fiai,*

és baratinc, az Argentinabéliek-is, azon dolgot meg irác minekünc, hogy tudnia illic gyűles tétetet volna. Es noha tellyes akaratunc ez volt, hogy nemellyeket az mieinc közűlis oda az gyűlésben boczatanánc: mind az által sok okokbol, főképpen penig az időnec rövid volta miat nem lehetet az mi tőlünc. Ezokáért az Argentinai Predicatorokat, *minekünc szerelmes Urainkat, és Atyánc fiait arra kértűc, hogy az mi ot nem létünkért, mentenénec bennünket, tielőttetőc, és az mi vallasunkat, mellyet annac előtte nem sok idővel it,* Basiliaban *irtunc volt, az kőrősztyéni tudománynac minden részeiről,* D. Capitonac, *és* Bucerusnac *jelön letekben ti néktec meg magyáraznac, és előtökben adnac: Igyannac utanna, az meg nevezet* Argentinai Predicatoroc *az mi gyűlesünkben jüttenec, (mellyet czak ez okon hirdettünc* Basileaban *ad 24 Septemb:) és az mellyec* Vittebergaban *lettenec, minekünc meg beszélettec azokat, főképpen penig azt, hogy az te bőczületes méltoságod, az mi vallasunkat önnön magában javallotta, és jo kedvek vötte légyen, czak hogy az kerősztyéni békeségnec öregbülésére, mellyet mindenec kivánnac az szentséges Vaczorarol valo Articulusban, bével magyarazatot kivánt legyen, az te bőczületes méltoságod. Ezokáért kérte-is, az meg nevezet* Capitot, *és* Bucerust, *hogy az* Vittembergai *gyűlésben czinált, és arrol irot* Articulusokat *minekünk-is előnkben adnác, mivelhogy azokat, az mint az mi vallasunkbol tetzennéc neked, mijs javallani fognánc. Minekokáért az megh nevezeth* D. Capito, *és* Bucerus, *az ti* Articulusitokat *először irván küldöttéc mi nekünc, és az után szemtül szemben az mi gyűlésünkben szoval-is elő beszellöttéc. Mivelhogy penig azokat, az rövidség miat, nem mindnyajan azon egy értelemben érthettéc volna, ugyan azonokat annac fő-*

Az Helvet. con. Basileáb. irattatot

Az Articul. magyarazatyát Lutherusn. küldöttéc, s-ōis jova hadta-

nac fölötte mi nekünc ſorul ſora iráſockal-is meg magyaráſtác.

Es mivel hogy fökép̃e azt értöttüc meg, hogy à ti Articuluſitoc, *ſemmivel ſem kiſsebettic meg az mi* Baſileaban *irot vallaſunkat, és tudományunkat, hogy iſmétlen az* Chriſtus Ieſusnac *emberſegét, és az ő teſt ſerént valo menyben menetelit nem tagadgyác, ki teſt ſerént nintſen ez világon, hanem az mennyei diczőségben marad: és hogy, midőn az Eccleſiában az ſentséges Vaczora az Urnac ſzőrzéſe ſzerént kiſzolgáltatic, az mi Uruncz Ieſus Chriſtuſt czak az hivec hittel valosagoſſan veſzic, és eſzic; külömbet mijs nem érthetünc; hanem hogy ugyan azont tanettottac ediglen az micinkis, és hogy ez után̄-is ezt fognac tanéttanni: Ezokáért, az ti* Articuluſitokat-s (*ha ugy vagyon az te méltoſagodnac értelmec, az mint nem-is kételködünc felölec*) *az meg mondot magyarázat ſzerént, más értelemben nem vihettyüc: hanem hogy azoc az mi hitünckel és vallaſunckal eggyezővec, és nem ellenkőzőve es hogy ezképpen mijs az* Articuluſoknac *értelmében ſumma ſerént eggyezzünc; melly dolog az békeſségnec elő mozdéttaſanac okáért mi nekünc fölötte kedves.*

Mivel hogy penig az meg mondot okbol meg értettüc, hogy ſokaknac elméjökben, még nagy gyanoſag vagyon felölünc, mint ha az igénec predikállisa, és az Sacramentomoknac kiſzolgáltztaſa felöl, nem igazán tanéttánnánac mi nálunc: ſzükségeſnec itéltüc lenni, hogy az mi értelmünket világoſſan meg magyaráznánc, és az te méltoſſágodnac által küldenénc, igen kérvén őtet azon hogy azt mitülünc jo akarattal vönne, és meg olvaſna, és az mi ártatlanságunkat egyebec előt kik (ne talám az mi dolgainkat nem eléggé értöttéc meg) ha valahol ſzükséges leſzen, meg mutatni ne nehéztellenne az te méltoſagod: melljért viſſontac az mi ſzolgalatunkat ajãlyuc.

Nè vole Luteruſhoz ſem minemű g'anolag

Ez penig az mi értelmünknec ſummaja.

Hiſzűc, erősittyűc, és vallyuc ezt, hogy az emberi nemzetség; czak az Iſtennec irgalmaſságából az Chriſtus által, hittel igazéttatic meg; és hogy az Iſten, ez idvőſséget, (mellyet az Chriſtus minden mi czelelekődetinc, és érdeminc nélkűl, érdemlet és ajandékozot minékűnc) az Evangeliomnac *kűlső hirdetése által, és az ſzent jegyec avagy az Saeramentomoc által, predikáltattya, és adgya az mi ſzemeinc eleiben.*

De gyanakodnac felőlűnc, mint ha az igénec, *és az Sacramentomoknac* kűlső ſzolgáltatáſoknac, meg nem adnoc azt, hanem inkáb tűlőc el ſzakaſztannoc, az mit az Iſten nekiec tulaydonét, az miként bizonnyára, *az Eccleſianac* egéſz ſzolgalattyát, el fordéttannánc, és semmivé tennénc, holot inkáb az ellen, abban faradozunc, és munkáloſzunc ſzorgalmatoſſán: hogy it, ſe fölőrtéb, ſe keveſet ne érczűnc. Mert megtanultuc az ſzent irásból *és az ſzent Agoſtonbol l. 3. de doct: Chriſtiana c 5. hogy nyomorult ſzolgalattya legyen az léleknec, az valoságos dolog helyet az jelt vőnni;* Hogy ilmédlen tevőlgés legyen ezt vélni, mint ha az Iſten héában ſzőrzőtte volna *az Sacramentomokat*, és hogy az *Eccleſianac* haſzontalanoc volnanac azoc.

Továbbá ezt-is mondgyuc, hogy az kűlső dolgokat, s' jelőket az belső ajandékokért ſemmiképpen nem kől megutálni, mint ha azoc nem ſzükségeſſek, vagy haſzontalanoc volnánac. Mert tudgyuc, hogy az *Cornelius Szazadoſt*, noha belsőképpen az Iſten tánétotta és világoſétotta meg: mind azon által, *Szent Péter Apoſtalnak-is* kőllőt őtet tanéttanni, és meg kőrőſztőlni. Hogy azért, *ſe job, ſe bal felé ne térűllyűnc, hanem it az kőzönséges uton*

utonjárjunc, Az az, hogy az külső igétül és jelektül azt el ne vegyüc, az mit nékiec tulaydonét az irás, se penig viszontac, az mi egyedül czak az teremtőjé, azt az teremtőt állatnac ne tulaydoniczuc, avagy az emberőket, kőlletinél jobban az teremtet állatokhoz ne kőtelezzüc, hanem hogy az Istennec szőrzése meg maradgyon az ő helyén, és mijs az Istentől arra rendőltetőt eszközőc által az emberőket az termtőhőz vezérelvén egyedül az Istennec adgyunc minden diczőséget.

Még eddiglen ez dologrol illyen modon tanétottunc és tanétunk-is.

AZ IGENEC HIRDETESERÖL.

NOha az Ur nyilván mondotta, *hogy senki én hozám nem iühet, hanem ha az Atya vonnya őtet*; akarta mind azon által, hogy az *Evangeliom*, az egés; világon minden nem zetsegőknec hirdettetnéc *predikaltatnéc*, és hogy az *Egyházi szolgálat*, nagy hivséggel, és s;orgalmatossággal g'akoroltatnéc, és hogy *az Püspőkők s-lőlki pásztoroc*, tanéttásockál, intésőckel, alkalmas és alkalmatlan időben valo s;orgálmaztàtasockal tisztőkben el jàrnánac, és nagy sokakat, á *Christusnac* meg nyernénec ez világiac kőzzül.

Ezokáért még mikoron menyben föl menendő volna-is testében, ezt mondotta tanétványnac: *Menyetec el, és hirdessétec az Evangeliomot minden teremtet állatnac:* az melly értelem szerént mondotta Szent Pál-is: *az ki le szállot, ugymond, ugyan azon az ki föl-is ment sockal főllyeb minden egeknél, hogy mindeneket bé töltenne: Es ő adot némellyeket Apostalokat, némellyeket penig Prophétákat, nemellyeket penig Evangelistákat, nemellyeket penig Pásztorokat és Doctorokat, az Szentőknec egyben valo szőrbőszteté sekre az szolgálatnac munkájára, az Christus testénec* Mar. 16. Eph 4 10 11. 12. 13.

mondom eppetesere, miglen jussunc minnyajan az hitnec, es az Istenfianac ismeretinec eggyessegere, miglen leszűnc tellyes ferfiácká, az megh őrőkődőt Christus állapattyánac mértéke szerént: Ez *Egyházi szolgáknac* munkájockal él az Isten az ő Anyaszentegyházánac éppéttésében, alkotásában, az mint hogy kenyérrel él az embernec táplalására, szánto, és magvető emberrel az magnac el vetésében, Orvosockal az testnec meg orvoslásában. Mert ha belsőképpen Isten erejét, és nyereségét nem adgya, hog' az étel az testnec táplálására változzéc, az mag meg elevenitessęc, az orvosság hathatos legyen, héában valo leszen minden kűlső munka. Ezenképpen, ha az Isten az halgatoknac szivőkben az igénec elevenségét nem adgya, az kűlső tanétás, ugymint őntőzés, és plantalás, (*czak áz hivekben*) haszontalan és héában valo leszen. Mert az Istennec igéje, melly az hivektől, mint szintén az io földtűl, hűttel fogattatic bé, és az Szent Léleknec, mint belső szántonac kegyelmével elevenéttétic megh, fölötte nagy hasznot teremt. Azonkőzben igy tetzet az Istennec elni az emberi szolgálattal, és azt ezképpen mértéklenni, hogy noha egyedűl czak őnnőn maga, maga hatalmával, és munkálkodásával teremt mindeneket mindenekben mindeneket maga czelekődic, és véghez viszen, mind az által az ő szolgait munkás társaiva méltoztatta tenni. Mert nylván valo dolog az mit az *Apostal mond*: 1. Cor: 3. 9. *Istennec segitő társai vagyunc; ti penig Istennec szántofölde és éppűlete vattoc*, hogy tudnya illik tanollyuc meg minden josságos czelekedetet hathatosságot, és az munkánac foganatosságát egyedől csak Istennec tulaydonéttani; *az Egyházi*

szolgák-

ſzolgáknac penig czak az ßolgalatot. Ezokáért valoságoſſan és igazán mondgyuc *az ßent Pállal: kiczoda tehát az Pál? s-kiczoda az Apollos? hanem czak ſzolgác kic által hittetec és kinec kinec mint az Iſten oßtogatta: én plántáltam, az Apollo öntözte: de Iſten adta az nevelkődéſt. Ezokáért ſem az ki plántál nem valami, ſem az ki öntöz, hanem Iſten az ki nevekődáſt ád.* Illyen értelemel örömeſt halyuc, es élünc az Iráſnac illyen modon valo ſzolásánac formájával, mikoron tudnya illik *az ßent Pál ezt mondgya: Az Evangeliom által én ßültelec titőket* 1. Cor: 14. 16. Iſmeg. *Ti vattoc az én levelem, az Chriſtuſnac, mi ßolgalatunc által ßereztetet levele, nem tentával irattatot, hanem az Iſtennec lőlkével.* 2. Cor: 3. 2. Iſmeg: *Az kiknec meg boczáttangyátoc bűnőket, meg leßnec boczáttatván.* Ioh: 20. 23. Iſmeg: *Küldlec tegedet áz Pogányokhoz hogy meg niſſad az ő ßemőket.* Act. 26. 18. Es az *Kőrőßtőlő Janoſrol* azt mondgya az Irás: Luc: 1. 17. *Eo fordéttya az Atyáknac ßivőket az fiakhoz, és az ellenközőket az igazaknac értelmére hozza, hogy kéßétſen az Urnac tőkélletes népet.* Mert mind ezec mikoron meg leſznec, az az, mikoron az emberec uyionnan ſzűletnec, midőn az hit bennec nemzetic, ſzemec meg nyilattkoztatic, ſzivéc meg terettetnec, cſelekőſzi azt, az mint *Szent Pál* mondgya: *azon egy Iſtennec lőlke ki az ő kégyelmével az ſziveket meg világoſittya*, es ſzokot rendi ſzerint vonſza az külső egyhazi ſzolgalatnac ezközevel, noha ezköz nelkül vonhatna, az hova, az kiket es mikoron akarná. Ezokáert *ſenki embcrekben ne diczekedgyéc, hanem czak abban az ki nevelkődését adgya.* Senki mind az által azert meg ne utállya az embereket, kic Iſtentől küldettenec, kic felől ő ezt mondgya: *Az ki*

titőket halgat, engemet halgat, az ki titőket meg utál, engemet utál megh. Luc. 10. Ez az mi ertelmünc az ige nec hirdeteseről, melly felől bizodalmunk-is vagyon, hogy *az Szent irással*, es *az Szent Atyáckal* egyező, mellyet az te meltosagodnak-is, s az tieiteknec irásibannis föl találunc. *Immár az Sacramentommokrol-is megjelenttyűc az mi értelmünket.*

AZ SACRAMENTOMOKROL.

AZ Sacramentomoc, Isten kégyelménec, és nékünc tőt igeretinec iegyei, valosagos bizonsági, es szent zalagi, mellyec minekünc, ez földi es láthato iegyec alat, menyei aiandekokat iutatnac eszünkben, es példázák azokat: es az mi elmeinket è földi dolgoktol el szakasztván, az mennyeiekre oda föl emelic: mind ezec fölőt az szenteknec eggyessegenec zalagi. Ezokáert *az Sacramentom nem czak valami pusta jel: hanem mindenic Sacramentom áll külső làtháto jelből, és mennyei dologbol, melly jegyesztetic, és előnkben adattatic: melly két dolog noha egy Sacramentomot tessen: mind az által, más az, az mit külsőképpen az test el vessen, s más az is, az mit az hiv lélec, az Isten Lelkénec ereje altal vessen.* Mert az Szent iegyec, es az mennyei dolgoc, melyec amazockal peldáztatnac, nem külőmben szőrkőztetnec őszve, hanem csak *Sacramentomhoz* illédő modon: Nemelyec nevezic *Sacramentom* szerént valo egyesülesnec, melly ezt akaria: hogy az jel, es az iedzet dolog nem oly modon egyesülnec, hogy egyic valosagossan az masická legyen, vagy hogy egyic az masikban legyen el rőytvén, avagy be rekesztetven: mert mindenic (*Gelasiusnakis bizonság tétele szerént*) maga

Az Sacramentom nem pusta jel: hanem az mennyei dolgoknac valosagais.

állat-

állattyát, és tulaydonsagát meg tarttya. Ezokaert az *kűlső jegyec valosagosképpen, avagy állattyoc ſerént, nem azoc az mit iegyeznec, ſem azt magoktol, vagy magoc ereieből nem adhattyác, az mint hogy az Egyházi ſolgác ſem.* Az Ur penig, az *Egyházi ſolgackal*, és az ſzent jegyeckel, az mint hogy az igévelis ez végre él, hogy az ő ingyen valo kegyelméből, az mikor, és á mi modon akarja, az ő mennyei ajándékit, az ő igéreti ſzerént hirdeti, és láthatoképpen ſzemeinc eleiben és előnkben adgya. Az mint ennekokáért az igénec hirdetéſénec ſemmi héa abbol nem leſzen, ha azt mondgyuc, *hogy az igénec kűlső prædicallasa, ſemmit nem haſznál, ha az Iſten, az ſivekben nevelkődé et annac nem adgya.* Az *Apoſtalnac* amaz mondáſa ſzerént, *ſemmi az ki ültántált, ſemmi az ki öntőzis, hanem az Iſten az, az ki nevelkődeset adgya.* Igy az *Sacramentomokatis*, ſenki meg nem kűſſebétti, ſem azokat meg nem űreſétti, az ki ezt mondga, *hogy az kűlső jegyec meg nem tiſztitnac, hanem az Iſten énnön mága: az az, meg nem utálja, ſem meg nem förtőzteti az Sacramentomokat az*, az ki minde erő, és idvőzitő cſelekődetet Iſteñec tulaydonét.

Mert ſzent *Peter* ezt mondgya: *Az Kereſtſeg megh tart minket, nem az mellyel az teſtnec ſennye el moſatatnac, hanem az melly által leſzen, hogy az jo lölki iſmeret Iſtentől kerdgyőn.* 1. Pet. 3. Mert az mint egyéb teremtet állatokban, ugy mint az *Napban, Holdban, Czillagőkban, tűzben dragakővekben fűvekbenes haſomlo dolgokban*, kickel, ug' mint ezkőzőckel banic velűnc az Iſten, ſemmi bizodalmunkat nem kől helyheztetnűnc, és az melly jokat azoc által veſzűnc azoknac első és fő okainac nem kől tartanunc: azonképpen az kűlső jelekben ſem kől minékűnc bizo-

dalmunkát helyheztetnünc, noha az Istentől szent dolgocká tétettenec, kic által akar Isten mi velünc munkálkodni. *Es ő nekic az menyiben ő magoc vannac, nem tartozunc Isteni tiſztőlettel:* hanem azoc által, az mi hitünknec fől kől gőrjeſztetni az földiektől az mennyeiekre, az Istenhőz, *ki minden dolgoknac teremtője, es első kezdője, meg az Sacramentomoknakis.* Ha annakokáért az *Sacramentomoc* Istennec ſőrzéſi, és czelekődeti, bizonyára az hivec, meg nem utáljác azokat, mintha haſzontalanoc vagy emberi ſzőrzéſec volnanac azoc, noha embereknec kezec által ſzolgáltatnac ki, hanem mint mennyei ajandékokat, az Istennec kezéből veſzic el. Mert az kűlső igéről, mellyet *Szent Pál* hirdet vala ezt mondgya: *Az el vet Istennec igejet, mellyet mitőlünc hallotatoc, nem ugy vettetec mint embernec igejet, hanem,* (az mint hogy valoságoſſanis az,) *mint Istennec igeiet, melly munkaloſzic tibennetec, az kic hittetec neki.* Az *Sacramentomoknakis* ſzintén ollyan állapattyoc vagyon. Ezokáért, az mint hog' az elſőt őrőmeſt véttűc, és az igénec hirdetéſe felől mindenkoron el tűrhettűc az ſzoláſnac imez formáját; ugy mint mikoron ezt mondgya: *hogy az Egyházi ſzolgác, meg terettic az embereket, meg boczáttyác azoknac bűnőket: meg nyittyác az ő ſzivőket,* és egyéb ez féléket: igy azis elűrhettyűc jo értelemmel, hogy ezt mondgyuc: *az Egyházi ſzolgác uijonnan ſzűlnec minket, es el-moſsác az mi bűneinket az kőrőſtſeg által:* Iſmeg, *az Ur Vaczorajában* adgyác minékűnc, *az Urnak teſtet, veret.* Ananias ezt mondgya *Szent Pálnak: Kelly fől kőrőſtőlkődgyel meg, es moſd el az te bűneidet: az Ur Vaczorájarolis* ezt mondgya: *Az Ur vőtte kezeben az kenyeret, meg áldotta, meg ſzegte*

s-adta

1 Theſ. 2 v. 13.

Mieſoda értelemmel mondatnac Egyházi ſzolgák adni az Chriſtus teſtét és véret. Act. 22.

s- adta az ő Tanetváinac, és ezt mondotta: Vegyétek, és egyétek, ez az én Testem. Ez illyetén szolláſnac modgyával olvaſſuk, hog' éltenec *az Szent Atyaks*, hog' az Iſtennec ajandékit, és jo voltát, annyival inkáb meg nylatkoztatnac. Mivel hog' penig az igénec hirdetéſe, *és az Sacramentomoknak* kiſzolgáltatáſoc Iſtennec ſzőrzéſe és cſelekedeti, nem embereké: meg vettyük itt *az Uy Kőreſztyéneknek, és az Donatiſtaknak* tevelygéſeket, kic *az Sacramentomokat*, azockal előknec méltoſágokbol, vagy méltatlanſágokbol bőczűllik.

Hogy penig az menyei ajandékok, főldi jelek által adattatnac előnkben, azt az Iſtennec kiváltképpen valo jo voltanac kől tulaydonéttanunc, ki ecképpen akarta az mi erőtelenſegünket megſegéteni. *Mert az mi gyarlo elménk, igazban ſoghetty a meg azokat, à mellyek teſti jelekkel abrázoltatnac eleiben.* Ezokáért *az Ur az igéreteket, és az ő menyei ajandékat, láthato jelec által, ugy mint valami képek által adta előnkben: az az*, teſti jelekben adta azt előnkben az mit cſak azon Léleckel vehetűnc.

Az hoñan ezt hozzuc ki, hogy *az Sacramentomok* cſak azoknac ſzőreztettenec, *az ki az Chriſtus Anya-ſzentegyhazaban vadnak*: az mely Iſtentelenec azon kivől vadnac, meg cſufolyác *az mi Sacramentominkat* mivel hog' azoknac cſac kűlső formájokbol teſnec felőlec valo itéletet: az hivek peniglen *az Sacramentomokat* mélyſegesben viſgályác, és azoknac mind ſzőrzéſeket, s' mind eréjeket jobban megértik. *Az kik azért az Sacramentomokat igaz hittel veſſik, haſnot veſnek azokbol: ha penig hit nélkűl vetetnek, artalmaſſak azok: nem mint ha az Iſtennek jo ajandeki, ő magokra nézve artalmaſſak volnának, hanem hogy ha*

hit nélkűl vetetnek nem igazán vétetnek: ezokáért az artal masság az mi vétkeinknec tulaydonéttatik.

Továbba, *az Sacramentomok*, czegerijs az Isten nepénec, melyec által, *az Isten Anyaßentegyhazában*, be iktattatunc, és be szamláltatunc, és mellyeckel à mi hitűnket meg erőssettyűc. Mert igy tetzet Istennec magánac *Anyaßentegyházat* győiteni, és bizonyos jeleckel megjedzeni, melyeckel, az ő fogadásokrolis megh emlekezénec: *Ezßele Sacramentom penig kettő az Christus Anyaßentegyhazában: az kőrőßtség, mely neveztetik uyjonnan valo ßűletésnek fördejének: és az Urnak ßent Vaczorája, mely neveztetik Ur testének és verének: avagy az Christus testével, és verével valo közősőléßnek.* Mind az kettőről szolunc ennec utánna, és meg magyarázuc az mi értelmünket. Mert eddig csac kőzönségessen szolottunc *az Sacramentomokrol*, az ßent irásnac, és minden igazán értőknec értelmec szerint: à mint az Isten előt bizonságot teszünc, és ßintén el hittűc magunkban, hogy te semmit ezekben többet nem kevánsz.

AZ KEORESZTSEGREOL.

AZ *Kőrőßtség oly Szentség*, melyben az Isten làthato jellel bizonéttya, és adgya előnkben az ő kegyelmét, hogy tudnia illic minket uyjonan szűl, az bűnőktől megtisztet, sajat nepéve fogad, *hogy annac utánna az Christusnak elyűnk, az Oo Adamot megölyük, és az Christusnac minden jotetemenyével reßesűllyűnk: Mert mindnyajan bűnökben fogantatunk és ßületettűnk, azért ßűkség hogy uyjonnan ßűletteßünk, és az bűnőktől megtistulyunk.* Az penig az Istennec irgalmasága által lesjen, melyel kegyelméből, nem

nem valami érdemünkből aiandekoz bennünket: mely kegyelmével Isten minket az ő frigyeben be veszen, és az ő Fianac az Christusnac lelkével meg ajandékoz, hogy véle egyűt el temettettec lévén az ő halalában, *uy életre támadgyunk föl*, à mint ez titkos dolog bévebben meg magyaráztatic *az Szent Apostaloknak* tudományokban. Ez menyei ajandékoc penig tulaydon értelem szerint szolván, senkitől mástol nem adattatnac minékünc, hanem csak az jo Istentől, ki è végre él *az Sacramentomal*, hogy azokat hirdetesse, és külső erzekenseginknec eleiben adgya, és azokat föl inditsa, hogy eeképpen minden dicsőség egyedül csak az Istene legyen. Mind az által azért, az jelnec szentseges szőrzését nem kől meg utálni, avagy meg üreseteni, mert valoságossan, és igazán mondgya sz Péter: *Az kőrösztseg meg tart minket*: Mindgyáraſt pedig utánna mondgya: *Nem az testnec szenyenek külső el mosása*: Es kőrőstelő János, *En* ugy mond *vizel kőrősztőlek, az ki penig én utánam jőn Christus, kőröszt titeket ſ. Lélekkel és tűzel.* Erre néztenec *az Niceabeli Conciliomban levő ſſent Atyakis*, ezt mondván: *Az Christusnac kőrősztseget, nem az testnek erzeken szőmeivel, hanem az léleknec szőmeivel kől visgálni.* Ezec fölőt az kőrőstség az Isten nepénec külső jele, mivel hogy, az mi vallásunknac szolgál. Mert az kőröztsegel tesűnc bizonságot arrol, *az Anyaſſentegyházban*, minemű hűtet valyunc az mi fiainkal, és házunc nepével egyetemben, tudnia illic kőrőstyeni hitől, és hogy egy testnec tagiai legyűnc, melynec feie az Christus, az kinec szentőltettűnc, és az kinec szolgai kőzze szamláltattunc, ugy mint kinec Hadnagysaga, és Záſzloia alat egész életünkben kőllenéc vitézked-

1. Pet. 3.

Math. 3.

nünc, az test, s' az ördög, és ez világ ellen.

AZ URNAG SZENT VAcsorájáról.

Az Urnac Vaczorája *Sacramentom*, avagy szentség, vagy az Urnac sz. czelekedeti, melly minékünc meg uyjéttya, és bizonittya az ő jo tétéményit, tudnia illik *az ő testének, és vérének* velünc valo réfzeltetését, s' még penig kűlsőjellel. Mert az *kenyérrel és borral* azt jelenti, mit adgyon, és ajandékozzon minékünc, tudnia illik önnön magát ételünkre valo ételől. Mert *önnön maga táplál bennünket testével és vérével az őrőc életre*. Ezokáért *ez Sacramentomban az fő dolog*, az Istennec ajandéka, tudnia illik *az Christusnac teste és vére*, s' még penig *mi erettünc halálra adattatot teste, s' bűneinknec boczánattyára ki ontatot vére*. Mert *az Christusnac teste és vére*, az mi lelkünknec étkévé készéttetnec, midőn az Istenfia mi érettünc az testben azért holt meg, hogy minket megh elevenitenne, midőn az ő vérét ez végre ontotta ki, hogy minket az bűnöktől meg mosna és meg tisztettanna, midőn testét halottaibol fől tamasztotta, hogy az mi testeinkis fől támádásoknac reménségét és erejét vennéc. Ezképpen az Ur önnön mágát adgya nékünc ételől és italol, nem valami emberi szörzést, avagy főtől gondolt dolgot maga helyet. Mert *ninczen semmi, sem mennyen sem földön az mi lelkünket táplálhatná, és meg elegithetné, hanem czak az Ur önnön maga*. Az *Vaczorában azért az Urnac testét valosagossan essüc, és az ő vérét valosagossan issuc*, nem nyersen avagy testi modon, az mint az *Papistác* eddiglen tanétottac, mintha alattya szerént meg

Az ur vacsor: kenyerből, borbolés az Christusnac testéből és vérébül.

etet-

értetnéc, *az az, teſt ſerént, és terméſſet ſerint*, tudnia illic *az kenyér teſté változván, avagy azteſt az kenyérben lévén*: hanem lélec ſzerént, *az az lelki modon, és hivséges léleckel*. Mert az igaz hittel rágadgyuc meg az Iſteñec igéretit, és véſzűc az menyei ajandékokat. Hűttel haſznoſſan eſzűc *à Chriſtꝯ teſtét*, ug'hog' már ő az ő veibē éljen, és az ő vei ő benne éllyenec. Az Iſtennec ez fő és ſzent ajandéki, mellyéc ſenkitől nem egyébtől hanem czak önnön magától *az Urtol* adattatnac, *az Urnac* ſzőrzéſe meg tartatván, *az kenyérnec és bornac* láthato ielei által az mi külső érzékenſéginknec eleikben adattatnac, *nem az kenyérben és borban tartozkodgyunc meg*, hanem hogy az mi erőtelenſégűnc meg ſegitteſſęc, és az mi ſzíveinc oda fől *az Urhoz* emelteſſenec fől, és meg gondolyác, hogy valami nagy dolog az, az melly it végben vitetic, tudnia illik, nem czak az, *mi modon egyűc it az kenyeret, és igyűc az bort*, hanem azis, mi modon önnön magátis az *Urat* kegyelmével és ajandékival egyűt hivſęges léleckel veſzűc.

Az vévők annakokáért, midőn az Urral egyetemben az *Vaczorával* akarnac téſzesűlni, mikor az kenyerét láttyác, az ő ſzivőket és elméjőket *az Chriſtus teſtère igazgattyác: mikor az pohárt láttyác*, az ő ſzivőket és elméjőket *az Chriſtus vérére igazgattyác*: mikoron láttyác *hogy az kenyér meg tördeltetic, és az bor töltetic*, elméiekben azt forgattyác, *hogy az Chriſtus teſte*, az kőrőſztfán meg holt érettec, *és az ő véreis ki ontatot érettec*, az mint az teſtec tápláltatnac, és meg erősittetnec az *kenyérrel*: az ſzivec meg ůyiéttatnac és meg vidaméttatnac *az borral*: Igy az hivek-is el hiſzic, hogy az Chriſtuſnac érettec halálra adattatot *teſtével* az őrőc életre tápláltatnac, érzic hogy az ő

Az ur teſtét valoſſagoſſan vezſzűk lelki modon.

lőlki ismeretec és szivec az Christusnac erettec az kőrőztfán *kiontatot vérevel* meg nyugottatnac, érzic önnön magokban az Christusnac elevenitő és vidamito ereiét: És *ez az Urnac Vaczorájat lőlkiképpen venni*: mely midőn *az Anyaszentegyháznac tagjaitol leszen*, azt nem mondhattyuc hogy *az Christus testének és vérének Sacramentoma* czak azon puszta és űres iel volna.

Az ur vaczorajában nem puszta és űrős jelec vadnac.

Innen nevelkődic az sziűben nagy őrvendetőség, és az Istennec illyetén, és enniio tételényiért és aiandékiért valo hala adás: Innen származic az Isten nevénec hirdetése, és diczéreti azio tételényiért mel'eket egyszer velűnc czelekődőt, mellyeknec emlekezeti meg Ujiéttatic. Főképpen penig az *Urnac halálának emlekőzeti meg Ujéttatic*, melly egyszer meg lévén, noha régen el mult, mind az által az hiveknec ielen valová tétetic, és mintha mostani volna eleikben állattatic. Mert az Urnac halálának, *az szent Vaczoraban* valo emlekőzeti, mélységesb és szentségesb dolog, mint sem ha az vendégeskődőc valamelly barattyokrol emlekőznénec meg, az ki netalám borral meg vidaméttotta őket. Mert ez távol lévén az ő baratiban semmit nem munkáloszic: Az hiveknec penig *szentséges Vaczorajokban* ielen lévő Christus az ő szent lelkével hathatoképpen munkáloszik azoknac szivőkben. Mert meg igérte, *hogy valahol ketten avagy hárman őssve gyűlnec az ő nevében, övs közőttőc leszen*, mellyet főképpen ez időben telyeséttőt megh. Mellyekből nyilvábban megh érthetni, hogy mi az *Ur Christust, az Anyaszentegyháznac vő legényét az mi vaczoránkbol semmikeppen ki nem rekesztyűc*. Semmiképpen ezt sem tagadgyuc, *hogy az Chriustusnac testét és vérét az*

Az vaczorábol ki nem rekesztyűc az Christust.

szent

ſz. Vaczorában őrőc életünkre nem vönnénc. Az mieinckel együt penig, kic az kőrőſztyéni tudományban előttünc iároc voltanac, ezt tagattuc, s' még ez mai napiglanis ezt tagadgyuc, *hogy az Chriſtus teſtét teſti modon, vagy teſt ſzerint kellene enny, vagy hogy az Chriſtus az ő teſtével, avagy teſt ſzerént és terméſet ſzerént mindenőt jelen volna.* Mert azt vallyuc és azt erőſittyuc az ſzent irásſal, és *az ſzent Atyáckal egyetőmben*, hogy az Chriſtus ez világot el hadta, az Atyához jobján ůl az mennyei diczőſégben, és hogy őbbé ez romlando állapatban ala nem jön. Ezokáért az Chriſtuſnac valoságos jelen léte, *az Ur Vaczorájában* mennyei és nem földi avagy teſti. Tagadgyuc aztis, *hogy az kenyér Chriſtuſnac teſtévé változnéc*, az az, *hogy az kenyér terméſeti, és állattya ſzerint Chriſtus teſtévé lenne*, bár ſzinten terméſzet fölőt valo, és czudalatosképpen mondanánkis azt lenni.

Tagadgyuc aztis hogy *az Chriſtus teſte* valamelly más modon eggyesůlne *az kenyérrel*, hanem *czak Sacramentom ſzerént*, melyről oda föl eléggé meg magyaráztuc az mi értelmůnket. Ezokáért midőn *az Szent Atyáckal, Tertullianuſſal, Hieronimuſſal, Ambroſiuſſal, Auguſtinuſſal*, egyetemben azt tanittyác, és irjác mi nálunc, *hogy az kenyér, jegye és jele az Chriſtus teſténec*, mellyet jegyez és példáz, azzal azt akarjác mondani, *hogy az kenyér nem valoságos teſte az Chriſtuſnac, hanem hogy az Chriſtus teſténec jegye es Sacramentoma*; mellyel mind az által az Chriſtuſnac valoſagos jelen létét *az ſzent Vaczorában*, az mint oda föl valláſt tőttünc felőle, nem tagadgyuc. Mert az mi értelmůnc ſzerint *az Urnac* imez igéiben: *Ez az en teſtem*, im ez czickel (ez) nem czak az *kenyeret* mutattya

testi szemeinknec, hanem még s' főképpenis *az Christus testét* mutattya az hitnec szemeinec. Meg vallyuc aztis *hogy az Ur Vaczorájával való élés olly szentséges, és idvőséges legyen, hogy valaki az kenyérből hittel essic, és ez pohárból issic, az Istentől meg igért mennyei ajandékockal valoságossan részesűl. Az ki penig* méltátlan, az az, *igaz hit nelkűl veszi* (az mellyel egyedől czak részesőlűnc az Urral, és minden jo téteményivel) *az iteletet essic es issic önnön magának*, az mint *az Apostal mondgya*. Ezokáért az mieinket szorgalmatossan, még annac előtte réa emlékeztettyűc, és meg intstyűc, *hogy senki az Ur áldalával gonoszűl ne ellyen, hanem hogy ki ki mind magot meg probállya es meg roszállya*. Továbbá *az szent Vaczora eggyesseg nes szent jegye*: mert az mint hogy *sok buza szemből egy lizt, es egy kenyer leszen, es soc szőlő szemből egy bor leszen*: Igy mijs az hiveknec egész szent gyűlekőzeti, *egy kenyerre es borra, es egy teste leszűnc*.

Vallyuc aztis kűlső vallás tétellel, hogy azt hiszűc mi, hogy *az Christusnac verevel* váltattunc meg, az kinekis kőszönnyűc, midőn egymásnac valo fogadás tétellel eg'ben kőttetűnc: mert egymásnac szeretetnec, és Atyafiuiságnac szolgalattyát igérjűc.

Illyen modon irtuc meg az mi feleletűnket az mellyet *Te kegyelmed*, bizunc hozzá, hogy meg nem vet: Mert ez dolgot tiszta szivel forgattyuc, az Istent, az ő igaságát, es *az Ecclesiánac* bekesseget tellyes szivel keresűc. Jolis vettűc eszűnkben, hogy ez dologban, *Te kegyelmed* hozzánc jo indulattal vagyon, mivelhogy *az mi szerelmes Urainc es Atyánkfiai az Argentinabeliec*, egy atalyában meg mondottác minekűnc, hogy ez *Concordia*, es egg'esseggh felől, minden *Ecclesiáknac, az Ur Vaczorája* felől

valo

valo haſznos tanetcáſoknac ſzabadſágoc meg tartatnec, es hogy *Te kegyelmed* elegedendőnec itelte lenni, ha ſzivejnkben meg eggyeledűnc, es ha az hitnec agazatiban lend főkeppen valo eggyeſſég kőzőttűnc: mert mind az ket fél meg oltalmazza magát azoktol mellyeckel ez dolog felől vagy többet, vagy kevesbet értven, vetkezhetnenec, az az, hogy az *Sacramentomnac* kűlső czelekődetinec ne tulaydonitſác azt, az mi eg'edől czak az Chriſtuſe: ſe viſzontag ſ az *Sacramentomot* meg ne kűſſebitſec, mint ha puſzta jel volna. Mert igen kicſin dolog volna ezt tulaydonittani *az Urnac ſzent Vaczorájának*, mint ha az *kenyer es bor* ſemi egyeb nem volna, hanem az kőrőſztyeni tarſaſágnac, es a Chriſtus tavol letenec puſzta jeleinec tartatnának. Iſmeg főlőtteb ſokat tulaydonitanánc *az Szent Vaczorának*, ha azt mondánánc hogy *az kenyer* önnön magában *az Chriſtuſnac valoságos teſte*, teſt ſzerint, az mint fűg'őt az kőrőztfán és hogy *az Sacramentom*, ha ſzinten hit nelkűl vétetnekis, ugyan kegyelmet adna. Aranyozzuc penig, hogy az te meltoſágod iol láttya, melly ſzorgalmatoſſan igyekezzűnc mi azon hogy ſe iob ſe bal kezre ne teriűnc, hanem hogy az *Szent iráſnac* és az Chriſtus igeinec *regulaja* mellet maradgyunc.

Ezokáert egyſzer le teven minden ketelkődeſt, remenlyűc hogy az kőzőttűnc el kezdet egyeſſeg veghez megyen, mivelhogy *Te kegyelmed* az ő maga magyarázattya után, ez mi ertelműnketis ez dologban, főkeppen az mi Valláſunkbol; és ez moſtani magyarazatbol megh ertette.

Amaz mindenhato Iſten, ki az bekeſſegnec Iſtene, engedgye meg az ő kegyelmeből, hogy az igaz kőrőſztyeni ſeretetben,

bekeſſegben es eggyeſſegben az Evangeliomnac hirdeteſere, eggyűt elyűnc es munkálkodgyunc. Ugyan azon Iſten, minden botránkozaſokat, mellyec iminnen amonnan ſzármaztanac, az ő lelkének erejével gyomlállja ki és az igaz ſeretetet, minden ő tagjainac bővſegeſſen adgya, ő neki legyen az diczőſeg es tiſzteſſegh. Amen.

Baſileæ menſe Novemb: Anno. *1536.*

Philippus Melanchthonnac levele, melyben meg felel *az Helvetiai Varaſokban* levő *Evangelicuſoknac.*

Az Nemes, Vitézlő, Tiſzteletes, okos Uraknac, Conſuloknac, Polgár Meſtereknec, Tanaczbelieknec, kic Tigurum Varoſában, Bernaban, Baſileaban, Schaffhuſumban, San Gallumban, Milhuſumban, és Buhelben lakoznac ennékem kegyelmes Uraimnac.

Iſtennec kegyelme, az mi Urunc Ieſus Chriſtus által, legyen veletec, Nemes, Vitézlő, és tiſztőletes kegyelmes Uraim. *Mivel hogy* Ti kegyelmetec *kőzőnſeges iráſt küldőt idec, az mi bőczűletes Urunkhoz* Luter Márton Uramhoz, *az melly irásban, az Sacramentomokrol valo tudománt, melly az* Ti Eccleſiaitokban *tanéltatic, meg magyaráztátoc, kéſz vala ugy vagyon* Doctor Lutherus *tinektec jo kedvel megfelelni: de történéc, hogy az betegségtűlmeg bántatnéc, és annyéra meg erőtelenéttetnéc az főveny miat, hogy ez illy nagy dolgot véghőz nem vihetne, és tinektec az menyire ſzűkseg kivánnya vala, meg nem felelhetne. Es noha az mi Tekintetes Fejedelműnc és Urunc* Iohannes Fridericus az Saxonyai Elector, *minekűnc kegyelmes Urunc, minec utánna* Luther Marton Doctor Uram *valamenyire meg gyogyult volna, az tiſztelendő* Martinus Bucerus Ura-

mac

mat ő hozza küldöttes mind az által Lutherus Uramnac *még annyereje hozzá nem volt hogy tinéktec meg felelhetne: Azért az en Fényes renden valo Fejedelmem, az* Saxonyai Elector *paranczolta ennekem, hogy ez dolgot, kegyelmetőknec megjelenteném: Es reménlem hogy mihelyen haza menendűnc, és* Doctor Lutherus *meg gyogyul, ő is kegyelmetőknec bevségessen meg felel, ugy mint kiknec minden jokat kiván, és nagy buzgosággal kivánnya az Istentől, hogy mindnyájan az kőrősztyéni egyeségben az mi Urunkat, és Istenűnket, az Ur Iesus Christust segitségűl hijuc, és tisztellyűc, és boldogul éllyűnc, mellyet engedgyen az kegyelmes Isten:* Kőlt, *Smalcaldiaban.* 15. Martij. Anno. 1537.

Philippus Melanchthon.

MInec utánna *Lutherus Uram* előbbi ioegéségére jutván, *s' ittebergaban* meg tért volna, és *az Helvetiai Varasoknac* magyarázattyokat, az ő társaival egyetőmben jol meg hanta vetőtte volna, az után meg felelt az egyeségről illyen modon.

Karáczon havában.

Luther Martonnac eggyességről irt levele, mellyben megh felel, az Helvetiai Varasoknac az ő Magyarazattyokra, az eggyeseg dolga felől.

Az Tiszteletes és Eszes Uraknac Consuloknac, Polgár-Mestereknec, az Veneknec, az Tanaczoknac, és kőzőnségessen az hozzáioc békéllet Varasoknac Polgárinac, Tigurumban, Bernaban, Basileaban, Schaffhusiumban, Sangallumban, Milhusiumban, és Buhelben: ennekem kegyes Uraimnac és Atyámfiainac.

Kegyelmet és bekeséget, kivánoc az mi idvőzitő Christu-

junkban, Tiſteletes, Eſtes, és ſzerelmes Uraim, s. Atyámfiai; Kölletinél már többet kéſtem, az ti iraſtokra valo feleletemben melly iráſtokat, Smalcaldiaban küldöttétök volt hozzám: melly keſedelmes voltomat meg mentenem, ugy vagyon, de reménlöm hogy nem ſükséges. Holot az ti kegyeſségtec jol tudgya, minden napon minemö terhes dolgoc legyenec áz én nyakamon, ki moſtan, az vénség miat, annyéra meg erötlenöttem, hogy még moſtanis kénſzéréttettem az emberektöl, és az munkától felen venni magamat, hogy egyſzer immár ez iráſt el vegezhetném.

Bizonyára már moſt uijobban meg olvaſtam az ti iráſtokat, és leg elöſzöris fölötte igen örvendözöc rayta, hogy ezt értem, hogy már egyſzer mindengyanoſagot, és keménységet le tévén, melly volt az mi Predikatorinc közöt, és ti köſztetec valoſagoſſan és ſzivetek ſzerént akarnátok az eggyeſséget ſzörzeni, és azt elö mozdéttani. Az Iſten minden eggyeſségnec és ſzeretetnec Atya, az el kezdet io dolgot, kegyelmeſſén véghez vinni méltoztaſſa, az mint irván vagyon. Az Ur midön javallya után az embernec, még az ö ellenségitis békeségre vezérli. Ugy vagyon hogy nehezzen és alég lehet megh, hog' ily nag' világáſnac ſebe, hertelenségel mindgyaráſt minden ſebhel' nélkül meg gyogyullyon; Mert leſznec mind ti nalatoc, s' mind mi nalunc, nemelyec, kiknec ez eggyſség keveſſe fog tetzeni, hanem gyanos leſzen. Ha mind az által, mi mind két felöl, kiknec ahoz kedvünc vagyon valoságoſſan és ſzorgalmatoſſan azon erölködünc, az fölötte kegyelmes Atya Iſten, kétſégh nelkül az ö kegyelmét adgya, hogy egyebekis laſſan laſſan meg ſzeledöllyenec, és az föl haborodot vizek, meg ezöndeſzödgyenec. Szeretettel kérlec azért titöket, hog' erre ſzorgalma

galma

galmatoſſan gondot viſellyetec, és abban munkálkodg'atoc, hogy ti nalatoc, és az ti feleitőc kőzőt, amaz kiáltoc, kic mi ellenűnc, és az egyeſség ellen, kakognac meg ſűnnyenec az ő kiáltaſoktul, és az kőſséget egyűgyűképpen tanéczác: Annac főlőtte az Egyeſségnec dolgát *commendallyatoc* azoknac, kic erre hivattattanac és alkalmatoſſac, és azokat meg ne tartoztaſſatoc. Az mint hogy mijs ez helyen *minden iráſunkban s-predikálláſunkban* békeſségre igyekőzűnc, és ti ellenetec valo haragos beſzédtől, meg ſűnűnc hogy ſemmi okot ne adgyunc az egyeſségnec föl bontáſára, ugy mint az mellyet (Iſten bizonságunc,) ſzivűnc ſzerént kivánunc látni: Es hala legyen az Iſtennec ez ideig kőlletinél többet viaskottanac, és kiáltottanac, ha igy valami haſzonra valo előmenetel lehetet volna.

Főképpen penig *erre kérlec titőket ſzorgalmatoſſan, hogy én felőlem ugy itéllyetec, mint arról, az kinec ez dologhoz főlőtte nagy kedvem vagyon, és az mennyire az én erőmtől lehet, semmit abban hatra nem hagyoc, valami az eggyeſſégnec elő mozdéttására tartozic.*

Tudgya azt az Iſten, kit az én lelkemre bizonſagul hivok: Mert az viſzálkodás ſem ennekem ſem máſnac ſenkinec nem haſznált, hanem inkáb ſok kárt teth, melyből bizonyára ſemmi haſznot nem reménlhetűnc, s'még maſt ſem reménlhetűnc.

Es hogy *az ti Articuluſitokra*, mennyec, az elsőben, mely az igénec hirdetéséről vagyon, ſemmi fogyatkozáſt nem latoc, mert mi ſem tanetunc kűlőmbet, hanem hogy *az ſzent Lélec Iſtennec* belsőképpen az halgatoknac ſziwőkben kőlleſséc munkálodni, és hogy az kűlső ige czak őnnőn magában ſemmit nem haſznál.

Eggyeſſeg. 1. Az Iſten igéjének hirdetéſeről.

Mert ha kűlőmben volna, és czak az kűlső predikállás haßnálna, valamennyin azt hallyác, mindnyaian hinnénec, mely semmiképpen nem leszen, az mint az szemlatomás bizonittya, és Szent Pál-is Rom: 10. *Nem de nem hallottaké? de nem mindnyájan hißnec az Evangeliomnac.* Azonkőzben meg marad ez, *hogy az hirdettetőt Evangelom, valoságossan Istennec igéje legyen, és Istennec hatalma minden hivőnec idvősségére.* Rom: 1. Ugy mint *az melly által az Isten hivja, és vonsza azokat Szent Lelkével az kiket akar.* Ha penig vagyon valami az mit ez dologrol, vagy az mi irásunkba, vagy az ti irástokban nem elég világossan érteni meg (mert azon egy modon, és azon egy formán, mindnyajan nem szolhatunc,) *azt Capito Uram, és Martinus Bucerus elég világossan és nyilván meg magyarázhattyác:* mellyet hogy ők hiűsegessen, és sorgalmatossan meg czelekedgyenec, el hittem magamban, az mint hogy ez ideig-is ő felőlőc meg tudtam;

2. Az szent kerőszt-sęgről.

Hasonlatosképpen az masodic Articulusbannis *melly* az Szent Kőrőszt-segről *vagyon, semmi kűlőmséget nem találoc: Mert az mint immár az igénec hirdetéséről, meg mondottuc, mijs igy értyűc, hogy czak az viz és az ige,* (melly fő az kőrőszt-ségben,) *ha az Sz: Lélec belsőképpen, nem munkálossic, kűlsőképpen semmit nem haßnálnac. Czak hogy ezt tarczuk, hogy az kereßtseg az Istennec kűlső jegye, sőt ezkőze, és czelekődeti, mellyel az Isten mi bennűnc munkálossic, hogy hejában valo űres, avagy emberi jelnec, avagy Zalágnac ne itéltessec lenni.*

2. Az Ur testénec Sacrametomárol.

Az mi az harmadic Articulust *illeti*, az Christus testénec és vérénec Sacramentomárol, *még eddig nem tanitottuk, s-mast sem taniityuc, hogy az Christus menyből, avagy az*

Atyának

A yánac jobjárol le ßállana, avagy fől menne láthato, vagy lát hatatlankêppen: erőssen tarttyuc hitűnknec amaz agazattyát, fől ment menyegben, űl az Atya Istennec jobján, onnan leszen eljővendő itélni: Az Istennec mindenhatosagára bizuc azt *az ő teste, es vére miképpen adattassanac minékűnc, valahánßor az ő parãczolattyából őßvegyűlűnc, és az ő ßőrzésével élűnc.* Nem teszűnc emlekezetet valamelly fől menetel avagy ala jűvetel felől, mely *az Vaczorában* lenne: hanem egyűgyűen tarttyuc az ő igéjét: *ez az en testem ez az en vérem.* Mind azon által, ha az mit előbbis mõdottam, nem eléggé értőttűk meg egymásnac akarattyát, ez legyen mostan leg főveb dolog, hogy egymásnac barati legyűnc, és minden iokat igérjűnc magunknac egymás felől, miglen az daganat meg lapadgyon, és az fől zavart viz meg higadgyon. Ez dologban és minden egyebekbenis *Capito Uram*, és *Martinus Bucerus*, io tanaczot adhatnac: czak hogy sziveinket czatollyuc egyben és minden alatomban valo gyűlőséget el tavoztássunc, *hogy az Szent Léleknec helyt adhassunc.* Mind ezec fölőt, hogy az szeretet, és az barátságos egyesség kőzőttűnc véghez vitetvén, meg maradgyon, az mi reszűnkről abban mi semmit hatra nem hagyunc, főképpen én, *az mi én raytam ál benne, minden bolzuságot szivemből tellyességgel le teßec, és tinéktec minden ßeretetemet és hivségemet ajanlom.*

Az Vr testénec ételének modgya.

Mert noha mi kik ez dolgot valoban forgattyuc, nagy dolgokon mentűnc által, mind az által mindenkoron az Istennec nagyob segitsége és tanácza nélkűl szűkőlkődtűnc; mivelhogy az *Sátán* minekűnc, és az egyessęgnec nagy ellensége, kőnnyen talál az ővei kőzűl, kik által

zurzavart indiczon, el annyra, nem kől minékűnk egymáshoz valo gyanosagnac, és ketelkődésnec kedveznünc. Hanem *ez szükségesb legfőképpen, hogy sziveinket, és kezeinket egymásnac adgyuc, hogy az utolsók gonozbac ne legyenec az elsőknél.*

4. Azmenyországhnac kulcsairol.

IV. Az menyországnac kulczairol.

Az ki átkozás felől, és az menyországnac kulczai felől, nem emlitem, hogy valaha volt volna mi közöttünc külömbözes. Ne talám ti nalatoc jobban vagyon az Egyházi fenyéttéc, mint sem mi nalunc, és ez czikelly miat, czak az többiben legyünc tökélletőssen egyessec, Istennec akarattyából nem sértetic meg az Concordia: *Amen.*

Ezeket akartam rövideden mastanaban felelni *az Ti kegyelmetec irásara*, kérlec jo neven vegyetec, mert az én feiem minden napon, külömb külömb féle dolgockal, és gondockal sok felé vonyatatic, el annyra, hogy mindeniket ugy veghez nem vihetem, mint ha czak egy vagy két dologra volna gondom.

Ajanlom mindnyajan Ti kegyelmetőket az Istennec, minden irgalmasságnac és vigasztalásnac Atyánac, ő Szent Lelkénec malasztyával mind két felől az mi sziveinket, az kőrőstyéni szeretet által ragasza össze, és az emberi kételkedésnec, és az ördögi gonoságnac s-gyanoságnac sonkolyát, és szemetet tisztitza ki az ő nevénec diczőségére, diczéretire, és sok lölkeknec idvősségekre, az ördögnec s-az Papánac és minden ő hozza tartozoknac meg utálásokra Amen. 1. die Decemb: Anno Domini 1537.

Az Ti kegyességteknec alaja vettetet,
Martinus Lutherus.

Ez mast-

EZ maſtani Lutheranus emberec iol gondolkodgyanac felőle, hogy Lutheruſnac igaz Tanétványnac találtaſſanac, ki az Helvetiai kőrőſztyéneknec valláſokat, im láttyuc hogy nem kárhoztatta⁀, hanem javallotta⁀, s igaznac itélte⁀. Az végre peniglen hogy réſzesűlhesſűnc az Urnac teſtével, nem itélte ſzűkségeſnec lenny, hogy az avagy mindenőt legyen mindenkoron, avagy czak az Sacramentomnac ki ſzolgáltataſakoris menyből láthatatlanképpen ala ſzalyon, hanem az Iſtennec mindenhatoságára bizta, kinec vagyon modgya abban, miképpen réſzeſitſe velűnc; az ő teſtét, vérét, bár arrol ne tudakozzunc fölőtteb, és magunc feiétől modot abban ne ſzabjunc: Nem felelte hiſzem azt, hogy az kenyérben, vagy alatta⁀, vagy benne volna az Chriſtus teſte⁀, és hogy azt ſzajal kellene vẽni, és hogy még az Iſtentelenekis vennéc azt: sőt midőn az Helvetiai kőrőſztyénec mind tagadnác ezőket az ő levelekben⁀, Lutherus meg nem hamiſitotta⁀. Az Auguſtana Confeſsioban⁀ ſem olvaſſunc ſemmit ez félét: ezokáért ſem Lutherusnac nevével, ſem az Auguſtana Confeſsionac méltoságával nem erősithetni, ez vélekődéſeket, mel- Author.

lyekben midőn kűlőmbőzzűnc, az maſtanában Lutherus és Auguſtana Confeſsio nevét hordozo Atyafiaktul, azzal ſem Lutherus tudományátul idegenec nem vagyunc, ſem az Auguſtana Confeſsiotul el nem tavoztunc: Továbba, tizennyolcz Articuluſokban foglalt karomláſoktul megmentőttűc magunkat, mellyeckel mêltatlan terheltettűnc és vadoltattunc ez ideiglen; Valláſunkat az kőrőſztyéni hit felől meg jelentőttűc mindeneknec valakic azt akarják érteny, és annac az mi valláſunknac, az Auguſtana Confeſsioval valo eggyeſséget meg mutattuc minden czikkelyben: Annakokáért az békeſségnec és eggyeſségnec Iſtene, az mi ſziveinket ſzent Lelkének általa haycza az Atyafiui ſzeretetre, és eddiglen valo gyűlőſséget gyomlállyon ki kőzzűlűnc, hogy az mint az kőrőſztyéni hitnec vallásában egyec vagyunc, az egymáshoz valo ſzeretetbenis eggyec legyűnc, és ezzel mutaſſuc meg, hogy az IESUS Chriſtuſnac tanétváni vagyunc: Ezt czelekedgyed mi velűnc kegyelmes Ur Iſten, Szent Fiadnac az mi Urunc Ieſus Chriſtuſnac érdeméjért, Amen.

VEGE.

AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

lyekben midőn kűlömbőzzűnc, az maſtanában Lutherus és Auguſtana Confeſsio nevét hordozo Atyafiaktul, azzal ſem Lutherus tudományátul idegenec nem vagyunc, ſem az Auguſtana Confeſsiotul el nem tavoztunc: Továbba, tizennyolcz Articuluſokban foglalt karomláſoktul megmentőttűc magunkat, mellyeckel mêltatlan terheltettűnc és vadoltattunc ez ideiglen; Valláſunkat az kőrőſztyéni hit felől meg jelentőttűc mindeneknec valakic azt akarják érteny, és annac az mi valláſunknac, az Auguſtana Confeſsioval valo eggyeſséget meg mutattuc minden czikkelyben: Annakokáért az békeſségnec és eggyeſségnec Iſtene, az mi ſziveinket ſzent Lelkének általa haycza az Atyafiui ſzeretetre, és eddiglen valo gyűlőſéget gyomlállyon ki kőzzűlűnc, hogy az mint az kőrőſztyéni hitnec vallásában egyec vagyunc, az egymáshoz valo ſzeretetbenis eggyec legyűnc, és ezzel mutaſſuc meg, hogy az IESUS Chriſtuſnac tanétváni vagyunc: Ezt czelekedgyed mi velűnc kegyelmes Ur Iſten, Szent Fiadnac az mi Urunc Ieſus Chriſtuſnac érdeméjért, Amen.

VEGE.

AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

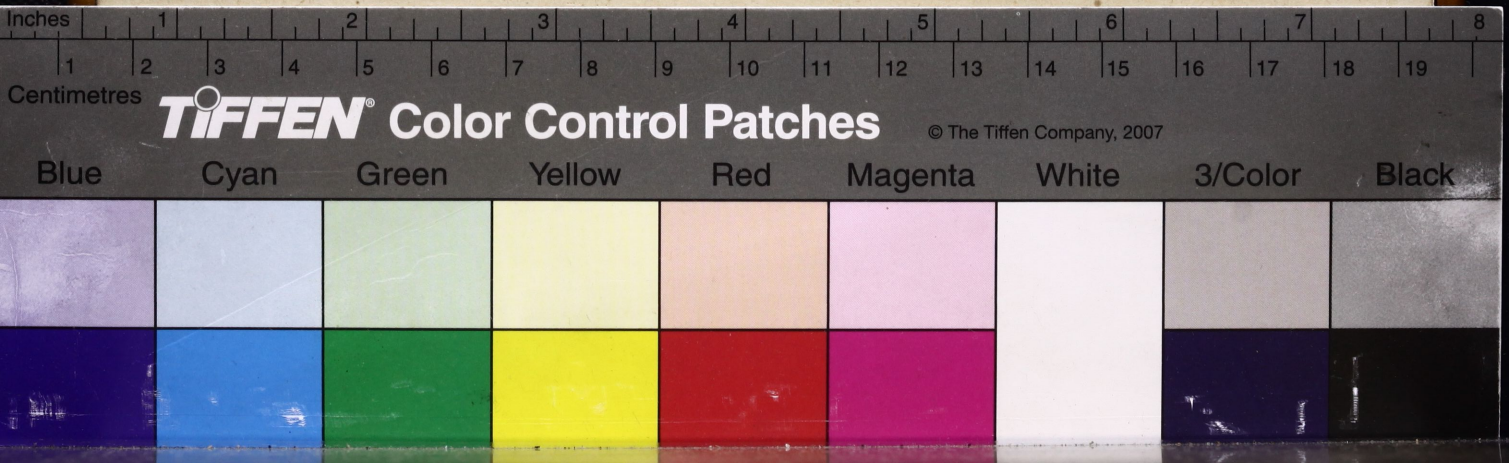
Inches
Centimetres
TIFFEN Color Control Patches
© The Tiffen Company, 2007
Blue
Cyan
Green
Yellow
Red
Magenta
White
3/Color
Black

